

2682

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM YÖNETİMİ VE PLANLAMASI ANA BİLİM DALI

PLANLI DÖNEMDE YÜKSEKÖĞRETİM POLİTİKALARI VE
UYGULAMALARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Taner ÇAKIR

Tez Danışmanı : Prof.Dr.Ziya BURSALIOĞLU

ANKARA, 1993

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MÜDÜRLÜĞÜ

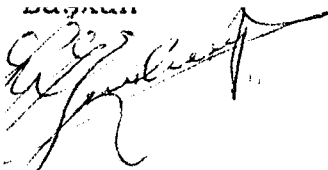
Sayı: B.30.2.ANK.F8.00.00/

YÜKSEK LİSANS ÖĞRENCİLERİ TEZ DEĞERLENDİRME TUTANAĞI

ANKARA Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim, Yönetimi ve Planlaması,
Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi ...Taner.....ÇAKIR'ın.....
Planlı..Dönemde..Yükseköğretim..Politikaları..ve..Uygulamaları.....
konulu tezini değerlendirmek üzere görevlendirilen jüri ..7.5.1993..
günü, saat..17.00'.....'de ..A.Ü.Eğitim..Bilimleri..Fakültesinde..
toplandı.

Tezin

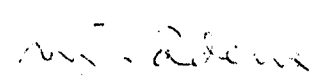
- 85..... puan ile başarılı sayılmasına,
 - düzeltilmek üzere iadesine;
 - reddine
- oybirliği / oyçokluğu ile karar verildi.

Prof. Dr. Ziya Bursalioğlu

Üye
Doç. Dr. Artur Acıkal

Lütfen arka sayfayı okuyunuz.

Prof. Dr. Mahmut ADEM

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Müdürlüğü

Sayı : 684
Tarih : 14 MAYIS 1993

İÇİNDEKİLER

	SAYFA
ÇİZELGELER LİSTESİ.....	I
ŞEKİLLER LİSTESİ	IX
BÖLÜM I	
GİRİŞ	1
Problem	1
Amaç	8
Önem	9
Sınırlılıklar.....	9
Tanımlar.....	9
Yöntem	11
BÖLÜM II	
PLANLI DÖNEM ÖNCESİ YÜKSEKÖĞRETİM	
Tarihsel Gelişim	12
Planlı Dönemin Başlangıcında Yükseköğretim	19
Planlı Dönem Öncesi Yükseköğretimin Değerlendirilme.....	21
BÖLÜM III	
BİRİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİ	
3.1. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı	23
3.2. Yükseköğretime İlişkin Yasa ve Yönetmelikler	27
3.3. Kalkınma Planı ile Yasa ve Yönetmeliklerin İlişkisi	29
3.4. Politika Uygulamaları	30
BÖLÜM IV	
İKİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİ	
4.1. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı	44
4.2. Yükseköğretime İlişkin Yasa ve Yönetmelikler	50
4.3. Kalkınma Planı ile Yasa ve Yönetmeliklerin İlişkisi	54
4.4. Politika Uygulamaları.....	56

BÖLÜM V**ÜÇÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİ**

5.1. İkinci Perspektif Plan.....	72
5.2. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı	72
5.3. Yükseköğretime ilişkin Yasa ve Yönetmelikler	79
5.4. Kalkınma Planı ile Yasa ve Yönetmeliklerin İlişkisi	91
5.5. Politika Uygulamaları.....	99

BÖLÜM VI**DÖRDÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA DÖNEMİ**

6.1. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı.....	116
6.2. Yükseköğretime İlişkin Yasa ve Yönetmelikler	120
6.3. Kalkınma Planı ile Yasa ve Yönetmeliklerin İlişkisi	130
6.4. Politika-Uygulamaları	132

BÖLÜM VII**BEŞİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİ**

7.1. Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı	151
7.2. Yükseköğretime İlişkin Yasa ve Yönetmelikler	157
7.3. Kalkınma Planı ile Yasa ve Yönetmeliklerin İlişkisi	159
7.4. Politika Uygulamaları	160

BÖLÜM VIII**ALTINCI BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİ**

8.1. Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı	176
8.2. Yükseköğretime İlişkin Yasa ve Yönetmelikler	179
8.3. Kalkınma Planı ile Yasa ve Yönetmeliklerin	184
8.4. Politika Uygulamaları	186

BÖLÜM IX

ÖZET, YARGI ÖNERİLER

Özet	197
Yargı	203
Öneriler.....	204
KAYNAKÇA	207

ÇİZELGELER LİSTESİ

ÇİZELGE	SAYFA
1. PLANLI DÖNEM ÖNCESİ TÜRK YÜKSEKÖĞRETİMİNDE SAYISAL GELİŞME (1923-1962)	19
2. LİSEYİ BİTİRENLERDEN YÜKSEKÖĞRETİME KABUL EDİLENLERİN SAYISI (1957-1963).....	20
3. YÜKSEKÖĞRETİMDE ÖĞRENCİLERİN BİLİM ALANLARINA DAĞILIMLARI (1962).....	20
4. 1. BYKP DÖNEMİ YÜKSEKÖĞRETİM OKULLAŞMA HEDEFLERİ (1963-1967).....	25
5. YÜKSEKÖĞRETİMDE GENEL VE MESLEKİ-TEKNİK ÖĞRETİM ALANLARINDA YETİŞTİRİLECEK ÖĞRENCİ SAYILARI (1963-1967).....	26
6. 1. BYKP DÖNEMİ İÇİN ÖNGÖRÜLEN YÜKSEKÖĞRETİM YATIRIMLARI (1963-1967).....	27
7. 1.BYKP İLE YASA VE YÖNETMELİKLERİN İLİŞKİSİ (ÖZET ÇİZELGE).....	31-32
8. 1. BYKP DÖNEMİ ÖĞRETİM ÜYESİ VE ÖĞRETİM GÖREVLİSİ SAYISINDAKİ GELİŞMELER (1962-1967)	34
9. 1. BYKP YÜKSEKÖĞRETİMDE OKULLAŞMA ORANLARI ..(1962-1966).....	35
10. ORTAÖĞRETİM II. DEVREDEN YÜKSEKÖĞRETİME GEÇİŞ (1963-1969).....	35
11. 1965 YILINDA BÖLGELERE GÖRE LİSELERİN BAŞARI DURUMLARI	36
12. ÖĞRENCİLERİN YÜKSEKÖĞRETİM KURUMLARINA DAĞILIMLARI (1965-1967)	37

ÇİZELGE**SAYFA**

13. 1. BYKP DÖNEMİ KAMU YÜKSEKÖĞRETİMİNDE ÖĞRENCİLERİN ÖĞRETİM ALANLARINA DAĞILIMLARI (1963-1967).....	39
14. 1. BYKP DÖNEMİ YÜKSEKÖĞRETİM YATIRIMLARI (1963-1967).....	40
15. 1. BYKP DÖNEMİNDE YÜKSEKÖĞRETİM YATIRIMLARININ YÜKSEK ÖĞRETİM KURUMLARINA DAĞILIMLARI (1963-1967).....	40
16. 1. BYKP DÖNEMİ POLİTİKA-UYGULAMA KARŞILAŞTIRMALARI (ÖZET ÇİZELGE).....	41-42
17. YÜKSEKÖĞRETİMDE OKUL ÇAĞI NÜFUSU VE HEDEFLenen OKULLAŞMA ORANI (1968-1973)	46
18. 2. BYKP DÖNEMİNDE YETİŞTİRİLECEK ÖĞRENCİLERİN BİLİM ALANLARINA DAĞILIMLARI (1968-1973)	49
19. 2. BYKP'NİNDA YÜKSEKÖĞRETİME AYRILAN YATIRIMLAR (1968-1973).....	48
20. 2. BYKP İLE YASA VE YÖNETMELİKLERİN İLİŞKİSİ (ÖZET ÇİZELGE).....	57-58
21. 2. BYKP DÖNEMİNDE ÖĞRETİM ÜYESİ VE ÖĞRETİM GÖREVLİSİ SAYISINDAKİ GELİŞMELER (1968-1973)	62
22. 2. BYKP DÖNEMİNDE ORTAÖĞRETİMDEN YÜKSEKÖĞRETİME GEÇİŞ (1968-1973)	64
23. 2. BYKP DÖNEMİNDE ÖĞRENCİLERİN ÖĞRENİM ALANLARINA DAĞILIMLARI (1968-1973)	66
24. 2. BYKP DÖNEMİ YÜKSEKÖĞRETİM YATIRIMLARI (1968-1972)	68
25. 2. BYKP DÖNEMİ POLİTİKA-UYGULAMA KARŞILAŞTIRMALARI (ÖZET ÇİZELGE)	70-71

ÇİZELGE**SAYFA**

26. YÜKSEKÖĞRETİMDE ÇAĞ NÜFUSU ÖĞRENCİ SAYISI VE OKULLAŞMA ORANLARI (1973-1978)	77
27. 3. BYKP İLE YASA VE YÖNETMELİKLERİN İLİŞKİSİ (ÖZET ÇİZELGE)	95-98
28. 3. BYKP DÖNEMİNDE ÖĞRENCİ, ÖĞRETİM ÜYESİ VE ÖĞRETİM ELEMANI SAYISINDAKİ GELİŞMELER (1973-1978)	103
29. YÜKSEKÖĞRETİME OLAN TALEP VE YENİ KAYITLAR (1974-1979)	104
30. ÖĞRENCİLERİN BİLİM ALANLARINA GÖRE DAĞILIMLARI (1973-1978)	109
31. 3. BYKP DÖNEMİ YÜKSEKÖĞRETİM YATIRIMLARI (1973-1978).....	111
32. 3. BYKP DÖNEMİ TOPLAM YÜKSEKÖĞRETİM YATIRIMLARININ KURULUŞ TÜRLERİNE DAĞILIMI (1973-1978)	111
33. 3. BYKP DÖNEMİ POLİTİKA-UYGULAMA KARŞILAŞTIRMALARI (ÖZET ÇİZELGE)	113-115
34. YÜKSEKÖĞRETİM ÇAĞ NÜFUSU ÖĞRENCİ SAYISI VE OKULLAŞMA ORANI HEDEFLERİ (1979-1984)	118
35. 4. BYKP İLE YASA VE YÖNETMELİKLERİN İLİŞKİSİ (ÖZET ÇİZELGE).....	133-135
36. ÖĞRETİM ELEMANLARININ ÜNİVERSİTELERE DAĞILIMI (1982-1983).....	137
37. 4. BYKP DÖNEMİ YÜKSEKÖĞRETİM ÇAĞ NÜFUSU, HEDEFLENEN-GERÇEKLEŞEN ÖĞRENCİ SAYISI VE OKULLAŞMA ORANI.(1979-1983).....	139
38. YÜKSEKÖĞRETİME GİRİŞTE SAYISAL GELİŞMELER (1979-1983).....	139

ÇİZELGE	SAYFA
39. ÖĞRENCİLERİN BİLİM ALANLARINA DAĞILIMLARI (1982-1983)	145
40. TEKNİK İNSANGÜCÜ ARZINDA GELİŞMELER (1979-1983)...	146
41. ANKARA, İSTANBUL VE İZMİR DIŞINDAKİ ÜNİVERSİTELERDE KADROLU ÖĞRETİM ÜYESİ DURUMU (1981-1983).....	147
42. EN AZ ÖĞRETİM ÜYESİ BULUNAN 9 ÜNİVERSİTEDE KADROLU ÖĞRETİM ÜYESİ DURUMU (1981-1983).....	147
43. 4. BYKP DÖNEMİ YÜKSEKÖĞRETİM YATIRIMLARI (1979-1982).....	147
44. 4. BYKP DÖNEMİNDE YÜKSEKÖĞRETİME VERİLEN YATIRIMLARIN OKUL TÜRLERİNE DAĞILIMLARI (1979-1982).....	148
45. 4. BYKP DÖNEMİ POLİTİKA-UYGULAMA KARŞILAŞTIRMALARI (ÖZET ÇİZELGE).....	149-150
46. 5. BYKP DÖNEMİNDE ÖĞRETİM ELEMANI YETİŞTİRİLMESİNDE SAYISAL HEDEFLER (1984-1989).....	152
47. 5. BYKP DÖNEMİNDE ÖĞRENCİ SAYISI VE OKULLAŞMA ORANI HEDEFLERİ.....	154
48. 5. BYKP DÖNEMİNDE YÜKSEKÖĞRENİMLİ İNSANGÜCÜ (1984- 1989).....	156
49. İNSANGÜCÜ AÇIĞI BULUNAN MESLEKLER VE PLAN HEDEFLERİ (1984-1989)	156
50. 5. BYKP İLE YASA VE YÖNETMELİKLERİN İLİŞKİSİ (ÖZET ÇİZELGE).....	161-162
51. 5. BYKP ÖĞRENCİ/ ÖĞRETİM ÜYESİ SAYISINDAKİ GELİŞMELER (1983-1990).....	164
52. 5. BYKP DÖNEMİNDE ÜNİVERSİTELERE BAŞVURAN VE YERLEŞTİRİLEN ÖĞRENCİ SAYILARI (1984-1990).....	166
53. BÖLGELERE GÖRE LİSELERİN BAŞARI DURUMU (1987)...	166

ÇİZELGE	SAYFA
54. ÜNİVERSİTEYE GİRİŞTE BÖLGEİÇİ FARKLILIKLAR (1987)...	167
55. 5.BYKP DÖNEMİNDE YETİŞTİRİLEN İNSANGÜCÜNÜN ÖĞRENİM ALANLARINA DAĞILIMI (1984-1989).....	170
56. İNSANGÜCÜ AÇIĞI BULUNAN VE YÜKSEKÖĞRENİM GEREKTİREN MESLEK DALLARINDAKİ GELİŞMELER (1984-1989).....	171
57. 5. BYKP DÖNEMİNDE ÖĞRETİM ÜYESİ SAYISINDA GELİŞMELER (1985-1989).....	173
58. YÜKSEKÖĞRETİM KURUMLARININ 5. BYKP DÖNEMİ BÜTÇE ÖDENEKLERİ (1985-1989).....	173
59. 5. BYKP DÖNEMİ POLİTİKA UYGULAMA KARŞILAŞTIRMALARI (ÖZET ÇİZELGE).....	174-175
60. YÜKSEKÖĞRENİMLİ İNSANGÜCÜ YETİŞTİRME ARZI	178
61. İNSANGÜCÜ AÇIĞI BULUNAN YÜKSEKÖĞRETİME DAYALI MESLEKLER VE İHTİYAÇLAR	178
62. 6. BYKP İLE YASA VE YÖNETMELİKLERİN İLİŞKİSİ (ÖZET ÇİZELGE).....	187-188
63. ÖĞRETİM ELEMANI VE ÖĞRETİM ÜYESİ SAYISINDA GELİŞMELER (1990-1992).....	190
64. YÜKSEKÖĞRETİME BAŞVURU VE GİRİŞ ORANLARI (1990-1992)	191
65. YENİ ÜNİVERSİTE VE ENSTİTÜLERİN BÖLGELERE DAĞILIMLARI	192
66. ÖĞRENCİLERİN ÖĞRENİM ALANLARINA DAĞILIMLARI..1991-1992).....	193
67. 6. BYKP DÖNEMİ POLİTİKA-UYGULAMA KARŞILAŞTIRMALARI (ÖZET ÇİZELGE).....	196-197

ŞEKİLLER LİSTESİ

ŞEKİL	SAYFA
1. BİN ÖĞRENCİDEN ÜNİVERSİTEYE GİRİŞ ORANLARI (1961-1973)	62
2. PERSPEKTİF PLANDA ÖNGÖRÜLEN EĞİTİM SİSTEMİ	74
3. PERSPEKTİF PLANDA ÖNGÖRÜLEN YÜKSEKÖĞRETİM SİSTEMİ	75

BÖLÜM I

GİRİŞ

Problem

Çağımızda eğitimin önemi ve gücü, hem bireyin hem de ulusun mutluluğu açısından kabul edilmektedir. Eğitim bireylerin ve ulusun mutluluğunu sağlamak için geçerli bir araç olarak kullanılmakta, gittikçe önem ve güç kazanmaktadır.¹

Eğitim etkinliklerinin birey, toplum ve ekonomik açıdan oldukça önemli işlevleri vardır. Bu işlevleri aşağıdaki gibi ifade etmek olasıdır.²

1) Eğitimin bireyci işlevi : Eğitim, kişilere doğal ve toplumsal çevrelerini tanımak ve bilinçli hareket etmek olanağını kazandırarak, onların bireysel olarak gönencini ve mutluluğunu artırır.

2) Eğitimin toplumsal işlevi : Eğitim aynı zamanda kişileri toplum yaşamına ve koşullarına uygun insanlar olarak yetiştirir. Onların toplumsal ve siyasal yaşamda yapıcı birer öge olarak görev almalarını sağlar.

3) Eğitimin ekonomik işlevi : Eğitim kişilerin kalkınma çabalarının başarılı olarak gerçekleşebilmesi için, gerekli nitelikte ve sayıda elemanlar olarak yetiştirilmelerini sağlayarak, toplumun yaratıcı gücünü ve verimliliğini artırır.

Eğitim bireyi geliştirdiği, bireyi geliştirdiği oranda da ülkenin kültürel, sosyal ve ekonomik kalkınmasını gerçekleştirdiği için, güçlü bir araç olarak kabul edilmektedir. Eğitim bireyi ve bireylerin oluşturduğu ulusu kalkındırdığı ölçüde önem kazanmaktadır. Bu anlamda yapılmayan eğitim, bir ölçüde birey ve ülke için sūs olma niteliğindedir.³

Eğitimin bireysel, toplumsal ve ekonomik işlevlerini yerine getirebilmesi için, toplumun sosyal ve ekonomik gelişme amaçları ile eğitimin amaçları

1

İ.Ethem Başaran. Eğitime Giriş. (Ankara:1978) s.22.

2

Doğan Canman. Türk Kamu Kesiminde Hizmet İçi Eğitim Ölçme ve Değerlendirme.(Ankara: T.O.D.A.İ.E. 1977) s. 1

3

Başaran Ön.Ver. s. 23.

arasında denge ve uyum olması gereklidir. Böyle bir denge ise ulusal ve örgütsel düzeyde tutarlı eğitim politikaları ile mümkündür.

Toplumsal anlamda politika, toplumdaki insanlar arasındaki bir çatışma, bir mücadele ve kavgadır. Düşünce çıkar ve psikolojik farklılıklardan doğan çatışma politikanın temelidir. Çatışmanın konusu toplumdaki değerlerin paylaşılması, hedefi iktidarın ele geçirilmesidir. Bu anlamda politika kimin, neyi, ne zaman ve nasıl elde edeceğini belirleyen bir etkinliktir.⁴

Örgütsel düzeyde politika; bir örgütün amaçlarının, planlanan düzeyde gerçekleştirilmesini yöneten ilkeler ve kurallardır. İlkeler örgütün üreteceği ürüne ilişkin temel düşünceleri, kurallar ise yapılacak eylem yollarını belirler.⁵

Politikaların; örgütteki sorunları, çözüm yollarını kapsamaları gerekir. Politika örgütün amaçları, görevleri ve değerlerine ilişkin açıklamalar kadar, bunların gerçekleşmesi için gerekli rehberliği de kapsar.⁶

Politikanın amacı, örgütün işleminde kararlılık, tutarlılık, bütünlük ve süreklilik sağlamaktır. Özellikle çatışma ve sürtüşmelerden kaçınmak yoluyla, bugünkü kestirmelerden yararlanarak gelecekteki eylemleri başarmak politikanın gerçek amacı olmalıdır.⁷

Amaçlar ile politikalar arasındaki fark, birincisinin plan hedeflerini meydana getirmesine karşılık, ikincisinin kararları bu hedeflere yönetmesinden doğar.⁸

Politikanın hem oluşturulma süreci, hem de sonucu(içeriği) bakımından hangi özelliklere sahip olacağı aşağıdaki biçimlerde özetlenebilir.⁹

4

Münci Kapani. Politika Bilimine Giriş (Dördüncü basım Ankara: Bilgi Yayınevi, 1988), s. 17-20.

5

İbrahim Ethem Başaran, Örgütsel Davranışın Yönetimi. (Ankara: A.Ü. Eğitim Fakültesi, 1982), s. 28.

6

Ziya Bursalıoğlu. Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranış. (Genişletilmiş Yedinci Basım. Ankara: A.Ü. E.B.F.1987), s. 100.

7

Aynı.

8

Aynı.

9

Nejla Tural ve Kasım Karakütük. "Eğitim Politikası"Eğitim ve Bilim Dergisi. 15, 82. (Ekim, 1991), s. 18.

- 1) Politika yasalara uygun olmalıdır.
- 2) Politika anlaşılabilir ve yeterince açık olmalıdır.
- 3) Politika durağan olmalıdır. Ancak durağanlık durukluk değil, gelişmeye açık bir dirikliği içinde taşınmalıdır.
- 4) Politika esnek olmalı, toplumsal ve ekonomik gelişmeler karşısında örgütün yenileşmesi için uygun ortam yaratabilmelidir.
- 5) Politika kapsamlı olmalıdır.
- 6) Politika tutarlı olmalıdır.
- 7) Politika işgörenlerin katılımıyla gerçekleştirilmelidir.¹⁰
- 8) Politika kendini uygulayacak bir bölüm veya bir biçimle ilişkilendirilmelidir.¹¹
- 9) Her politika planlama eylemiyle, bütünlendirilmelidir.¹²

Eğitim çok yönlü bir girişimdir ve eğitim örgütleri çok boyutludur. Bu özelliği değişik, hatta çelişik grupların gereksinimini doyurucu politikaların konulmasını ve uygulanmasını gerektirmektedir.¹³

Toplumsal ve ekonomik olduğu kadar politik bir girişim olan eğitimi düzenli yarar grupları etkilemek istemektedir. Böylece eğitimin amaç ve politikalarını kendi görüşleri çerçevesine sokmaya çalışırlar. Eğitim mesleği, eğitim amaç ve politikaları bunların denetimi konusunda sağlam bir felsefeye sahip değilse, düzenli yarar grupları karşısında direnemez. Çünkü toplumsal eylemler artık genellikle ekonomik, politik, mesleki, dinsel ve benzeri etmenler etrafında düzenlenmiş güçlü grupların etkileri sonucunda oluşmaktadır.¹⁴

Eğitimin politik niteliği devletin bir görevi olmasından ileri gelmektedir.¹⁵

Devletin yapısı ve işleyişi, ana nitelikleri, eğitim politikalarının da yönlendiricisi olmaktadır.¹⁶

10.

Başaran Ön.Ver. 1982. s. 45.

11

Tural ve Karakütük. Ön.Ver. s. 19.

12

Muhsin Hesapçioğlu, Türkiye'de İnsangücü ve Eğitim Planlaması. (Ankara: A.Ü.E.B.F., 1984), s. 223.

13

Ziya Bursalioğlu. Eğitim Yönetiminde Teori ve Uygulama. (Ankara: A.Ü.E.B.F., 1978) s. 96.

14.

Bursalioğlu Ön.Ver. 1987. s. 84.

15.

Aynı. s. 330.

16

Cavit Orhan Tütengil, "Eğitim Politikasından Ne Anlamaktayız" Ulusal Eğitim Politikamız. (Ankara: T.E.D., 1978), s. 3.

Eğitimin toplum çıkarları ile bağdaşır bir şekilde planlanmasının ve bir devlet işi olarak ele alınmasının en önemli nedeni, çalıştığı "hammadde"nin "toplumdan gelen ve tekrar topluma dönen insan" oluşudur. Bu işin özel girişime bırakılması, ulusal çıkarlara ters düşme tehlikesi yaratacağından devletin kontrolünde yapılması zorunluluğu vardır.¹⁷

Adem'e göre, eğitim herşeyden önce bir politika sorunudur. Gelecek kuşakların eğitiminin toplumca benimsenmesi, bir değerler sistemi içerisinde ele alınması gerekmektedir. Bu değerler sistemi her toplumda farklıdır ve kendi öz eğitim kurumlarınca, kısaca milli eğitim sistemince şekillendirilmektedir.¹⁸

Sosyal gelişme amaçlarının yanısıra, Türkiye gibi planlı kalkınma sistemini benimsemiş ülkelerde, ekonomik amaçlarla eğitimin amaçları arasında uyum ve denge sağlama zorunluluğu daha belirgin olarak ortaya çıkmaktadır.

Kalkınma için üretimin artırılması, emek-sermaye ilişkisinin rasyonel esaslara oturtulması, iş bölümünün ayarlanması, teknolojinin gerektiği biçimde kullanılması şarttır. Bunun için bilgili bir toplum ve becerili insangücüne ihtiyaç vardır. Kalkınmanın motoru olan insanın, kalkınma bilincine ulaştırılması, arama, çalışma, öğrenme, düşünme, sorumluluk yüklenme, ticaret kazancı istek ve hırsı ile donatılmış olması gerekir. Kalkınabilmek için milli kalkınma iradesinin yoğunlaştırılması şarttır. Bütün bunların yolu ise okuldan ve eğitimden geçer.¹⁹

Doğan'a göre; bir toplumun yaşam seviyesi doğal zenginlikleriyle değil, yetiştirmiş olduğu insangücü kapasitesi ve bu insangücü potansiyelinin ürettiği mal ve hizmetler ile ölçülmektedir. Yapılan araştırmalar, endüstriyel kalkınmada eğitimin önemli bir etken olduğunu, fiziki yatırım ve kapitalin çok az değer taşıdığını ortaya koymaktadır.²⁰

Yeterli bilgi, nitelik ve yeteneklere sahip yeterli sayıda insangücü varlığı ekonomik kalkınmaya çok önemli katkılarda bulunacaktır. Fakat unutmamak

17

Hüseyin Korkut. "Eğitim ve Devlet Politikası" Eğitim ve Bilim Dergisi.9, 49.(Mayıs, 1984), s. 26.

18

Mahmut Adem. "Milli Eğitim Politikası Nasıl ve Kimlerce Oluşturuluyor" Eğitim ve Bilim Dergisi 11,62. (Ekim 1986), s. 4.

19

Saim Kaptan, Türkiye'de Yükseköğretim Reformu ve İnsangücü Potansiyeli (Ankara: DPT, 1986), s. 46.

20.

Hıfzı Doğan. "Endüstriyel Kalkınma ve Eğitim" A.Ü.E.F. Dergisi.2, 1-4 (1970), s. 39.

gerekir ki, eğitimin yön ve niteliğini de ekonomik gelişme ve gereksinimler belirleyecektir.²¹

Kalkınma politikası izlemenin temel amacı, eldeki sınırlı kaynakların çeşitli kesimler arasında dengeli bir şekilde bölüşürülmesini, en etkili biçimde kullanılmasını sağlamak ve toplumun gereksinimlerini bir bütün olarak karşılamaktır.²²

Bu durum planlama denilen tekniği ortaya çıkarmıştır. Planlar sayesinde hızlı ve dengeli bir şekilde kalkınma mümkün olabilecektir.

Çağımızda az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerde planlama kavramının önemli yeri vardır. Toplumsal ve ekonomik kaynakları sınırlı olan bu ülkeler, olanaklarını rasyonel ve verimli bir biçimde kullanabilmek üzere, kısa yada uzun dönemli amaçlar doğrultusunda yönlendirmek zorundadır. Bu yönlendirici düzenlemenin aracıysa, planlamadır.²³

Planlamanın genel amacı hızlı kalkınmadır. Memleket çapında planlama yapıldığı zaman, bu amaç sosyo-ekonomik kalkınma olur. Eğitim bu yanlı kalkınmayı gerçekleştirecek bir araçtır. Çünkü eğitim, iyi bir üretici yetiştirmek suretiyle üretimi artırır, iyi tüketici yetiştirmek suretiyle tüketimi artırır, sosyal ve bireysel davranışlarda meydana getirdiği değişiklikler aracılığıyla da kalkınmayı kolaylaştırır.²⁴

Nitelikli insangücünü yetiştirmenin hangi alanlarda ve sayıda olması gerektiği, bunun için de ne nitelikte bir eğitimin uygulanması zorunlu olduğu kalkınma planlarında ve eğitim planlamasında ele alınmak zorundadır. Planı yapılmayan eğitimin, insangücünü bazı alanlarda yığmasına karşın, bazı alanlarda eksik bırakma tehlikesi vardır.²⁵

21.

Necdet Serin. "Eğitim Politikamızın Belirlenmesinde Ekonomik Gelişme ve Gereksinimlerin Rolü" Ulusal Eğitim Politikamız.(Ankara: T.E.D., 1978), s. 44.

22

Nurgün Ersan. "Kalkınma, İnsangücü ve Eğitim" Eğitim ve Bilim Dergisi. 10, 55. (Mayıs: 1985) s. 28.

23.

Muzaffer Sencer. "İnsangücü Planlaması ve Üniversite" Yükseköğretimde Sorunlar ve Çözümler. (İstanbul:1990),s. 145.

24

Bursalıoğlu. Ön.Ver. 1987. s. 145.

25

Başaran Ön.Ver. 1978. s. 130.

Uygun bir planlama olmazsa, yaşamın tüm yollarındaki kaynaklar ve eğitim görmüş insanlar iyi yönetilmezse, ekonomik ve sosyal kalkınma olmaz. Kaldı ki eğitim insana yalnız hayatını kazanacak; araçları vermekle kalmaz, kalkınma sürecinin bir sonucu olarak, ona yaşam standardı ve sosyal durumunu iyileştirme olanağını da verir.²⁶

Eğitim sistemi içerisinde kalkınmayı etkileyen, en önemli öğretim kademesi yükseköğretimdir.

Gerçekte, yükseköğretim kurumları, toplumun ihtiyaç duyduğu yüksek nitelikli insan gücünü yetiştirme, bilim ve teknolojinin ilerlemesini sağlama yanında, ülkenin sorunlarına çözüm yolları öneme ile de yükümlü kurumlardır.²⁷

Yükseköğretim kurumlarının önemi herşeyden önce kendi amaçlarından ve ürettikleri ürünlerden kaynaklanmaktadır. Yükseköğretimi bir endüstri kolu olarak düşünmek olasıdır. Bu endüstri kolu amacına ulaşmak için üretime dönük işlevler yapar. Bu işlevler eğitim-öğretim ve araştırma faaliyetlerini içermektedir.²⁸

Yükseköğretim kurumları kalkınmanın kaynağını oluşturan bilginin en üst düzeyde bilimsel yöntemlerle üretildiği, toplandığı ve yayıldığı kurumlardır. Bu nedenle de bu kurumlar ülke kalkınmasında gereksinme duyulan yeni teknolojilerin ve insan gücünün üretildiği yerler durumundadır.²⁹

Ekonomik ve sosyal kalkınmanın kaynağını oluşturan yükseköğretim sisteminin planlaması da ülke geleceği açısından büyük önem taşımaktadır.

Kalkınmakta olan bir ülkenin izlemesi gerekli yükseköğretim politikalarını aşağıdaki şekilde özetlemek mümkündür.

26

ILO Uluslararası Çalışma Örgütü. Dünya Çalışma Raporu 2. Çevirenler: Nahit Töre, Ahmet Gökdele (Ankara: DPT, 1991), s. 117.

27

Hüseyin Korkut. Türk Üniversiteleri ve Üniversite Araştırmaları. (Ankara: A.Ü.E.B.F., 1984), s. 1.

28

Tokay Gedikoğlu "Çağdaş Yükseköğretim: Önemi, Sorumlulukları, Planlı Değişim ve Yönetim" Eğitim ve Bilim Dergisi. 15, 81 (Temmuz 1991), s. 20.

29

Aynı.

1) Demokratik bir düzende yükseköğretim planlamanın ilk hedefi herkese fırsat ve olanak eşitliği sağlamasıdır.³⁰

2) Gelişigüzel okumuş (yükseköğretim diplomalı) sayısını artırmak insangücü ve fiziki kaynakların israfına yol açmaktadır. Dolayısı ile ekonominin ve sosyal gelişmenin darboğazlarını dikkate alarak, problem çözücü yeteneğe insan yetişmesini hedef alan bir yükseköğretim politikası izlenmelidir.³¹

3) Sektörlerarası yükseköğretim görmüş eleman ihtiyacını dengeli bir biçimde karşılamaya özen gösterilmelidir. Yani kişilerin mevcut şartlara göre cazip buldukları yükseköğretim dallarına yönelmeleri ve yığılmaları, dolayısıyla işsizliğin artmasına yol açmaları önlenmelidir. Bu insangücü ve fiziki kaynaklarını israfına götürür.³²

4) Yükseköğretimdeki teknik, zihni değişme ve uyum yeteneği yüksek olan sınırlı yetişkin elemanların doğrudan ekonomik üretimin yanısıra, eğitici olarak yükseköğretimde kullanılmaları gerekir. Onun için yükseköğretimde sayısal gelişmeden önce durulması gereken nokta eğiticinin niteliğidir.³³

5) Hem fiziki kaynaklar ve ekonomik ihtiyaçlar açısından, hem de eğitim elemanı açısından kaynakların optimal kullanımı için öngörülecek bir yükseköğretim politikası üniversite ve yükseköğretilerin sorumluluk alanını aşmaktadır. Onun için yükseköğretim kurumlarının özerkliklerine dokunulmadan yükseköğretim politikasını koruyacak ve optimal kullanımını sağlayacak daha üst bir koordinatör merkeze ihtiyaç vardır.³⁴

Yükseköğretim, yüksek nitelikli insangücünü, bilim ve teknoloji üretecek bilim adamlarını ve araştırmacılarını, öğretmenleri ve öğretim üyelerini yetiştiren bir eğitim düzeyidir. Bu nedenle bu kesime ayrılan parasal ve insan kaynaklarını yükseköğretimin her türünde, ne kadar ve hangi nitelikte insangücüne ihtiyaç duyulduğu, istenilen insangücünü yetiştirmek için gereksinme duyulacak öğretim üyesi, fakülte, laboratuvar, atelye, makine, teçhizat v.b.'nin bilinmesine ve oldukça uzun süre önce planlamasına zorunluluk duyulmaktadır. Çünkü yükseköğretim uzun bir süreçtir. ilkokuldan itibaren düşünülürse en az 15 yıl sürer.³⁵

30

Mahmut Adem. Yükseköğretimde "Planlama ve koordinasyon" Yükseköğretimde Değişmeler. (Ankara: T.E.D. 1988).s. 152.

31

Ramazan Taşduymaz. Türkiye'de Yükseköğretimle ilgili Verilerin Değerlendirilmesi.(Ankara:DPT.,1982) s. 27.

32

Aynı.

33

Aynı. s. 28.

34

Aynı.

35

Adem. Ön.Ver. s. 19.

Gerek oldukça uzun bir süreç olması nedeniyle ilkokuldan itibaren planlama zorunluluğu, gerekse ülkenin gereksinim duyduğu insangücünün yetiştirilmesi işlevi, izlenecek yükseköğretim politikalarının genel kalkınma politikaları ve eğitimin diğer alt sistemlerine ilişkin politikalarla tutarlı ve birbirlerini destekleyecek yapıda olmasını zorunlu kılmaktadır.

Yükseköğretim sisteminin sosyal ve ekonomik görevlerini yerine getirebilmesi için üretken ve dinamik bir kurumsal yapıya sahip olması gerekmektedir. Bu nedenle yükseköğretim kurumları için en uygun yönetim modelinin seçilmesi çağın gerisinde kalmadan, ulusal ve evrensel değişikliklere ayak uydurmak zorunluluğu vardır. Ağır bir bürokrasi ile kilitlemiş yükseköğretim sistemlerinin üretken ve dinamik bir yapıda olmaları beklenemez.³⁶

Eğitim politikaları diğer sektörlere oranla daha karmaşık ve çatışkılıdır. Böyle politikaların işlevsel uygulama politikaları ile desteklenmemesi, onların plan sayfalarında yıllarca mahzun beklentilerine neden olmaktadır.³⁷

Ülkemizde, 1963 yılından itibaren girdiğimiz planlı kalkınma döneminde, eğitimle ilgili temel sorunlar ve çözüm önerilerine ilişkin politikalar anayasa, yasalar ve kalkınma planlarına yansımıştır.

Planlı kalkınma döneminde, yükseköğretime ilişkin politikaları incelemek ve politikaların uygulamaya ne derece yansıdığını saptamak, bu araştırmanın konusunu oluşturmaktadır.

Amaç

Bu araştırmanın amacı, planlı dönemde yükseköğretime ilişkin temel politikaları ortaya koymak ve bu politikaların ne düzeyde gerçekleştiğini belirlemektir. Bu amaçla araştırmada aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1) Planlı dönemde yürürlüğe giren yasa ve yönetmeliklerde yer alan yükseköğretime ilişkin politikalar nelerdir?

2) Planlı dönemde, kalkınma planlarında belirtilen yükseköğretime ilişkin politikalar nelerdir?

3) Yasa ve yönetmelikler ile kalkınma planlarında yer alan politikalar arasında bir ilişki var mıdır?

36

Gedikoğlu. Ön.Ver. s. 21.

37

Tural ve Karakütük. Ön.Ver. s. 19.

4) Yasa, yönetmelik ve kalkınma planlarında belirtilen politikalar uygulamaya ne derece yansımıştır?

Önem

Ülkemiz 1963 yılından itibaren planlı kalkınma dönemine girmiş ve saptanan politikalarla eğitim sistemi yönlendirilmeye çalışılmıştır. Eğitim sistemi içerisinde, yükseköğretim ülkenin gereksinimi olan, nitelikli insangücünün yetiştirilmesi bakımından büyük önem taşımakta ve eğitime ayrılan kaynakların büyük bir bölümü de bu alana aktarılmaktadır.

Planlı dönem boyunca sosyo-ekonomik ihtiyaçlar karşısında, yükseköğretim politikalarını ortaya koymanın ve bu politikaların uygulamaya yansımaya durumunu değerlendirmenin, bundan sonra belirlenecek politika ve uygulamalara ışık tutacağı düşünülmüştür.

Sınırlılıklar

1. Araştırma 1963-1992 yıllarını kapsamaktadır.
2. Araştırma yükseköğretimde;
 - a. Planlamanın örgütlenmesi,
 - b. Öğretim üyesi yetiştirilmesi,
 - c. Fırsat ve olanak eşitliği sağlanması,
 - d. Kapasite yaratılması ve yeni yükseköğretim kurumları açılması,
 - e. Kalkınmanın gerektirdiği insangücünün yetiştirilmesi,
 - f. Kaynakların etkin kullanımına ilişkin politika ve uygulamaları incelemekle sınırlıdır.

Tanımlar

Kalkınma ____: Geri kalmış toplumların gelişmesinin belirli politikalarla, bilerek ve isteyerek hızlandırılması; sanayileşmiş toplumların yapısına girmek, teknoloji üretimi aşamasına gelmek, bir toplumun yapısını davranışlarını, ürünlerini değiştirmek ve kabul edilen amaçlara yöneltmek, planlı bir biçimde ulusal bilincin politikalar halinde gerçekleşmesi olarak anlaşılmaktadır.³⁸

Planlama : Uygulamadan önce düşünmeyi öngören zihinsel bir süreçtir. Planlama yönetimin pusulasıdır ve sistemi araştırma yoluyla yönetmeyi öngörür.³⁹

Kalkınma Planı : Belli bir dönemde ulaşılmak istenilen kalkınma hızını gerçekleştirmek üzere, hangi toplumsal ve ekonomik değişmelerin yapılması gerektiğini saptama, bunlarla ilgili kestirimlerde bulunma ve kullanılacak araçları tanımlama girişimidir.⁴⁰

Yükseköğretim : Milli Eğitim sistemi içinde, ortaöğretime dayalı, en az 4 yarıyılı kapsayan her kademedeki eğitim-öğretimin tümüdür.⁴¹

Yükseköğretim Kurumları : Üniversiteler, fakülteler enstitüler, yüksekokullar, konservatuvarlar, meslek yüksekokulları ile bunlara bağlı veya bunlarla aynı düzeyde uygulama ve araştırma merkezleridir.⁴²

Akademi : Bilimsel özerkliğe ve tüzel kişiliğe sahip yüksek dereceli kuruluşlardır.⁴³

Üniversite : Bilimsel özerkliğe ve kamu tüzel kişiliğine sahip, yüksek düzeyde eğitim-öğretim, bilimsel araştırma, yayın yapan ve benzeri kuruluş ve birimlerden oluşan bir yükseköğretim kurumudur.⁴⁴

Fakülte : Yüksek düzeyde eğitim-öğretim, bilimsel araştırma ve yayın yapan, kendisine birimler bağlanabilen bir yükseköğretim kurumudur.⁴⁵

Yüksekokul : Belirli bir mesleğe yönelik eğitim öğretime ağırlık veren yükseköğretim kurumudur.⁴⁶

39

Bursalıoğlu. Ön.Ver. s. 100.

40

Işıl Ünal. "Eğitimin Kalkınma Açısından Önemi"Eğitim ve Bilim Dergisi 10, 55. (Mayıs 1985), s. 28.

41

Yükseköğretim Kanunu (2547 S.K.), Md. 3; 1981.

42

Aynı.

43

İktisadi ve Ticari İlimler Akademileri Kanunu (7334 S.K.), Md. 1; 1959.

44

Yükseköğretim Kanunu Ön. Ver.

45

Aynı.

46

Aynı.

Öğretim Üyeleri : Yükseköğretim kurumlarında görevli profesör, doçent ve yardımcı doçentlerdir.⁴⁷

Öğretim Yardımcıları : Yükseköğretim kurumlarında belirli süreler için görevlendirilen araştırma görevlileri, uzmanlar, çeviriciler ve eğitim-öğretim planlamacılarıdır.⁴⁸

Yöntem

Bu araştırma nedir? sorusuna yanıt arama amacına yönelik olduğu için betimsel bir araştırmadır.

Planlı dönemin başlangıcı olan 1963 yılından, 1992 yılına kadar yürürlüğe giren yasa ve yönetmeliklerde, kalkınma planlarında, yıllık programlarda ve icra planlarında yer alan yükseköğretime ilişkin politikalar incelendiğinde temel politikaların 6 başlık altında toplandığı görülmektedir. Bunlar

1. Yükseköğretim Planlamasının Örgütlenmesi İhtiyacı
2. Öğretim elemanı yetiştirilmesi,
3. Fırsat ve olanak eşitliği sağlanması,
4. Kapasite yaratılması ve yeni yükseköğretim kurumlarının açılması,
5. Kalkınmanın gerektirdiği insan gücünün yetiştirilmesi,
6. Kaynakların (insan gücü ve maddi) etkin kullanılması amacıyla ortaya konulan politikalar.

Araştırmada bu politikaların uygulamaya yansımaları durumu araştırılmış ve amaç bölümünde belirtilen sorulara yanıt aranılmıştır.

Yasa, yönetmelik, kalkınma plan ve programlarının yanısıra Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM), Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE), Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) verilerinden, bu konuda çıkan bildiri, makale ve incelemelerden yararlanılmıştır.

47

Aynı.

48

Aynı

BÖLÜM II

PLANLI DÖNEM ÖNCESİ YÜKSEKÖĞRETİM

TARİHSEL GELİŞİM

Planlı dönemdeki yükseköğretim politika ve uygulamalarına geçmeden, planlı dönem öncesi yükseköğretim sisteminin mevcut yapısının incelenmesinde fayda görülmüştür.

Modern eğitimin yüksek eğitim seviyesinde ülkemize girişi askeri ihtiyaçlardan kaynaklanmıştır. 1729'larda "Handesehane" okullarının açılmasıyla yüksek öğretimin bugünkü kurumsal yapısının temeli atılmıştır. Bu okullar daha sonra 1773'de "Mühendishane-i Bahri Hümayun" altında yükseköğretim kurumuna dönüşmüş, 1795'de de kara mühendisliği ayrı bir eğitim dalı olmuştur. 1826 yılında "Tıphane-i Amire ve Cerahane-i Memure" adlı askeri tıp okulu açılmıştır. Daha sonra 1859-1870 döneminde "Mektebi Mülkiye" "Mektebi Tıbbiye" ve öğretmen okulları gibi sivil yüksek okullar hizmete sokulmuştur.

Osmanlı İmparatorluğu döneminde Darülfünunun (üniversite) açılması ise 1863'de gerçekleştirilmiştir. Geçirdiği çeşitli aşamalar sonunda, Darülfünunu Osmanî adını taşıyan üniversite, Cumhuriyet'in ilanından kısa bir süre sonra, 1924'de 493 sayılı yasa ile İstanbul Darülfünun adını almıştır.

İstanbul Darülfünun'un tıp, hukuk, edebiyat, fen ve ilahiyat fakülteleri bulunmakta ve kanunda tüzel kişiliğe olarak katma bütçe ile yönetilmesi öngörülmektedir.⁴⁹

Cumhuriyet hükümetinin çıkardığı kanun ve talimnameler, Darülfünun için geniş bir etkinlik alanı ve gelişme yolu açmış oluyordu. Ancak alınan tedbirler kurumun içine sinmiş olduğu durgunluğu giderememiştir. Darülfünun "bilimsel özerklik" ve "tüzel kişilik" gibi iki iç kuvvetini ilerleme aracı olarak kullanamıyor, kendi kendine kalkınamıyordu.⁵⁰

1927 yılında çıkarılan bir kararname ile Darülfünun'a girebilmek için lise mezunu olma mecburiyeti getirilmiştir.

49

Korkut Ö. Ver. 1984. s. 12.

50

H.Ali Koçer. Eğitim Sorunlarımız Üzerine İncelemeler ve Düşünceler. (Ankara: 1975) s. 121.

Darülfünunun kendisinden beklenenleri yerine getiremediği kabul edilmekte ve bu kuruma başlıca iki eleştiri yöneltilmektedir.

1) Darülfünun inkılaplara karşı olumsuz tavır takınmıştır.

2) Darülfünunda orjinal, ciddi, topluma yararlı bilimsel çalışmalar yapılmamıştır.⁵¹

İstanbul Darülfünununun, Türk Devrimlerinin hazırlanması ve yürütülmesine yardımcı olmak yerine karşı çıkması, bilimsel çalışmalar yapmaması, Atatürk'ün önem verdiği dil ve tarih hareketlerini eleştirmesi gibi nedenlerle 1933 yılında kaldırılarak İstanbul Üniversitesi adıyla yeniden kurulmuştur.⁵²

İstanbul Üniversitesinin kurulması ve gelişmesinin yanısıra, İstanbul'da 1773 yılında kurulan Mühendishane-i Berri Hümayun, geçirdiği çeşitli değişiklikler sonrası, 1944 yılında, Avrupa'daki mühendis okullarına benzer bir eğitim yapmak üzere İstanbul Teknik Üniversitesine dönüştürülmüştür.⁵³

İstanbul'daki gelişmelere paralel olarak başkent Ankara'da da çeşitli yükseköğretim kurumları kurulmaya başlanmıştır.

İstanbul Üniversitesinin kuruluş kanunu ve 1933 üniversite reform kanunu olarak isimlendirilen 2252 sayılı kanun toplumun değişen koşulları ve üniversitelerin artan gereksinimleri karşısında yetersiz kalmıştır.⁵⁴

1933-52 arasında Türkiye'de kalan, ayrılırken bir rapor veren Ord.Prof.Philiper Schwartz, 1933 reformunun beklenemi veremediğini, bunun da başlıca şu nedenlerden ileri geldiğini sürer.⁵⁵

- Birçok Türk aydınındaki yetersizlik duygusu ve bunun sonucu olarak böbürlenmek, gerçekten çalışkan, başarılı olanları çekememek,

- Güvensizlik duygusu ve bunun sonucu olarak da bizzat bilimsel çalışmaya değil, mevki ve makamlara, özel işlere önem vermek,

51

Yahya Akyüz. Türk Eğitim Tarihi (Ankara: A.Ü.E.B.F., 1982), s. 222.

52

Y.Kemal Kaya. İnsan Yetiştirme Düzenimiz "Politika, Eğitim, Kalkınma" (Ankara: 1984), s. 238.

53

İstanbul Teknik Üniversitesi 1977-79 Kılavuzu. (İstanbul: 1978), s. 6-8.

54

M.Ali Kısakürek, Üniversitelerimizde Yenileşme: (Ankara: A.Ü.E.B.F., 1976) s. 20.

55

Akyüz. Ön.Ver. s. 310.

1933 reformunun da kendisinden bekleneni verememesi ve üniversitelerin yeni bir düzenlemeye duydukları gereksinme sonucu, 1946 yılında Ankara Üniversitesinin de kuruluşunu sağlayan 4936 sayılı Üniversiteler Kanunu çıkarılmıştır. Üniversitemizde en köklü reform olarak nitelendirilen bu kanunun, Türk Üniversitelerini bilimsel ve idari özerkliğe kavuşturması ve üniversitelerin görevlerini ayrıntılı bir biçimde belirtmesi getirdiği en önemli yeniliklerdendir.

4936 sayılı kanunda üniversitelerin görevleri şu şekilde belirtilmiştir;

a. Öğrencilerini, bilim anlayışı kuvvetli, sağlam düşünceli aydınlar ve yüksek öğrenime dayanan mesleklerle türlü bilim ve uzmanlık kolları için iyi hazırlamış bilgi ve deney sahibi elemanlar, Türk devriminin ülkülerine bağlı ve milli karakter sahibi vatandaşlar olarak yetiştirmek.

b. Memleketi ilgilendirenler başta olmak üzere bütün bilim ve teknik meseleleri çözmek için bilimleri genişletip derinleştirecek inceleme ve araştırmalar yapmak, bu çalışmalarda ilgili milli bilim ve araştırma kurumları ile ve yabancı veya uluslararası benzer kurumlara işbirliği etmek.

c. Memleketin türlü yönden ilerlemesini ve gelişmesini ilgilendiren bütün meseleleri Hükümetle ve kurumlarla da elbirliği etmek suretiyle öğretim ve inceleme konusu yaparak sonuçlarını umumun faydalanmasına sunmak ve Hükümetçe Millî Eğitim Bakanı vasıtasıyla istenecek incelemeleri yaparak düşüncelerini bildirmek.

d. Araştırma ve incelemelerinin sonuçlarını gösteren, bilim ve tekniğin ilerlemesini sağlayan her türlü yayımları yapmak; yardımcılara, doktora adaylarına ve öğrencilerine yaptırmak.

e. Türk toplumunun genel seviyesini yükseltici bilim verilerini sözlü ve yazılı ile halka yaymak.⁵⁶

Ülkenin gelişmesini ilgilendiren konuları, hükümetle işbirliği yapmak suretiyle, araştırmak ve toplum yararına sunmak görevi ile içinde bulunan kalkınma çabalarına üniversitelerin katkısının sağlanmaya çalışıldığı görülmektedir.

Kanun ile Üniversitelerarası Kurul adıyla yeni bir kuruluş getirilmektedir. Üniversitelerarası Kurula Üniversitelerarası işbirliğini sağlaması, ortak sorunlarını çözmesi ve üniversitelerle hükümet arasında işbirliğini sağlaması görevleri verilmiştir.

4936 sayılı Üniversiteler Kanununun getirdiği diğer yenilikler ise aşağıda özetlenmiştir.

⁵⁶

Üniversiteler Kanunu. (4936 S.K.). Md. 3: 1946.

a. Üniversiteler ve bir üniversiteye bağlı olmayan fakültelerin kanunla kurulması, üniversite içinde fakülte ve yüksekokul açılmasının ise senatoların teklifi ve Milli Eğitim Bakanının onayıyla yapılması öngörülmüştür.(Madde 2)

b. Öğretim üyeleri, üniversite doçentleri ve profesörleri olarak belirlenmiştir. (Madde 15) Öğretim yardımcıları ise öğretim görevlileri, okutmanlar, uzmanlar, tercümciler ve asistanlar olarak sıralanmışlardır. (Madde 3) Asistanlara ders verme görevi verilmemiştir.

c. Yabancı ülkelerde kazanılan doçentlik ünvanının Üniversitelerarası Kurul kararıyla kullanılabilmesine olanak tanınmıştır. (Madde 19)

d. Öğretim üyelerine devlet memurları için kabul edilen saatlerde öğretim, bilimsel araştırma, inceleme v.b.için görevin gerektirdiği yerlerde bulunma ve haftanın iki gününde öğrencileri kabul ederek onlara yardım etme görevi verilmiştir. (Madde 30)

e. Öğretim üyelerinden isteyenlere ise haftada 10 saati aşmamak ve üniversitedeki görevini aksatmamak koşuluyla bilim ve uzmanlık alanlarına giren serbest işleri yapabilme hakkı verilmiştir. (Madde 31)

f. 4936 sayılı yasada üniversitelere giriş koşulları ve azami öğrenim sürelerine yer verilmemiştir.

Zaman zaman değişikliğe uğramakla birlikte 4963 sayılı kanun Türk yükseköğretim tarihinde en uzun süre yürürlükte kalmıştır. (1946-1973)

1946'dan sonra kurulan başlıca üniversiteler şunlardır.

- Karadeniz Teknik Üniversitesi (1955, Trabzon)
- Ege Üniversitesi (1955, İzmir)
- Orta Doğu Teknik Üniversitesi (1957, Ankara)
- Atatürk Üniversitesi (1958, Erzurum)

Üniversitelerdeki gelişmelerin yanısıra, özel ve kamu kesiminin ekonomi ve mali alanlardaki insangücü ihtiyaçlarını karşılamak üzere, 1959 yılında 7334 sayılı İktisadi ve Ticari İlimler Akademileri (İTİA) kanunu çıkarılmıştır.Kanunla, İstanbul, İzmir, Ankara ve Eskişehir'de daha önce kurulmuş bulunan Ticari İlimler Yüksek Okulları, İktisadi veTicari İlimler Akademileri adıyla yeniden örgütlenmişlerdir. Bilimsel özerkliği ve tüzel kişiliği olan bu kurumlar, Milli Eğitim Bakanlığına bağlanmıştır. Oluşturulan akademilerarası heyet ise Üniversitelerarası Kurul'un görevlerine benzer görevleri yüklenmiştir. 7334 sayılı yasa ile İktisadi ve Ticari İlimler Akademilerine verilen görevler şunlardır:

a. Öğrencilerini ekonomi, ticari ve mali alanlarda ilmi ve uygulamalı bilgilerle donatılmış, milli amaçlara bağlı vatandaşlar olarak yetiştirmek,

b. Ülkenin ekonomik kalkınmasında özel sektör, İktisadi Devlet Teşekkülleri

ve kamu hizmeti gören kurumlar için uzman elemanlar hazırlamak,

c. Özel sektör ve devlete bağlı işletmelerde, kamu hizmeti gören kurumlarda çalışanların ekonomi, ticari ve mali bilgilerini artırıcı konularla ilgili enstitüler ve kurslar açmak, yayınlar yapmak,

d. Ekonomik ve ticari hayatın yarattığı sorunlar hakkında hükümet tarafından istenen incelemeleri yaparak düşünceleri bildirmek.⁵⁷

Yasa ile getirilen diğer hükümler ise şunlardır:

a. Akademiye bölüm, kürsü, enstitü kurmak, akademiye bağlı yüksek dereceli eğitim, öğretim ve araştırma kurumları açmak, bunları birleştirmek, kaldırmak ve mevcut kurumları akademiye bağlamak görevi profesörler meclisine verilmiştir. (Madde 5)

b. Öğretime, memleketin ekonomik ve ticari gelişmesini gözönünde tutarak veçhe vermek, yeniden açılacak İTİA hakkında görüş bildirmek , Bu kuruluşlarda ilk olarak görev alacak öğretim üye ve yardımcılarını seçme görevi Akademilerarası Kurula verilmiştir. (Madde 11)

c. Öğretim üyeleri ordinaryüs profesör, profesör ve doçent olarak, öğretim yardımcıları ise öğretim görevlileri ve asistanlar olarak belirtilmiş, asistanlara ders verme görevi verilmemiştir.

d. Öğretim üyelerinin devlet memurları için öngörülen saatler içerisinde görevlerinin gerektirdiği yerlerde bulunması zorunluluğu getirilirken, 8 saati aşmamak koşuluyla, meslekleri ile ilgili işleri yapabilme serbestiyeti tanınmıştır. (Madde 21)

İlk üniversitelerimizin ve onu izleyen yeni üniversitelerimizin kuruluşu ile 1946 üniversite reformunun getirdiği yenilikler yetersiz kalmış, 27 MAYIS 1960 inkılabından sonra üniversitelerimizin yenileşme gereksinimi tekrar ön plana çıkmıştır. Bu amaçla 114 ve 115 sayılı yasalar çıkarılmıştır.⁵⁸

27 EKİM 1960 tarih ve 114 sayılı yasa ile 147 öğretim üye ve yardımcısı görevinden uzaklaştırılmıştır.114 sayılı kanunun etkilerini iki noktada ele almak olanaklıdır.

1) Hemen karşılanması mümkün olmayan öğretim üyesi açığı yaratmış,

⁵⁷

İktisadi ve Ticari İlimler Akademileri Kanunu (7334 S.K.), Md.2; 1959 .

⁵⁸

Kısakürek. Ön.Ver. s. 27-28.

2)Öğretim üyeleri ve yardımcıları arasında moral çöküntüsü yaratarak, öğretim ve araştırma faaliyetlerini olumsuz yönde etkilemiştir. Bu kanun getirdiği huzursuzluk ve tepkiler 1962 yılında çıkarılan ve öğretim üyelerinin görevlerine iadesini sağlayan 43 sayılı kanunla giderilmiştir.⁵⁹

115 sayılı kanunun getirdiği en önemli değişiklik Milli Eğitim Bakanının üniversitelerin başı olması hükmünün ortadan kaldırılmasıdır. Yasa ile ayrıca fakülte organlarının ve öğretim üyelerinin görevleri yeniden belirlenmiştir.⁶⁰

27 MAYIS 1960'dan sonra üniversitelerde yapılmak istenilenin yenileşme girişiminden çok bir düzeltme girişi olduğu yaygın olarak kabul edilen bir görüştür.

Türkiye, Atatürk döneminde, 1933-1939 yıllarını kapsayan kalkınma planları ile dünyada planların ilk defa uygulayan ülkelerden biri olmakla birlikte, ancak 30 EYLÜL 1960 tarihinde yürürlüğe giren, 91 sayılı Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) Kurulması Hakkında Kanun'la planlı kalkınma yolunu resmen tercih etmiştir.⁶¹

91 sayılı kanunla Devlet Planlama Teşkilatına verilen görevler şunlardır;

a. Memleketin, tabii, beşeri ve iktisadi her türlü kaynak ve imkanlarını tam bir şekilde tesbit ederek, takip edilecek iktisadi ve sosyal politikayı ve hedefleri tayinde hükümete yardımcı olmak,

b. Çeşitli bakanlıkların iktisadi politikayı ilgilendiren faaliyetlerinde, koordinasyonu temin etmek için tavsiyelerde bulunmak ve bu hususlarda müşavirlik yapmak.

c. Hükümetçe kabul edilen hedefleri gerçekleştirecek uzun ve kısa vadeli planları hazırlamak.

d. Planların başarı ile uygulanabilmesi için ilgili daire ve müesseselerle mahalli idarelerin kuruluş ve işleyişinin islahı konusunda tavsiyelerde bulunmak.

e. Planın uygulanmasını takip etmek, değerlendirmek ve gerekli hallerde planda değişiklikler yapmak.

59

Üniversite Öğretim Üyelerinin Bazılarının Vazifelerinden Affına ve Bazılarının Diğer Fakülte ve Yüksekokullara Nakline Dair Kanun (114 S.K.) 1960.

60

4936 Sayılı Üniversiteler Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Bu Kanuna Madde Ekleneğine Dair Kanun. (115 S.K.). 1960.

61

DPT. Eğitim Sektörü Raporu. s. 18-19.

Milli eğitim sistemini tutarlı bir yapıya kavuşturacak ve eğitimin ülkemizde belli bir sistem içerisinde hızla yayılmasını ve gelişmesini sağlayacak uzun vadeli bir plana ihtiyaç duyulmuştur. Çünkü ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmanın planlarda öngörülen hedeflere ulaşması, ancak yeterli sayı ve nitelikteki insan gücünün yetiştirilmesi ile mümkün olabilirdi. Bu durum 5 TEMMUZ 1961 tarihinde Resmi Gazetede yayınlanan ve kalkınma sorunlarına uzun vadeli olarak bakan "Plan Hedefleri ve Stratejisi" adlı dökümanda şöyle belirtilmiştir.

Kalkınma hızını artırma ve planın başarısını sağlama bakımından, sıhhatli ve bilgili insan gücünün sistemli bir şekilde yeteri kadar yetiştirilmesi özel bir önem arz etmektedir. Gerek planlarla ele alınacak yatırımların en verimli bir şekilde gerçekleştirilmesi, gerekse mevcut kapasitenin artırılması maksadıyla her seviyedeki eğitime ve öğretime öncelik verilecektir.⁶²

Plan Hedefleri ve Stratejinin Resmi Gazetede yayınlanmasından 4 gün sonra, 9 TEMMUZ 1961 tarihinde kabul edilen Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının planlı kalkınmaya ve üniversitelere ilişkin hükümleri ise şu şekildedir;

Madde 41 : İktisadi ve sosyal hayat, adalete, tam çalışma hayatına ve herkes için insanlık haysiyetine yaraşır bir yaşayış seviyesi sağlanması amacıyla düzenlenir. İktisadi sosyal ve kültürel kalkınmayı demokratik yollarla gerçekleştirmek; bu maksatla milli tasarrufu artırmak, yatırımları toplum yararının gerektirdiği önceliklere yöneltmek ve kalkınma planları yapmak devletin ödevidir.

Madde 120 : Üniversiteler, ancak devlet eliyle ve kanunla kurulur. Üniversiteler, bilimsel ve idari özerkliğe sahip kamu tüzel kişileridir. Üniversite organları, öğretim üyeleri ve yardımcıları, üniversite dışındaki makamlarca, her ne surette olursa olsun görevlerinden uzaklaştırılmazlar.

Madde 129 : İktisadi ve kültürel kalkınma plana bağlanır. Kalkınma bu plana göre gerçekleştirilir. Devlet Planlama Teşkilatının kuruluş ve görevleri planın hazırlanmasında, yürürlüğe konmasında, uygulanmasında ve değiştirilmesinde gözetilecek esaslar ve planın bütünlüğünü bozacak değişikliklerin önlenmesini sağlayacak tedbirler, özel kanunla düzenlenir.⁶³

1961 Anayasasıyla da benimsenen planlı kalkınma politikasıyla, üniversite organları ile öğretim üyeleri ve yardımcıları üniversite dışı etkilere karşı güvence altına alınmıştır.

62

Aynı.

63

T.C. Anayasası. (334 S.K.) 1961.

PLANLI DÖNEMİN BAŞLANGICINDA YÜKSEKÖĞRETİM

Cumhuriyetin ilk öğretim yılında 8 olan fakülte, akademi ve yüksekokul sayısı, 1950-51 öğretim yılında 34'e, 1961-62 yılında ise 66'ya yükselmiştir. Planlı dönemin başında yükseköğretime ilişkin sayısal gelişmeler çizelge-1'de belirtilmiştir.

ÇİZELGE-1
PLANLI DÖNEM ÖNCESİ TÜRK YÜKSEKÖĞRETİMİNDE
SAYISAL GELİŞME
(1923-1962)

Öğretim Yılı	Fakülte Ve Yük. Ok	Öğrenci Sayısı	Öğretim Üyesi	Öğr.-Öğt. Oranı (%)
1923-1924	8	2914	307	9.4
1937-1938	19	9384	837	11.2
1950-1951	34	24815	1950	12.7
1961-1962	66	65084	4536	14.3

DİE, Türkiye'de Toplumsal ve Ekonomik Gelişimin 50. Yılı (Ankara: 1973) ve DPT Eğitim Sektör Raporu s. 332'den uyarlandı.

Öğretim üyesi sayısındaki artış, öğrenci sayısının gerisinde kalmıştır. Yükseköğretimdeki gelişimin kritik unsuru olan öğretim üyesi yetiştirilmesi, 1929 yılında çıkarılan 1416 sayılı "Ecnebi Memleketlere Gönderilecek Talebe Hakkında Kanun" ile çözülmeye çalışılmış, bu kanun geçen süre içerisinde bekleneni verememiştir.⁶⁴

Çağ nüfusunun okullaşma oranı ise 1960-1961 yılı itibarıyla % 3.4'dür. Bunun 2.3'ü üniversiteler diğer kısmı ise akademi ve yüksekokullarca sağlanmıştır.⁶⁵

64

DPT. Eğitim Sektör Raporu s. 333.

65

M.E.B. Cumhuriyetin 50. Yılında Rakam ve Grafiklerle Milli Eğitimimiz. (İstanbul:1973), s. 228-268 .

ÇİZELGE-2**LİSEYİ BİTİRENLERDEN YÜKSEKÖĞRETİME KABUL EDİLENLERİN
SAYISI
(1957-1963)**

Yıllar	Liseyi Bitiren Öğrenci Sayısı	Yükseköğretime Alınan Öğrenci Sayısı
1957-58	8100	12165
1958-59	9450	14645
1959-60	10913	13254
1960-61	11977	16244
1961-62	14241	13358
1962-63	16915	17317

Cemal Mihçioğlu Üniversiteye Giriş ve Liselerimiz(Ankara: 1969), s.108

1960-61 ders yılına kadar Türkiye'deki tüm yükseköğrenim kurumlarının öğrenci alma kapasitesi liselerden mezun olan tüm öğrencilerin sayısından fazla idi. 1960-61 ders yılından itibaren liseyi bitirenlerin sayısı bu kapasiteyi aşmıştır. ⁶⁶

1962-63 yılı itibariyle yükseköğretimde öğrenim gören öğrencilerin bilim alanlarına dağılımları Çizelge-3'de belirtilmiştir.

ÇİZELGE-3**YÜKSEKÖĞRETİMDE ÖNRENCİLERİN BİLİM ALANLARINA DAĞILIMI**

(1962)

Alanlar	Öğrenci Sayısı	Öğrenci Yüzdesi
Sağlık Bilimleri	5688	8.0
Sosyal, İdari ve İktisadi Bilimler	45835	65.2
Tarımsal Alanlar	3444	4.9
Teknik Alanlar	15434	21.9
Toplam	70401	100

DPT. 3. BYKP. s. 713.

66

Cemal Mihçioğlu, Üniversiteye Giriş ve Liselerimiz (Ankara: 1969), s. 107.

PLANLI DÖNEM ÖNCESİ YÜKSEKÖĞRETİMİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planında (1. BYKP) planlı dönem öncesi eğitimin genel durumu şu şekilde özetlenmiştir:

Türkiye'de bugüne kadar eğitim genel olarak önemli bir konu sayılmış ve bu alanda oldukça büyük harcamalar yapılmıştır. Bundan başka çeşitli sistemler ve eğitim usulleri denenmiştir. Fakat eğitim sistemine bir bütün olarak bakılmayışı eğitimin uzun süreli bir çerçeve içinde ve planlı olarak ele alınmayışı ve eğitim teşkilatındaki dağınıklık bütün bu çabaların ve harcamaların yeterince verimli olmasını önlemiş ve eğitim düzenimizde çeşitli dengesizlikler ortaya çıkmıştır. Bu dengesizlikleri aşağıdaki noktalarda özetlemek mümkündür.

a. Eğitimle, iktisadi ve toplumsal yapı ve faaliyetlerdeki ihtiyaçlar arasında bir ilgi kurulmadığından bazı alanlarda önemli boşluklar, bazılarında ise fazlalıklar ortaya çıkmıştır. İşgücünün çeşitli görevlere bölümündeki dengesizlik bunun sonuçlarından biridir.

b. Çeşitli eğitim kurumları, dalları ve kademeleri arasında düzenli bir ilişki kurulamayı, eğitimde yatay ve dikey geçişlerde eksiklikler ve bozukluklar meydana getirmiştir. Yine bu sebeple kademeler arasında kapasite bakımından dengesizlik ortaya çıkmıştır.

c. Eğitim teşkilatının gelişmelere uyan düzenli bir şekilde ayarlanamaması eğitim usulü ile ilgili dengesizliklere yol açmıştır. Bunların en önemlisi, öğretmen arzının yetersizliğinden doğmaktadır. Bunun sonucu olarak öğrenci öğretmen oranlarında önemli bir bozukluk olmuştur. Bir çok dallarda sayı, nitelik ve meslek çeşidi bakımından büyük bir öğretmen açığı vardır. Eğitim yöneticisi yetiştirilmemesi ve Bakanlıklarla eğitim kurumları arasında gerekli işbirliğinin kurulmaması da önemli bir konudur.

d. Eğitim ile yetişenler çalışma alanlarındaki gerekli nitelikleri arasında yeter bir bağlılık kurulamayı eğitimin esaslarında görülen önemli aksaklıklardandır. Bir çok elemanın yetiştirildikleri alan dışında çalışma durumunda kalmaları oldukça büyük bir israf sebebidir. Eğitim kurumları ile eleman kullanan kurumlar arasında ki işbirliği eksikliğinin bunda etkisi büyüktür.

e. Denenmiş ve denenmekte olan çeşitli eğitim düzen ve yöntemlerinin başarı derecelerinin değerlendirilmesi yoluna gidilmemiş olması, bu yönde atılacak adımların saptanmasında ışık tutacak bilgilerin elde edilmesine engel olmuş ve bu konudaki kararların sağlam esaslardan yoksun kişisel tercihlere göre alınmasına yol açmıştır. Bunun eğitim düzeninde ortaya çıkardığı kararsızlık çok yıpratıcı sonuçlar vermiştir.

f. Eğitimin çeşitli dallarında, seçme usullerinin kabiliyetlere bağlı olmasındaki aksaklıklar ve çeşitli gelir grupları ile bölgeler arasında eğitim imkanlarından yararlanma bakımından eşitsizlikler, eğitimin sosyal adalete ve toplum çıkarlarına uygun bir sosyal hareketlilik etkeni olma niteliğini kaybettirmiştir.

Eğitimden yararlananların eğitim harcamalarına, imkanlarına göre katılmayı, parasız eğitimin gerçekten ihtiyacı olanlara sağlanmasını önlediği gibi, eğitim harcamalarının daha yüksek bir seviye çıkmasına da engel

olmuştur.⁶⁷

Özet olarak eğitim sistemi nitelik ve nicelik yönünden yetersiz olarak değerlendirilmiştir. Eğitim sisteminin bir bütünlüğe kavuşturulması, öğretmen açığının giderilmesi, eğitim yöneticisi yetiştirilmesi, eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması, eğitimden yararlananların eğitim harcamalarına katkıda bulunmalarının sağlanması çözüm bekleyen problemler olarak görülmüştür.

Yükseköğretim sistemindeki nitelik düşüklüğüne 5-15 ŞUBAT 1962 tarihleri arasında yapılan VII. Milli Eğitim Şura'sında da değinilmiş ve "gelecek on yıl içinde yeni üniversiteler açmak yerine mevcutların imkanları tamamlanmalı ve genişletilmelidir, yükseköğretim kurumları mezunlarının sayısını değil niteliğini yükseltecek çareler aramalıdır." şeklinde karar alınmıştır

Planlı döneme geçiş öncesi yükseköğretim sisteminde Cumhuriyetin başından bu yana istenilen gelişmeyi sağlayamadığı görülmektedir. Planlı bir sistemin mevcut olmaması nedeniyle yetiştirilen insangücünün, ekonominin ihtiyaçlarını karşılamak gibi bir amacı da olmamıştır.

Planlı dönem öncesi Türk yükseköğretimi; üniversite, akademi, yüksekokul ve enstitü olmak üzere yapısal çeşitlilik içerisinde görev yapmasının yanısıra yükseköğretimi tek kanun çerçevesinde toplayan hukuki düzenlemeye de kavuşamamıştır.⁶⁸

67

DPT. 1.BYKP. (Ankara: 1963), s. 448-449.

68

DPT. Eğitim Sektör Raporu s. 331.

BÖLÜM III

BİRİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİ

1. BYKP (Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı) döneminde 15 yıllık bir zaman dilimini içeren (1963-1977), Birinci Perspektif Plan hazırlanmıştır.

3.1. BİRİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI (1963-1967)

Türkiye planlı döneme girdikten sonra, eğitim planlaması kalkınmanın ayrılmaz bir parçası olarak görülmeye başlanmış, hazırlanan planlarda eğitime büyük yer verilmiştir.

1. BYKP'da eğitim, istenilen bir yaşama düzenine ulaşmanın ve aynı zamanda kalkınma çabasının gerekli nitelikte ve sayıda elemanın yetiştirilmesinde başlıca yol olarak görülmüştür.

Eğitimin konusu ise, sosyal hedeflerin yanında, kalkınma hedeflerine ulaşmak bakımından gerekli nitelikte ve sayıda eleman yetiştirilmesi açısından da ele alındığından istihdam konusu ile birlikte incelenmiştir. Özellikle yükseköğretimde dikkate alınan bu yaklaşımda çeşitli sektörlerde çalışması gerekli insan sayısı saptanmış, bu toplam sayı fonksiyon tiplerine bölünerek bunları yetiştirecek eğitim sistemi ile aralarında ilişki kurulmuştur.⁶⁹

3.1.1. Yükseköğretim Planlamasının Örgütlenmesi

1. BYKP'nda yükseköğretimin planlanması yönündeki çabaların ayrı bir örgüt yerine "Devletin ekonomik, sosyal ve politik tercihleri ışığında, milli eğitimin devlet ölçüsünde kullanılacak amaçlarının tespit edilmesi ve bunların uygulanması konusunda, bünyesinde teşkilatlı eğitime yer veren ve eğitimle ilgili planlama yapan kurumlar arasında sıkı bir işbirliği sağlanması" öngörülmüştür.⁷⁰

Bu politika 1964 yılı programında daha belirginleştirilerek eğitimle ilgili planlama yapan kurumların, bakanlar dışındaki en yüksek idari yetkililerinden

69

Ayla Sayın ve diğerleri, Planı Dönemde Yükseköğretim (Ankara: DPT, 1976), s. 1.

70

DPT 1. BYKP. s. 457.

kurulu bir Koordinasyon Komisyonu oluşturulacağı belirtilmiştir.⁷¹

3.1.2. Öğretim Üyesi Yetiştirilmesi

1. BYKP'nda öğretim üyesi yetiştirilmesi konusunda sūratle önlem alınması istenmiş, yıllık program ve icra planlarında da her yıl yurt dışına gönderilecek öğrenci sayıları belirtilmiştir. Dönem sonunda toplam 3000 öğrencinin öğretim üyesi yetiştirilmek üzere yurtdışına eğitime gönderilmesi hedeflenmiştir.

3.1.3. Fırsat ve Olanak Eşitliği Sağlanması

1. BYKP'nın politikalarının ağırlığının büyük bir bölümünü fırsat ve olanak eşitliği sağlanmasına yönelik politikalar oluşturmaktadır. Bu politikalar, aşağıda belirtilmiştir.

a. Eğitim sistemimiz toplumdaki çeşitli görevlerin yurttaşlar arasında kabiliyetlerine göre dağıtılmasını sağlayacak bir şekilde düzenlenecektir. Bu amaçla, durumları ne olursa olsun kabiliyetli olanlar bütūn eğitim imkanlarından yararlanacaklardır. Böylece toplumda hem sosyal adalet, hem de fırsat eşitliği ilkeleri gerçekleştirilecektir.⁷²

b. Çeşitli hizmetler, en kabiliyetli ve yeterli kişiler yoluyla yürütülecektir. Bunu sağlamak için alınması gerekli tedbirler eğitim programları içinde yer almaktadır. İhtiyaçlara göre tespit edilmiş öğrenim kapasitesinden fazla talep olan her durumda çeşitli okullara girişte, yeterliğe dayanan, seçme usulleri uygulanacaktır.⁷³

c. Üniversite giriş sınavlarının tek bir değerlendirme merkezine bağlı olarak yapılması konusunda gerekli araştırmalar yapılacak.⁷⁴

Plan dönemi içerisinde yüksekokul çağındaki öğrencilerin okullaştırılma hedefleri çizelge 4'de belirtilmiştir.

71

DPT 1964 Yılı Programı (Ankara: 1964), s. 232.

72

DPT 1.BYKP, s. 442.

73

Aynı.

74

DPT. 1964 Yılı Programı s. 236.

ÇİZELGE-4

1. BYKP DÖNEMİ YÜKSEKÖĞRETİMDE OKULLAŞMA ORANLARI (1963-1967)

(BİN)

Yıllar	Okul Çağındaki Nüfus	Okullaştırılacak Öğr.Sayısı	Okullaşma Oranı (%)
1963	1880	63	3.3
1964	1940	68	3.5
1965	2040	72	3.5
1966	2150	77	3.5
1967	2275	88	3.9

1. BYKP. s. 451.'den uyarlandı.

3.1.4 Kapasite Yaratılması

Kapasite yaratılması amacıyla yeni üniversiteler kurulması önerilmediği görülmektedir. Gece öğretimine olanak tanıyan okullar açılması ve özel sektörün eğitim alanına katılmasını öngören politikalar kapasite yaratılmasına ilişkin politikalar arasında sayılabilir.

Her dereceden gece öğretimi yapan eğitim müesseseleri kurulması imkanları üzerinde durulacaktır.⁷⁵

Özel teşebbüsün eğitim alanına katılmasını artırıcı tedbirler alınacaktır. Özel okullar teşvik edilecek bunların kuruluş ve işleyişini-kaliteyi düşürücü olmayan-zorlaştırıcı usul ve kaideler kaldırılacaktır.⁷⁶

3.1.5. Kalkınmanın Gerektirdiği İnsangücünün Yetiştirilmesi

Eğitim sistemimiz, Türk toplumunun ihtiyaçlarına ve şartlarına uygun insanların yetiştirilmesine doğru yönelecektir. Eğitim planında teknik öğretime verilen önem bunun başlıca belirtisidir. Eğitim esaslarının tesbitinde de bu ilkeye uygunluk gözönünde tutulacaktır.⁷⁷

⁷⁵

DPT. 1. BYKP. s. 442.

⁷⁶

DPT. 1963 Yılı Programı (Ankara: 1963), s.220.

⁷⁷

DPT. I. BYKP. s.442.

Eğitim alanına özel sektörun doğrudan veya dolaylı olarak yapacağı her türlü destekleme, özellikle insangücü ihtiyacının büyük olduğu eğitim konularına ve kademelerine yönlendirilecektir.⁷⁸

Eğitim kurumlarının planın nicelik hedeflerine ve fonksiyonel bölümlerine aykırı gelişmeleri önlenecektir. Bu amaçla nicelik gelişmelerine uygun kapasite yaratılacak, bu hedefleri aksatan eğitim süresi uzatmaları önlenecektir.⁷⁹

1. BYKP döneminde ulaşılmak istenilen öğrenci sayıları ile genel ve mesleki teknik yükseköğretim ayrımı çizelge 5'de belirtilmiştir.

ÇİZELGE-5

YÜKSEKÖĞRETİMDE GENEL VE MESLEKİ TEKNİK ÖĞRETİM ALANLARINDA YETİŞTİRİLECEK ÖĞRENCİ SAYILARI (1963-1967)

(BİN)

Yıllar	Toplam Yük. Öğrenim Öğr.	Teknik		Sosyal ve Genel	
		Öğrenci Sayısı	%	Öğrenci Sayısı	%
1963	63	11	17	52	83
1964	68	13	19	55	82
1965	72	15	21	57	80
1966	77	20	26	57	76
1967	88	27	31	61	73

DPT. 1 BYKP, s. 451'den uyarlandı.

Plan hedeflerinde de görüleceği gibi teknik yükseköğretimdeki öğrenci sayısının artırılması, buna karşılık sosyal ve genel yükseköğretimdeki öğrenci sayısının azalması planlanmıştır.

3.1.6. Kaynakların Etkin Kullanımı

Tesisler ve öğretim üyelerinden mümkün olduğu kadar fazla yararlanmak için, üniversitelerle Milli Eğitim Bakanlığı arasında işbirliği yapılarak fakültelerin planda gösterilen seviyeye uygun öğrenci almaları sağlanacaktır.⁸⁰

78

DPT. 1964 Yılı Programı. s.232.

79

Aynı.

80

DPT. 1. BYKP s. 460.

Kaliteli öğretmen eksikliğini kısa sürede kapamaya yardımcı olmak, eğitim konularında yüksek seviyede araştırmalar yapmak, eğitim kurumlarının verimini artıracak eğitim uzmanlarını eğitmek ve böylece planda öğretmen yetiştirmeye ayrılan yatırım ve ödeneklerin en rasyonel kullanılmasını sağlamak amacıyla kurulması düşünülen eğitim fakülteleri üzerinde çok yönlü çalışmalar yapılacaktır.⁸¹

Plan dönemi içerisinde yükseköğretime ayrılan yatırımlar çizelge-6'da belirtilmiştir.

ÇİZELGE-6

1. BYKP. DÖNEMİ İÇİN ÖNGÖRÜLEN YÜKSEKÖĞRETİM YATIRIMLARI

(1963-1967)

(MİLYON) TL.

Yıllar	Eğt. Ayrılan Toplam Yatırımlar	Yük. Öğt. Yatırımları			Yüköğt. Yat/Topl. Yat. (%)
		Genel	Teknik	Toplam	
1963-1967	4227	234.5	337.0	571.5	13.5

DPT. 1. BYKP s. 453.

3.2.YÜKSEKÖĞRETİME İLİŞKİN YASA VE YÖNETMELİKLER

1. BYKP. döneminde üniversiteler 4936 sayılı kanuna, İ.T.İ.A. 7334 sayılı kanuna, diğer yükseköğretim ise Milli Eğitim Bakanlığının mevzuatına göre mevcut yapılarını sürdürmüşlerdir.

1. BYKP döneminde yükseköğretime ilişkin en önemli yasal düzenlemeler üniversitelere merkezi sistemle öğrenci alınmasına olanak tanıyan "Üniversitelere Kayıt ve Giriş İmtihani Yönetmeliği" ve 625 sayılı "Özel Öğretim Kurumları Kanunu" dur.

1962-1963 öğretim yılında Ankara Üniversitesi çerçevesinde uygulanmaya başlanılan merkezi sistemle öğrenci alımı, daha sonra Üniversitelerarası Kurulca da benimsenmiştir.

81

DPT 1965 Yılı Programı (Ankara: 1965), s. 296.

Sistemin kuruluşu aynı kurul tarafından 26 ARALIK 1963 tarihinde kabul edilerek 5 ŞUBAT 1964 gün ve 11625 sayılı Resmi Gazetede yayınlanmış ve bugünkü Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezinin temelleri oluşturulmuştur.⁸²

Yönetmeliğe göre; üniversitelere bağlı fakülte ve yüksekokulların aday kaydını ve giriş imtihanlarını düzenlemek ve yürütmek üzere bir üniversitelerarası Giriş İmtihani Komisyonu kurulmuş, sistem diğer üniversite ve yüksekokulların katılımlarına da açık tutulmuştur.⁸³

625 sayılı "Özel Öğretim Kurumları Kanunu" 18.6.1965 gün ve 12026 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Yasanın kapsamını her derecedeki okulların yanısıra, Türkiye Cumhuriyeti uyruklu gerçek kişiler, özel hukuk tüzel kişileri, haberleşme ile öğretim yapan yerler, kurslar, dershaneler, biçki ve dikiş yurtları ve benzeri kurumlar ile yabancılar tarafından açılmış bulunan öğretim kurumları oluşturmaktadır. (Madde 11)⁸⁴

Yasa özel öğretim kurumlarının denetimini Milli Eğitim Bakanlığına vermiştir.

Özel öğretim kurumları dengi devlet okullarının erişmek istediği seviyeye ulaşmak zorundadır ve bu kurumların yönetmelik ve öğretim programları Milli Eğitim Bakanlığınca onaylanmaktadır. (Madde 26)⁸⁵

Diplomaya esas teorik ve pratik derslerin sınavları Milli Eğitim Bakanlığınca yapılmakta, sınavları yapacak öğretim üyeleri üniversite fakülte ve yüksekokullardan seçilmektedir. (Madde 13)⁸⁶

İhtiyaç halinde ise esas görevi resmi yükseköğretim kurumlarında olan öğretim elemanlarına, aylığı karşılığında okuttuğu dersi aksatmamak ve resmi okulların yarısını geçmemek suretiyle, yetkili mercilerin izni ile ders verdirtilebilmektedir. (Madde 21)⁸⁷

625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu'nun Anayasa'ya aykırı olduğu tartışmaları, 1967 yılından itibaren yoğunluk kazanmıştır.

82

Mihçioğlu, Ön. Ver. s.7.

83

Üniversitelere Kayıt ve Giriş İmtihani Yönetmeliği, Resmi Gazete. 11625: Şubat 1964.

84

Özel Öğretim Kurumları Kanunu (625 S.K.). 1965.

85

Aynı.

86

Aynı.

87

Aynı.

Eğitim imkanlarından çok sayıda insanın yararlanabilmesi için, sadece devletin maddi kaynak ve güçlerinin yeterli olamayacağı, bu konuda özel sektörün de katkısının sağlanması gerektiğini savunanlar, Anayasa'nın 21'nci maddesinde belirtilen "eğitim ve öğretim devletin gözetim ve denetimi altında serbesttir" hükmünün buna imkan tanıdığını belirtmişlerdir. Aksini savunanlar ise, konuyu yükseköğretimin bütünlüğü içerisinde mütalaa ederek, Anayasa'nın 120. maddesinin "üniversitelerin devlet eliyle ve kanunla kurulur" hükmüne göre, resmi üniversite gibi çalışan ve mezunlarına aynı hakları veren özel yüksekokulların kanuni dayanağı olmadığını ifade etmişlerdir.

1. BYKP dönemi içerisinde alınan önemli bir kararda Eğitim Fakültesinin kurulmasıdır.

Bütün dünyada olduğu gibi, memleketimizde de gittikçe karmaşık ve çözümü zor bir hal alan eğitim sorunları, üniversite seviyesinde müstakil bir akademik kurumun iştiğal konusu haline gelmedikçe, objektif ve bilimsel çözüm yollarına kavuşturulamayacaktır.

O halde, sadece mevcut öğretmen yetiştiren, maliyeti icabı araştırma ile meşgul bulunmayan yüksekokullarla bu problemlerin halledilmeyeceğini kabul etmek, memleketin yerini ve rolünü gereği gibi tayin edecek ve planlama devrinin gereği olan yeni bir eğitim anlayışı içerisinde sorunları ele alacak, inceleme ve araştırmalarını bu yönde yoğunlaştıracak bir eğitim kurumunun tesisi zorunlu görülmektedir.⁸⁸

O gün için düşünülmüş bu gerekçelerden hareketle Ankara Üniversitesi Senatosu 31.8.1964 tarihinde bir Eğitim Fakültesi kurulmasına karar vermiştir.

3.3. KALKINMA PLANI İLE YASA VE YÖNETMELİKLERİN İLİŞKİSİ

3.3.1. Yükseköğretim Planlamasının Örgütlenmesi

1.BYKP dönemi içerisinde yükseköğretim sisteminin yapısını etkileyecek önemli değişikliklere gidilmemiştir. 4936 sayılı Üniversiteler Kanunu ile 7334 sayılı Akademiler Kanunlarında kalkınma politikalarını destekleyecek düzenlemeler yapılmamıştır.

3.3.2. Öğretim Üyesi Yetiştirilmesi

Her kurum kendi yarası doğrultusunda öğretim üyesi yetiştirme görevini sürdürmüştür. Gerek üniversite, gerekse akademilerde asistanlara ders görevi verilmemiştir.

88

Hamide Topçuoğlu. "Bir Eğitim Faktültesi Vardır" A.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi, 1, 1-4, (1968), s. 15.

3.3.3. Fırsat ve Olanak Eşitliği Sağlanması

Üniversite giriş sınavlarının tek bir değerlendirme merkezine bağlı olarak yapılması yönünde 1.BYKP'nda yer alan tedbir, Üniversitelerarası Kurulun bu yönde çıkardığı yönetmelikle kısmen de olsa gerçekleştirilmiştir.

3.3.4 Kapasite Yaratılması

Planın özel sektörün eğitim alanına katkısını sağlamak üzere tedbirler alınmasını öngören politikası ile çıkarılan 625 sayılı kanunla, paralellik sağlanmıştır.

Gece öğretimi çeşitli üniversitelere bağlı bazı fakülte, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı çeşitli yüksekokullar ve özel yüksekokulların bir kısmında uygulamaya geçilmiştir. Bu uygulama öğretim üye ve yardımcılarını ile çalışanların özlük haklarına ilave hükümler getiren çeşitli yasa ve yönetmeliklerle desteklenmeye çalışılmıştır.

3.3.5. Kalkınmanın Gerektirdiği İnsangücünün Yetiştirilmesi

Bu konuda yasa ve yönetmeliklerle düzenlenen bir politika ortaya konulmamıştır.

3.3.6. Kaynakların Etkin Kullanımı

Eğitim kurumlarının verimini artıracak eğitim uzmanlarını eğitmek ve böylece öğretmen yetiştirmeye ayrılan yatırım ve ödeneklerin rasyonel kullanılmasını sağlamak amacıyla planda öngörülen eğitim fakültesi açılması kararı A.Ü'nin 31.8.1964 tarihinde aldığı kararla gerçekleştirilmiştir.

3.4. POLİTİKA-UYGULAMALARI

3.4.1. Yükseköğretim Planlamasının Örgütlenmesi

Bünyesinde örgütlü eğitime yer veren ve eğitimle ilgili planlama yapan kurumlar arasında sıkı bir işbirliğini öngören plan politikasına rağmen, yükseköğretim kurumlarının dağınlılığı ve DPT ile işbirliğine gidilmemesi plan hedeflerine ulaşmayı engelleyen nedenler olarak görülmüştür.⁸⁹

89

DPT. 1969 Yılı Programı (Ankara: 1969), s. 344.

1. BYKP İLE YASA VE YÖNETMELİKLERİN İLİŞKİSİ (ÖZET ÇİZELGE)

POLİTİKA TÜRLERİ		HEDEF, ÖNERİ VE HÜKÜMLER	
1. BYKP VE PROGRAMLAR		YASA VE YÖNETMELİKLER	
Yükseköğretim Planlama- sının Örgütlenmesi	- Bünyesinde teşkilatlı eğitime yer veren ve eğitimle ilgili planlama yapan kurumlar arasında işbirliği yapılacaktır.	- Üniversite ve akademiler kendi yasalarında belirtilen çerçevede ve kendi kurumları arasında koordinasyonu sürdürmüşlerdir. Tüm yüksek öğretim kurumlarının organize eden bir kurumun oluşturulması yönünde yasal düzenleme yapılmamıştır.	
Öğretim Üyesi Yetiştirilmesi	- Bu konuda süratle önlem alınacak ve dönemsonunda 3000 öğrenci öğretim üyesi yetiştirilmek üzere yurtdışına gönderilecektir.	- Öğretim üyesi yetiştirme çalışmaları akademik ve üniversitelerin yasalaranda belirtilen doğrultuda sürdürülmüştür.	
Fırsat ve Olanak Eğitilme Sağlanması	- Durumları ne olursa olsun yetenekli olanlar bütün eğitim olanaklarından yararlanacaklardır. - Fazla talep olan her durumda çeşitli okullara girişte yeterliğe dayanan seçme usulleri uygulanacaktır. - Dönem sonunda sağ nüfusunun % 3.9 okullaştırılacaktır.	- Üniversitelere Kayıt ve Giriş İmtihan Yönetmeliği yayınlanmış ve üniversiteler bazında merkezi sisteme öğrenci alınması başlanılmıştır.	
Kapasite Yaratılması	- Özel teşebbüsün eğitim alanına katılmasını artırıcı tedbirler alınacaktır. - Gece öğretimi yapan eğitim müesseseleri kurulacaktır.	- 625 Sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu çıkarılarak özel sektörün eğitim alanına katkısı sağlanmıştır. - Gece öğretimi öğretim üye ve yardımcılarına ve çalışanların özlük haklarına ilave hükümler getiren yasa ve yönetmeliklerle desteklenmeye çalışılmıştır.	
Kalkınmanın Gerekirdiği İnsangücünün Yetiştiril- mesi	- Eğitim sistemi toplumun ihtiyaçlarına ve koşullarına uygun insanların yetiştirilmesine doğru yönelecektir. - Eğitim kurumlarının planın nicelik hedeflerine ve fonksiyonel bölümlerine aykırı gelişmeler önleneyecektir. - Nicelik gelişmelerine uygun kapasite yaratılacaktır.	- Yasa ve yönetmeliklerle belirtilen herhangi bir çalışma yapılmamıştır.	

1 BYKP, Yıllık Programlar ve bu dönemde çıkan yasa ve yönetmeliklerden yararlanılarak hazırlanmıştır.

1. BYKP İLE YASA VE YÖNETMELİKLERİN İLİŞKİSİ (ÖZET ÇİZELGE)

HEDEF , ÖNERİ VE HÜKÜMLER		YASA VE YÖNETMELİKLER
POLİTİKA TÜRLERİ	1. BYKP VE PROGRAMLAR	
Kaynakların Etkin Kullanımı	<ul style="list-style-type: none"> - Tesis ve öğretim üyelerinden yararlanmak için planda öngörülen seviyeye uygun öğrenci alınacaktır. - Eğitim kurumlarının verimini artıracak eğitim uzmanlarını eğitmek ve böylece planda öğretimden yetiştirmeye ayrılan yatırımların ve ödeneklerin rasyonel kullanımını sağlamak amacıyla eğitim fakülteleleri kurulması amacıyla çok yönlü çalışma yapılacaktır. 	<ul style="list-style-type: none"> - Ankara Üniversitesinin 31 Ağustos 1964 tarihinde aldığı kararlar Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi kurulmuştur.

1. BYKP, Yıllık Programlar ve bu dönemde çıkan yasa ve yönetmeliklerden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Yükseköğretim seviyesinde ayrı ayrı yapılan çalışmalarını organize ve koordine eden bir organın bulunmaması bu kademede her türlü planlama çalışmalarını güçleşmiştir.

Feyzioğlu'na göre kürsülerden başlayarak, üniversite ve nihayet yükseköğretim düzeyinde bir planlama yapılmalı ve yükseköğretim politikası ile birlikte idari ve bilimsel özerklik esaslarına göre koordine edilmelidir. Bu konuda üniversitemizin kalkınma planı ile faaliyetlerini ahenkli bir hale getirmek üzere planlama yapımları ve Devlet Planlama Teşkilatı ile işbirliği yapımları gereklidir.⁹⁰

Savcı, ise üniversite meselelerini hem planlamayı, hem de bu planlamayı kontrol edecek şekilde 2 ayrı organlaşmaya gidilmesini önermekte ve üniversite-devlet ilişkilerinin tanzimî gerektiğini ifade etmektedir.⁹¹

3.4.2. Öğretim Üyesi Yetiştirilmesi

Üniversitelere öğretim üyesi yetiştirmek üzere 1.BYKP döneminde 3.000 kişinin yurt dışında eğitilmesi hedefi gerçekleşmemiş ve 1967 yılı sonu itibariyle sadece 602 kişi gönderilebilmiştir.⁹²

Yükseköğretimde öğretim üyesi sorunu yeni üniversite veya yüksekokul açılmasını engellemiştir.

1963-1967 yılları arasında öğretim elemanı ve öğretim üyesi sayısındaki artışlar çizelge-8'de belirtilmiştir. Asistanlara ders verilmemesi öğretim üyesi/öğrenci oranlarını artıran diğer bir etken olarak görülmüştür. Dönem başı ve dönem sonu itibariyle öğrenci/öğretim üyesi oranlarında önemli bir gelişme kaydedilememiştir.

3.4.3. Fırsat ve Olanak Eşitliği Sağlanması

Dönem başında % 3.3. olan okullaşma oranının dönem sonunda % 3.9 olması hedeflenmiş, gelişme ise plan hedefinin üzerine çıkarak % 5'e ulaşmıştır.

90

Turhan Feyzioğlu. "Üniversite Meselesi" Forum Dergisi. 17, 257-261. (1965), s. 9-16.

91

Bahir Savcı "Üniversite Meselesi" Forum Dergisi. 17, 257-261. (1965), s. 9-16.

92

DPT Eğitim Sektör Raporu s. 349.

ÇİZELGE-8

1. BYKP DÖNEMİ ÖĞRETİM ÜYESİ VE ÖĞRETİM GÖREVLİSİ SAYISINDAKİ GELİŞMELER

Okullar	1962 - 1963				1965 - 1967					
	Öğrenci Sayısı	Öğ. Üyesi Sayısı	Öğr./Öğ. Üyesi	Öğ. Gör. Sayısı	Öğr./Öğ. Üyesi	Öğ. Gör. Sayısı	Öğr./Öğ. Gör. Sayısı	Öğ. Gör. Sayısı		
Üniversiteler	46561	1065	43.7	3063	10.8	57377	1333	43	4278	13.4
Akademi ve Yükseköğretim Kurumları	24088	130	220	1186	15.8	51330	109	470	1523	33.0
Toplam	70469	1195	59	4249	16.6	108707	1442	75	5801	18.7

DİE 1962-1963 ve 1966-1967 Millî Eğitim Yükseköğretim İstatistiklerinden Uyarlandı.

ÇİZELGE-9
YÜKSEKÖĞRETİMDE OKULLAŞMA ORANLARI
(1955-1966)

Yıllar	Çağ Nüfusu	Öğrenci Sayısı	Okullaşma Oranı (%)
1955-56	1.946.664	36.998	2.0
1960-61	1.931.322	65.297	3.4
1965-66	1.989.429	97.308	5.0

M.E.B.Cumhuriyetin 50. Yılında Rakam ve Grafiklerle Milli Eğitimimiz s.228.

Ortaöğretimden yükseköğretime geçişteki sayısal gelişme ise çizelge 10'da belirtilmiştir.

Ortaöğretim II. devreden mezun olan öğrencilerin hızla artmasına karşılık, yükseköğretime yeni kayıt öğrenci sayısının azalması, yükseköğretime geçiş oranının düşmesine neden olmuştur.

1. BYKP'nda fırsat ve olanak eşitliği sağlamaya yönelik politikalar üzerinde önemle durulmuş ve durumları ne olursa olsun yetenekli olanların bütün eğitim olanaklarından yararlandırılacakları ifade edilmiştir. Ancak uygulama öngörülen politikanın aksine olmuştur.

ÇİZELGE-10

ORTAÖĞRETİM II. DEVREDEN YÜKSEKÖĞRETİME GEÇİŞ
(1963-1968)

Yıllar	Ortaöğretimden Mezun	Yükseköğretime Yeni Kayıt	Yükseköğretime Geçiş Oranı (%)
1963-64	38.175		
1964-65		21.302	55.8
1964-65	42.496		
1965-66		26.795	63.0
1965-66	43.784		
1966-67		28.229	64.6
1966-67	51.451		
1967-68		34.436	66.9
1967-68	61.630		
1968-69		42.618	69.2

M.E.B. Cumhuriyetin 50. Yılında Rakam ve Grafiklerle Milli Eğitimimiz s. 226.

Planda öngörülen üniversite giriş sınavlarının tek bir değerlendirme merkezine bağlı olarak yapılması yönündeki politika, Üniversitelerarası Kurul tarafından çıkarılan yönetmelikle desteklenmiştir. Yönetmelikte diğer yükseköğretim kurumlarının da sisteme dahil olabileceklerine olanak tanınmasına rağmen, uygulama üniversitelerle sınırlı kalmıştır.

Mihçioğlu tarafından 1965 yılında yapılan araştırmada üniversiteye girişteki bölgeler, iller ve okul kategorileri arasındaki dengesizlik ortaya konulmuştur. Çizelge-11 de bölgelere göre liselerin başarı durumları gösterilmiştir.

Bölgeler arasındaki dengesizlik aynı bölge içindeki iller arasında da gözlenmiştir. Örneğin en gelişmiş bölge olan Marmara bölgesinde İstanbul binde 337 başarı gösterirken, Bilecik'in başarı oranı binde 76'da kalmıştır. Aynı şekilde Kırklareli, Sakarya ve Çanakkale de bölge ortalamasının altında kalmışlardır. Benzer durum diğer bölgelerdeki illerde de söz konusudur.⁹³

ÇİZELGE-11

1965 YILINDA BÖLGELERE GÖRE LİSELERİN BAŞARI DURUMLARI

Bölgeler	Lise Sayısı	Ü.S.S'ye Katılan Öğr. Sayısı	Kazanan Sayısı	Başarı Oranı (Binde)
Marmara	81	9159	2893	315
Ege	32	4264	1175	275
İç Anadolu	37	9124	2712	297
Karadeniz	21	3885	782	201
Akdeniz	23	4583	747	164
Güney Doğu	8	1622	271	136
Doğu Anadolu	14	2567	350	136

Mihçioğlu Üniversiteye Giriş ve Liselerimiz s. 144.

En başarılı 10 ilin 7'si Marmara, İç Anadolu ve Ege bölgesinde, en başarısız 10 ilin 7'si ise Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde bulunmaktadır.⁹⁴

Dönemin en rağbet gören okulları arasında bulunan İstanbul Üniversitesi

93

Mihçioğlu Ön.Ver. s.132-160.

94

Aynı.

Fen Fakültesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Temel Bilimler Fakültesi ve Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesine giren öğrencilerin büyük bir çoğunluğu da Marmara, Ege ve İç Anadolu'da bulunan liselerde öğrenim görmüşlerdir. Bu fakültelere Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinden ancak 3 öğrenci girebilmiştir. Okul kategorileri arasında ise en yüksek başarıyı İstanbul'da bulunan azınlık liseleri elde etmişlerdir.⁹⁵

Ortaöğretimdeki dengesizliklerin doğal bir sonucu olarak yurdun gelişmiş bölgelerindeki illerden çıkan, gençler en itibarlı, en çok para getiren ve en parlak istikbal vadeden mesleklere hazırlayan fakültelere geniş ölçüde girebildikleri halde, geri bölgelerdeki liselerde okuyanlar gereken gelişkinlik düzeyine ulaşamadıkları için, bu gibi yükseköğretim kurumlarına-hatta kendi bölgelerinde bulunanlara bile-girmekte büyük güçlük çekmektedirler.⁹⁶

3.4.4. Kapasite Yaratılması

1. BYKP'nında kapasite yaratılmasına yönelik politikalar "gece öğretimi yapılması ve özel yükseköğretim kurumlarının açılmasına olanak tanınması" olarak belirlenmiştir.

1. BYKP dönemi sonunu kapsayan 1965-1967 yıllarındaki öğrenci sayıları ve bu öğrenci sayılarının yükseköğretim kurumlarına dağılımları çizelge 12'de gösterilmiştir.

Çizelge incelendiğinde yükseköğretimdeki kapasite artışının büyük ölçüde özel yükseköğretim kurumları ile sağlandığı görülmektedir.

Eğitim yatırımlarına özel sektörün de katılmasına imkan sağlayan 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu ile birlikte yükseköğretimde kapasite artışında bir gelişme sağlanmıştır. Her ne kadar yasada kamu yükseköğretim kurumları ile aynı düzeyde eğitim yapılması benimsenmişse de bu okulların, düşük nitelikte hizmet sağlamaları, insangücü politikasına uygun alanlarda öğretim yapılmaması ve gelecekte istihdam sorunları ortaya çıkaracak kapasite yaratmaları bir sorun olarak ortaya çıkmıştır.

Gece öğretimi politikası da istenilen kapasite artışını sağlayamamıştır. Üniversiteler gece öğretimine karşı durmuşlar, ileri sürdükleri imkansızlıkları,

95

Aynı.

96

Aynı.

öğretim üyelerinin özel yüksek okullarda vazife almaları ile çürütmüşlerdir.⁹⁷

ÇİZELGE-12

ÖĞRENCİLERİN YÜKSEKÖĞRETİM KURUMLARINA DAĞIMLARI

(1965-1967)

Okulun Adı	Ders Yılı	Öğrenci Sayısı	Öğrenci Oranı (%)
Üniversiteler	1965-66	55.561	57.0
	1966-67	57.377	52.7
Resmi Akademiler	1965-66	18.532	19.0
	1966-67	21.152	19.4
Özel İ.T.İ.A.	1965-66	3.090	3.1
	1966-67	4.071	3.7
Resmi Yük.Ok.	1965-66	14.938	15.3
	1966-67	16.123	14.8
Özel Yük.Ok.	1965-66	5.188	5.3
	1966-67	9.984	9.1
Toplam	1965-66	97.309	100.0
	1966-67	108.707	100.0

DİE Milli Eğitim İstatistikleri 1965-1967 s. 3.

Yükseköğretimdeki kapasite artışı insangücü hedefleri bakımından yetersiz olup, merkezi ve koordinasyona dayalı çalışmaya girilmemesi, 2. plan döneminde de düzensiz ve yavaş gelişmenin devam edeceğini göstermektedir.⁹⁸

3.4.5. Kalkınmanın Gerekthirdiği İnsangücünün Yetiştirilmesi.

1. BYKP döneminde kamu yükseköğretiminde ulaşılan öğrenci sayıları ve öğretim alanlarına dağılımları çizelge 13'de belirtilmiştir.

⁹⁷

Muvaffak Uyanık "Yükseköğretim Sorunları" Pedagoji Cemiyeti Dergisi. 3-4 (1964) s. 834.

⁹⁸

DPT Yükseköğretim Araştırması. (Ankara:1970) s.35.

ÇİZELGE-13

1. BYKP DÖNEMİ KAMU YÜKSEKÖĞRETİMİNDE ÖĞRENCİ SAYISINDAKİ GELİŞME, DALLAR ARASINDAKİ DAĞILIMI VE YÜZDELERİ

Alanlar	Öğrenci Sayısı			
	1963		1968	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Fen ve Mühendislik	16.436	21.9	23.575	24.2
Tarım	3.529	4.9	3.739	3.9
Sağlık	7.161	9.6	9.465	9.8
Edebiyat ve Sos.Bil.	47.993	65.2	60.474	63.6
Toplam	75.119	100.0	97.253	100.0

3. BYKP s. 766.'dan uyarlandı.

Edebiyat ve sosyal bilimler dallarında % 1.6'lık bir düşme görülürken , fen ve mühendislik ile sağlık alanlarında % 2- 2.3'e varan oranlarda artışlar söz konusu olmuştur. Sosyal bilimler dallarının oranlarında görülen düşüşe rağmen problem olma özelliği devam etmiştir. 12481 olan öğrenci artışı, insangücü ihtiyaçları bakımından gerekli olmadığı halde, maliyet düşüklüğü, fiziki kapasite yaratma kolaylığı ve sosyal talep gibi sebeplerle 1.BYKP dönemi sonunda yüksek öğretimdeki öğrencilerin yarısından çoğu sosyal bilim alanında yetiştirilmiştir.

İnsangücü ihtiyaçları açığı yönünden en fazla teknik ve sağlık elemanlarına ihtiyaç varken edebiyat ve sosyal bilimler öğretim dalında aşırı derecede bir toplanma göze çarpmakta, teknik ve tarım gibi kalkınmanın en stratejik öğretim dallarında bir gelişme görülmemektedir.⁹⁹

Öğrenci öğretim üyesi oranındaki artışın nedeni teknik öğretimde yeteri kadar kapasite yaratılamaması ve yığılmaların lise mezunlarının diğer öğretim dallarına yönltilmesidir. Bu durum yüksek öğretimde önemli bir nitelik sorunu ortaya çıkarmaktadır.¹⁰⁰

3.4.6. Kaynakların Etkin Kullanımı

99

DPT.Türkiye'deYükseköğretimin Eğitim Sistemi İçindeki Yeri ve Önemi.(Ankara1966),s.36.

100

DPT. 1. BYKP s. 162.

İnsangücü kaynaklarının etkin kullanımını etkileyen önemli bir faktör de 4936 sayılı Üniversiteler Kanununa göre asistanlara ders verdirilmemesidir. Bu uygulama öğrenci/öğretim üyesi oranlarında artışlara neden olmuştur. 1. BYKP dönemi içerisinde yükseköğretime yapılan yatırımlar çizelge 14'de belirtilmiştir. Yatırımların yükseköğretim kurumları arasındaki dağılımı ise çizelge 15'dedir.

ÇİZELGE-14

1. BYKP DÖNEMİ YÜKSEKÖĞRETİM YATIRIMLARI (1963-1967)

(BİN TL)

Yıllar	Cari Fiatlarla	1976 Sabit Fiatlarıyla
1963	105.840	420.167
1964	103.309	393.810
1965	100.182	350.409
1966	147.052	490.336
1967	210.448	643.375

Taşdurmaz 1982 s. 94-95'den uyarlandı.

ÇİZELGE-15

1. BYKP DÖNEMİ YÜKSEKÖĞRETİM YATIRIMLARININ YÜKSEKÖĞRETİM KURUMLARINA DAĞILIMLARI (1976 SABİT FİYATLARIYLA)

(1963-1967)

(BİN TL)

Yükseköğretim Kurumları	Yatırım Miktarları	Dağılım Yüzdesi
Üniversiteler	2160210	94.0
İ.T.İ.A.	12703	0.6
Diğer Yük.Öğ. Kurumları	125184	5.4
Toplam	2298097	100.0

Taşdurmaz 1982, s. 94-95'den uyarlandı.

Yatırımların yükseköğretim kurumlarına dağıtımında dengesizlikler söz konusu olup, büyük ölçüde kapasite artımı sağlayan akademi ve yüksekokullara oldukça az pay ayrılmıştır. Toplam yatırımların % 89.4'ü üniversitelere ayrılırken geri kalan pay akademi ve yüksekokullara verilmiştir.

1. BYKP DÖNEMİ POLİTİKA-UYGULAMA KARŞILAŞTIRMALARI (ÖZET ÇİZELGE)

POLİTİKA TÜRLERİ	HEDEF, ÖNERİ VE HÜKÜMLER	UYGULAMANIN DEĞERLENDİRİLMESİ
Yükseköğretim Planlamasının Ürgütlenmesi	<ul style="list-style-type: none"> - Bünyesinde teşkilatlı eğitime yer veren ve eğitimle ilgili planlama yapan kurumlar arasında işbirliği yapılacaktır. (K.P.) 	<ul style="list-style-type: none"> - Yükseköğretim seviyesinde ayrı ayrı yapılan çalışmalarını organize ve koordine edecek bir organın bulunması planlama çalışmalarını engellemiştir. Bu konuda planlama yapan kurumlar arasında yeterli işbirliği sağlanamamıştır.
Öğretim Üyesi Yetiştirilmesi	<ul style="list-style-type: none"> - Bu konuda süratle önlem alınacak ve dönemsonunda 3000 öğrenci öğretim üyesi yetiştirilmek üzere yurtdışına gönderilecektir. (K.P.) 	<ul style="list-style-type: none"> - Planda öngörülen hedef gerçekleştirilememiş ancak 602 kişi yurtdışına gönderilebilmiştir. - Öğrenci sayılarındaki artışa karşın öğretim üyesi sayısında yeterli artış sağlanamamıştır.
Fırsat ve Olanak Eşitliği Sağlanması	<ul style="list-style-type: none"> - Durumları ne olursa olsun yetenekli olanlar bütün eğitim olanaklarından yararlanacaklardır. (K.P.) - Fazla talep olan her durumda çeşitli okullara girişte yeterliğe dayanan seçme usulleri uygulanacaktır. (K.P.) - Dönem sonunda çağ nüfusunun % 3,9 okullaştırılacaktır.(K.P.) 	<ul style="list-style-type: none"> - Dönem sonunda okullaşma hedefi anılarak % 5 oranında okullaşma gerçekleştirilmiştir. - Ortadoğretimde mezun sayısındaki artışa karşın yükseköğretime geçen öğrenci sayısında azalma olmuştur. - Üniversiteye girişte fırsat ve olanak eşitliğini engelleyen bölgeler iller ve okul kategorilerine dayalı dengesizlikler sürmüştür.
Kapasite Yaratılması	<ul style="list-style-type: none"> - Özel teşebbüsün eğitim alanına katılımını artırıcı tedbirler alınacaktır. (K.P.) - Gece öğretimi yapan eğitim müesseseleri kurulacaktır.(K.P.) 	<ul style="list-style-type: none"> - Özel yükseköğretim kurumları önemli kapasite artışı sağlamışlardır. Ancak düşük nitelikte hizmet sağlamaları ve insangücü politikasına uygun alanlarda öğretim yapılması sorun olarak ortaya çıkmıştır. - Gece öğretimi de istenilen kapasite artışı sağlayamamıştır.

1. BYKP Yıllık Programlar ve bu dönemde çıkan yasa ve yönetmeliklerden yararlanılarak hazırlanmıştır.

1. BYKP DÖNEMİ POLİTİKA-UYGULAMA KARŞILAŞTIRMALARI (ÖZET ÇİZELGE)

POLİTİKA TÜRLERİ	HEDEF, ÖNERİ VE HÜKÜMLER	UYGULAMANIN DEĞERLENDİRİLMESİ
<p>Kalkınmanın Gerekli olduğu İnsanlığın Yetiştirilmesi</p> <p>Kaynakların Etkin Kullanımı</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Eğitim sistemi toplumun ihtiyaçlarına ve koşullarına uygun insanların yetiştirilmesine doğru yönelecektir. (K.P.) - Eğitim kurumlarının planın nicelik hedeflerine ve fonksiyonel bölümlerine aykırı gelişmeleri önlecektir. (K.P.) - Nicelik gelişmelerine uygun kapasite yaratılacaktır. (K.P.) - Tesis ve öğretim üyelerinden yararlanmak için planda öngörülen seviyeye uygun öğrenci alınacaktır. (K.P.) - Eğitim kurumlarının verimini artıracak eğitim uzmanlarını eğitmek ve böylece planda öğreten yetiştirmeye ayrılan yatırım ve ödeneklerin rasyonel kullanılmasını sağlamak amacıyla eğitim fakülteleri kurulması amacıyla çok yönlü çalışma yapılacaktır. (K.P.) 	<ul style="list-style-type: none"> -- Teknik ve mühendislik alanlarında yetiştirilen öğrenci sayılarında az da olsa artış sağlanmıştır. Ancak yükseköğretimde bulunan toplam öğrenci sayısının yarısından fazlasını sosyal bilimler alanında öğrenim gören öğrenciler oluşturmuştur. -- Yükseköğretime ayrılan yatırımlar yıllara göre dengesiz bir gelişme göstermiştir. Toplam yatırımların % 89.4'ü üniversitelere ayrılmıştır. Kapasite artırımını sağlayan akademi ve yüksekokullara işe geri kalan pay verilmiştir. -- Asistanlara ders verilmemesi öğrenci/öğretim üyesi oranlarını etkileyen bir faktör olarak ortaya çıkmıştır. -- Ankara Üniversitesinin 31 Ağustos 1964 tarihinde aldığı kararla A.U. Eğitim Fakültesi kurulmuştur.

1. BYKP Yıllık Programlar ve bu dönemde çıkan yasa ve yönetmeliklerden yararlanılarak hazırlanmıştır.

BÖLÜM IV

İKİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİ

2. BYKP (İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı) dönemi başlangıcında D.P.T.tarafından yapılan araştırmada Türkiye'de yükseköğretimin uzun süre plansız bir şekilde büyüyerek gelişikten sonra, planlı dönemde de, insangücü ihtiyaçlarına yönelik bir anlayış getirildiği halde, bu disiplin içerisine tam olarak giremediği vurgulanarak, bunun nedenleri şu şekilde özetlenmiştir.

- 1) Yükseköğretim kurumları ortaklaşa bir planlama gerçekleştirememiş,
- 2) Öğretim üyeleri tam zamanlı çalışmadığından yeni kurumlar kurulamamış,
- 3) Üniversitenin özerkliği nedeniyle hukuki düzenleme geç işlemiş,
- 4) Yükseköğretimdeki gelişmenin kritik unsuru olan öğretim üyesinin uzun vadede yetişebilmesi zayıf ve ölü üniversitelerin doğmasına sebep olmuş,
- 5) Özerklik nedeniyle merkezi bir organ kurma ve bunun kararlarına uyma konusunda direnme olmuştur.¹⁰¹

Yükseköğretimde bugün yukarıda belirtilen sorunlar en yoğun şekilde mevcuttur. Yükseköğretim Kurumları ne insangücü ihtiyaçları bakımından ne de sosyal talep bakımından ihtiyaca cevap verememe durumundadırlar. Üniversitelerin yukarıda sözü edilen sorunları yeni üniversiteler açılmasını güçleştirmektedir.¹⁰²

Sözkonusu çalışmada, yeni üniversite açılması ve bunlara öğretim üyesi yetiştirilmesi konularında esas alınması gerekli ilkelere de yer verilmiştir. Bu ilkelere bazılarını şu şekilde özetlemek mümkündür.¹⁰³

a. Her yeni üniversite kanunla kurulmalı ve ayrı bir proje olarak ele alınmalıdır.

b. Yerleşik olmayan öğretim üyeleri ile yeni yükseköğretim kurumları kurulması ve yürütülmesi yoluna gidilmemelidir.

c. Yükseköğretimde temel sorun olarak görülen asistanlık mesleği ile ilgili sorunlar çözümlenmelidir.

101

DPT. Yükseköğretim Araştırması s. 1.

102

Aynı.

103

Aynı.

d. Kendi kurumlarının planlama sorunları üzerinde olduğu kadar, yükseköğretim tüm sorunları üzerinde fikri geliştirecek ve yükseköğretim planlaması, yeni üniversite projelerinin geliştirilmesi ve benzeri fonksiyonları görmek üzere, her fakülte ve üniversitede daimi "Planlama Büroları" kurulmalıdır.

e. Üniversitelerin, Milli Eğitim Bakanlığının "Planma Büroları" temsilcileri ve DPT Eğitim Grubu içinde teşekkül edecek "Yükseköğretim Ünitesi" temsilcileri her yıl toplanmalı, bu toplantılarda yükseköğretim ve üniversitelerdeki gelişmeler konusunda karşılıklı bilgi, alış verişi yapılmalıdır.

f. Yeni üniversiteler içinde kurulacak her fakülte veya yüksekokulun sorumluluğu, gelişmiş üniversitelerin aynı konudaki bir fakültesine verilmelidir.

Çalışmada yeni üniversitelerin kurulmasına ilişkin ölçütler geliştirilmiştir. Bu ölçütlere göre; gelişmiş ve bir tür alt yapı hizmeti olarak üniversiteye gereksinime duyan Bursa ve Adana'da, gelişmekte oldukları sosyo-ekonomik gelişmişlik endeksleriyle saptanan Elazığ ve Samsun'da, bölgeler arası dengeli gelişmeyi sağlamak üzere birer merkez olarak geliştirilmesi planlanan Diyarbakır ve Konya'da birer üniversite kurulması öngörülmüştür. Aynı raporda Malatya'da kurulacak bir üniversitenin il üniversitesi düzeyini geçmeyeceği belirtilmiştir.¹⁰⁴

4.1. İKİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI (1968-1972)

2. BYKP'nda eğitim geniş anlamda "kişilerin fikir, karakter, beden ve ruh güçlerinin geliştirilmesi olarak tanımlanmıştır. Eğitimin kazandıracığı özellikler önemli bir politika olarak benimsenmiş ve şu şekilde belirtilmiştir.¹⁰⁵

- Eğitimle kişiler, karşılıklarına çıkan meseleleri anlama, çözme ve sağlam kararlar verme gücü kazanmaktadır.
- Eğitim kişilerin gelecekle ilgili olacaktır.
- Eğitim kişilerin kendilerini yetiştirmesine yardım edecektir.
- Eğitim sırasında kazandırılmaya çalışılan bilgi ve becerilerin "ilgi çekici, faydalı ve kalıcı olması" sağlanacaktır.
- Eğitim sırasında kazanılan bilgiler öğrenmeyi çekici kılacak, hafızaya dayalı olmayacak, kendisine güvenmesini ve öğrenme isteğini artıran nitelikte olacaktır.
- Eğitim sürecinde öğretmen öğrenci iletişiminin artırılması sağlanacaktır.

104

DPT. Planlı Dönemde Yükseköğretim, (Ankara;1970) s. 6-7.

105

DPT İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (Ankara; 1968). s. 162.

4.1.1. Yükseköğretim Planlamasının Örgütlenmesi

Bu dönemde de yükseköğretime yön verecek, diğer kurumlarla koordinasyonu sağlayacak, kaynakların kalkınma hedefleri doğrultusunda kullanılmasını sağlayacak bir birime ihtiyaç duyulmuştur. Bu yöndeki politikalar planda aşağıdaki şekilde ifade edilmiştir;

a. Üniversiteler arası işbirliğinin sağlanması ve ilgili çalışmaları yapmak üzere üniversitelerarası bir kuruluş kurulması teşvik edilecektir.¹⁰⁶

b. Kendi kurumlarının planlama sorunları kadar, tüm yükseköğretim seviyesinde de koordinasyon çalışmaları yapacak üniversite planlama büroları yeteri kadar güçlendirilerek çalışmalarına başlayacaklardır.¹⁰⁷

4.1.2. Öğretim Üyesi Yetiştirilmesi

2. BYKP'nında yer alan yükseköğretime ilişkin politikaların büyük bir bölümü öğretim üyesi yetiştirilmesine ayrılmıştır.

a. Yükseköğretime öğretim üyesi yetiştirmek üzere, yabancı ülkelere doktora öğrencisi gönderme çabalarına devam edilecek, 1968-1972 arasında yeniden 3000 öğrencinin doktora için yurtdışına gönderilmesi sağlanacaktır.

b. Büyük merkezler dışındaki üniversitelerin öğretim üyesi ihtiyacını karşılamak için, büyük merkezler dışında belli süre çalışmaları şartından yararlanılacak, bu üyelere ek imkanlar sağlanacaktır.

c. Yükseköğretimde öğretim üyesi sorunun çözümlenmesi, asistanlık ve öğretim üyeliğinin çekici duruma getirilmesi ve doktora yapmış asistanlardan öğretimde doğrudan yararlanması ile giderilecektir.

d. Üniversitelerin lisansüstü öğrenim devresi kurması, özel programla öğretim üyesi yetiştirilmesi, üniversite dışında doktora programları, yoğun lisan eğitimi programları teşvik edilecektir.¹⁰⁸

4.1.3. Fırsat ve Olanak Eşitliği Sağlanması

2. BYKP'nında yükseköğretimde fırsat ve olanak eşitliği sağlanmasına ilişkin politikalara eğitime ilişkin genel politikalar içerisinde değinilmiştir

106

Aynı. s. 180.

107

DPT. 1969 Yılı Programı (Ankara: 1969). s. 346.

108

DPT. 2. BYKP. s. 170-172.

a. Vatandaşların temel eğitimin üstünde devletçe sağlanan eğitim olanaklarından yararlanması fırsat eşitliği ilkesine göre düzenlenecektir.

b. Fırsat eşitliği sağlama imkanlarını genişletmek amacıyla ekonomik durumu iyi olanların kendilerine yapılan eğitim harcamalarına katılmaları sağlanacaktır.

c. Bütün lise seviyesindeki teknik ve meslek okullarından gelen öğrencilere gerekli formasyonu sağlayacak bir hazırlık döneminden sonra yükseköğretime devam olanağı sağlanacaktır. Ancak bu öğrencileri insan gücü açıklarını kapatabilmek ve kaynak israfını önleyebilmek amacıyla, yükseköğretime kendi alanlarında devama yöneltici ve teşvik edici bir sistem geliştirilecektir.¹⁰⁹

Yükseköğretimde okul çağı nüfus toplam öğrenci okullaşma oranları çizelge-17'de belirtilmiştir.

ÇİZELGE-17

YÜKSEKÖĞRETİMDE OKUL ÇAĞI NÜFUSU VE HEDEFLENEN OKULLAŞMA ORANI (1968-1973)

Ders Yılları	Okul Çağı Nüfus (19-22 Yaş)(Bin)	Topl.Öğr. (Bin)	Okullaşma Oranı %
1968-69	2366	125.9	5.3
1969-70	2482	125.9	5.3
1970-71	2606	149.2	5.7
1971-72	2739	164.5	6.0
1972-73	2880	182.4	6.3

DPT 2. BYKP s. 175.

4.1.4. Kapasite Yaratılması

2. BYKP'nında vurgulanan ve gelecekteki kalkınma planlarının da temel politika olarak dile getirilen "her üniversite açma konusunun ayrı bir proje olarak ele alınması ve uzun süreli hazırlık yapılmasından sonra üniversite açılması yoluna gidilmesi" dir.

Öğretim üyesi gereksinimini karşılamadan bir üniversite açmanın mümkün olamayacağı gerçeği 2. BYKP'nında da görülmüş ve kapasite artışının yüksekokullar ile sağlanması hedeflenmiştir.

Bugüne kadar açılan üniversite ve yüksekokulların öğretim üyesi sorunu ve öğretim üyesi yetiştirmek için gösterilen çabalardaki başarısızlık, önümüzdeki devrede yeni üniversiteler açılmasını zorlaştırmakta, yüksekokullar açılması

güçlükler yaratmaktadır. 1968-1972 döneminde bu kademedeki gereken kapasite artışı , özellikle yüksekokullarda yaratılacak ek kapasite ile sağlanacaktır.¹¹⁰

Planda kapasitenin artırılmasının yeni üniversite açılmasının genişletilmesi ve yüksekokullarla sağlanacağı belirtilirken, DPT'nin 1968 yılında yaptığı araştırma sonuçlarına dayanılarak 6 yeni üniversite kurulması öngörülmüş,yıllık programlarda belirtilen tedbir ve yatırımlarla da kurulmaları kesinleştirilmiştir. Buna göre;

a. Elazığ-Fırat, Diyarbakır-Ziya Gökalp, Adana-Çukurova ve Konya-Selçuk Üniversiteleri, Ankara Üniversitesinin patronajı altında,

b. Bursa Üniversitesi İstanbul Üniversitesinin patronajı altında,

c. Samsun-19 Mayıs Üniversitesi ise Hacettepe Üniversitesinin patronajı altında, 1-2 fakülte ile kurulmaya başlanmıştır. Bu üniversitelerin bağımsız bir üniversite olarak kurulmaları 3. BYKP döneminde çıkarılan kuruluş yasaları ile gerçekleşmiştir.

Mevcut üniversitelerin ve kamu kuruluşlarınınca yeni fakülte ve yüksekokul kurma teklifleri Devlet Planlama Teşkilatınca belirlenmiş bir veya birkaç fakültesi kurulmuş bulunan ve yeni üniversite yerlerine yöneltilecek, bu kuruluşların üniversite karakterlerini biran önce kazanmaları için gerekli fakülte sayısına ulaşmaları hızlandırılacaktır.¹¹¹

Kapasite yaratılmasına ilişkin öngörülen diğer bir politika da gece öğretimidir.

Her kademedeki insangücü ihtiyaçlarına uygun olarak gece öğretimi verilmesinden yararlanılacaktır. Bu hizmetin,sözkonusu eğitim kurumunun gündelik faaliyetlerini ve bilimsel gücünü aksatmadan verilmesi esastır. Bu gibi sakıncaların doğabileceği durumlarda gece öğretimi yapılmayacaktır.¹¹²

Özel yükseköğretim kurumlarının kamu sektörüne ek kapasite yaratmaları ve belirli gelir grubundaki öğrencilere eğitim imkanı sağlayarak kamu eğitim kurumlarının üzerindeki talebi azaltmaları bakımından faydalı oldukları kabul edilmiş, ancak bu kurumların insangücü politikalarını bozucu kapasite

110

Aynı.

111

DPT. 1969 Yılı Programı s. 346.

112

DPT 1970 Yılı Programı (Ankara: 1970). s. 625.

yaratmalarının izlenmesi gerektiği vurgulanmıştır.¹¹³

4.1.5. Kalkınmanın Gerektirdiği İnsangücünün Yetiştirilmesi

Dönem süresince yetiştirilmesi öngörülen öğrencilerin alanlara göre dağılımları Çizelge-18'de belirtilmiştir.

1. BYKP dönemi sonunda ortaya çıkan özel yüksekokulların düşük nitelikte ve insangücü politikalarını bozucu kapasite yaratmalarını gidermek amacıyla 2. BYKP'ında devamlı bir izleme düzeni kurulacağı belirtilmiştir.¹¹⁴

Her kademede verilmesi öngörülen gece öğretiminin de insangücü ihtiyaçlarına uygun alanlarda yapılması ortaya diğer bir politikadır.

4.1.6. Kaynakların Etkin Kullanımı

Öğretim üyesi yetiştirilmesi amacıyla ortaya konulan;

a. Büyük merkezler dışındaki üniversitelerin öğretim üyesi ihtiyacını karşılamak için bu üyelere ek imkanlar sağlanması,

b. Doktora yapmış asistanlardan öğretimde doğrudan yararlanılması, aynı zamanda insangücü kaynaklarının etkin olarak kullanılmasını amaçlayan politikalar olarak değerlendirilmiştir.

2. BYKP döneminde yükseköğretimdeki kapasite artışına paralel olarak hesaplanan yatırım miktarları ve bunların alanlara göre dağılımları çizelge-19'da gösterilmiştir.

ÇİZELGE-19

2. BYKP'NINDA YÜKSEKÖĞRETİME AYRILAN YATIRIMLAR (1968 - 1972)

(MİLYON TL.)

Öğrenim Alanları	Yatırım Miktarı	Oranı (%)
Teknik ve Fen	596.8	56.5
Tıp ve Sağlık	219.0	20.7
Tarım	76.7	7.2
Genel Yükseköğretim	163.2	15.4
Toplam	1055.6	100.0

2. BYKP s. 178 den uyarlandı.

113

DPT. 2. BYKP. s. 172.

114

Aynı. s. 176.

ÇİZELGE-18

2. BYKP DÖNEMİNDE YETİŞTİRİLECEK ÖĞRENCİLERİN BİLİM ALANLARINA DAĞILIMLARI

Yıllar	Teknik ve fen (sayı)	%	Tıp (Sayı)	%	Tarım (Sayı)	%	Genel (Sayı)	%	Toplam (Sayı)	%
1968-1969	33.0	26	13.3	11	6.3	5	73.3	58	125.9	100
1969-1970	38.6	29	14.6	11	7.1	5	74.8	55	135.1	100
1970-1971	45.5	31	19.2	13	8.2	6	76.3	50	149.2	100
1971-1972	54.2	33	23.2	14	9.4	6	77.8	47	164.5	100
1972-1973	64.9	36	27.7	15	10.6	6	79.3	43	182.6	100

DPT. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı S.174.

Yükseköğretime ayrılan yatırımların yarısından fazlası teknik ve fen eğitimine ayrılmıştır. Yükseköğretime ayrılan yatırım miktarı tüm eğitim yatırımlarının % 14'ünü teşkil etmektedir.¹¹⁵

Kaynakların etkin kullanımını amaçlayan diğer bir politika da, her fakültenin ayrı temel bilimler bölümü kurması yerine her üniversitede bu eğitimin tek fakülte tarafından verilmesini öngören politikadır.¹¹⁶

4.2. YÜKSEKÖĞRETİME İLİŞKİN YASA VE YÖNETMELİKLER

2. BYKP döneminde üniversiteler 4936, İTİA ise 7334 sayılı kanunlarda belirtilen esaslar doğrultusunda işlevlerini sürdürmüşlerdir. Bu dönemde yükseköğretimde çıkan yasalar Devlet Güzel Sanatlar Akademileri (DGSA) Kanunu ile Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademileri (DMMA) Kanunudur. Ayrıca 625 Sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanununun yükseköğretime ilişkin bölümlerinin Anayasa Mahkemesi 1971 yılında iptal edilmesi konuya ilişkin diğer bir gelişmedir.

4.2.1. DGSA (Devlet Güzel Sanatlar Akademileri) Kanunu

30.4.1969 tarihinde çıkarılan 1172 sayılı Devlet Güzel Sanatlar Akademileri Kanununa göre güzel sanatların çeşitli dallarında sanatçı yetiştirilmesini amaçlayan DGSA, yasada bilimsel özerkliği olan, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı, yüksek dereceli öğretim, bilim, inceleme ve araştırma yapan kurumlar olarak tanımlanmıştır. DGSA'nın görevleri şunlardır:

- a. Güzel sanatların çeşitli dallarında ilmi inceleme ve araştırma yeteneğine ve kendi mesleklerinde yaratma gücüne sahip, geniş kültürlü sanatçılar yetiştirilmesini sağlayacak şekilde eğitim ve öğretim yapmak,
- b. Akademik kariyere intisap edecekleri ve edenleri bünyesinde yetiştirmek,
- c. Memleket sanatının gelişme ve ilerlemesi için akademilerin çalışma ve uzmanlık alanlarına giren bilim ve sanat konularını öğretmek, incelemek ve araştırmak, sonuçlarını milli ve milletlerarası alanda tanıtmak ve yayımlamak,
- d. Resmi ve özel kurumlar tarafından incelenmesi istenen ve akademinin çalışma alanına giren konularda düşünce ve görüşlerini bildirmek ve gerekirse bunlarla ilgili jürileri kurmak ve kurulacaklara katılmak,
- e. Türk toplumunun sanat, zevk ve kültürünü geliştirici ve yükseltici çalışmalarda bulunmak,

115

Aynı.s.178.

116

DPT. 1969 Yılı Programı s. 347.

f. Türk plastik sanatının, bütün dallarıyla Türk süsleme sanatlarının, Türk mimarisinin tarihi gelişmelerini tespit etmek, sanat eserlerinin bakım ve korunması için ilmi inceleme ve araştırmaları yapmak, sonuçlarını yayınlamak ve bu alanlarda uzmanlar yetiştirmek, Milli Eğitim Bakanlığının müsadresi ile sergi, kongre, toplantı ve konferanslar tertiplemek ve katılmak.¹¹⁷

Yasa ile DGSA arasındaki koordinasyonu sağlamak amacıyla üniversitelerarası Kurula benzer "Devlet Güzel Sanatlar Akademilerarası Kurulu" oluşturulmuştur. Kurulun görevleri şunlardır.

- a. Akademilerdeki öğretim ve eğitime yön vermek,
- b. DGSA'nca hazırlanan kanun ve tüzük taslaklarını incelemek ve Milli Eğitim Bakanlığına sunmak,
- c. Kurulacak DGSA hakkında görüşünü bildirmek, bunların kuruluşlarında görevlendirilecek öğretim üye ve yardımcılarını seçmek,
- d. Öğretim üyelerinin disiplin kurulu kararlarına karşı yapacakları müracaatları incelemek ve karara bağlamak, (Madde 14)¹¹⁸

DGSA Kanununun araştırma kapsamına giren politikalara ilişkin diğer hükümleri şunlardır.

- a. Öğretim üyeleri, akademi profesörleri ve akademi doçentleri olarak belirtilmiştir. Öğretim yardımcıları ise öğretim görevlileri, kadrolu uzmanlar, okutmanlar ve asistanlar olarak tanımlanmıştır. (Madde 26)
- b. Asistanlara ders verme görevi verilmemiştir. (Madde 26)
- c. Yabancı ülkelerde profesörlük ve doçentlik ünvanını kazananlardan durumu akademilerarası kurul tarafından uygun görülenlere öğretim üyeliği hakkını vermiştir. (Madde 19 ve 24)
- d. DSGA öğretim üyeleri ve yardımcılarında akademi için kabul edilmiş çalışma saatleri içinde görevleri başında bulunma yükümlülüğü getirilmiştir. Bunlarda haftada 8 saate kadar mesleklerine uygun olan serbest işleri yapabilme hakları verilmiştir. (Madde 28)
- e. Öğretim üyelerini ihtiyaç halinde bağlı buldukları akademi dışındaki DGSA'nin veya üniversitelerin eğitim hizmetlerinde 2 yılı aşmamak ve kadroları ile görevlendirme konusunda Milli Eğitim Bakanına yetki verilmiştir. (Madde 40)

117

Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Kanunu (1172) S.K., 1969.

118

Aynı.

f. Yeni akademilerin müstakilen çalışabilecek hale gelmelerine kadar himayesinin mevcut akademilere verilebileceği, yeni akademilerin müstakil çalışmaya başlamalarının ancak her bölümde 3 profesörün bulunması ve Devlet Güzel Sanatlar Akademilerarası kurulun bu hususu kararlaştırması ile olabileceği belirtilmiştir. (Madde 45)

4.2.2. DMMA (Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademileri) Kanunu

22.5.1969 tarihinde 1184 sayılı DMMA Kanunu yürürlüğe girmiştir. Yasada DMMA "mühendis, mimar, yüksek mühendis ve yüksek mimar yetiştiren Milli Eğitim Bakanlığına bağlı, bilimsel özerkliği olan yüksek derecede öğretim ve araştırma yapan kurumlardır" şeklinde tanımlanmıştır.¹¹⁹

DMMA mühendislik ve mimarlık mesleklerinde ve bu mesleklerle ilgili konularda öğretim ve araştırma yapan, makine, elektrik, inşaat, mimarlık v.b. bölümlerinden, enstitü ve bilimsel kuruluşlardan oluşmaktadır. Bu okulların öğretim süresi en az 4 yıl, gece öğretimi süresi ise 5 yıldır.¹²⁰

DMMA arasındaki koordinasyonu sağlayacak "Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademilerarası Kurulu" oluşturulmuştur. Kurulun görevli şunlardır:

a. Mühendislik ve mimarlık mesleklerine ait öğretim ve araştırma metodlarının, memleket gerçeklerine göre gelişmesine imkan verecek konuları inceler ve bu akademilerin çalışmalarında uygulanmak üzere gerekli kararları alır.

b. DMMA ile ilgili muadelet meseleleri, diploma dereceleri, ihtisas çalışmaları hakkında incelemesini yaparak mütalaasını Milli Eğitim Bakanlığına bildirir.

c. Yeniden açılacak veya müstakilen faaliyete devam edebilecek DMMA hakkında mütalaasını bildirir.

d. Muhtelif DMMA'nin öğretim ve eğitim çalışmaları hakkında koordinasyonu sağlayacak tedbirleri inceler ve karara bağlar.

e. Öğretim üyelerinin akademik ünvanı ve disiplin işleri ile ilgili olmak üzere yapacakları müracaatları inceleyerek kesin karara bağlar.

f. Milli Eğitim Bakanlığınca gönderilecek konular üzerinde gerekli incelemeleri yaparak mütalaasını bildirir. (Madde 14)¹²¹

119

Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademileri Kanunu(1184)S.K., 1969.

120

Aynı.

121

Aynı.

DMMA Kanununun araştırma kapsamına giren diğer hükümleri aşağıda belirtilmiştir.

a. DMMA'nın profesör ve doçentleri bu kurumların öğretim üyesi olarak belirtilmiştir. (Madde 13)

b. Yabancı ülkelerde profesör ve doçentlik ünvanını kazananlara öğretim üyesi olma hakkı verilmiştir. (Madde 14 ve 18)

c. Öğretim yardımcıları ise öğretim görevlileri, uzmanlar, okutmanlar ve asistanlar olarak belirtilmiştir. Asistanlara ders verme görevi verilmemiştir. (Madde 25)

d. DMMA öğretim üyelerinin belli çalışma saatlerinde görevlerinin başında bulunacakları, belirtilmiş, ancak 10 saati aşmamak üzere mesleklerine uygun işleri yapabileme hakkı da verilmiştir. (Madde 28)

e. Akademi üyesi veya yardımcı üyelerinden herhangi birini iki yılı aşmamak şartı ile görevlendirilebileceği hükme bağlanmıştır. (Madde 44)

f. Yeni akademilerin müstakil çalışacak hale gelinceye kadar mevcut akademilerin himayesine verebilecekleri, bu akademilerin müstakil çalışmalarının ise ancak her bölümde, 3 profesörün bulunması ve Devlet Mühendislik Mimarlık Akademilerarası Kurulun Kararı ile olabileceği ifade edilmiştir. (Madde 50)

4.2.3. Diğer Yasa ve Yönetmelikler

1967 yılından itibaren özel yükseköğretim kurumları hakkında başlayan tepkiler bu dönemde üst noktaya ulaşmıştır. Bu yandan toplumsal tepkiler, diğer yandan yükseköğretimde 50.000'lere varan kapasite yaratmasına rağmen, planda öngörülen alanların aksine genel eğitime ağırlık veren ve maliyeti düşük alanlarda öğretim yapılması sonucu yıpranan bu okullar, 1971 yılında Anayasa Mahkemesinin iptal kararından sonra kapatılmıştır. Kararın gerekçesinde;

a. Toplumdaki çeşitli kümelerin toplum açısından önemli alanlardaki yükseköğretimi etkilemesini önlemek için Anayasa'nın 120. maddesinde üniversitelerin ancak devlet eliyle ve yasa ile kurulması öngörülmüştür. Gerçekten üniversitelerin ancak Devletçe ve yasa ile kurulabileceği ilkesi, özel kişilerin üniversite açmalarını yasaklamakta ve böylelikle bir takım yarar veya düşünce topluluklarının kendi çıkarlarına uygun ve tek yanlı bir yüksek eğitim ve öğretim vermelerini önlemektedir.

b. Anayasa'nın 120. maddesindeki devlet tekeli ve özerklik ilkelerinin benimsenmesine temel olan düşünce yapısının, kilit yerlerinde görev alacak kişileri yetiştiren fakat adı üniversite olmayan bütün kurumların Anayasa'nın 120. maddesine göre üniversite niteliğinde sayılması gerekir denilmektedir.

Anayasa mahkemesinin kararından sonra çıkarılan 25.8.1971 tarih ve 1472 sayılı kanunla bu okullar resmileştirilerek buldukları illerdeki akademilere ve üniversitelere bağlanmışlardır. Böylece 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları yasanın çıkmasıyla başlayan tartışmalar, 1472 sayılı yasa ile sona ermiştir.¹²²

10.1.1971 gün ve 13719 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 1472 sayılı kanuna göre açılmış DMMA Yönetmeliğinde bu okulların amacı "bağlı buldukları üniversitelerin yetkili organlarının veya akademilerin senatolarının yönetim ve gözetiminde bu okullara devam eden öğrencileri mimar ve mühendis olarak yetiştirmektir" denilmiştir.¹²³

17.9.1971 tarih ve 1487 sayılı yasa ile Amerikan Vakfı tarafından ülkemize devredilen Robert Koleji Yüksek Okulu Boğaziçi Üniversitesi olarak kurulmuştur.¹²⁴

4.3. KALKINMA PLANI İLE YASA VE YÖNETMELİKLERİN İLİŞKİSİ

2. BYKP döneminde çıkan yasa ve yönetmeliklerde yer alan politikalarla, kalkınma planı arasındaki politikalar arasında birbirlerini destekleyici bir ilişki kurmak mümkün olmamıştır.

4.3.1. Yükseköğretim Planlamasının Örgütlenmesi

DGSA ve DMMA yasalarında yeni akademilerin açılması, bunlara öğretim üyesi görevlendirilmesi ve eğitime yön verilmesi kendi akademilerarası kurulların yetkisine bırakılmıştır.

Planda öngörülen üniversitelerarası işbirliğini sağlayacak bir kuruluş oluşturulamamıştır.

¹²²

Özel Yüksekokul Öğrencilerinin Öğrenime Devam Edebilmeleri İçin Açılacak Resmi Yüksekokullar Kanunu, (1472 S.K.) 1971.

¹²³

Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademileri Öğretim Yönetmeliği,
1971.

¹²⁴

Boğaziçi Üniversitesi Kuruluş Kanunu, (1487 S.K.)1971.

4.3.2. Öğretim Üyesi Yetiştirilmesi

DGSA ve DMMA yasalarında öğretim üyesi yetiştirilmesine yönelik özel bir hüküm bulunmamaktadır. Her 2 yasa da asistanlara ders verme görevi verilmemiştir.

Yeni akademilerin öğretim ihtiyacını sağlamak amacıyla 2 yıla kadar görevlendirme yetkisi akademilerarası kurula verilmiştir.

4.3.3. Fırsat ve Olanak Eşitliği Sağlaması

Yasa ve yönetmeliklerde belirtilen herhangi bir düzenleme yapılmamıştır. Akademilere giriş konusunda yasalarında herhangi bir hükme yer verilmemiştir.

4.3.4. Kapasite Yaratılması

Yeni akademilerin müstakil çalışacak hale gelinceye kadar mevcut akademilerin himayesinde çalışacağı, bu akademilerin müstakil çalışmalarının ise her bölümde 3 profesörün bulunması ve akademilerarası kurulun kararı ile mümkün olacağı DGSA ve DMMA yasalarında belirtilmiştir.

Akademilerin açılmasında bir plan dahilinde hareket edileceği veya bu konuda DPT ile işbirliğinde bulunulacağına ilişkin bir hükme yer verilmemiştir. Ancak DMMA yasasında gece eğitimi yapılacağı ifade edilmiştir.

2 BYKP'nda her üniversitenin açılmasının ayrı bir proje olarak ele alınacağı ve uzun hazırlıklardan sonra üniversite açılacağı belirtilmesine rağmen, 4936 sayılı Üniversiteler Kanununun mevcut üniversitelerin açtıkları fakültelerin sonradan üniversite haline dönüştürülmesini mümkün kılan hükmünden yararlanılarak, 6 yeni üniversite açılması kararı alınmıştır.

Özel sektörün eğitim sektörüne katkısını sağlamak amacıyla çıkarılan ve 1. BYKP'nın önemli bir politikasını gerçekleştiren, 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları yasasının yükseköğretime ilişkin maddeleri Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiştir.

Ortaya çıkan soruna çözüm bulmak amacıyla çıkarılan 1472 sayılı yasada da kalkınmaya yönelik amaç ve görevler yer almamıştır. Hatta 1472 sayılı kanuna göre açılmış DMMA Yönetim ve Öğretim Yönetmeliğinde bu okulların amacı "bağlı buldukları üniversitelerin yetkili organlarının veya akademilerin senatolarının yönetim ve gözetiminde bu okullara devam eden öğrencileri mimar mühendis olarak yetiştirmektir" denilerek çok dar bir politika saptanmıştır.

4.3.5 Kalkınmanın Gerektirdiği İnsangücünün Yetiştirilmesi

Akademi yasalarında kalkınma planlarında belirtilen sayı ve nitelikte insangücünün yetiştirileceği şeklinde bir hükme yer verilmemiştir.

4.3.6. Kaynakların Etkin Kullanımı

Yeni akademilerin öğretim üyesi ihtiyacının karşılanabilmesi amacıyla 2 yıla kadar görevlendirme yetkisi akademilerarası kurula bırakılmıştır. Yine akademi öğretim üyelerinin akademiler tarafından belirlenen süre içerisinde görevleri başında bulunacakları ifade edilmiştir. Bu süreler DGSA öğretim üyeleri için "akademi için kabul edilmiş çalışma saatleri" DMMA öğretim üyeleri için "belli çalışma saatleri" şeklinde belirlenmiştir, DGSA öğretim üyeleri için haftada 8 saate, DMMA öğretim üyeleri için haftada 10 saate kadar mesleklerine uygun işleri yapabilme hakkı verilmiştir. Tamgün çalışma gibi uygulamaya gidilmemiştir.

4.4. POLİTİKA UYGULAMALARI

4.4.1. Yükseköğretim Planlamasının Örgütlenmesi

3. BYKP'nda eğitim sisteminin büyüklüğü, niteliği, gelişme yönü ve yapısal çerçevesinin, toplumun ve ekonominin ihtiyaçlara göre düzenlenmesinin planlı dönemde ele alındığı, ancak yeterince gerçekleştirilemediği belirtilmiştir.¹²⁵

Eğitim sisteminin toplumun bütününden, bağımsız olarak ele alınması ve geliştirilmesinin imkansız olduğu halde, planlı dönemde eğitim sistemi ile diğer ekonomik ve sosyal sistemler arasındaki ilişkiye ağırlık verilmediği, üzerinde durulan diğer bir önemli konudur.¹²⁶

Örgün eğitim sisteminin ise, ekonomik ve sosyal yapının gereklerine uygun, dinamik koşullara ve değişmelere açık olmadığı ifade edilmiştir.¹²⁷

Bu dönemde de sayısal hedeflere ulaşamamanın, yatırımların dağılımındaki dengesizliğin, öğretim üyesi yetiştirilememesinin ve yeni üniversitelerin açılmasında karşılaşılan en büyük sorunun, sorumlu bir karar örgütünün bulunmamasından kaynaklandığı vurgulanmış ve bu fonksiyonları yerine getirecek bir planlama birimine ihtiyaç duyulmuştur.

125

DPT 3. BYKP, s. 715.

126

Aynı.

127

Aynı.

2.BYKP İLE YASA VE YÖNETMELİKLERİN İLİŞKİSİ (ÖZET ÇİZELGE)

HEDEF, ÖNERİ VE HÜKÜMLER	
POLİTİKA TÜRLERİ	YASA VE YÖNETMELİKLER
<p>Yükseköğretim Planlamasının Örgütlenmesi</p> <p>Öğretim Üyesi Yetiştirilmesi</p> <p>Fırsat ve Olanak Eğitliği</p>	<p>- DGS ve DİMA yasaları doğrultusunda sadece kendi kurumları ile koordinasyonu sağlayan Akademilerarası Kurullar oluşturulmuştur.</p> <p>- DGS ve DİMA yasalarında da asistanlara ders verme görevi verilmemiştir</p> <p>- Yeni akademilerin öğretim üyesi ihtiyacını sağlamak amacıyla 2 yıla kadar görevlendirilmesine olanak tanınmıştır.</p> <p>- Üniversiteler arası işbirliğinin sağlanması, ve ilgili çalışmalarını yapmak üzere üniversiteler arası bir kuruluş kurulması teşvik edilecektir. (K.P.)</p> <p>- Tüm yükseköğretim seviyesinde koordinasyon çalışmaları yapacak üniversite planlama büroları güçlendirilecektir.</p> <p>- Plan döneminde öğretim üyesi olarak yetiştirilmek üzere 300 öğrenci yurt dışına gönderilecektir.</p> <p>- Büyük merkezler dışındaki üniversitelerin öğretim üyesi ihtiyacını karşılamak amacıyla bunların belirli süre büyük merkezler dışında çalışma şartından yararlanılacak, bu üyelere ek imkanlar sağlanacaktır.</p> <p>- Öğretim üyesi sorunun çözümü için asistanlık ve öğretim üyeliğinin çekici duruma getirilmesi ve doktora yapmış asistanlardan öğretimde doğrudan yararlanma yoluna gidilecektir.</p> <p>- Üniversitelerin lisansüstü öğretim devresi kurulması, özel programlarla öğretim üyesi yetiştirilmesi teşvik edilecektir.</p> <p>- Vatandaşların temel eğitimin üstünde devlete sağlanan eğitim olanaklarından yararlanması fırsat eşitliği ilkesine göre düzenlenecektir.</p> <p>- Ekonomik durumu iyi olanların kendine yapılan eğitim harcamalarına katılmaları sağlanacaktır.</p> <p>- Teknik ve meslek okulu öğrencilerinin kendi alanlarında yükseköğretime devam edebilmeleri için yönetici bir sistem geliştirilecektir.</p> <p>- Dönem sonunda çağ nüfusunun %6.3'ü okullandırılacaktır.</p>

2. BYKP, Yıllık Programlar ve bu dönemde çıkan yasa ve yönetmeliklerden yararlanılarak hazırlanmıştır.

POLİTİKA TÜRLERİ	HEDEF , ÖNERİ VE HÜKÜMLER	YASA VE YÖNETMELİKLER
Kapasite Yaratılması	<ul style="list-style-type: none"> - Her üniversite açılması ayrı bir proje olarak ele alınacak ve uzun süre hazırlık yapıldıktan sonra üniversite açılması yoluna gidilecektir. (K.P.) - Kapasite artışı mevcut üniversitelerin genişletilmesi ve özellikle yüksekokullarla sağlanacaktır. (K.P.) - Yeni üniversitelerle ilgili kanun tasarısı hazırlanacak ve öncelikle çıkarılacaktır. (K.P.) - Her kademe öğrenci ihtiyaçlarına uygun olarak gece eğitiminden yararlanılacaktır. (K.P.) 	<ul style="list-style-type: none"> - Yeni akademilerin müstakil çalışacak hale gelinceye kadar mevcut akademilerin himayesine verilebilecektir. Bu akademilerin müstakil çalışmaları ise ancak her bölümde 3 profesörün bulunması ve Akademilerarası Kurul Kararı ile mümkün olabilmektedir. - DİMKA yasasında gece öğretmeni yapacağı belirtilmiştir. Yeni akademilerin açılmasının bir plan doğrultusunda olacağı yönünde herhangi bir hükme yer verilmemiştir. - 4936 Sayılı Kanunun mevcut üniversitelerin açılıkları fakültelerin sonradan üniversite haline dönüştürülebilmesine olanak tanıyan hükümlerden yararlanarak 6 ilde yeni üniversite açılması kararı alınmıştır. - Özel öğretim kurumları yasaasının yükseköğretime ilişkin hükümleri yürürlükten kaldırılmıştır.
Kalkınmanın Gerektirdiği İnsangüçlünün Yetiştirilmesi	<ul style="list-style-type: none"> - Özel yüksekokulların insangücünün politikasını bozucu ve sonucunda istihdam sorunu doğuracak kapasiteler yaratmaları sorununu önleyecek bir izleme düzeni kurulacaktır. (K.P.) - Plan dönemi içerisinde öğrenci sayısındaki kapasite artışlarının daha çok fen ve teknik ve tip alanlarında sağlanması öngörüldükçe genel yükseköğretimde öğrenci oranlarının azaltılması planlanmıştır. 	<ul style="list-style-type: none"> - Akademilerin kuruluş yasalarında plan hedeflerinde belirtilen sayı ve nitelikte insangücünün yetiştirilecekleri konusunda bir hüküm yer almamıştır.
Kaynakların Etkin Kullanımı	<ul style="list-style-type: none"> - Yükseköğretime ayrılan kaynakların büyük bir bölümü fen ve teknik öğretime tahsis edilmiştir. (K.P.) - Büyük merkezler dışındaki üniversitelerin öğretmen üyesi ihtiyacını karşılamak amacıyla ek imkanlar sağlanacaktır. (K.P.) - Doktora yapmış asistanlardan doğrudan öğretim yeri olarak yararlanılacaktır. (K.P.) - Fakültelerin temel bilimler bölümü kurması yerine, her üniversitede bu eğitim tek fakültede verilecektir. (K.P.) 	<ul style="list-style-type: none"> - Yeni akademilerin öğretim üyesi ihtiyacının karşılanması amacıyla mevcut akademilerden iki yıla kadar öğretim üyesi görevlendirilebileceği belirtilmiştir. - Akademî öğretim üyelerinin belirlenen sürelerde görevleri başında bulacakları hükmü getirilmiştir.

2. BYKP , Yıllık Programlar ve bu dönemde çıkan yasa ve yönetmeliklerden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Sayısal hedeflere ulaşmada kamu yükseköğretim kurumlarında kapasite gelişmeleri plan hedeflerinin altında kalmıştır. Bunda yatırımların kapasite artırıcı biçimde kullanılmamasının rolü vardır. Bunun en önemli nedeni yükseköğretimde insangücü gereksinmelerine göre yaratılması gerekli kapasite için fiziksel gelişmeyi sağlayacak, kurumlar arası koordinasyon ve planlamayı yapacak sorumlu bir yürütme biriminin bulunmamasıdır.¹²⁸

Aytur, ikinci dünya savaşından beri geçen çeyrek yüzyıl sonunda yükseköğretim kurumlarının aldığı durumu bir üniversiteler, akademiler, yüksekokullar ve enstitüler yığınınına benzetmiştir.¹²⁹

Yükseköğretimin bir sistem bütünlüğü içinde gelişmediği ve bu yönde iki plan döneminde de bir çaba harcanmadığı için, sayısal gelişme ve nitelik yükseltilmesinde öngörülen hedeflere ulaşamamıştır. Tüm yükseköğretimin kapasite gelişmesi, müfredat programları, ders kitapları, öğretim metodları, teçhizat standartlarının teknolojik gelişmelere göre yeniden düzenlenmesi gibi konularda merkezi karar verecek bir organ kurulamamış, bu konuda gerekli mevzuat değişikliği yapılamamıştır.¹³⁰

Yeni üniversitelerin kurulmasında karşılaşılan en büyük güçlük merkezi sorumlu karar örgütünün yokluğudur. 2. BYKP döneminde ve bütün yıllık programlarda üniversite planlaması konusunda akademik, yasal ve fiziksel gelişmeleri yönetecek ve koordinasyonu sağlayacak bir birimin gerekliliği ortaya konulmuştur. Üniversitelerarası Kurulun sekreteryasının daimi bir hale getirilip teknik bir örgütle desteklenmesi öngörülmüş, fakat gerçekleşme sağlanamamıştır. Yeni Üniversitelere öğretim üyesi sağlanması ise çok önemli bir sorun olarak ortaya çıkmakta ve kuruluş gelişmelerini önlemektedir.¹³¹

Kapasite artırılmasının yeni kamu yükseköğretim kurumlarının ve üniversitelerin açılmasıyla sağlanması konusundaki çalışmalar, yükseköğretim planlaması ile görevli bir yürütme birimi bulunmadığından mevcut üniversitelerin patronaj yolu ile fakülte kurmaları ve Milli Eğitim Bakanlığının bazı yüksek okullar kurması biçiminde süregelmiştir. Öğretim üyesi sağlanmasındaki güçlükler, mevzuat ve kadro yetersizlikleri nedeniyle bu konuda gerekli gelişmeler sağlanamamıştır.¹³²

128

Aynı.

129

Turhan Aytur, Kalkınma Yarışı ve Türkiye, (Ankara; Bilgi Yayınevi, 1970), s. 222.

130

DPT. 1972 Yılı Programı (Ankara; 1972) s. 349.

131

DPT. Sosyal Planlama Sektörleri Ön Raporu (Ankara 1973) s. 6.

132

DPT. 3. BYKP. 764.

Bu dönemde yükseköğretime yön verecek planlama ve koordinasyon organı kurulması ihtiyacı sadece kalkınma planı ve programlarında dile getirilmemiştir. Üniversiteler ve çeşitli bilim adamları da bu ihtiyacı vurgulamışlardır.

Ankara Üniversitesi üniversite öğrencilerinin öğretim sorunlarını inceleme komisyonunun, öğrencilerin üniversite sonrası karşılaştıkları sorunlar konusunda yaptığı incelemede; üniversite mezunlarının karşılaştıkları sorunların kapsam itibarıyla, Türkiye'de eğitimin planlı döneme kadar, insangücünün değerlendirilmesi yönünden ele alınmaması, planlı dönemde de konunun öneminin anlaşılmasına rağmen, plan hedeflerine uygun olarak yükseköğretim kurumlarında yapısal bir değişikliğe gidilmemiş olmasından kaynaklandığı belirtilmiştir. Bu nedenle sosyal ilimlerden çok, müsbet ilimlerle uğraşacak fakültelerin sayısının artırılması, Türk ekonomisinin insangücü açığının kapatılmaya çalışılması, DPT, M.E.B. ve üniversite temsilcilerinin katılacağı sürekli bir planlama ve koordinasyon örgütü kurulması gerektiği ifade edilmiştir.¹³³

Adem, 1969 yılında toplam kamu harcamalarının hemen hemen % 6.5'ini ve toplam kamu harcamalarının yaklaşık olarak üçte birini alan yükseköğretimin ekonomik ve planlama açısından incelenmemiş olmasının, planlı kalkınma politikasına ters düştüğünü belirterek, üniversitelerin planlama ve ekonomik sorunlarının çözümü için şu önerilerde bulunmuştur.

1) Üniversitelerimizin çeşitli sorunları, özellikle planlama ve ekonomik sorunları üzerinde bilimsel araştırmaların yapılması, bu araştırmaların ışığında reform tasarılarının hazırlanması,

2) Değişik yasalarla kurulmuş ve yönetilmekte olan "Türk Üniversitelerinin, bütünleşmiş "Türk Üniversitesi" ne dönüştürülmesi. Bu ancak tüm üniversitelerimizin kapsamı içine alan tek bir üniversite yasası ve bu yasanın üniversiteleri ulusal düzeyde bir kuruluşa bağlanması ile mümkündür.

3) Ulusal bir üniversite politikası saptanmalıdır.

4) Her üniversitenin Ulusal Üniversite Planlama örgütüne bağlı ve üniversitenin her türlü planlama, ekonomik ve mali sorunlardan sorumlu bir bürosu olmalıdır. Böylece üniversitelerimizin de plan disiplini benimsemeleri kolay olur.¹³⁴

133

A.Ü.Üniversite Sorunlarını İnceleme Komisyonu Raporları ile A.Ü. Senatosu Kararları (Ankara;1968) s. 21.

134

Mahmut Adem. "Üniversitelerin Planlama ve Ekonomik Sorunları." A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi.27, (1970), ss. 914-941.

4.4.2. Öğretim Üyesi Yetiştirilmesi

2. BYKP dönem başı ve dönem sonu öğretim üyesi ve öğretim görevlisi sayıları çizelge 21'de belirtilmiştir. Özellikle akademi ve yüksekokullardaki öğrenci/öğretim üyesi ve öğretim görevlisi oranlarında önemli bir gelişme görülmemiştir. Öğretim üyesi yetiştirmek üzere yurt dışına öğrenci gönderilmesi politikası da istenilen düzeyde gerçekleşmemiştir.

Öğretim üyesi sağlanması için yurt dışına doktora öğrencisi gönderme tedbiri, burs ve asistan maaşlarının yetersizliği, tazminatın ağır oluşu, istenen kefil sayısının fazlalığı gibi nedenlerle ancak % 25 oranında gerçekleştirilebilmiştir. Asistanların da doktora imkanlarından yararlanmaları için 1416 sayılı kanunda 1970 programında öngörülmüş olan gerekli düzenleme henüz yapılamamıştır. Sözleşmelerde öğrencilerin dönüşlerinde çalışacakları üniversite, esasen az olan talebi daha da azaltmamak için belirtilmemekte, eğitimden dönen elemanların yeni üniversitelere yönlendirilmelerinde güçlüklerle karşılaşmaktadır.¹³⁵

Öğretim üyesi yetersizliği yeni üniversitelerin açılmasını engelleyen en önemli faktör olarak görülmüştür.

Yeni açılacak üniversitelerle ilgili politika öğretim üyesi ihtiyacının karşılanmasındaki güçlükler ve üniversitelerin statülerine hızla gelişebilmelerini sağlayacak esnekliğin kazandırılmamış olması dolayısıyla istenen oranda gerçekleşmemiştir. Mevcut üniversiteler, yeni üniversitelerin öğretim üyesi ihtiyacının karşılanmasına kalkıda bulunmak amacıyla, mezuniyet sonrası öğretim kapasitelerini yeterli ölçüde artıramamışlardır. Bu tedbirin gerçekleşmemesinin önemli bir nedeni mevzuat değişikliğinin yapılmamış ve gerekli kadronun sağlanmamış olmasıdır.¹³⁶

4.4.3. Fırsat ve Olanak Eşitliği Sağlanması

1972-1973 öğretim yılı itibariyle yükseköğretimde okullaşma oranı % 6.3'e ulaşarak, plan hedefleri gerçekleştirilmiştir.¹³⁷

Planlı dönemin başından itibaren 2 BYKP döneminin sonuna kadar olan süre içerisinde öğrenime başlayan 1000 öğrenciden ancak 21'i üniversiteye girebilmekte olup, şekil 1'de gösterilmiştir.

135

DPT. 1971 Yılı Programı s. 620.

136

Aynı.

137

M.E.B. Cumhuriyetin 50. Yılında Grafik ve Resimlerle Milli Eğitimimiz (İstanbul: 1973) s. 228.

ÇİZELGE-21

2. BYKP DÖNEMİ ÖĞRETİM ÜYESİ VE ÖĞRETİM GÖREVLİSİ SAYISINDAKİ GELİŞMELER

Okullar	1968 - 1969					1972 - 1973				
	Öğrenci Sayısı	Öğ. Üyesi Sayısı	Öğ. Üyesi Sayısı	Öğ. Gör. Sayısı	Öğr./Öğ. Gör. Sayısı	Öğrenci Sayısı	Öğ. Üyesi Sayısı	Öğ. Üyesi Sayısı	Öğ. Gör. Sayısı	Öğr./Öğ. Gör. Sayısı
Üniversiteler	69199	1546	44.7	5680	12.0	70180	2149	32.6	7301	9.6
Akademi ve Yüksekokullar	70391	162	437.0	2004	35.3	97733	237	412.0	2689	36.3
Toplam	140000	1708	81.0	7684	18.2	167918	4772	35.12	9990	16.8

DİE 1967-1968 ve 1970-1974 Millî Eğitim Yükseköğretim İstatistiklerinden Uyarlandı.

YILLAR	İlkokula Yeni Kayıt	1000	Mezun / Yenikayıt Oranı
1961-1962			% 73,3
1965-1966	İlkokuldan Mezun	733	% 45,4
1966-1967	Ortaokula Yeni Kayıt	332	% 59,3
1968-1969	Ortaokuldan Mezun	197	% 61,1
1969-1970	Liseye Yeni Kayıt	128	% 54,0
1971-1972	Liseden Mezun	69	% 30,1
1972-1973	Üniversiteye Yeni Kayıt	21	
			Not: Sınıfta kalan öğrenciler hesaba katılmamıştır.

Şekil 1 Mezun, Yeni Kayıt ve Geçiş Oranlarına Göre Bin Öğrenciden Üniversiteye

Girenler (1972-1973) M.E.B. Cumhuriyet 50. Yılında Rakam ve Grafiklerle Millî

Eğitimimiz s.227,

Dönem itibariyle ortaöğretim II. devreden yükseköğretime geçiş oranları ise çizelge 22'de gösterilmiştir.

Ortaöğretimden mezun öğrenci sayısında giderek artış görülmesine karşın yükseköğretime geçiş oranında düşüş söz konusudur.

ÇİZELGE-22

2. BYKP DÖNEMİNDE ORTAÖĞRETİMDEN YÜKSEKÖĞRETİME GEÇİŞ (1968-1973)

Yıllar	Orta Öğretimden Mezun Öğrenci Sayısı	Yükseköğretime Yeni Kayıt	Geçiş Oranı (%)
1968-69	66.635	-	57.7
1969-70	-	38.437	
1969-70	76.262	-	48.0
1970-71	-	36.596	
1970-71	82.192	-	37.7
1971-72	-	31.014	
1971-72	88.093	-	38.1
1972-73	-	33.564	

M.E.B. Cumhuriyetin 50. Yılında Grafik ve Resimlerle Milli Eğitimimiz s. 228.

2. BYKP'nda yer alan diğer bir politika da teknik ve meslek okullarından gelen ve gördüğü eğitim yükseköğretim için yeterli olmayan öğrencileri yetiştirmek için hazırlık sınıfları kurulması ile bu öğrencileri insangücü açıklarını kapatabilmek ve kaynak israfını önlemek amacıyla yükseköğretimde kendi alanlarında devama yöneltici ve teşvik edici sistemin geliştirilmesidir.

Hazırlık sınıfları kurulması çok sınırlı bir şekilde gerçekleşmiş, birçok yükseköğretim kuruluşları mesleki ve teknik okul mezunlarına kapalı olmaya devam etmişlerdir. Bu öğrenciler için öngörülen hazırlık sınıfları sadece iki üniversitede kurulmuştur.¹³⁸

4.4.4. Kapasite Yaratılması

2.BYKP'nda yükseköğretim kademesinde gerekli kapasite artışı için mevcut yükseköğretim kurumlarının geliştirilmesi ve yenilerinin açılması öngörülmüştür. Geçekleşmede kamu yükseköğretim kurumlarında kapasite gelişmeleri plan hedeflerinin altında kalmıştır.¹³⁹

138

DPT. 3. BYKP. Yükseköğretim Sektör Ön Raporu (Ankara 1971) s.5.

139

DPT.3.BYKP.s. 769.

Sayısal hedeflere varılamamasının en büyük nedeni ise kurumlar arası koordinasyon ve planlamayı yapacak sorumlu bir yürütme biriminin bulunmaması görülmüştür.

Kamu yükseköğretim kurumlarında planlanan kapasite artışı sağlanamamasına karşılık, genel olarak bakıldığında yükseköğretimde % 6.3'lük plan hedefine ulaşılmıştır. Bu hedefi yakalamada en büyük pay özel yükseköğretim kurumlarıdır.

Yükseköğretime gerekenden fazla olan talep, bu kademedeki yaratılan kapasiteyle karşılanmayacak duruma gelmiştir. Bunun sonucu 2.BYKP döneminde özel yükseköğretim kurumlarının sayısı 40'ı aşmış öğrenci sayısı tüm yükseköğretimdeki öğrenci sayısının % 30'unu bulmuştur.¹⁴⁰

Eğitimin iç sektörel tercihinin temel eğitim öncelikli olması İkinci Plan döneminde de devam etmiştir. 1968-69 ders yılında % 5.3 olan yükseköğretimdeki okullaşma oranının Plan dönemi sonunda % 6.3'e yükseltilmesi öngörülmüştür. Uygulamada İkinci Beş Yıllık Plan hedeflerine ulaşılmış olmakla birlikte, kamu yükseköğretim kuruluşları bu konuda yeterli olamamışlardır. % 6.8 olarak gerçekleşen okullaşma oranı planda öngörülen insangücü ihtiyaçları açısından düzenli olmamıştır. Yükseköğretim önündeki birikim sebebiyle 1968'de 66.000 kişilik kapasite doğuran özel yüksek okullar gelişmiştir. Bu okulların gelişmesi öngörülen alanlar yerine genel eğitim veren, maliyeti düşük ve kapasite yaratılması kolay alanlarda olmuştur.¹⁴¹

2. BYKP'nda yükseköğretimin yurt düzeyinde daha çok yüksek okullar aracılığı ile yayılacağı, öğretim üyesi sorunlarının uzun süreli programlarla giderileceği ve her üniversite açma konusunun ayrı bir proje olarak ele alınacağı öngörüldüğü halde, yıllık programlarla yeni üniversite kurma kararı alınmış ve DPT tarafından yapılan araştırma sonuçlarına dayanılarak 6 ilde üniversite açılması çabalarına girişilmiştir.

Bu amaçla öncelikle 4936 Üniversiteler Kanununa dayanılarak daha önce kurulan üniversitelerin bünyesinde, fakülte açılması yoluna gidilmiştir. Ancak benimsenen bu yön temde gerek öğretim üyesi yetiştirilmesi, gerekse yatırımlar yönünden sorunları beraberinde getirmiştir.

Yeni üniversitelerin gelişmesi eski üniversitelerin vesayet yöntemini kullanmalarındaki örgütsel yetersizlik nedeniyle çok yavaş ilerlemektedir,

140

DPT. 3. BYKP. s. 764.

141

DPT Eğitim Sektör Raporu .s. 352

öğretim üyesi sorununa hızlı bir çözüm bulunamaması gelişmeyi engellemektedir.¹⁴²

Sanıldıkı, fabrika bacaları gibi üniversite, lise ve benzeri binalar yurttan çoğalırsa bütün dertlerden kurtulacağız, kalkınmış, fakirlikten kurtulmuş bir ülke olacağız. Olmadı çünkü mesele bina değil okul, üniversite meselesi idi. Yeni açılan müesseselerin kendilerine verilen ada uygun bir icraat içinde vazife görmelerine bağlı bir şeydi. Ne yazık ki bugüne kadar batılıların imrendiğimiz üniversitelerinden tek birine kavuşamadık, bu kafayla da kavuşacağımızı sanmıyorum.¹⁴³

4.4.5. Kalkınmanın Gerektirdiği İnsangücünün Yetiştirilmesi

2. BYKP döneminin başlangıç ve bitiş dönemlerini içeren 1968-1972 yılları arasında yükseköğretimde öğrenim gören öğrencilerin öğrenim alanlarına dağılımları çizelge 23'de gösterilmiştir.

Teknik, fen ve tarım alanlarında planlanan hedefin altında kalınırken, genel yükseköğretim alanında plan hedefleri aşılmıştır.

ÇİZELGE-23

2. BYKP DÖNEMİNDE ÖĞRENCİLERİN ÖĞRENİM ALANLARINA DAĞILIMLARI (1968-1973)

Öğretim Alanları	1968-69 Öğr.Say.	Oran (%)	1972-73 Öğr.Say.	Oran (%)	Plan Hedefi Öğr.Say.	Plan Oranı (%)
Teknik	42.101	30.0	56.363	33.5	64.900	36.0
Tıp	16.688	12.0	25.501	15.1	27.700	15.0
Tarım	3.756	2.6	5.008	2.9	10.600	6.0
Genel	77.455	55.4	81.046	48.5	79.300	53.0
Toplam	140.000	100.0	167.918	100.0	182.600	100.0

2. BYKP., DİE Yükseköğretim 1967-70, 1970-74 verilerinden uyarlandı.

Genel olarak planlı dönemde okul, öğrenci ve öğretmen sayıları önemli ölçüde artmış olmakla birlikte eğitim sisteminde planlı dönemin başından bu yana ekonomik ve sosyal yapıya ve plan hedeflerine tam olarak uyan bir gelişme gerçekleştirilememiştir. Özellikle genel eğitimden mesleki ve teknik eğitime kaydırmada başarı sağlanamamıştır. Eğitime duyulan sosyal talebin baskısı, ekonominin talep etmediği eğitim dallarında gereksiz kapasite

142

DPT. 1972 Yılı Programı s. 349.

143

Dursun Yıldırım "Türkiye'de Eğitim Öğretim Meseleleri" Bilgi Dergisi,24,279.(Ağustos 1970) s.8.

artışlarına yol açmıştır.¹⁴⁴

2.BYKP döneminde görülen sayısal büyümeler özel yüksekokullarda kaliteden fedakarlık yapılarak gerçekleştirilmiştir. Planda yükseköğretimin üniversite dışındaki kuruluşlar ile yurt sathına yaygınlaştırılarak geliştirilmesi ilke olarak benimsenmiştir. Ancak özel yüksek okullar kontrolsüz bir şekilde gelişmiş, insangücü-istihdam politikasına ters düşmüş, sadece sosyal talebe cevap vermiş ve ciddi boyutta kalite düşüklüğüne sebep olmuştur.¹⁴⁵

Bu okulların kapatılma kararından sonra 1971 yılında kamu yüksek okulu haline getirilen özel okullardan Ankara, İstanbul, Adana ve Eskişehir'de bulunanlar bu illerdeki İTİA'ne, İzmir'deki okullar ise Ege Üniversitesine bağlanmışlar ve ücretli öğretime devam etmişlerdir. Ancak bu okulların yukarıda belirtilen sakıncaları süregelmektedir.¹⁴⁶

Yükseköğretim kademesinde üniversite, akademi ve yüksekokulların tanımları ve fonksiyonları belirtilmemiş, tüm yükseköğretim kuruluşlarında meslekler için uygulayıcı insangücü yetiştirme yerine, akademik eğitim yapma yönünde gereksiz bir eğilim belirmiştir. Aynı şekilde Temel Bilimler Fakülte veya birimleri ile lisans, lisansüstü, doktora kademelerinin tanımları yapılmamıştır. Yükseköğretim kurumları sistemsiz biçimde oluşarak, irrasyonel bir gelişmenin tüm ekonomik israf ve sosyal sakıncalarını belgeler duruma gelmişlerdir.¹⁴⁷

Öte yandan yükseköğretim, ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmayı itici ve hızlandırıcı bir nitelikte değildir. Bu öğretim kademesi teknolojik gelişmelere uyabilecek, üretime dönük, yaygın eğitim yöntemleri uygulayan, sürekli eğitim ve araştırma faaliyeti içinde bulunan bir yapıdan da uzak bulunmaktadır.¹⁴⁸

"Öğretim ve eğitim kurumlarımız memlekete fayda sağlamaktan çok, dert yaratmaktadır. Bunlar bu politikadan kurtarılır, Türkiye'nin kalkınma hedeflerine ve insangücüne göre planlanırsa, diğer ülkelere oranla kaybettiğimiz zamanın büyük bir kısmını kazanmamız mümkün olabilir. Eğitim ve Öğretim yalnız üniversitelere adam gönderme politikasına bağlı anlayıştan en kısa zamanda kurtarılıp, teknik ve mesleki alana kaydırılmalıdır."¹⁴⁹

144

DPT. 3. BYKP. s. 85.

145

Aynı.

146

DPT. Eğitim Sektör Raporu. s. 352.

147

DPT. 3. BYKP.s. 767.

148

Aynı. s. 715.

149

Yıldırım.Ön.Ver.

Yüksekokul, akademi ve üniversitelerin statüleri belirlenmediğinden, yüksekokulların akademi ve fakülte olma şeklinde bir eğilimleri olmakta, bu ise yalnız araştırmacı ve bilim adamı yetiştirmeye yönelip, fiilen çalışacak meslek elemanlarının yetişmesini önleyerek insangücü gereklerine aykırı uygulamaya yol açmaktadır.¹⁵⁰

4.4.6. Kaynakların Etkin Kullanımı

2. BYKP döneminde yükseköğretime yapılan yatırımlar ile bunların yükseköğretim kurumları arasındaki dağılımları çizelge 24'de belirtilmiştir.

2.BYKP dönemi kamu yükseköğretim yatırımları 1.BYKP dönemine göre % 93'lük bir artış kaydetmiş olmaktadır. 2. Plan döneminde toplam yükseköğretim yatırımlarının % 87.6'sı üniversitelere ayrılırken aynı dönemde yükseköğretim öğrencileri içinde üniversitelerin payı giderek düşmüştür.¹⁵¹

ÇİZELGE-24

2. BYKP DÖNEMİ YÜKSEKÖĞRETİM YATIRIMLARI (1968-1972)

Kuruluşlar	Cari Fiyatlarla	1976 Sabit Fiyatlarıyla	(BİN)
			Oran (%)
Üniversiteler	1.521.952	3.794.637	87.6
Akademiler	12.361	24.279	0.3
Diğer Yüksek Öğr. Kurumları	202.085	503.327	12.1

DPT Eğitim Sektör Raporu s. 356.

Akademi ve yüksek okulların kapasitelerine oranla aldıkları yatırımın düşüklüğü özellikle üniversite ile kıyaslanınca dikkat çekicidir. Bu bir yerde akademilerin sahipsizliği ile açıklanabilir. Birkaç özel durumda ise şehir içinde sıkışık kalmış yerleşmelerin gelişme olanağı olmayışı, yeni yerleşme için gereken arsanın sağlanmasının bir sorun olarak belirmesi ihtiyaca rağmen yeni yatırımlara gidilememesine neden olmuştur. Akademilerin üniversite olma özlemleri altında yatan bir neden de daha rahat ve çok yatırım yapabilmektir, ki bu tablo bu isteklerinde pek haksız olmadıkları görüntüsünü vermektedir.¹⁵²

150

DPT. 3. BYKP Yükseköğretim Sektör Ön Raporu s. 6.

151

DPT Eğitim Sektör Raporu s.365.

152

DPT. Planlı Dönemde Yükseköğretim s. 78.

Üniversitelerin tüm fakülte ve bölümlerine hizmet vermek amacıyla Temel Bilimler Okulu kurulması yönündeki çabalar sadece belirli üniversitelerde olmuştur.¹⁵³

Özel yükseköğretim kurumlarının nitelik ve denetim sorunlarının yanısıra yatırım yapmamaları da sorun olarak ortaya çıkmıştır.

Sayısal gelişmelerin yanısıra, kanun ve kararlar uygulanması yeterli ölçüde sağlanmadığından, özel yükseköğretim kurumlarının nitelik ve denetim sorunları devam etmiş, bu okullar yatırım yapmamışlar ve öğrenci gelirleri ile hizmet sürdürmeye devam etmişlerdir.¹⁵⁴

İnsangücü kaynaklarının etkin olarak kullanılmasına yönelik doktoralı asistanlara ders verdirilmesi politikasını gerçekleştirilecek düzenleme bu dönemde de yapılamamıştır.

Asistanların potansiyel öğretim üyesi olmaları, başka bir anlatımla halen ders vermemekte oluşları dikkate alındığında, mevcut durumda oranların daha yüksek olduğu söylenebilir. Ayrıca, bu tür kurumlar arası öğretmen/öğrenci oranlarında büyük farklılıkların gözlenmesi eğitici insangücünden optimal biçimde yararlanılmadığını ortaya koymaktadır. Bazı kurumlarda fizik kapasitenin imkan vermesine karşı, eğitimcileri yerinde ve zamanında kullanamama nedeniyle kapasite daraltmalarına gidildiği de olmaktadır.¹⁵⁵

Yeni üniversitelerin öğretim üyesi ihtiyacını karşılamak amacıyla gerekli özendirici tedbirlerin de alınmadığı görülmüştür.

Yeni üniversitelerin geliştirilmesi için rotasyon sistemi, mali ve benzeri özendirici tedbirleri içeren personel politikası uygulanmamış, eski üniversitelerin yeni üniversiteler için öğretim üyesi yetiştirmede ciddi girişimleri olmamış, anılan sorunları çözecek yükseköğretim kuruluşları arası örgütün kurulmasını sağlayacak yasal düzenlemeler yapılamamıştır.¹⁵⁶

Biz devlet memuru, banka katibi olsundiye bol bol üniversite mezunu imal ediyoruz. Üniversiteler asli fonksiyonlarını icra etmekten uzak, kendi içine kapanmış, dış dünya ile ilişkilerini kesmiş, sanki bu milletin verdiği paralarla çalışmayan bir manzara arz etmektedir. Boşa akıp giden zamanın ve milyonlarca liranın israfına artık son vermek lazımdır.¹⁵⁷

153

DPT. 3. BYKP. Yükseköğretim Sektör Ön Raporu s.5.

154

DPT. 1970 Yılı Programı s. 458.

155

DPT. 3 BYKP s. 768.

156

DPT. 1970 Yılı Programı s. 71.

157

Yıldırım. Ön.Ver. s. 8.

2.BYKP DÖNEMİ POLİTİKA-UYGULAMA KARŞILAŞTIRMALARI (ÖZET ÇİZELGE)

POLİTİKA TÜRLERİ	HEDEF, ÖNERİ VE HÜKÜMLER	UYGULAMANIN DEĞERLENDİRİLMESİ
Yükseköğretim Planlamasının Örgütlenmesi	<ul style="list-style-type: none"> - Üniversiteler arası işbirliğinin sağlanması ve ilgili çalışmalarını yapmak üzere üniversiteler arası bir kuruluş kurulması tevhik edilecektir. (K.P.) - Tüm yükseköğretim seviyesinde koordinasyon çalışmalarını yapacak üniversite planlama büroları güçlendirilecektir.(K.P.) 	<ul style="list-style-type: none"> - Gerek üniversiteler gerekse diğer yükseköğretim kurumları arasında işbirliğini sağlayacak bir kuruluş kurulmamıştır. - 2. BYKP'nında öngörülen hedeflere ulaşamamasının önemli nedeni böyle bir örgütün olmamasına bağlanmıştır.
Öğretim Üyesi Yetiştirilmesi	<ul style="list-style-type: none"> - Plan döneminde öğretim üyesi olarak yetiştirilmek üzere 3000 öğrenci yurt dışına gönderilecektir. (K.P.) - Büyük merkezler dışındaki üniversitelerin öğretim üyesi ihtiyacını karşılamak amacıyla bunların belli bir süre büyük merkezler dışında çalışma şartından yararlanılacak, bu üyeler ek imkanlar sağlanacaktır. (K.P.) - Öğretim üyesi sorununun çözümü için asistanlık ve öğretim üyeliklerinin çekici duruma getirilmesi ve doktora yapmış asistanlardan öğretimde doğrudan yararlanma yoluna gidilecektir. (K.P.) - Üniversitelerin lisansüstü öğretim devresi kurulması özel programlarla öğretim üyesi yetiştirilmesi tevhik edilecektir. (K.P.) 	<ul style="list-style-type: none"> - Yurtdışına öğrenci gönderme politikası % 25 oranında gerçekleştirilmiştir. - Yeni üniversitelerin geliştirilmesi için rotasyon, mali vb. bzen-dirici tedbirleri içeren politikalar uygulanmamıştır. - Doktorali asistanlardan öğretim üyesi olarak yararlanılabilmesi için yasal düzenleme yapılamamıştır. - Yeni üniversitelerin öğretim üyesi ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla gelişmiş üniversitelerce mezuniyet sonrası öğretim kapasitelerini arttırmamışlardır.
Fırsat ve Olanak Eşitliği Sağlanması	<ul style="list-style-type: none"> - Vatandaşların temel eğitimin üstünde devlette sağlanan eğitim olanaklarından yararlanmasını fırsat eşitliği ilkesine göre düzenlenecektir. (K.P.) - Ekonomik durumu iyi olanların kendine yapılan eğitim harcamalarına katılmaları sağlanacaktır. (K.P.) - Teknik ve meslek okullarından gelen öğrencilerin üst öğrenime yetiştirilebilmeleri için hazırlık sınıfları kurulacaktır.(K.P.) - Teknik ve meslek okulu öğrencilerinin kendi alanlarında yükseköğretime devam edebilmeleri için yönetici bir sistem geliştirilecektir. (K.P.) - Dönem sonunda çağ nüfusunun % 6.3'ü okullaştırılacaktır.(K.P.) 	<ul style="list-style-type: none"> - Öğrenci sayıları giderek artarken, yükseköğretime giriş sayı ve oranları giderek azalmıştır. - Ekonomik durumu iyi olan öğrencilere yönelik olan ve bir anlamda diğer öğrenciler için fırsat eşitliği sağlayan özel yükseköğretiler kapatılmıştır. - Teknik ve meslek okulu öğrencilerinin yetiştirilmesi amacıyla hazır-lık sınıflı açılması 1-2 okulla sınırlı kalmıştır.Bu öğrencilerin kendi alanlarına uygun olarak öğretime yönetici ve tevhik edici sistem de oluşturulamamıştır. - Çağ nüfusunun plan hedefleri doğrultusunda okullaştırılması sağlan-mıştır.

2. BYKP, Yıllık Programlar ve bu dönemde çıkan yasa ve yönetmeliklerden yararlanılarak hazırlanmıştır.

KP : Kalkınma Planı

2. BYKP DÖNEMİ POLİTİKA-UYGULAMA KARŞILAŞTIRMALARI (ÖZET ŞİZELGE)

POLİTİKA TÜRLERİ	HEDEF, ÖNERİ VE HÜKÜMLER	UYGULAMANIN DEĞERLENDİRİLMESİ
Kapasite Yazdırılması	<ul style="list-style-type: none"> - Her üniversite açılması ayrı bir proje olarak ele alınacak ve uzun süre hazırlık yapıldıktan sonra üniversite açılması yoluna gidilecektir. (K.P.) - Kapasite artışı mevcut üniversitelerin genişletilmesi ve özellikle yükseköğretimle sağlanacaktır. (K.P.) - Yeni üniversitelerle ilgili kanun tasarısı hazırlanacak ve öncelikle çıkarılacaktır. (K.P.) - Her kademede insan gücü ihtiyaçlarına uygun olarak gece eğitiminden yararlanılacaktır. (K.P.) 	<ul style="list-style-type: none"> - Planda her üniversitenin uzun bir hazırlık dönemi sonunda açılacağı belirtilmesine rağmen, yıllık programlarla 6 yeni üniversitenin kurulması kararı alınmıştır. - Kapasite artışının yükseköğretimle artışı kaliteden fedakarlık yaparak gerçekleştirilmiştir. Özel yükseköğretim kontrolsüz bir şekilde gelişmiş ve insan gücü istihdam politikasına ters düşmüştür. - Yeni üniversitelerle ilgili kanunun çıkması 3. BYKP döneminde gerçekleştirilmiştir. - Gece eğitimi de istenilen boyutta gerçekleştirilememiştir.
Kalkınmanın Gerektirdiği İnsan Gücünün Yetiştirilmesi	<ul style="list-style-type: none"> - Özel yükseköğretim insan gücü politikasını bozucu ve sonuçta istihdam sorunu doğuracak kapasiteler yaratmaları sorununu önleyecek bir izleme düzeni kurulacaktır. (K.P.) - Plan dönemi içerisinde öğrenci sayısındaki kapasite artışlarının daha çok fen ve teknik ve tıp alanlarında sağlanması öngörülürken genel yükseköğretimde öğrenci oranlarının azaltılması planlanmıştır. (K.P.) 	<ul style="list-style-type: none"> - Özel yükseköğretim insan gücü istihdam politikasına ters düşmüşler, sadece sosyal talebe cevap vermiş ve kalite düşüklüğüne neden olmuşlardır. Bu okulların kapatılması ve 1472 sayılı kanunla akademi-lere devretmelerine rağmen sorunları devam etmiştir. - Dönem sonunda genel yükseköğretim alanlarının dışında plan hedeflerinin altında kalmıştır. - Eğitime duyulan sosyal talebin baskısı, ekonominin talep etmediği eğitim alanlarında gereksiz kapasite artışlarına neden olmuştur.
Kaynakların Etkin Kullanımı	<ul style="list-style-type: none"> - Yükseköğretime ayrılan kaynakların büyük bir bölümü fen ve teknik eğitime tahsis edilmiştir. (K.P.) - Büyük merkezler dışındaki üniversitelerin öğretim üyesi ihtiyacını karşılamak amacıyla ek imkanlar sağlanacaktır. (K.P.) - Doktora yapmış asistanlardan doğrudan öğretim yeri olarak yararlanılacaktır. (K.P.) - Fakültelerin temel bilimler bölümü kurması yerine, her üniversite bu eğitim tek fakültede verilecektir. (K.P.) 	<ul style="list-style-type: none"> - Yatırımların büyük bir bölümünün fen teknik eğitime tahsis edilmesine karşılık bu alanlarda istenilen kapasite artışı sağlanamamıştır. - Yatırımların % 87'e varan oranlarda üniversitelere ayrılmasına karşılık yükseköğretim öğrencileri içinde üniversitelerin payı giderek düşmüştür. - Yeni üniversitelerin öğretim üyesi yönünden geliştirilmesi için rotasyon, mali vb. yönlerden özendirici politikalar uygulanamamıştır. - Doktorali asistanların ders vermelerine olanak tanıyacak düzenleme yapılamamıştır. - Temel bilimler fakülteleri kurma yönünde çabalar olmuş, ancak tam olarak gerçekleştirilememiştir.

2. BYKP , Yıllık Programlar ve bu dönemde çıkan yasa ve yönetmeliklerden yararlanılarak hazırlanmıştır.

KP : Kalkınma Planı

BÖLÜM V

ÜÇÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİ

3. BYKP (Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı) dönemi Türkiye Cumhuriyetinin 50. kuruluş yılını da kapsamaktadır. 50 yılda yükseköğretimde sayısal bazı hedeflere ulaşılsa da, kalkınmanın destekleyicisi bir eğitim sistemi oluşturulamamıştır.

1973 yılında yükseköğretim sistemi 8 üniversite, 7 akademi ve 29 yüksekokuldan oluşmakta, konservatuvarlarda okuyanlarla birlikte toplam öğrenci sayısı 174.774'e ulaşmış bulunmaktadır.¹⁵⁸

Bu dönemde 1973-1995 yıllarını kapsayan 22 yıllık perspektif plan hazırlanmış ve kalkınma planında eğitim sisteminin "Uzun Dönemli Gelişme Yönü" ve "3.BYKP Döneminde Gelişmeler" ayrı ayrı belirtilmiştir.

5.1. İKİNCİ PERSPEKTİF PLAN (1973-1995)

Perspektif planda eğitim politikasının genel kalkınma politikasının bir bölümü olarak ve kalkınmanın bütün hedefleriyle tutarlı bir şekilde ele alınması öngörülmüştür. Eğitim amacı ise, bu hedeflere uygun olarak tüm vatandaşlara ortak eğitim sağlama ve uzun dönemli kalkınma hedeflerini gerçekleştirecek nitelik ve nicelikte insangücünün yetiştirilmesi olarak belirtilmiştir. Eğitim sisteminin 1995 yılına kadar uzanacak devre içerisinde bu amaca uygun bir yapıya kavuşturulması ve bu düzenlemede şu ilkelerin gözetilmesi öngörülmüştür.

a. Temel eğitim ve insangücü gereklerine yönelmiş diğer eğitim kademelerinde, eğitim programları, toplum şuurunu artırmak ve kalkınma çabalarına katkıda bulunacak bilgi ve beceri gücünü ve Atatürkçü yaklaşıma sahip bireylerin yetiştirilmesi amacına dönük düzenlenecektir.

b. Eğitim bir bütün ve devamlı bir süreç olarak ele alınacak, bundan örgün ve yaygın eğitim sistemleri arasındaki bütünlük ve üretim sürecinde bulunan kişilerin bilgilerinin yenilenmesi şeklindeki eğitim sürekliliği ilkesi anlaşılacaktır.

c. Eğitim sistemi en alt kademelerinden itibaren tüm fertlere modern sanayileşmenin gerektirdiği vasıfları kazandırarak, çalışma hayatına katabilecek bir yapıya kavuşturulacak, eğitimle üretim arasında tam bir ilişki kurularak çeşitli aşamalarda üretim sisteminin gerektirdiği teknoloji uygulayan ve teknolojiyi ülke koşullarına uyduran yahut üreten araştırmacı elemanlar yetiştirilecektir.

158

MEB. Ön.Ver. 1973. s 163-166.

d. Eğitim kademelerini bitirenlerin üretim süreci ve çalışma hayatında istihdam durumları devamlı olarak izlenecek, bu kesimdeki ihtiyaçlara göre eğitim sistemi dinamik bir biçimde geliştirilerek eğitimde, değişen şartlara uyabilecek esneklik sağlanacaktır.

e. Eğitim sistemi ülke çapında insangücü ihtiyaçlarına göre düzenlenmekle beraber, eğitim kurumlarının yurt düzeyine dengeli dağılımı ile yetenekli ve dar gelirli fertlerin eğitimden yararlanmalarında sosyal adalet ve fırsat eşitliği olanaklarına kavuşturulması gözetilecektir.

f. Bütün eğitim kademelerinde niteliğin yükseltilmesi için öğretim program ve yöntemlerinin devamlı olarak yenilikleri yansıtıcı yönde geliştirilmesi, eğitim araçlarının uluslararası standartlara uygun sayı ve nitelikte temini, öğrenci/ öğretmen ve öğrenci/derslik oranlarının modern standartlara ulaştırılması için yeterli sayıda öğretmen yetiştirilmesi ve bunun için gerekli fiziki yatırımlarda tasarrufu sağlayacak ve araştırmalar sonucu saptanacak standartlara uygun olarak, yapılması gerçekleştirilecektir.

g. Milli Eğitim Bakanlığı başta olmak üzere tüm eğitim örgütlerinin, öngörülen uzun dönemde eğitim gelişmelerini etkili olarak uygulayacak ve yurt düzeyine yayacak biçimde yeniden düzenlenmeleri sağlanacaktır.

h. Eğitim yatırımlarından umulan yararın elde edilebilmesi için eğitim yapılarında her kademede ülke koşullarına uygun kapasite, ölçek, alan kullanım ve maliyet standartları geliştirilecek ve Plan dönemi içinde uygulamaya konulacaktır.¹⁵⁹

Belirtilen amaçlara ulaşılabilmesi için 1995 yılına kadar geliştirilmesi öngörülen eğitim ve yükseköğretim modeli şekil 2 ve 3'de belirtilmiştir.

Perspektif planda uzun dönemde öngörülen yüksek öğretim politikaları ise şu şekilde ifade edilmiştir.¹⁶⁰

a. Yükseköğretim bir kanadıyla üst seviyeli uygulayıcı insangücünü, diğer kanadıyla bilimsel araştırma alanları için araştırmacı, eğitici ve hizmet süreci için sevk idareci yetiştiren bir eğitim kademesi olarak ve kalkınmanın çeşitli aşamalardaki ihtiyaçlarına süratle cevap verebilecek esneklikte düzenlenecektir.

b. Yükseköğretim insangücü gereklerine göre planlandığı için, ortaöğretimden yükseköğretime geçişte bir baraj bulunacak, ancak meslekî ve teknik öğretimi bitirenlerden üstün yeteneklilerin kendi alanlarında yüksek öğretime devamını sağlamak üzere mevcut sınav sistemi yeniden düzenlenecektir.

c. Yükseköğretimde 1-2 yıllık ve mesleklere uygulayıcı eleman yetiştiren bölümler kurulacaktır.

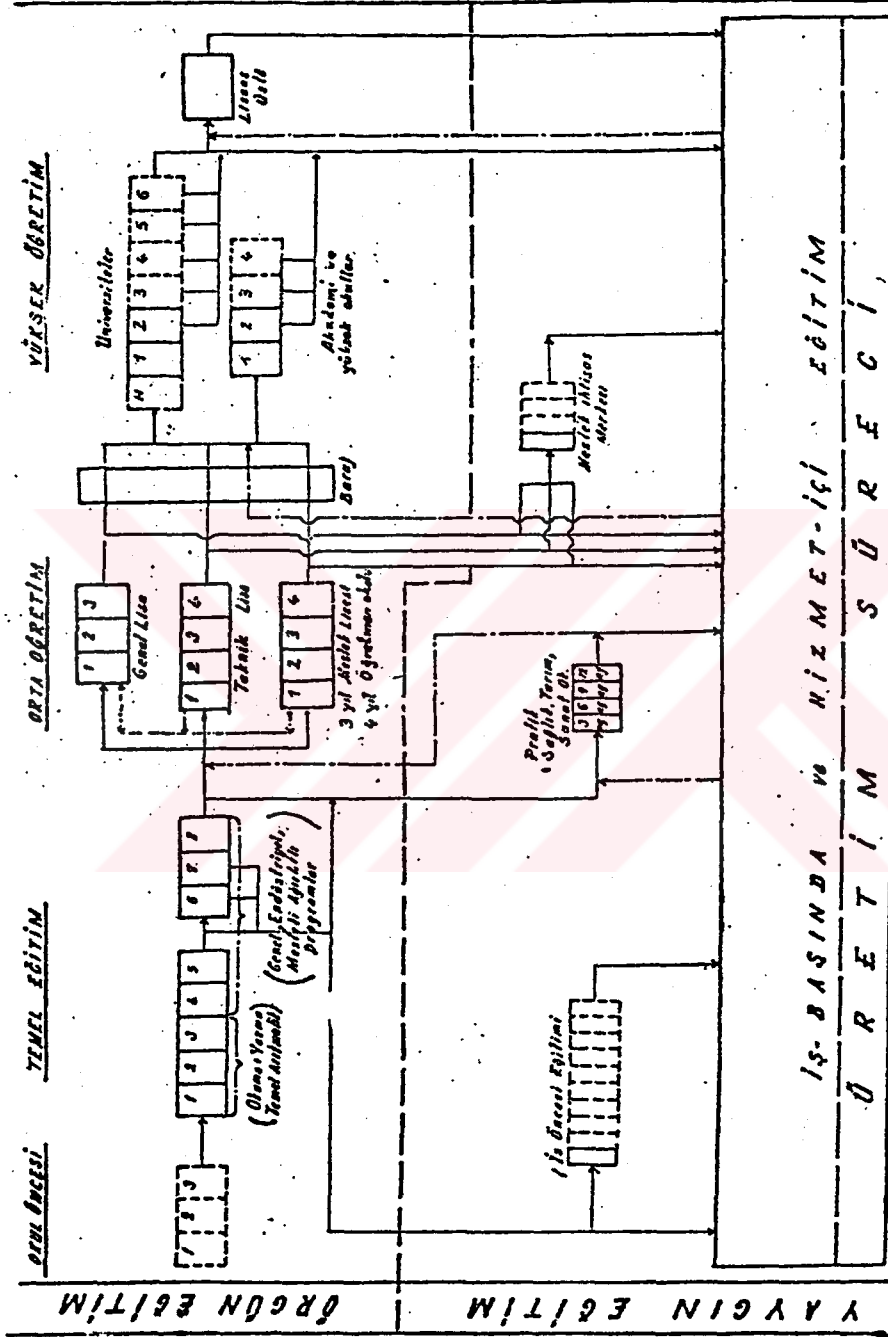
159

3. BYKP. Ön.Ver. s. 717

160

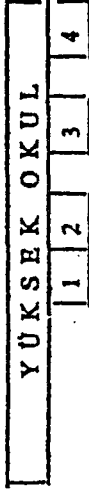
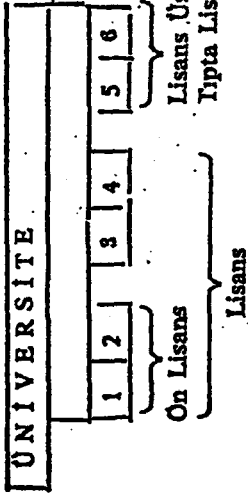
Aynı. s. 769-770.

EĞİTİM SİSTEMİ
Perspektif Plan Döneminde Öngörülen

Sekil 2 Perspektif Planda Öngörülen Eğitim Sistemi
DPT, 1973, s. 717.

YÜKSEK ÖĞRETİM

1. Ön Lisansla teknik ve mesleki yardımcı eleman yetiştirilecektir.
2. Ön Lisans üstüne 2 yıl sonunda lisans mezunu verilecek bunlar uygulayıcı meslek ve teknik elemanlar olacaktır. (Tıp için lisans süresi 6 yıldır.)
3. Lisans üstüne 1-2 yıllık yüksek lisansla araştırmacı, tasarımcı, teknoloji üretici eleman yetiştirilecektir.
4. Lisans üstü eğitimden sonraki Doktora eğitimi ile daha ileri düzeyde araştırmacı, tasarımcı, teknoloji üretici eleman ve yüksek öğretim öğretim üyesi yetiştirilecektir.
1. Temel ve Orta öğretim için öğretmen yetiştiren okullar
2. Belli alanlara eleman yetiştiren yüksek okullar (Sağlık İdaresi Yüksek Okulu gibi 3-4 Yıl)
3. Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademileri yeniden düzenlenecek ilk 2 yıl sonunda ara eleman, 4 yıl sonunda uygulayıcı mühendis yetiştireceklerdir.
4. İktisadi ve Ticari İlimler Akademileri aynı şekilde ilk iki yılda yardımcı eleman 4 yıl sonunda ise uygulayıcı meslek elemanı yetiştireceklerdir.

Sekil 3 Perspektif Planda Öngörülen Yükseköğretim Modeli
DPT, 1973, s. 718.

d. Eğitim sisteminin ilk kademelerinden itibaren uygulanacak iki kanaldan uygulayıcı ve tasarımcı yetiştirme ilkesi; 1-2 ve 4 yıllık yükseköğretim kademeleriyle uygulayıcı, lisansüstü eğitimle de tasarımcı yetiştirme biçiminde sürdürülecektir.

e. İnsangücü hesaplarına göre 1995 yılında stratejik dallarda, gerekli insangücü açığı çok yüksek sayılara erişmektedir. Yükseköğretim kurumlarının plan ve programlara uyma yönünden elverişli olmayan bugün içinde buldukları dağınıklık, önümüzdeki dönemde sözkonusu açığı kapatacak hedeflere varmada ülke çapında ortak bir yükseköğretim politikasını uygulama bakımından öncelikle giderilmesi gereken bir sınırlama olarak belirmektedir.

Bu nedenle yükseköğretimde, uzun dönemde gerekli kapasiteyi yaratacak, nitelik yükselmesini sağlayacak, eğitim sisteminin tümünde getirilen yenilikleri yükseköğretim kademesinde tutarlı bir şekilde yansıtabilecek, bunun için ülke çapında yükseköğretim politikasını uygulayabilecek merkezi bir örgütlenmeye gidilecektir.

Yükseköğretimde çağ nüfusunun % 15'nin okullaştırılması hedef alınacaktır.

5.2 ÜÇÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI

5.2.1 Yükseköğretim Planlamasının Örgütlenmesi.

Bu alana giren politikaları aşağıdaki şekilde özetlemek mümkündür.

a. Ekonomik ve teknolojik gelişmelere göre ülke çapında uygulanacak politikalarla yükseköğretimin mevcut yapısında değişiklik sağlanacak, kalkınmanın gerektirdiği esnek ve ihtiyaçlara göre değişebilen bir yükseköğretim sistemine gidilecektir.¹⁶¹

b. Yükseköğretim için sektör ana planı yapısında Devlet Planlama Teşkilatı ile işbirliğinde bulunmak üzere üniversiteler ve Milli Eğitim Bakanlığı devamlı bir teknik büroyu aralarında kuracaklardır. Üniversite olarak örgütlenmeyen yüksekokullarca seçilecek uzmanlar kurulu devamlı bir birimi Devlet Planlama Teşkilatı ile işbirliği yapmak üzere görevlendirecektir.

c. Bu birimler yetkili organların karar almalarında yardımcı olmak üzere;

- 1) Yeni öğretim kurumları kurulması yolu ile kapasite artırılması,
- 2) Verimin yükseltilmesi için eğitim program, metod ve araçlarının geliştirilmesi ve teknolojik gelişmelere uyumun sağlanması,
- 3) Yükseköğretimde çeşitli formasyon ihtiyaçlarını karşılayacak eğitim programı ve sürelerinin belirlenmesi,

161

Aynı. s. 771.

- 4) Eğitimle iş ve çalışma alanları arasında sıkı ilişki kurulması,
 5) Mevcut öğretim üyelerinden dengeli dağılım yolu ile azami yararın sağlanması, gerekli sayıda öğretim üyesi yetiştirilmesi için lisansüstü eğitim programlarının yapılması, öğretim kurumlarının bu kademedeki öğrencilere burs ödeyebilmeleri için mali yönden desteklenmesi,

5.5.2. Öğretim Üyesi Yetiştirilmesi.

Yükseköğretimde özellikle bazı dallarda gereğinden fazla olan öğrenci öğretim üyesi oranlarını düşürmek ve yeni yüksek öğretim kurumlarına öğretim üyesi sağlamak üzere yurt dışına doktora yapmak için öğrenci gönderilmesine devam edilecek, ancak bu öğrenciler ülkemizde öğretim alanı bulunmayan ya da az bulunan konularda yurt dışı lisansüstü öğretimi yapacak, asıl ağırlık yurtiçi yüksek lisansa verilecektir.¹⁶²

3. BYKP'nda öğretim üyesi yetiştirilmek üzere yurtdışına gönderilmesi planlanan öğrenci sayısı belirtilmekle birlikte, yıllık programlarda 1973-1977 yılları arasında 1050 öğrencinin yurtdışına gönderilmesi, 250 öğrencinin ise yurtiçinde yetiştirilmesi öngörülmüştür.

5.2.3. Fırsat ve Olanak Eşitliği Sağlanması.

Bu konuda Perspektif Planda öngörüldüğü gibi öğretim kurumlarının yurt düzeyine dengeli dağılımını öngören bir politika ortaya koyulmamıştır. Eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması için yükseköğretim öğrencilerine kredi, burs ve yurt sağlanması çabalarının geliştirilmesi, sağlık ve sosyal hizmetlerinin artırılması öngörülmüştür.¹⁶³

ÇİZELGE-26

YÜKSEK ÖĞRETİM ÇAĞ NÜFUSU, ÖĞRENCİ SAYISI VE OKULLAŞMA ORANLARI (1973-1978)

(BİN)

Ders Yılları	Okul Çağı Nüfus (19-22 Yaş)	Toplam Öğrenci	Okullaşma Oranı Yüzde (%)
1973-1974	2.935.0	208.0	7.1
1974-1975	3.053.4	232.0	7.6
1975-1976	3.149.0	252.0	8.0
1976-1977	3.231.4	275.0	8.5
1977-1978	3.306.3	298.0	9.0

3. BYKP.s. 725.

162

Aynı. s. 770.

163

Aynı.s.771.

Planda çağ nüfusunun % 9'unun okullaştırılması hedeflenmiş olup, toplam öğrenci sayıları ile birlikte Çizelge-26'da belirtilmiştir.

5.2.4. Kapasite Yaratılması.

3. BYKP'nın üçüncü plan dönemi içerisinde yükseköğretim sektörü ana planı tamamlanincaya kadar kurulmakta olan veya kurulması kararlaştırılan Çukurova, Elazığ, Diyarbakır, Samsun, Bursa, Konya ve Sivas Üniversitelerinden başka hiçbir yeni üniversite açılmayacağı, yeni kapasitenin mevcut ve kurulmakta olan üniversitelerde gerçekleştirileceği ifade edilmiştir.

2. BYKP döneminde açılması kararlaştırılan ve çeşitli üniversitelerin patronajları altında fakülteler halinde kurulan 6 üniversiteye ilave olarak, 3. BYKP dönemi başında Cumhuriyetin kuruluşunun 50. Yıldönümü münasebetiyle Sivas'ta bir Cumhuriyet Üniversitesi kurulması ve giderlerinin ilk yılda kutlama fonundan karşılanması öngörülmüştür.¹⁶⁴

Bu dönemde de insangücü açısından önemli dallarda olanağı olan her kuruluşta gece öğretimi yapılacağı belirtilmiştir.¹⁶⁵

Yükseköğretim sistemi, eğitim sürecinde modern eğitim tekniklerindeki gelişmelerden yararlanan mektupla öğretim, devamlı eğitim, üretim süreci içinde eğitim gibi yöntemleri kullanan, çeşitli yükseköğretim kuruluşlarından oluşacak, bu kuruluşların tüm kademe ve bölümleri tanımlanmış ve aralarındaki fonksiyonel ilişkiler ve tutarlılık sağlanmış olacaktır.¹⁶⁶

5.2.5. Kalkınmanın Gerekletirdiği İnsangücünün Yetiştirilmesi.

3. BYKP döneminde ekonomik kalkınmanın belirtilen insangücü açıklarını kapatmaya yönelik kayıt yapılması, böylece dönem sonunda hedeflenen % 9'luk okullaşma oranına ulaşılması öngörülmektedir.¹⁶⁷

Ekonomi ve teknolojinin gereklerine göre uygulayıcı meslek elemanı yetiştirmeye ağırlık verileceği bu amaçla süreli programlar uygulanacağı belirtilmiştir.¹⁶⁸

164

DPT 1974 Yılı Programı s. 708.

165

DPT 1975 Yılı Programı s. 296.

166

DPT 3. BYKP. s. 771.

167

Aynı.

168

Aynı.

Kalkınmanın gerektirdiği nitelikli insangücünün yetiştirilmesi amacıyla Prespektif Planda üniversite ve akademilere verilen görevlerin 3. BYKP'nın da politikaları arasına alındığını görmekteyiz. Buna göre;

a. Her temel sektörde teknoloji üretecek ya da alınan teknolojinin ülke şartlarına adaptasyonun gerçekleştirecek bilim adamı ve araştırmacıların, yükseköğretimde görevlendirilecek öğretim üyelerinin, üretim ve hizmet birimlerinde üst düzeyde yönetimi ve denetimi sağlayıcı elemanların yetiştirilmesi üniversitelerce,

b. Teknolojinin ülke düzeyinde yaygınlaştırılmasını sağlayacak mesleki ve teknik elemanların yetiştirilmesi akademi ve yüksekokullarca, yapılacaktır.¹⁶⁹

5.2.6. Kaynakların Etkin Kullanımı.

Bu konuda 3. BYKP'nında bir politika bulunmamakla beraber, yükseköğretim sektör ana planı yapımında Devlet Planlama Teşkilatı ile işbirliğinde bulunmak üzere Milli Eğitim Bakanlığı ve üniversiteler arasında kurulması öngörülen teknik büro ile, akademi ve yüksekokullardan seçilerek oluşturulacak uzmanlar kuruluna; "üniversite ve yüksekokul inşaatlarının yapımında, eğitim programları ile öğrenci kapasitesini ve bunların zaman içerisinde gelişim ve değişimini dikkate alarak araştırma ve programlama çalışmaları yapmak ve önerilerde bulunmak" görevi verilmiştir. Ayrıca mevcut öğretim üyelerinden dengeli dağılımları yolu ile azami şekilde yararlanılmasını sağlamak aynı birimlerin diğer bir görevi olarak belirtilmiştir.

5.3. YÜKSEKÖĞRETİME İLİŞKİN YASA VE YÖNETMELİKLER

3. BYKP dönemi Milli Eğitimimize ve özellikle üniversitelere yeni bir yapı ve yön verildiği dönem olmuştur.

Gerek milli eğitim şuraları, gerekse geçmişte yapılan çalışmalar dikkate alınarak 24 Haziran 1973 tarihinde 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu, bundan 14 gün sonra da 1750 sayılı Üniversiteler Kanunu çıkarılmıştır.

5.3.1. Milli Eğitim Temel Kanunu

Bu yasanın kapsamını Milli Eğitimin amaç ve ilkeleri, eğitim sisteminin yapısı, öğretmenlik mesleği, okul, bina ve tesisleri, eğitim araç ve gereçleri gibi temel hükümler oluşturmaktadır. (Madde 1)¹⁷⁰

169

Aynı. s. 778.

170

Milli Eğitim Temel Kanunu. (1739 S.K.) 1973.

Yasada Türk Milli Eğitiminin amacı şu şekilde ifade edilmiştir; Türk Milletinin bütün fertlerini,

a. Atatürk inkılaplarına ve Anayasanın başlangıcında ifadesini bulan Türk milliyetçiliğine bağlı Türk Milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan milli, demokratik, laik, sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek,

b. Beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş ve dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek,

c. İlgî, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak,

Böylece, bir yandan Türk vatandaşlarının ve Türk toplumunun refah ve mutluluğunu artırmak; öte yandan milli birlik ve bütünlük içinde iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmayı desteklemek ve hızlandırmak ve nihayet Türk Milletini çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı, seçkin bir ortağı yapmaktır.(Madde 2) ¹⁷¹

Yasanın özel amacının "Türk eğitim ve öğretim sisteminin bu genel amaçları gerçekleştirecek şekilde düzenleneceği" belirtilmiştir.(Madde 3)¹⁷²

Bu ilkeler ise; genellikle ve eşitlik, ferdin ve toplumun ihtiyaçları, yöneltme, eğitim hakkı, fırsat ve imkan eşitliği, süreklilik, Atatürk inkılapları ve Türk Milliyetçiliği, demokrasi eğitimi, laiklik, bilimsellik, planlılık, karma eğitim, okul ve ailenin işbirliği, her yerde eğitim olarak sıralanmıştır. (Madde 4)¹⁷³

Yasada yükseköğretimin görevleri ise şu şekilde ifade edilmiştir.

a. Öğrencileri ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde ve doğrultusunda yurdumuzun bilim politikasına ve toplumun yüksek seviyede ve çeşitli kademelerdeki insangücü ihtiyaçlarına göre yetiştirmek,

b. Çeşitli kademelerde bilimsel öğretim yapmak,

c. Yurdumuzu ilgilendirenler başta olmak üzere, bütün bilimsel, teknik ve kültürel sorunları çözmek için , inceleme ve araştırmalarda bulunmak,

171

Aynı.

172

Aynı.

173

Aynı.

d. Yurdumuzun türlü yönde ilerleme ve gelişmesini ilgilendiren bütün sorunları, hükümet ve kurumlarla da elbirliği etmek suretiyle öğretim ve araştırma konusu yaparak sonuçlarını toplumun yararlanmasına sunmak, hükümetçe istenecek inceleme ve araştırmaları sonuçlandırarak düşüncelerini bildirmek,

e. Araştırma ve incelemelerinin sonuçlarını gösteren, bilim ve tekniğin ilerlemesini sağlayan her türlü yayınları yapmak,

f. Türk toplumunun genel seviyesini yükseltici ve kamu oyunu aydınlatıcı bilim verilerini sözle, yazı ile halka yaymak ve yaygın eğitim hizmetlerinde bulunmaktır.(Madde 35) ¹⁷⁴

Yasada eğitim sisteminin örgün ve yaygın olmak üzere iki ana bölümden oluştuğu belirtilerek, yükseköğretim örgün eğitim kurumları içerisinde sayılmıştır.(Madde36)¹⁷⁵

Yükseköğretim ortaöğretime dayalı ve en az 2 yıllık eğitim veren kurumların tümü olarak ifade edilmiş ve;

1) Üniversiteler

2) Akademiler

3.)Yüksekokullar'dan oluştuğu belirtilmiştir.Bunlarla ilgili esasların yasalarında düzenleneceği ifade edilmiştir. (Madde 36)¹⁷⁶

5.3.1.1. Yükseköğretim Planlanmasının Örgütlenmesi

Yükseköğretimin, milli eğitim sistemi çerçevesinde öğrencileri lisans öncesi, lisans ve lisansüstü seviyelerinde yetiştiren bir bütünlük içerisinde düzenlenmesi ve bu bütünlük içinde çeşitli görevleri yerine getiren, farklı kuruluşların bulunmasını da aynı yasa hükme bağlamıştır.(Madde 37)¹⁷⁷

Yasada eğitim öğretim hizmetlerinin Devlet adına yürütülmesi, gözetilmesi ve denetlenmesi sorumluluğu Milli Eğitim Bakanlığına verilmiştir. (Madde 71)¹⁷⁸

Yasa ile getirilen diğer bir ilke planlılıktır ve şu şekilde ifade edilmiştir.

174

Aynı.

175

Aynı.

176

Aynı.

177

Aynı.

178

Aynı.

Milli eğitimin gelişmesi iktisadi, sosyal kültürel kalkınma hedeflerine uygun olarak eğitim-insangücü-istihdam ilişkileri dikkate alınmak suretiyle, sanayileşme ve tarımda modernleşmede gerekli teknolojik gelişmeyi sağlayacak mesleki ve teknik eğitime ihtiyaca göre ağırlık verecek biçimde planlanır ve gerçekleştirilir. (Madde 14)¹⁷⁹

Yasa ile getirilen ve özellikle yükseköğretim açısından önem taşıyan bir diğer hüküm ise yükseköğretim planlamasıdır. Yasada planlama düzeninin kurulması öngörülmüş ve "Yükseköğretimde, öğretim elemanlarından, tesislerden ve öğrencinin zamanından en verimli bir şekilde yararlanmayı mümkün kılacak ve çeşitli bölgelerdeki yükseköğretim kurumlarının dengeli bir şekilde gelişmesini sağlayacak tedbirler alınır, yükseköğretimin bütününe kapsayan ve ortaöğretimle ilgisini sağlayan bir planlama düzeni kurulur." şeklinde ifade edilmiştir. (Madde 39)¹⁸⁰

5.3.1.2. Öğretim Üyesi Yetiştirilmesi

Yükseköğretimle ilgili hususların kendi kanunlarında düzenleneceği belirtilmiştir.

5.3.1.3. Fırsat ve Olanak Eşitliği Sağlanması

Bu alandaki politikalar yasanın gerek genel, gerekse özel amaçları ve ilkeleri içerisinde şu şekilde ifade edilmiştir.

a. Genellik ve eşitlik; "eğitim kurumları dil, ırk, cinsiyet ayrımı gözetilmeksizin herkese açıktır. Eğitimde hiçbir kişiye, aileye ve zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmaz" (Madde 4).

b. Yöneltilme; fertler eğitimleri süresince ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde çeşitli programlara veya okullara yöneltilerek yetiştirilirler. (Madde 6).

c. Eğitim hakkı; temel eğitim kurumlarından sonraki eğitim kurumlarından vatandaşlar ilgi, istidat ve kabiliyetleri doğrultusunda yararlandırılırlar. (Madde 7).

d. Fırsat ve imkan eşitliği; eğitimde kadın, erkek herkese fırsat ve imkan eşitliği sağlanır. (Madde 8)

Yükseköğretime veya hem mesleğe, hem yükseköğretime yönelik programları bitiren öğrenciler, yetiştirildikleri alanda üniversitelere, akademilere veya yüksekokullara girmek için aday olma hakkı tanınır. Hangi fakülte, akademi veya yüksekokullara hangi programları bitirenlerin nasıl girecekleri ilgili kurumlarca kararlaştırılır.

179

Aynı

180

Aynı.

Giriş ya yalnızca diplomadaki derecelere ve notlara göre, ya da merkezi sınav sistemiyle, ya da her kurum tarafından ayrıca düzenlenir.(Madde 31)¹⁸¹

5.3.1.4. Kapasite Yaratılması

Yasanın 36'ncı maddesinde yükseköğretimin üniversite, akademi ve yüksekokullardan oluştuğu ve bunların açılışları ile ilgili esasların kendi kanunlarında düzenleneceği belirtilmiştir.

5.3.1.5. Kalkınmanın Gerektirdiği İnsangücünün Yetiştirilmesi

Yasanın temel ilkeleri arasında yer alan "ferdin ve toplumun ihtiyaçları" ilkesinde Milli Eğitim hizmetinin Türk vatandaşlarının istek ve kabiliyetleri ile Türk toplumunun ihtiyaçlarına göre düzenleneceği belirtilmiştir. Böylece eğitimin kişilerin isteklerinin yanısıra kalkınmanın gerektirdiği alanlara göre düzenlenmesi ifade edilmiştir. (Madde 5)¹⁸²

Bilimsellik ilkesinde ise her derece ve türdeki eğitim programları, eğitim metodları ve ders araç gereçlerinin bilimsel ve teknolojik esaslara, yeniliklere, çevre ve ülke ihtiyaçlarına göre sürekli geliştirileceği belirtilmiştir.(Madde 13)¹⁸³

Kalkınmanın gerektirdiği insangücünün yetiştirilmesinin ancak tutarlı bir planlama ile gerçekleşeceği düşüncesinden hareket edilerek, yasanın gerek planlama ilkesinde, gerekse yükseköğretimin planlanması maddesinin üzerinde önemle durulmuştur.

Planlılık ilkesinde eğitimin iktisadi kalkınmanın hedeflerine uygun olarak ve eğitim-insangücü-istihdam ilişkilerini de dikkate alarak, sanayileşmede, tarımda ve teknolojik gelişmeyi sağlayacak şekilde, mesleki ve teknik eğitime ağırlık vererek planlanacağı vurgulanmıştır.

5.3.1.6. Kaynakların Etkin Kullanımı

Yasanın planlılık ilkesinde "eğitim kurumlarının; yer, personel, tesis, donatım, gereç ve kapasiteleri ile ilgili standartların önceden tesbit edileceği ve kurumların bu standartlara göre optimal büyüklükte kurulması ve işletilmesinin sağlanacağı" belirtilmiştir. (Madde 14)¹⁸⁴

181

Aynı.

182

Aynı

183

Aynı.

184

Aynı.

Bilimsellik ilkesinde, verimliliğin artırılmasının, sürekli olarak gelişme ve yenileşmenin sağlanmasının bilimsel araştırma ve değerlendirmeler dayalı olarak yapılacağı vurgulanmıştır. ¹⁸⁵

5.3.2. 1750 Sayılı Üniversiteler Kanunu

Bu dönemde yükseköğretime ilişkin en önemli yasa 7 TEMMUZ 1973 tarihinde yürürlüğe giren 1750 sayılı Üniversiteler Kanunudur. Üniversiteler Kanunu ile 1946 yılında çıkan ve 2 planlı dönem süresinde de varlığını sürdüren 4936 sayılı Üniversiteler Kanunu yürürlükten kaldırılmıştır.

Üniversitelere yeni bir yapı, yeni bir ruh ve reformist çehre kazandıran bu ilkeler yasanın gerekçesinde şu başlıklar altında ifade edilmiştir:

- a. Yükseköğretimin bütünlüğü ilkesi,
- b. Yükseköğretimin toplumun ihtiyaçlarına yönelmesi,
- c. Yükseköğretimde fırsat ve imkan eşitliği,
- d. Kaynakların etkin bir şekilde kullanılması,
- e. Yükseköğretim planlamasının örgütlenmesi,
- f. Öğretim ve öğrenim hürriyetlerinin güvenlik altında bulundurulması. ¹⁸⁶

Yasada üniversiteler, fakülte, bölüm, kürs, yüksekokul, enstitü ve benzeri kuruluşlara hizmet eden birimlerden oluşan, özerkliğe ve kamu tüzel kişiliğe sahip yüksek bilim, araştırma, öğretim ve yayım kurumları olarak tanımlanmıştır. (Madde 2) ¹⁸⁷

Üniversitelerin görevleri ise şöyle belirtilmiştir:

- a. Çeşitli kademelerde bilimsel öğretim yapmak,
- b. Öğrencilerini, bilim anlayışı kuvvetli, milli tarih şuuruna sahip, vatanına, örf ve adetlerine bağlı, milliyetçi ve sağlam düşünceli aydınlar ve yükseköğretime dayanan mesleklerde türlü bilim ve uzmanlık kolları için iyi hazırlanmış bilgi ve tecrübe sahibi, sağlam karakterli vatandaşlar olarak yetiştirmek,

185

Aynı.

186

Üniversiteler Kanunu Tasarısı ve Milli Eğitim ve Plan Komisyonları Raporları (1/622) T.B.M.M.Tutanak Dergisi Cilt 37 (1073, Ankara) s. 2-3.

187

Üniversiteler Kanunu (1750 S.K.) 1973.

c. Çağdaş bilim ve teknoloji gerekleri ve Devlet Kalkınma Planının hedefleri doğrultusunda, kendi insan gücü ve madde kaynaklarını en rasyonel, etkili, verimli ve ekonomik şekilde kullanmak,

d. Memleketi ilgilendirenler başka olmak üzere, bütün bilimsel ve teknik sorunları çözmek için bilimleri genişletip derinleştirecek inceleme ve araştırmalarda bulunmak, bu çalışmalarda ilgili milli bilim ve araştırma kurumları ile yabancı veya uluslararası benzer kurumlarla işbirliği yapmak,

e. Memleketin türlü yönden ilerleme ve gelişmesini ilgilendiren bütün sorunları hükümetle ve kurumlarla da elbirliği etmek suretiyle öğretim ve araştırma konusu yaparak sonuçlarını toplumun faydalanmasına sunmak , hükümetçe Milli Eğitim Bakanlığının aracılığı ile istenecek inceleme ve araştırmaları sonuçlandırarak düşüncelerini bildirmek,

f. Araştırma ve incelemelerin sonuçlarını gösteren, bilim ve tekniğin ilerlemesini sağlayan yayınları yapmak,

g. Türk Toplumunun genel seviyesini yükseltici ve kamuoyunu aydınlatıcı bilim verilerini sözlü ve yazılı ile halka yaymak.(Madde 31)¹⁸⁸

5.3.2.1. Yükseköğretim Planlamasının Örgütlenmesi

Yasa 1. maddesinde yükseköğretimin bir bütün olduğu, ancak sadece üniversitelerin bu kanun hükümlerine tabi olduğunu belirtmiştir. (Madde 1)¹⁸⁹

Yasa ile üniversiteler üstü bir kuruluş olarak Yükseköğretim Kurulu oluşturulmuştur. Bu kuruluşun, yükseköğretimin bütünlüğü anlayışı içinde, çağdaş bilim ve teknolojinin gereklerine ve Devlet Kalkınma Planının temel ilke ve politikalarına uygun olarak yükseköğretim alanına yön vermek amacı ile, gerekli inceleme, araştırma ve değerlendirmeleri yapmak, yükseköğretim kurumları arasında koordinasyonu sağlamak, uygulamaları izleyerek yetkili makam ve mercilere önerilerde bulunmakla görevli olduğu belirtilmiştir. (Madde 4)¹⁹⁰

Kurul Milli Eğitim Bakanının başkanlığında üniversite temsilcileri ile bunların sayısı kadar resmi yükseköğretim kurumları, Maliye, Milli Eğitim Bakanlıkları, Devlet Planlama Teşkilatı ve Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu'ndan seçilen üyelerden oluşmaktadır.

Kurulda ayrıca eğitim araştırmaları, planlaması ve koordinasyonunu yapacak ve eğitimle ilgili çalışmaları düzenleyecek, yeteri kadar uzman

188

Aynı.

189

Aynı.

190

Aynı.

bulundurulacağı ifade edilmiştir. (Madde 5)¹⁹¹

Yükseköğretim Kurulunun görev ve yetkileri şunlardır;

a. Yükseköğrenim alanında yeni kurumların açılması, mevcutların geliştirilmesi, insangücü ihtiyaçlarının karşılanması, yatırımların ve kaynakların etkili bir şekilde kullanılması, yükseköğretim alanının muhtaç bulunduğu öğretim ve araştırma elemanlarının yurt içinde ve yurt dışında yetiştirilmesi için kısa ve uzun vadeli planlar hazırlamak ve ilgili kuruluşların senatolarınca tespit edilen ideal kadrolarını dengeli bir şekilde düzenlemek,

b. Üniversite ve diğer yükseköğretim kurumlarını ilgilendiren kanun ve tüzük tasarılarını inceleyerek görüşlerini Milli Eğitim Bakanlığına sunmak,

c. Öğretim ve eğitimin Devlet Kalkınma Planı hedeflerine uygun olarak yürütülmesini sağlamak amacı ile üniversitelerin özelliklerini, kapasitelerini, insangücü ve madde ihtiyaçlarını dikkate alarak gerekli gördüğü öğretim dallarında dönem sayısının artırılması veya gece öğretimi yapılması hususunda önerilerde bulunmak,

d. Üniversitelerin, yükseköğretimin bütünlüğü çerçevesi içinde, yüksek dereceli okullara akademik yönden yapabilecekleri yardımlar ve bu alandaki gözetim hizmetlerinin esaslarını ilgili kurumlarla birlikte saptayarak, gereğini istemek ve sonuçlarını izlemek,

e. Görevlerine ilişkin çalışma sonuçlarını her yıl bir rapor halinde yayınlamak,

f. Kalkınma planının gerektirdiği araştırma konuları ile özel araştırma fonlarının üniversitelere dağıtımını üniversitelerarası işbirliği halinde yapmak,

g. Yükseköğretim kurumlarının öğrencilerinden alınacak ücret ve harçlar konusunda gerekli esasları tespit etmek ve denkliliği sağlamak,

h. Uluslararası bilimsel kuruluşlara katılmak amacını güden, Milli Komiteler kurmak denetlemek ve gerekken mali desteği sağlamak,¹⁹²

1750 sayılı Üniversiteler Kanunu'nda Yükseköğretim Kurulu (YÖK)'nun kuruluş ve işleyişini düzenleyen 4, 5 ve 6. maddeleri üniversite özerkliğine aykırı görülerek Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiştir. Yeni yasa çıkmadığı için 3 Aralık 1976'da YÖK ortadan kalkmıştır.

5.3.2.2. Öğretim Üyesi Yetiştirilmesi

Yasada, mevcut ve yeni üniversitelerin öğretim üyesi ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla aşağıdaki tedbirler getirilmiştir.

191

Aynı.

192

Aynı.

a. Yeni kurulacak üniversitelere öğretim üyesi yetiştirmek için mevcut üniversitelere ek asistanlık kadrosu verilecek, bunlar doktora yaptıktan sonra ilgili buldukları yeni üniversitelere nakledileceklerdir. (Madde 47)

b. Doktora ünvanını veya tıpta uzmanlık yetkisini almış olan asistanlara ders görevi verilebilecektir.(Madde 34)¹⁹³

5.3.2.3. Fırsat ve Olanak Eşitliği Sağlanması

Fırsat ve olanak eşitliği, yasada sosyal adaletin ve hukuk devletinin bir görevi olarak değerlendirilmiş ve birçok maddeye yansıtılmıştır. Bu maddeler aşağıda özetlenmiştir.

a. Öğrencilerin kabul esaslarının düzenlenmesinde, yetenekleri bir faktör olarak ele alınmaktadır.(Madde 52)

b. Aynı meslek ve bilim dallarında öğretim yapan farklı üniversitelerle, kuruluşlar arası yatay ve dikey geçişlere imkan tanınmaktadır.(Madde 93)

c. Üniversitelere giriş; insangücü planlaması ve üniversite ve yükseköğretim kurulunun önerileri dikkate alınarak düzenlenecektir. Böylece kalkınma hedeflerine uygun bir planlanmanın yapılmasının yanısıra, fırsat eşitliğinin bir gereği olarak öğrencilerin yeteneklerinin de dikkate alınacağı vurgulanmıştır. (Madde 52)

d. Bir öğrencinin üniversitedeki azami öğrenim süresi tanımlanmıştır. Belirtilen sürede öğrenimini tamamlayamayanların ilişkilerinin kesilmesi hükmü getirilmiştir.. (Madde 54) ¹⁹⁴

5.3.2.4. Kapasite Yaratılması

Yeni üniversitelerin açılması yasada ayrı bir madde olarak ile alınmış ve bunun ancak yükseköğretim planı çerçevesinde mümkün olacağı vurgulanmıştır.

Ayrıca biri profesör olmak üzere en az yedi öğretim üyesi, en az iki yıl için görevlendirilmiş bulunmadıkça bir fakültenin kurulmuş sayılmayacağı, iki fakülte faaliyete geçmedikçe de bir üniversitenin kuruluşunun tamamlanmayacağı hükme bağlanmıştır. (Madde 43-44)¹⁹⁵

193

Aynı

194

Aynı.

195

Aynı.

Böylece bir üniversitenin açılması için yükseköğretim planında öngörülmesinin yanında, belirli sayıda öğretim üyesine ve fakülteye sahip olması gerektiği ortaya konulmuştur.

5.3.2.5. Kalkınmanın Gerekthirdiği İnsangücünün Yetiştirilmesi

Yasa yükseköğretimin kalkınma hedeflerine uygun olarak toplumun sosyal ve ekonomik ihtiyaçlara cevap verecek şekilde düzenlenmesi gerektiğini çeşitli maddelerinde hükümü bağlamıştır.

Üniversitelerin görevleri arasında toplumun yararına yöneliş ilkesi bunlardan bir tanesidir.Kalkınmanın gerekthirdiği insangünü yetiştirmek yükseköğretim kurulunun kuruluş amaçlarında ve görevlerinde de yinelenmiştir. (Madde 3)¹⁹⁶

Üniversitelere girişin düzenlenmesinde insangücü planlanmasının bir faktör olarak ele alınması ile ekonominin gereksinim duyduğu alanlarda insangücünün yetiştirilmesinin amaçlandığı değerlendirilmektedir.

5.3.2.6. Kaynakların Etkin Kullanımı

Yasada kaynakların etkili bir şekilde kullanılması yönünde çeşitli tedbirler getirilmiştir.

İnsangücü ve maddi kaynakların en rasyonel etkili ve verimli bir şekilde kullanılması üniversitelerin ve yükseköğretim kurulunun görevleri arasında sayılmıştır. (Madde 3 ve 6)¹⁹⁷

İnsangücünün etkili kullanılması amacıyla getirilen politikaları ise şu şekilde sıralayabiliriz.

a. Doçent ünvanını kazananlar üniversitelerde çalışmak istedikleri takdirde ancak, üniversiteler arası kurulun gösterdiği üniversite ve üniversitelere tayin edilebileceklerdir. (Madde 22)

b. İstanbul, İzmir ve Ankara'da kurulu üniversitelerle, gelişmiş diğer üniversitelere mensup öğretim üyeleri,her yedi yılda iki öğretim yılı olmak üzere zorunlu rotasyona tabi tutulacaklardır. (Madde 46)

196

Aynı.

197

Aynı

c. Yurt dışındaki Türk bilim adamlarının üniversitelere kazandırılmaları kolaylaştırılmıştır. (Madde 21 ve 23)

d. Yeni kurulan üniversitelerde istekle görevlendirilme değerlendirilmiş ve hizmet ödeneği verilmiştir.(Madde 43, 48)

e. Yasa ile hükme bağlanan önemli bir politika da tam gün çalışma esasıdır. Öğretim üyeleri ve asistanlara en az devlet memurları için kabul edilmiş olan belli çalışma süresi kadar bir süre, öğretim, bilimsel araştırma ve inceleme ve yönetim görevleriyle, üniversite organlarınca veya kanunla verilen diğer görevlerin gerektirdiği yerlerde hazır bulundurma zorunluluğu getirilmiştir.(Madde 38)

Aynı maddede öğretim üyesi ve asistanların, resmi çalışma saatleri içerisinde ücretli veya ücretsiz resmi veya özel iş göremeyecekleri, ek görev alamayacakları, serbest meslek icra edemeyecekleri de açıklanmıştır.

f. Üniversite öğretim üyelerinin, bağlı oldukları üniversite içinde görevli oldukları ders seminer ve uygulama süresini ifade eden "öğretim yükü"nü üniversitelerarası kurulca belirlenmesi, böylece üniversitelerin takdirine bırakılmaması bu konuda getirilen diğer bir politikadır(Madde 39)

g. Daha çok öğrencinin yükseköğretimden yararlanmasını sağlamak amacıyla düzenlenen ve öğrencilerin öğrenim görebileceği azami süreleri belirleyen yasa hükmü ile, aynı zamanda kaynakların etkili kullanımının amaçlandığı değerlendirilmektedir. (Madde 54)¹⁹⁸

5.3.3. Diğer Yasa ve Yönetmelikler

2. BYKP döneminde kuruluş kararları alınan Diyarbakır, Çukurova, Fırat, 19 Mayıs, Bursa ve Selçuk Üniversitelerinin kuruluş yasaları çıkarılmıştır. Son dört üniversiteye ilişkin yasada bu üniversitelerde açılmış ve açılacak fakültelerin kuruluşlarının tamamlanıncaya kadar kurucu ve destekleyici üniversite ve fakültelerin destekleme görevlerine devam edecekleri belirtilmiştir.

Bu üniversitelere ilave olarak Eskişehir'de Anadolu, Malatya'da İnönü Üniversitelerinin kuruluşlarını gerçekleştiren yasalar yürürlüğe girmiştir.

8 Temmuz 1973 tarihinde yürürlüğe giren 1765 sayılı Üniversiteler Personel Kanunu ile Üniversiteler Kanununa tabi öğretim üyelerinin ve öğretim yardımcılarının, aylıkları, ödenekleri ve özlük hakları düzenlenmiştir.(Madde1)¹⁹⁹

198

Aynı.

199

Üniversiteler Personel Kanunu (1765 S.K.) 1973.

Yasa İTİA, DGSA, DMMA ile 1472 sayılı kanunla kurulan üniversite ve akademilere bağlanmış olan yüksekokulların öğretim üye ve yardımcılarını da kapsamına almıştır.

1750 sayılı Üniversiteler Kanunu ile 1765 sayılı Üniversite Personel Kanununda belirtilen konular, çıkarılan yönetmeliklerde detaylandırılmıştır.

9 Kasım 1974 tarihinde yayınlanan "Üniversitelere Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi Yönetmeliği" ile üniversitelere öğrenci seçme, sıralama ve yerleştirme işlerini düzenlemek üzere "Üniversitelerarası Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi" adıyla yeni bir kurum kurulmuştur.²⁰⁰

Bu dönemde yükseköğretimde mektupla öğretim, yaygın öğretim gibi çeşitli öğretim uygulamalarına ilişkin yönetmelikler yayınlanmıştır.

11 Ocak 1975 tarihinde yayınlanan "Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Mektupla Öğretim Yapan Yüksekokullar Geçici Yönetmeliği" ile bu öğretime ilişkin kayıt usulleri, görev ve haklar, sınav başarı değerlendirmeleri konularına ilişkin esaslar açıklanmıştır.²⁰¹

Mektupla öğretim döneminin sonrasında 1 ŞUBAT 1977 tarihinde Açık Yüksekokullar Geçici Yönetmeliği yayınlanmıştır. Yönetmelikte açık yüksekokullar lisans öncesi seviyede öğrenim veren 2 yıllık yüksekokullar olarak tanımlanmıştır. Yüzyüze eğitim, TV ve radyo ile eğitim, mektupla öğretim gibi yöntemlerin etkili bir şekilde bütünleştirilmesi, eğitimde fırsat eşitliği sağlanması, eğitim/öğretimin zaman ve sınırlandırmanın olumsuz etkilerinden kurtarması, bu yönetmeliğin amaçları arasında sayılmıştır.²⁰²

18 Temmuz 1978 yılında çıkarılan Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Yüksekokullarda Uygulanacak Hızlandırılmış Programlar Yönetmeliği ile çeşitli zamanlarda kapalı kalan veya zamanında açılmayan yüksekokullarda kısa süreli programların uygulanarak, bu açıkların giderilmesi öngörülmüştür.²⁰³

200

Üniversitelere Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi Yönetmeliği Resmi Gazete, 15067: Kasım 1974.

201

M.E.B. Bağlı Mektupla Öğretim Yapan Yüksekokullar Geçici Yönetmeliği, Resmi Gazete, 15115: Ocak 1975.

202

Açık Yüksekokullar Geçici Yönetmeliği, Resmi Gazete, 15837 Şubat 1977.

203

M.E.B.İğine Bağlı Yüksekokullarda Uygulanan Hızlandırılmış Programlar Yönetmeliği, Resmi Gazete, 16350:Temmuz 1978.

5.4. KALKINMA PLANI İLE YASA VE YÖNETMELİKLERİN İLİŞKİSİ

3. BYKP ile plan dönemi içerisinde çıkarılan yasa ve yönetmeliklerin birbirlerini destekler yapıda olduklarını belirtmek mümkündür.

5.4.1. Yükseköğretim Planlamasının Örgütlenmesi

1. ve 2 BYKP'nda olduğu gibi, 3. BYKP'nda ülke çapında planlı bir yükseköğretim politikası uygulayacak merkezi örgüte olan ihtiyaç tekrarlanmıştır.

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununda ise yükseköğretimin bütünü kapsayan ve ortaöğretimle ilgisini sağlayan planlama düzeni kurulacağı belirtilmiştir. Gerek 3. BYKP, gerekse 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununda belirtilen planlama örgütünün, 1750 sayılı Üniversiteler Kanunu ile gerçekleştiğini görmekteyiz. Bu husus yasa tasarısında şu şekilde ifade edilmiştir.

"Öğrenim ve öğretimin çağdaş bilim teknoloji ve kalkınma planı gereklerine göre yürütülmesi esasları kanunla düzenlenir." şeklindeki Anayasanın 120 nci maddesinde çok geniş bir kavram halinde ifade edilen plana bağlılık ihtiyacı devletin genel kalkınma ve yıllık icra planlarında devamlı bir direktif ve telkin konusu yapılmış olmasına rağmen, yükseköğretim alanında, hemen hemen tüm bir başarısızlığa uğramış ve bu durum konunun önemle ele alınmasına yol açmıştır.

Yükseköğretimin bütünlüğü ilkesi ışığında, yükseköğretim alanının bütün yönleri ile plana bağlanması, madde ve muhtevası ile düzenlenmesi, yönlendirilmesi, uygulamaların yakından izlenip değerlendirilmesi, planlamanın gereği olarak üniversitelerarası koordinasyonun sağlanması ve korunması devamlı bir örgütün kurulmasını kaçınılmaz hale getirmiş, bu amaçla Yükseköğretim Kurumu adıyla bir örgütün kuruluş öngörülmüştür.²⁰⁴

1750 Sayılı yasanın birinci maddesi "yükseköğretim bir bütündür" hükmünü taşımakla birlikte, "üniversiteler bu kanuna tabidir" ifadesi ile akademi ve yüksekokulları kanun kapsamı dışında bırakarak, öngördüğü bütünlüğü daha birinci maddede ortadan kaldırmıştır.

1750 sayılı yasanın Yükseköğretim Kurulu'nun kuruluşuna olanak tanıyan maddelerinin, 1976 yılında Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmesiyle Yükseköğretim Kurulu ortadan kalkmıştır. Böylece yükseköğretimin bütününe yön vermesi öngörülen merkezi bir planlama örgütü, üniversiteler düzeyinde bile gerçekleştirilememiştir.

204

T.B.M.M. Tutanak Dergisi Ön. Ver. s. 3-4.

5.4.2. Öğretim Üyesi Yetiştirilmesi

3. BYKP'nda öğretim üyesi yetiştirilmesi amacıyla yurt dışında doktora öğrenimi için öğrenci gönderilmeye devam edileceği belirtilmiştir.

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu öğretmen yetiştirilmesi konusuna özel bir önem verdiği halde, yükseköğretim kurumları için öğretim üyesi yetiştirilmesinin, bu kurumların yasalarında düzenleneceğini belirtmiştir.

1750 sayılı yasada öğretim üyesi yetiştirilmesi politikalarında önemli yenilikler bulunmaktadır. Daha önceki kalkınma planlarında gerekli hazırlıklar yapılmadan yeni üniversite açılmaması ve öğrenci/öğretim üyesi oranlarını düşürmek amacıyla asistanlara ders verdirilmesini öngören politikaları, 1750 sayılı yasada yeralan, yeni kurulacak üniversiteler için mevcut üniversitelere ek kadro verilmesi ve asistanlara ders verdirilmesine olanak sağlayan maddeleri ile hukuki bir yapıya kavuşmuştur.

5.4.3. Yükseköğretimde Fırsat ve Olanak Eşitliği

Perspektif plan ve 3. BYKP'nda fırsat ve olanak eşitliği sağlanmasına yönelik politikaların, bu dönemde çıkan yasa ve yönetmeliklerle hukuki bir düzenlemeye kavuştuğu görülmektedir.

3. BYKP'nda yeralan eğitim kurumlarının yurt düzeyine dengeli dağıtılarak, yetenekli ve dar gelirli fertlerin eğitimden yararlandırılmalarını öngören politikası, özellikle 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununun; genellik ve eşitlik, yöneltme, eğitim hakkı, fırsat ve imkan eşitliği, süreklilik, her yerde eğitim ilkelerinin aynı amaca yönelik olduğu değerlendirilmektedir.

Kapasite yaratılması amacıyla ortaya konulan mektupla öğretim, devamlı eğitim gibi yükseköğretim kurumlarının açılmasını öngören politikalarının aynı zamanda yükseköğretim çağında bulunan nüfusun okullaştırılmasını ve eğitimde fırsat eşitliğinden geniş bir kitlenin yararlandırılması amacına yönelik olduğu değerlendirilmektedir. Planda öngörülen bu politikalar, yönetmelikler paralelinde kurulan bu kurumlarla gerçekleşmiştir.

Perspektif planda yükseköğretime geçişte bir baraj sınavı konulması öngörülmüş, 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununda ise fakülte, akademi ve yüksekokullara girişte merkezi ya da ayrı ayrı yarışma sınavı yapılacağı ifade edilmiştir. 1750 sayılı yasada ise üniversitelere girişin insangücü planlaması ve üniversitelerarası kurulun görüşleri alınarak düzenleneceği belirtilmiştir.

1750 sayılı yasa doğrultusunda Üniversitelerarası Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi adı altında baraj sınavlarını yaparak, öğrencileri yetenekleri ve üniversitelerin kapasiteleri paralelinde yerleştirebilecek bir kurum

kurulmuştur. Bu kuruma diğer yükseköğretim kurumlarının da üye olabilmelerine imkan tanınmıştır.

5.4.4. Kapasite Yaratılması

3. BYKP'nında 6 yeni üniversitenin dışında hiçbir üniversitenin açılmayacağı belirtilmiştir. Ancak bu üniversitelere ilave olarak 3 yeni üniversitenin daha kuruluş yasaları çıkarılmıştır. Böylece toplam üniversite sayısı 9'a ulaşmıştır.

Mektupla öğretim, devamlı eğitim gibi yeni yükseköğretim kurumlarının açılması 3. BYKP'nında öngörülen diğer bir politikadır. Bu politika paralelinde Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Mektupla Öğretim Yapan Yüksekokullar Geçici Yönetmeliği ve daha sonra Açık Yüksekokullar Geçici Yönetmelikleri yayınlanarak konuya yasal bir çerçeve kazandırılmıştır.

1750 sayılı Üniversiteler Kanununda yeni üniversitelerin yükseköğretim planı çerçevesinde açılacağı belirtilerek, gerek 1739 sayılı kanunun planlılık ilkesi ile gerekse 3. plan döneminde de savunulan "her üniversitenin kuruluşunun ayrı bir proje olarak ele alınması ve tüm ihtiyaçları karşılandıktan sonra açılması" politikalarıyla paralellik sağlanmıştır.

Kalkınma planlarında yer alan" olanağı olan yükseköğretim kurumlarında gece öğretimi yapılması" politikası 1750 sayılı yasada da yer almış ve gece öğretimi yapılması konusunda Yükseköğretim Kuruluna önerilerde bulunmak görevi verilmiştir.

5.4.5 Kalkınmanın Gerekletirdiği İnsangücünün Yetiştirilmesi

3. BYKP, 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu ve 1750 sayılı Üniversiteler Kanununda yükseköğretimin amaçları ve görevleri arasında bu politika önemli bir yer tutmuş ve birbirine paralel hükümler düzenlenmiştir.

3. BYKP'nda yükseköğretimin kalkınmanın ihtiyaçlarına cevap verecek esneklikte düzenlenmesini, 1739 sayılı yasada eğitimin görevinin kalkınmayı desteklemek olduğunu, 1750 sayılı yasada ise yükseköğretimin görevinin toplumun yüksek seviyede insangücünü karşılamak olduğunu belirten politikaları bunlar arasında saymak mümkündür.

3. BYKP'nda nitelikli insangücünün yetiştirilmesinde üniversite, akademi ve yüksekokullara ayrı görevler verilmiş, ayrıca 1-2 yıllık süreli ve mesleklere hazırlayıcı bölümler kurulacağı belirtilerek, buna önerilen eğitim sistemi modelinde de yer verilmiştir.

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununda yükseköğretimin tanımında

yükseköğretimin öğrencileri lisans öncesi, lisans ve lisansüstü eğitim seviyelerinde yetiştiren bir bütünlük içerisinde düzenlenmesi ve bu bütünlük içerisinde çeşitli görevleri yerine getiren farklı kuruluşların bulunması öngörülmüştür. Böylece 3. BYKP'nda yer alan yükseköğretim modeli, Milli Eğitim Temel Kanunu ile benimsenmiştir.

Perspektif planda yükseköğretimin insangücü gereklerine göre planlanması gerektiği için yükseköğretime geçişte bir baraj sınavı konulması öngörülmüştür.

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununda hangi fakülte, akademi ve yüksekokullara hangi programları bitirenlerin nasıl gireceklerinin ilgili kurumlar tarafından kararlaştırılacağı, girişin ya diplomadaki derecelere ve notlara göre, ya merkezi yarışma sınavları sistemiyle ya da her kurum tarafından münferit olarak düzenlenebileceği ifade edilmiştir.

1750 sayılı yasada ise üniversitelere girişin insangücü planlaması ve üniversitelerarası kurulun görüşleri alınarak düzenleneceği belirtilmiştir.

Yasa doğrultusunda Üniversitelerarası Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi adı altında baraj sınavları yaparak öğrencileri yetenekleri ve üniversitelerin kapasiteleri paralelinde yerleştirebilecek bir kurum kurulmuştur. Böylece yüksek nitelikli insangücünün yetiştirilmesinde ekonominin gereksinim duyduğu alanların, kişinin yeteneğinin ve kurumların kapasitelerinin dikkate alınması gerektiği konusunda tüm politikalar arasında tutarlılık sağlandığını söylemek mümkündür.

5.4.6. Kaynakların Etkin Kullanımı

Kalkınmayı sağlayacak madde ve insan kaynaklarının etkin ve verimli bir şekilde kullanılması amaçlayan politikalar 3. BYKP, yasalar ve yönetmeliklerde değişik ifadelerle, ancak aynı amaca yönelik olarak düzenlenmiştir.

Eğitim yatırımlarından beklenen yararın sağlanabilmesi için çeşitli standartlar oluşturulmasını öngören 3. BYKP politikaları ile, kaynakların etkili ve verimli kullanılmasını yükseköğretime bir görev olarak veren 1750 sayılı yasanın birbirlerini destekler yapıda olduğunu belirtmek mümkündür.

Ayrıca daha önceki kalkınma planlarında yer alan ve 1750 sayılı yasa ile gerçekleştirilen asistanlara ders verilmesi, tam gün çalışma esası, rotasyon sistemi, yurt dışındaki öğretim üyelerinden yararlanılması aynı zamanda kaynakların etkin bir şekilde kullanımını öngören politikalarlardır.

3. BYKP İLE YASA VE YÖNETMELİKLERİN İLİŞKİSİ (ÖZET ÇİZELGE)

HEDEF, ÖNERİ VE HÜKÜMLER		DİĞER YASA VE YÖNETMELİKLER	
P. PLAN VE 3. BYKP	1739 SAYILI M. E. TEMEL KANUNU	1750 SAYILI ÜNİVERSİTELER KANUNU	1750 SAYILI ÜNİVERSİTELER KANUNU
<p>POLİTİKA TÜRLERİ</p> <p>Yüksek Öğretim Planlamasının Ürgütlenmesi.</p>	<p>Yüksek öğretim bütününe kapsayan ve orta öğretimle ilgisini sağlayan bir planlama düzeni kurulur.</p>	<p>Yüksek öğretim bir bütündür.</p> <p>Yüksek öğretimin bütünlüğü içinde, yükseköğretim alanının bütün yönleri ile plana bağlanmaması, üniversiteler arası koordinasyonun sağlanması amacıyla yüksek öğretim kurulu adı altında bir örgüt kurulmuştur.</p>	<p>1750 sayılı Üniversiteler Kanununda belirtilen esaslar, çıkarılan yönetmeliklerle detaylandırılmıştır.</p> <p>8 Temmuz 1973 tarihinde 1765 sayılı Üniversiteler Personel Kanunu ile çalışmaların özülük hakları düzenlenmiştir.</p> <p>Yasa İTİA, DGSA ve 1472 sayılı yasa ile kurulan yüksek okulları da kapsamına almıştır.</p>
<p>P. PLAN VE 3. BYKP</p> <p>Ulke çapında yüksek öğretim politikası uygulayacak merkezi bir örgütlemeye gidilecektir.</p> <p>Yüksek öğretim ana planı yapamında D.P.T. ile işbirliği yapmak üzere üniversiteler ile M.E.B. liği aralarında teknik büroyu aralarında kuracaklar, üniversite olarak örgütlenemeyen diğer yüksek öğretim kurumları ise seçecekleri bir uzmanlar kurulu nu D.P.T. ile işbirliği yapmak üzere görevlendirilecektir.</p> <p>Bazı dallarda gereğinden fazla olan öğrenci-öğretim oranlarını düşürmek ve yeni yüksek öğretim kurumlarına öğretim üyesi sağlamak üzere yurtdışına öğrenci gönderilmeye devam edilecek, ancak esas ağırlık yurtiçi eğitime verilecektir.</p>	<p>Yüksek öğretimle ilgili hususlar kendi yasalarında düzenlenecektir.</p>	<p>Yeni Üniversitelerin ihtiyacı için ek asistan kadrosu verilmiştir.</p>	<p>1750 sayılı Üniversiteler Kanununda belirtilen esaslar, çıkarılan yönetmeliklerle detaylandırılmıştır.</p> <p>8 Temmuz 1973 tarihinde 1765 sayılı Üniversiteler Personel Kanunu ile çalışmaların özülük hakları düzenlenmiştir.</p> <p>Yasa İTİA, DGSA ve 1472 sayılı yasa ile kurulan yüksek okulları da kapsamına almıştır.</p>
<p>Öğretim Üyesi Yetiştirilmesi</p>			

3. BYKP İLE YASA VE YÖNETMELİKLERİN İLİŞKİSİ (ÖZET ÇİZELGE)

POLİTİKA TÜRLERİ	HEDEF, ÖNERİ VE HÜKÜMLER			DİĞER YASA VE YÖNETMELİKLER
	P. PLAN VE 3. BYKP	1739 SAYILI M. E. TEMEL KANUNU	1750 SAYILI ÜNİVERSİTELER KANUNU	
Fırsat ve Olanak Eşitliği Sağlanması	<ul style="list-style-type: none"> - Eğitim kurumlarının, yurt düze-yine dengeli dağıtımı sağlanarak, yetenekli ve dar gelirli fertle-rin eğitimden yararlanmaları sağ-lanacaktır. - Orta öğretimden yüksek öğretime geçişte, bir baraj sınavı konula-caktır. - 1995 yılına kadar uzanacak pers-pektif plan içerisinde çağ nüfu-sunun % 15'inin, 3.BYKP dönemi sonunda ise % 9'unun okullaştı-rılması sağlanacaktır. 	<ul style="list-style-type: none"> - Eğitim kurumları herhangi bir ayırım gözetmeksizün herkese açıktır. - Her vatandaş ilgi istidad ve yetenekleri doğrultusunda eğitim-den yararlandırılır ve çeşitli programlara yöneltilerek, yetiği-rilirler. - Eğitimde kadın-erkek herkese fırsat eşitliği sağlanır. - Orta öğretimden yüksek öğretime geçişte hangi programları bitirenlerin, nasıl girecekleri ilgili kurumlarda kararlaştırılır. - Giriş, merkezi sistemle ya da her kurum tarafından ayrıca düzenlenir 	<ul style="list-style-type: none"> - Öğrencilerin kabul esaslarının düzenlenmesinde yetenekleri bir faktör olarak ele alınacaktır. - Üniversitelere giriş, insangücü planlaması ve yüksek öğretim kurulu-nun öncelikleri dikkate alınarak düzenlenecektir. - Öğrenim süresi sınırlandırılarak, sürekli öğrencilik kaldırılmış ve üniversitelere giremeyen öğren-cilere daha fazla şans tanınmıştır. 	<ul style="list-style-type: none"> - Üniversitelere (öğrenci seçm. ve Yarleştirme Merkezi yönetmeliği çıkarılarak, aynı isim altında (USYM) bir örgüt kurulmuştur. - Bu örgüte öğrencilerin sınavlarını yapmak ve yetenekleri ölçüsünde üniversitelere yerleştirme görevi verilmiştir, isteyen diğer yüksek öğretim kurumlarının da bu sisteme alınabileceği belirlenmiştir.
Kapasite Yaratılması	<ul style="list-style-type: none"> - Mektupla öğretim, devamlı eğitim, öğretim süreci içinde eğitim gibi yöntemleri kullanan, çeşitli sü-relerde yüksek öğretim kurumları oluşturulacaktır. - 6 Üniversitenin dışında yeni üniversite açılmayacaktır. - Önemli dallarda ve olanağı olan kurumlarda gece öğretimi yapıla-caktır. - 1-2 yıllık ve mesleklerle yönelik bölümler ve yüksek okullar açıla-caktır. 	<ul style="list-style-type: none"> - Eğitimde kadın-erkek herkese fırsat eşitliği sağlanır. - Orta öğretimden yüksek öğretime geçişte hangi programları bitirenlerin, nasıl girecekleri ilgili kurumlarda kararlaştırılır. - Giriş, merkezi sistemle ya da her kurum tarafından ayrıca düzenlenir - Yüksek öğretim kurumları, a. Üniversiteler, b. Akademiler, c. Yüksek okullardan oluşur. - Bu kurumların açılış ve işleyişi ilgili esaslar kanunlarında düzenlenir. 	<ul style="list-style-type: none"> - Yeni üniversiteler yüksek öğretim planı çerçevesinde açılacaktır. - Fakülte açılması için belirli sayıda öğretim üyesi bulundurulması üniversite açılması için en az 2 fakültenin faaliyete geçirilmesi zorunludur. 	<ul style="list-style-type: none"> - 2 BYKP döneminde açılması karar-laştırılan Diyarbakır, Çukurova, Fırat, 19 Mayıs ve Selçuk Üniver-sitelerinin kuruluş yasaları çık-a-rlmıştır. - Ayrıca Cumhuriyet ve İnönü Üniver-siteleri kurulmuştur. - Mektupla öğretime olanak tanıyan "Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı Mektupla Öğretim Yapan Yüksek Okul-lar Geçici Yönetmeliği" yayınlan-mıştır. - Açık Yüksek Okullar Geçici yönet-meliği yayınlanmıştır.

3. BYKP 1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu ve Yükseköğretime İlişkin Yasa ve Yönetmeliklerden Yararlanılarak Hazırlanmıştır.

3. BYKP İLE YASA VE YÖNETMELİKLERİN İLİŞKİSİ (ÖZET ÇİZELGE)

HEDEF, ÖNERİ VE HÜKÜMLER		DİĞER YASA VE YÖNETMELİKLER
P. PLAN VE 3. BYKP	1739 SAYILI M. E. TEMEL KANUNU	1750 SAYILI ÜNİVERSİTELER KANUNU
<p>POLİTİKA TÜRLERİ</p> <p>Kalkınmanın Gereklediği İnsangücünün Yetiştirilmesi</p> <ul style="list-style-type: none"> - Eğitim sistemi en alt kademelelerinden itibaren, tüm fertlere modern sanayileşmenin gerektirdiği vasıfları kazandırarak çağın hayatına katabilecek bir yapıya kavuşturulacaktır. - Üretim sisteminin gerektirdiği teknolojiyi üreten, uygulayan elemanlar yetiştirilecektir. - Yüksek öğretim, kalkınmanın ihtiyaçlarına cevap verebilecek esneklikte düzenlenecektir. - 1-2 yıllık ve mesleklere hazırlayıcı bölümler konulacaktır. - Ekonominin ve kalkınmanın gerektirdiği alanlarda öğrenci kayıtları yapılacaktır. - Nitelikli insangücünün yetiştirilmesinde üniversite, akademi ve yüksek okullar, ayrı görevler yerine getireceklerdir. 	<ul style="list-style-type: none"> - Eğitimin amaçlarından birisi iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmayı desteklemek ve hızlandırmaktır. - Türk eğitim sistemi bu amacı da gerçekleştirilecek şekilde düzenlenir. - Milli Eğitim sistemi Türk vatandaşlarının isteği ve yetenekleri ile Türk toplumunun ihtiyaçlarına göre düzenlenir. - Eğitim iktisadi kalkınma hedeflerine uygun olarak, mesleki ve teknik eğitime ağırlık verilerek planlanır. - Yüksek öğretim milli eğitim sistemi çerçevesinde öğrencilerini lisans öncesi, lisans ve lisansüstü seviyelerinde yetiştiren bir bütünlük içerisinde düzenlenir. 	<ul style="list-style-type: none"> - Yüksek öğretimin görevi, öğrencileri toplumun yüksek seviyede ve çeşitli kademelerdeki insangücü ihtiyaçlarına göre yetiştirmektir. - Üniversiteler toplum yararına kurulmuş kurumlardır. - Üniversitelere giriş, insangücü planları çerçevesinde ve yüksek öğretim kurulunun görüşleri alınarak düzenlenir.

3. BYKP 1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu ve Yükseköğretim İlişkin Yasa ve Yönetmeliklerden Yararlanılarak Hazırlanmıştır.

3. BYKP İLE YASA VE YÖNETMELİKLERİN İLİŞKİSİ (ÖZET ÇİZELGE)

POLİTİKA TÜRLERİ	HEDEF, ÖNERİ VE HÜKÜMLER			DİĞER YASA VE YÖNETMELİKLER
	P. PLAN VE 3. BYKP	1739 SAYILI M. E. TEMEL KANUNU	1750 SAYILI ÜNİVERSİTELER KANUNU	
<p>- Kaynakların Etkin Kullanımı.</p> <p>- Eğitim yatırımlarından umulan yararın sağlanabilmesi için çeşitli faktörleri dikkate alan standartlar geliştirilecektir.</p> <p>- Yüksek öğretim sektörü ana planında D.P.T. ile işbirliğinde bulunmak üzere kurulacak teknik büro ve uzmanlar kurulması;</p> <p>a. Mevcut öğretim üyelerinden dengeli dağılım yolu ile azami yararın sağlanması.</p> <p>b. Yüksek öğretim kurumlarının gelecekteki gelişim ve değişimi dikkate alınarak, yapı ve maliyet standartlarına fiziki yatırımların planlama ve uygulama aşamalarında uyulmasının sağlanması konularında araştırma yaparak öneri geliştirme görevi verilmiştir.</p>	<p>- Eğitim kurumlarının çeşitli faktörleri dikkate alınarak standartları önceden tespit edilecek ve bu standartlara göre optimal büyüklükte kurulması ve işletilmesi sağlanacaktır.</p> <p>- Her derecedeki ve türdeki eğitim kurumlarına ait bina ve tesisler çevrenin ihtiyacına ve uygulanan programların özelliklerine göre Millî Eğitim Bakanlığınca planlanır ve yaptırılır.</p>	<p>- Kaynakların rasyonel, etkili ve verimli kullanılması üniversitelerin ve yüksek öğretim kurumunun görevleri arasında sayılmıştır.</p> <p>- İnsangücü kaynaklarının etkin kullanımını için,</p> <p>.Tam gün çalışma esası ve rotasyon sistemi getirilmiştir.</p> <p>.Asistanlara ders verebilme hakkı tanınmıştır.</p> <p>.Yeni üniversitelere istekle görevlendirme benimsenmiş ve hizmet ödeneği konmuştur.</p> <p>- Yurtdışındaki bilim adamlarının ükeye kazandırılması kolaylaştırılmıştır.</p> <p>- Üniversitelerin yatırım bütçelerinin genel plan esaslarına uygun olması gerekir.</p> <p>- Azami öğrenim süresinin belirlenmesi ile kaynakların boşa israf edilmesinin önlenmesi ve daha çok öğrenciye hizmet sunulması amaçlanmıştır.</p>		

3. BYKP 1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu ve Yükseköğretime İlişkin Yasa ve Yönetmeliklerden Yararlanılarak Hazırlanmıştır.

5.5. POLİTİKA UYGULAMALARI

5.5.1 Yükseköğretim Planlamasının Örgütlenmesi

1. ve 2. BYKP'nda öngörülen yükseköğretimde merkezi bir karar örgütünün kurulması politikası, 2. perspektif plan ve 3. BYKP'nda da tekrarlanmıştır. Merkezi bir karar örgütünün kurulması 1750 sayılı yasa ile gerçekleştirilmiş, ancak daha önce de belirtildiği gibi Anayasa Mahkemesinin kararı paralelinde bu kurulun varlığı ortadan kalkmıştır.

Diğer yandan yükseköğretimdeki reform çalışmaları, çeşitli Bakanlıklara bağlı yüksekokulların, İTİA ve DMMA'lerinin dışında yürütülmüştür. 1750 sayılı kanunun mali hükümlerinden aynen faydalanan İktisadi ve Ticari İlimler Akademileri, kadro kanunları ile fakülte açmak için hukuki dayanaklara kavuştuklarını ileri sürerek ve Milli Eğitim Bakanlığı'nın bazı uygulamalarının getirdiği zeminden de istifade ederek üniversite biçiminde örgütlenmeye başlamışlardır. Aslında 7334 sayılı İTİA'nın kurulmasına dair kanunla çelişen bu uygulama; Anayasa Mahkemesi ve Danıştay'ın farklı kararlarıyla da kamuoyunda tartışma konusu olmuştur.²⁰⁵

İktisadi ve Ticari İlimler Akademileri ile Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademileri Kanunları da üniversitelerin bağlı olduğu kanundan fazla farklılık göstermemekte, yüksekokullar ayrı ayrı kanunlara bağlı bulunmakta, böylece yükseköğretim kurumları homojen bir fonksiyonel tanımlamaya dayanmayan ve dolayısı ile belirli standardizasyonu olmayan ayrı ayrı birimler halinde bulunmaktadır.²⁰⁶

Yükseköğretimdeki yapısal farklılıklar gittikçe daha karmaşık hale gelmiş, kısmen aynı kanuna tabii olmanın yanısıra her birinin özel kanunu olan üniversiteler, Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademileri, İktisadi ve Ticari İlimler Akademileri, çeşitli Bakanlıklara bağlı akademiler ve yüksekokullar olmak üzere bir yönetim çeşitliliği içerisinde bulunmuşlardır.²⁰⁷

3.BYKP'nda ise yükseköğretim sektör ana planı yapımında Devlet Planlama Teşkilatı ile işbirliğinde bulunmak üzere üniversitelerin üzerinde ve içinde bir teknisyen büronun kurulmasına dair açık bir tedbir konmuş ve bu büronun görevleri sıralanmıştır. Bu tedbire rağmen 1973 yılında kanunlaşan 1750 sayılı "Üniversiteler Kanunu" nda "Yükseköğretim Kurulu" adıyla üst seviyede bir organ kurulmuş, ancak etki sahası sınırlı kalmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı'nın bu konudaki çalışmaları da etkisiz olmuştur.²⁰⁸

205

DPT. Eğitim Sektör Raporu. s. 343.

206

DPT. Planlı Dönemde Yükseköğretim. s. 44.

207

DPT. Eğitim Sektör Raporu. s. 343.

208

Aynı.

Yükseköğretimde ortaya çıkan sorunların 3. BYKP'nın son dilimi olan 1977 yılında çözüme kavuşturulması, gerek parasal ve gerek teşkilat yetersizlikleri yüzünden mümkün görülmemektedir. Ancak 1977 yılında 4. BYKP döneminde uygulanabilecek düzenlemelere hazırlık anlamında belli çalışmalara girilmesi önem kazanmaktadır. 1977 yılında yapılması gerekli çalışmalar arasında 1750 sayılı Üniversiteler Kanunu'nun yeniden gözden geçirilerek tüm yükseköğretimi kapsamasının ve yükseköğretimin fiziki, akademik ve kanuni açıdan bir bütün halinde ele alınarak planlamasına imkan verecek merkezi karar organı oluşturulmasının sağlanması başta gelmektedir.²⁰⁹

5.7.2 Öğretim Üyesi Yetiştirilmesi.

3. BYKP döneminde de öğretim üyesi yetiştirilmesi sorun olmaya devam etmiştir. 3. BYKP'nında daha önceki planlarda olduğu gibi yetiştirilecek öğretim üyesi sayısı belirtilmemesine rağmen 1973-1997 yılları programlarında 1050 öğrencinin yurt dışında, 250 öğrencinin ise yurt içinde yetiştirilmesi öngörülmüştür.

Planda öğretim üyesi yetiştirilmesi yurtiçi eğitime ağırlık verileceği belirtilmesine karşın hedeflenen sayı çok az düzeyde kalmıştır.

Yükseköğretimde nitelik geliştirilmesi konusunda en önemli unsur olan öğretim üyesi yetiştirilmesi için 1974 yılı programında 250 öğrenciye yurtiçi lisansüstü eğitim bursu verilmesi ve sözkonusu bursun bu tür eğitime talebi arttıracak düzeyde saptanması tedbiri, üzerinde çalışmalar yapılmakla birlikte gerçekleşmemiştir.²¹⁰

Yükseköğretimin gelişmesinde en büyük unsur olan öğretim üyesi yetiştirilmesi konusunda da, yükseköğretim kuruluşları gereken çabayı göstermemişlerdir. Yeni üniversitelerin öğretim üyesi açısından destekleneceğinin daha önceki yıllık programlarda belirtilmesine karşı, bu konuda yeterli proje önerisi gelmemiştir.²¹¹

Yeni üniversiteler kanunu idarecilerin görev sürelerinin uzatılması, tam zamanlı çalışma, öğretim süresinin normal sürenin yarısı kadar ek bir süre içinde tamamlanması koşulu, yeni fakülte ve üniversitelerin kurulabilmesi için gerekli profesör sayısının azaltılması, dış ülkelerde doçent ve profesörlük ünvanlarını kazananlara yurt içinde bu ünvanların tanınmasında sağlanan

209

DPT. 1978 Yılı Programı s. 290.

210

DPT. 1974 Yılı Programı s. 292.

211

DPT. 1978 Yılı Programı s. 290.

kolaylıklar yönünden bir ölçüde olumlu hükümler getirmiştir. Ancak tam zamanlı çalışmaya kesin olarak geçilememesi, kürsü ve bölüm sistemlerine bir arada yer verilmesi, öğretim üyeliğinin kazanılmasında eski yasada öngörülen uzun sürede hiçbir kısalma sağlanamaması, doktora yapmış asistanların ders verme yetkisinin tam olarak sağlanmamış olması gibi hususlar, yükseköğretimdeki sorunların bir ölçüde devam edeceğini düşündürmektedir.²¹²

Aynı şekilde yeni üniversiteler için öğretim üyesi yetiştirilmesi ek kadrolar tahsis edilmesiyle ilgili hüküm de gerçekleşmemiştir.²¹³

Öte yandan, yeni açılan fakülte, akademi ve yüksekokullarda öğretim üyesi açığı sorunu ciddi boyutlara ulaşmıştır. Doktora yapmış asistanların düzenli bir biçimde kullanılmaması, 1416 sayılı yasa uyarınca M.E.B.lığı hesabına öğretim elemanı yetiştirmek amacıyla yurt dışına gönderilen elemanların dönüşlerinde görevlendirilmelerinin etkili ve düzenli bir yöntemle bağlanmamış olması öğretim üyesi sorununu olumsuz bir biçimde etkilemektedir. Soruna yeterince eğilmeyen yüksek öğretim kurumları, öğretim elemanı yetiştirme konusunda geçerli bir sistem geliştirmemişlerdir.

Gerek eğitimin niteliğini artırıcı, gerekse öğretim kadrosunun en uygun düzenlemelerle kullanılmasında ve eğitimin düzenlenmesinde daha geniş katılımın sağlanmasına olanak veren bölüm sistemine tümüyle geçilememiştir.

Yükseköğretim kurumları ve kademeleri arasında amaç ve işlevlerine uygun program ve standartların bulunmayışı, yeni kurum ve dalların ortaya çıkmasıyla hızlı bir biçimde genişleyen yüksek öğretimin giderek daha karmaşıklaşmasına neden olmaktadır.²¹⁴

Gerekli hazırlık yapılmadan açılan üniversitelerin öğretim üyesi ihtiyacı, gelişmiş üniversitelerden haftanın belirli günlerinde ders vermeye gelen öğretim üyeleri ile çözülmeye çalışılmıştır. Bu yöntem ise yükseköğretimin sistemimiz "uçan profesör" gibi yeni kavramı getirmekten öteye fayda sağlamamıştır.

Üniversitelerdeki atıl kapasitenin üniversite öğretim üyelerine yeni kazançlar getirmesinin bir diğer yöntemi de, kurulmuş üniversitelerin "himayesinde" Anadolu'da yeni fakülte veya üniversite açma olmaktadır.

Bu yöntem Türkiye'de "uçan" öğretim üyesi adıyla yeni tür öğretim üyelerinin doğmasına yol açmıştır. Büyük kentteki öğretim üyeleri, haftanın belli günlerinde başka kentlere "uçarak" himaye altında kurulmuş olan öğretim kuruluşlarında ders verip dönmektedirler.

Bugün Türkiye'de öğretici kadrosunun büyük çoğunluğunu "uçan" öğretim üyelerinden sağlayan üniversiteler bulunmaktadır. Aynı biçimde, mevcut öğretim üyelerinin çok büyük bir bölümünü başka kentlere uçarak ve

212

DPT. 1974 Yılı Programı s.292

213

DPT. Planlı Dönemde Yükseköğretim s. 43. 166

214

DPT. 4. BYKP s. 452

mehriöğretim hizmetini part-time öğrencilerle karşılaşmaya çalışan fakülte ve kürsüler de vardır.²¹⁵

Yeterli öğretim elemanı sağlamadan ve gerekli yasal düzenlemelere gitmeden sadece misafir öğretim üyelerine dayanarak yükseköğretim kurumları özellikle fen ve teknik öğretim kurumları açmak gibi verimsizliği, geçersizliği belli olmuş bir uygulama sürüp gitmiştir.²¹⁶

Mevcut öğretim üyesi ve asistanlardan tam olarak yararlanılabilmesi için öngörölen tam gün çalışma ilkesi, "en az devlet memurları için kabul edilmiş günler çalışma süresi" olarak kabul edilmiş, resmi çalışma saatleri dışında serbest meslek icra edilmesi ilke olarak kabul edilmemekle birlikte bazı haklardan fedakarlık yapılması koşuluyla bu yolun açık olduğu belirtilmiştir.²¹⁷

Yükseköğretilimi tüm olarak ve özellikle temel ve uygulamalı fen dalları öğretimini kalkınmayı destekleyici yönde geliştirmek için gerekli öğretim elemanı yetiştirme konusuna lisansüstü öğretim içinde bir sisteme ve programa bağlamak ve bunu plan hedeflerine göre koordine etmek sorunu sahipsiz kalmıştır.²¹⁸

Çizelge-28'de öğretim üyesi,öğretim elemanı ve öğrenci sayılarındaki gelişmeler verilmiştir. Öğretim elemanlarının yükseköğretim kurumları arasındaki dağılımındaki dengesizlik, öğretim üyelerinde daha da artmıştır.

5.5.3 Fırsat ve Olanak Eşitliği Sağlanması

3. BYKP döneminde de yükseköğretime olan aşırı talep devam etmiş, yükseköğretim kurumlarının bu talebi karşılayamamaları, ortaöğretim mezunlarının yükseköğretim dışında kalmasına neden olmuştur. Bu durum Çizelge-29'da belirtilmiştir.

Bu dönemde de yüksekokullardaki toplam öğrenci sayısı üniversitelerde olduğundan daha hızlı artmıştır. 2.BYKP dönemi başı ile 3.BYKP'nin sonu arasında üniversitelerdeki öğrenci sayısı % 62.8 artarken, yüksekokullarda aynı dönem içerisinde bu oran % 250 olmuştur. Yeni kayıta olduğu gibi yüksekokullardaki bu artışın önemli bir bölümü özellikle 1977 ve 1978 yıllarında 2 ve 3 yıllık eğitim enstitülerinde olmuştur. Bu gelişmeler sebebiyle 3.BYKP

215

"Eğitim Alanında Araştırma ve Haberler" Batı Eğitim Kurumları Dergisi 14, (Mayıs 1974) s. 34.

216

DPT. 4. BYKP ÖİK Raporu s. 10.

217

DPT. Planlı Dönemde Yükseköğretim s. 43.

218

DPT.4.BYKP ÖİK Raporu s.10

ÇİZELGE-28

3. BYKP DÖNEMİNDE ÖĞRENCİ VE ÖĞRETİM ELEMANI SAYISINDAKİ GELİŞMELER
(1973 - 1978)

Okullar	Yıllar	Öğrenci Sayısı	Öğr. Üyesi Sayısı	Öğr. Elemanı Sayısı	Öğr./Öğr. Üyesi Sayısı	Öğr./Öğr. Elemanı Sayısı
Üniversiteler	1974-75	88602	2400	8748	37	8.5
	1977-78	108216	3135	11073	34.5	9.7
Akademiiler	1974-75	33531	257	1002	130.4	33.4
	1977-78	30236	323	1443	93.6	21
Yüksekokullar	1974-75	95113	59	2904	79.9	32.7
	1977-78	161103	107	4686	84	24.7

DİE Millî Eğitim İstatistikleri, Yüksek Öğretim 1974 - 1978 (Ankara: 1978), s. 1-90'dan uyarlandı (Yay-Kur harfç).

dönemi sonunda okullaşma, bu kademedede % 10'u aşmış ve Plan hedeflerinin üzerinde gerçekleşmiştir. Ancak bu gerçekleşme planda öngörülen ilkeler doğrultusunda olmamıştır.²¹⁹

ÇİZELGE-29

YÜKSEKÖĞRETİME OLAN TALEP VE YENİ KAYITLAR (1974-1979)

Yıllar	ÖSYM Sınavına Giren (1)	Girenlerden Yerleşenler(2)	Kayıt Oranı (2/1)
1974-75	224.456	37.271	16.6
1975-76	246.919	68.498	27.7
1976-77	257.413	58.292	6.0
1977-78	310.517	36.639 (1)	10.2
1978-79	358.458	37.423 (1)	10.4

DPT. Eğitim Sektör Raporu s. 358.

(1) Eğitim Enstitüleri hariç.

Tablo'da gözükmemekle birlikte, 1977-78 ve 1978-79 ders yıllarında Eğitim Enstitülerinde yapılan aşırı kapasite artışı, önceki yıllara oranla ilk kayıta % 100'den fazla bir büyüme sağlamıştır.

Çağ nüfusunun yükseköğretimde okullaşma oranı artmakla birlikte, bu olanaktan yararlanmadaki dengesizlikler devam etmiştir. 4. BYKP'nda 3. Plan döneminin eleştirisi şu şekilde yapılmıştır.

Geçmişte eğitime ayrılan kaynakların sınırlı olabilmesi, sosyal adaleti ve fırsat eşitliğini gerçekleştirecek bir araç olarak kullanılmaması ve eğitim içeriğinin ekonominin ve toplumun değişen koşullarına uyacak biçimde geliştirilememesi gibi sınırlamalar 3. Plan döneminde de eğitimin tüm toplum kesimlerine dengeli ve verimli bir biçimde yaygınlaştırılmasını engellemeye devam etmiştir.

Bu olgu okul öncesi eğitimden başlayarak üniversitelere girişe kadar bulunan özel eğitim kurumları ve özel dersanelerdeki artışla kanıtlanmaktadır. Ortaokul ve lise düzeyinde devlet okullarında başarı oranı yüzde 70'in altında iken, kolejler ve özel okullarda bu oran yüzde 90'ın üzerindedir. Yükseköğretime geçişte paralı eğitim görme, kurslara katılma baba mesleği ve geliri başarı sağlayıcı etkenlerdir. Yükseköğretim sınavlarına girebilme umudu bir çiftçi çocuğu için %1 iken, işçi çocuğu için % 2.8, esnaf sanatkar çocukları için % 4.7 serbest meslekle

uğraşanların çocukları için % 6.9, memur çocukları için % 8.4 tüccar çocukları için % 9.9 ve sanayici çocukları için % 34.3'tür.²²⁰

Çeşitli kıstaslar baz alınarak, 1976 yılında ortaöğretim kurumlarından mezun olarak, ÜSS'na giren ve üniversitelere yerleştirilen öğrencilere ilişkin örnekler aşağıda belirtilmiştir.

Bölgelerarası Farklılıklar

Doğu Anadolu bölgesinde ortaöğretim kurumlarından mezun olan ve ÜSS'ye katılan öğrencilerin % 7'si üniversitelere yerleştirilirken, bu oran Marmara bölgesi için % 29.6, Ege bölgesi için % 25.1 olmuştur.

Semtlerarası Farklılıklar

Ankara Bahçelievler Deneme Lisesi'nden mezun olanların % 72'si bir yükseköğretim kurumuna yerleştirilebilirken, aynı kentin bir başka semtindeki Abidinpaşa Lisesi'nden mezun olanların ancak % 8.2'si bir yükseköğretim kurumuna yerleştirilebilmektedir.

İlçelerarası Farklılıklar

Ankara'nın Beypazarı ve Keskin ilçeleri sosyo ekonomik düzey ve eğitim olanakları yönünden birbirine benzer oldukları halde bu ilçeler, öğrencilerin yükseköğretim kurumlarına yerleşebilmesi yönünden farklıdırlar.(Beypazarı % 25, Keskin % 7,5)

Okul Türleri Arasındaki Farklılıklar

Adaylar arasında yükseköğretim kurumlarına yerleşme oranları okul programlarına göre Matematik kolu için % 36.4, Modern Tabii Bilimler Kolu için % 33.5, Klasik Fen Kolu için % 31.2, Modern Dil ve Edebiyat Kolu için 11.2, Klasik Edebiyat Kolu için % 12.5'dur. Meslek Lisesi Mezunlarının ÜSS'deki başarıları ise oldukça düşüktür. Endüstri Meslek Liselerinin başarı oranı% 2'dir.²²¹

5.5.4. Kapasite Yaratılması

2. BYKP döneminde kuruluş kararı verilen 6 üniversiteye ilave olarak, Cumhuriyetin 50. Yılı nedeniyle Sivas Üniversitesi kurulmuştur. Eskişehir'de kurulan Anadolu Üniversitesine ilişkin kanun tasarısı hakkında DPT'den görüş bile alınmamıştır.²²²

²²⁰

DPT.4.BYKP.s.147.

²²¹

ÜSYM "Yükseköğretime Geçişte Fırsat Eşitliği"(Ankara: 1979), s. 4-17.

²²²

DPT. Eğitim Sektör Raporu. s. 359,

Dönem başında toplam 9 olan üniversite sayısı, açılan 9 yeni üniversite ile birlikte 18'e ulaşmıştır. Bu üniversitelerin açılması "her üniversitenin açılması yeni bir proje olarak ele alınacak ve yeterli koşullar oluşmadan üniversite açılmayacaktır" politikası ile çelişmiştir.

Kurulmasına başlanan ve kurulma kararı alınan yeni yükseköğretim kurumlarıyla büyük ölçekte potansiyel bir kapasite yaratılmıştır. Ancak, genel liselerde görülen plansız ve düzensiz okul açma politikası, kurulmasına başlanmış kurumlar tamamlanmadan, yetersiz koşullarda ve öğretim üyesi bulunmayan yeni kurumların açılması kararı alınarak yükseköğretimde de sürdürülmektedir. Böylece, yükseköğretimde, ortaöğretimdekinden büyük boyutlara ulaşan sorunlar yaratılmıştır.²²³

Planlı dönemde, yükseköğretimin Ankara, İstanbul, İzmir gibi merkezlerin dışına da taşınması geniş hedefli strateji olarak düşünülmüştür. Yükseköğretimde imkanlarının gerek kurum açısından, gerekse öğrenci mevcudu yönünden ülke sathında dağılımı ve yaygınlaştırılması, ekonomik ve sosyal gelişme açısından önemli bulunmaktadır. Ancak yükseköğretim kuruluşlarının yer seçimi konusunda isabetli davranılmadığı, üniversitelerin bu konuda senato kararı ile yetinip plan disiplini içine girmedikleri de muhakkaktır.²²⁴

3. BYKP'nda yer alan diğer bir politika ise, üniversite, akademi ve yüksekokullarda öğretimin kademeleştirilmesi, temel eğitim içerisinde, kısa süreli eğitim ve ön lisans ara kademedeki eleman yetiştirilmesi ve bu elemanlara ön lisans diploması verilmesi, modern eğitim tekniklerindeki gelişmelerden yararlanan mektupla öğretim, devamlı eğitim gibi yöntemleri kullanan yükseköğretim kurumlarının oluşturulması, olanağı olan her kuruluşta gece öğretiminin yapılacağı idi. Bu politikaların uygulamaya yansımaları ile ilgili saptanan hususlar aşağıda belirtilmiştir.

Fazla talebi kısa sürede karşılamak için getirilen ön lisans okulları, mezunlarının çalışma hayatındaki statülerinin belirsizliği nedeniyle gelecekte sorunlar yaratacak niteliktedir.²²⁵

3. BYKP'ndaki yükseköğretim politikasına uygun olarak kademeli ve özellikle kısa süreli ön lisans eğitime geçiş konusunda, Yüksek Teknik Öğretmen Okullarındaki program düzenlemeleri ve Ege Üniversitesinin bazı çalışmaları dışında bir gelişme olmamıştır. Akademi ve yüksekokullarda gece öğretiminin yapılması öngörülmüş, ancak bu konuda önemli bir gelişme

223

DPT.4.BYKP.s. 449.

224

DPT. Eğitim Sektör Raporu.s.343.

225

DPT.1975 Yılı Programı.s.302.

sağlanamamıştır.²²⁶

Mektupla öğretim ve Yay-Kur uygulaması yükseköğretim sisteminde yeni tartışmaların odak noktası haline gelmiştir. Sadece yükseköğretimin önündeki yığılmaya çözüm getirmeye çalışan bu uygulama da başarısızlıkla sonuçlanmıştır.

Eğitimin tümü ile anaokulundan üniversite sonrasına kadar tutarlı, etkili, verimli çağdaş, dengeli işlevsel bir yapıya ve organik bir bütünlüğe kavuşmasını sağlamak gerekir. İyi hazırlanmadan, iyi planlamadan girilen işler varolan düzeni de yozdurmaktan başka bir işe yaramaz. Örneğin Yükseköğretim kurumları önündeki yığılmalara çözüm getireceği umudu ile kurulan Yay-Kur (Yaygın Eğitim Kurumu) eğitim sistemimize bir eğitim teknolojisi uygulaması olanağı ve potansiyeli getirebileceği halde bu potansiyeli harekete geçirememiştir..

Bu kurum uzaktan haberleşme araçlarından yararlanırken, içerikçe ve yöntemce geleneksel alışkanlıklara göre işleyen, orta karar bir yükseköğretim niteliğini bile tutturamayan bir düzeyde kalmıştır. Bu haliyle Yay-Kur'un sorunlarımıza çözüm getireceği çok kuşku götürür.²²⁷

Plan hedeflerini ve eğitim standartlarını düşünmeksizin yalnızca yükseköğretime olan talebin baskısını hafifletmek amacıyla, gerekli ön hazırlıklar tamamlanmadan ve koşullara uygunluğu sağlanmadan girilen ön lisans ve açık yükseköğretim özellikle Yay-Kur uygulamaları yeni ve önemli boyutlara ulaşan sorunlar yaratmaktan öte bir sonuç vermemiştir.²²⁸

5.5.5. Kalkınmanın Gerektirdiği İnsangücünün Yetiştirilmesi.

4. BYKP'nda üçüncü dönemin eğitim politikalarının genel bir değerlendirmesi yapılırken şu konular üzerinde durulmuştur.

a. Toplumun daha ileri bir yaşam düzeyine erişmesinde önemli bir yeri olan eğitimin, Türk toplumundaki gelişime yapıcı bir katkıda bulunması çeşitli yönleriyle sınırlı kalmıştır.

b. Türkiye'deki ekonomik gelişme ve bunun oluşturduğu toplumsal yapı temel bir dış etken olarak, eğitim sistemini geniş ölçüde biçimlendirmekte ve yönlendirmektedir. Eğitim sistemi gerek sosyal adaletin sağlanmasında, gerek kalkınmanın gerektirdiği nitelikte ve nicelikte insangücü yetiştirmede bir araç

²²⁶

DPT.1974. Yılı Programı.s.292.

²²⁷

DPT. 4. BYKP Öyk Raporu. s. 2.

²²⁸

DPT. 4. BYKP. s. 449.

olarak yetersiz kalmıştır.²²⁹

Türk üniversitelerini yeniden düzenleyen ve 6 Kasım 1981 tarihine kadar yürürlükte olan 1750 sayılı Üniversiteler Kanunu, yükseköğretimin bir bütün olduğunu belirtmesine karşın üniversite, yüksekokul ve akademiler ayrı yasalarla farklı yapı ve işleyişler içinde düzenlenmiştir. Dahası, yükseköğretimdeki çok çeşitlilik bu sistemin alt sistemleri arasında gerçekleşmesi beklenen işbirliğine ve eşgüdümüne engel olmuştur. Sonuçta yükseköğretim kurumları, kendilerine görev olarak verilen ülkenin gereksinime duyduğu nitelikli insangücünü yetiştirmede önemli güçlüklerle karşılaşmışlardır.²³⁰

Büyük sosyal talep karşısında yükseköğretim kurumlarının sağladığı olanaklar, sayısal yetersizliğin yanısıra ülkenin insangücü gereksinimleri açısından tutarsız, kurumlar arası dağılım açısından dengesiz bir görünüm içindedir.²³¹

Yükseköğretim kurumlarının nitelik gelişmesi yönünden geri kaldıkları ve özellikle özerk kuruluşların kendi kendilerini eleştirme, eğitim standardını kalkınmanın gerektirdiği düzeye yükseltme çalışmalarının yetersiz olduğu görülmüştür.²³²

3.BYKP döneminde öğrencilerin bilim alanlarına göre dağılımları Çizelge-30'da yer almaktadır

Çizelge incelendiğinde özellikle mühendislik bilimleri ile sosyal bilimler arasında ters orantılı bir gelişmenin olduğunu söylemek mümkündür. Sosyal bilimler alanı hariç diğer alanlarda plan hedeflerinin gerisinde kalmıştır.Öğretmen yetiştiren okullarda ve özellikle eğitim enstitülerinde öğrenci sayıları büyük artış göstermiştir.

Sayısal hedef olarak benimsenen % 9 okullaştırma oranının üzerine çıkılmasına rağmen yukarıda da görüleceği gibi gelişme istenilen alanlarda olmamıştır.

229

Aynı. s. 147.

230

A.Gülsüm Başkan "12 Eylül 1980 Öncesi Dönemde Yükseköğretimde Sorunlar Bu Tarihten Sonra Alınan Önlemler İlk Sonuçlar" (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi A.Ü.E.F.,1985) s. 2.

231

DPT. 4. BYKP. s. 449.

232

DPT. 1978 Yılı Programı. s. 290

ÇİZELGE-30

ÖĞRENCİLERİN BİLİM ALANLARINA GÖRE DAĞILIMLARI (1973-1978)

Bilim Alanları	1973-1974		1978-1979	
	Öğr. Sayıları	Oran (%)	Öğr. Sayıları	Oran (%)
Eğitim Bilimleri	16615	9.0	103056	32.4
Beşeri Bilimler	10573	6.0	17221	5.3
Güzel Sanatlar	1753	1.0	4734	1.4
Toplumsal Bilimler	54170	30.5	73790	23.0
Müsbet ve tabii Bilimler	8884	5.0	18543	5.8
Tıp-Sağlık	22286	12.5	25043	7.8
Mühendislik	46997	26.5	57648	18
Ziraat	5244	3.0	6696	2.0
Hukuk	10957	6.5	12984	4.3
Toplam	177281	100.0	319715	100.0

DPT Eğitim Sektör Raporu. s. 362.

Mektupla öğretim ve Yay-Kur uygulamalarının statülerinin belli olmaması ve bu kurumların üniversite ve diğer yükseköğretim kurumlarıyla bağlantılarının tesbit edilmemesi gibi nedenlerle, yükseköğretimde var olan kargaşanın daha arttığını belirtmek mümkündür. Özellikle bu uygulamaların öğretmen mesleği üzerinde denenmesi, gelecek için endişe duyulmasına neden olmuştur.

1974-75 öğretim yılında mektupla öğretim uygulaması öğretmen yetiştirme alanında yapılmış, 75 bin kapasiteye karşılık ancak 46 bin öğrenci kesin kaydını yapmıştır. Böylece; bu gençlere, 40 bini eğitim enstitüleri, 6 bini Erkek Teknik, Kız Teknik, Ticaret Turizm Yüksek Öğretmen okulu programlarına uygun olarak mektupla öğretim yoluyla resim, müzik ve beden eğitimi de dahil olmak üzere çeşitli dallarda öğretmen olma olanağı sağlanmıştır.²³³

1970'lerde özel yüksekokullarla düşürülen eğitimin niteliği bugün de mektupla yükseköğretim yöntemi uygulamakla düşürülecektir. Hem de deneme öğretmenler üzerinde yapılmaktadır. Hiç kuşkusuz niteliksiz öğretmen yetiştirme politikası izlenmesi bir yandan yükseköğretimin niteliğini, öte yandan tüm eğitim düzeninin nitelik ve verimliliğini olumsuz yönde etkileyecektir. Bunun yerine İ.T.İ.A. uygulaması hem daha ekonomik hem de daha verimli olabilecektir. Daha az uygulamaya dönük alanlarda denenmesi, eğitimde verimliliğin bir standardın üzerinde tutulmasını sağlayabilecektir.²³⁴

233

Kaya, Ön.Ver. 1984, s. 400 .

234

Mahmut Adem. "Yükseköğretimde iyi Bir Planlama Yapılmadığı Takdirde Kaynak israf Edilir" Batı Eğitim Kurumu Dergisi. 25 (Nisan: 1975), s. 40.

Mektupla öğretmen yetiştirmenin öğretmenlik mesleğine zarar vereceğini dikkate alan ilgililer 1976'da bu uygulamayı durdurma kararı almışlardır. Diğer alanlarda; mektupla eleman yetiştirme uygulaması ise, 1981 yılına dek başka bir sistem Yay-Kur sistemi içinde devam etmiştir.

Üniversite ve yüksekokul öğrenimi dışında, yükseköğretim diploması verecek kanallar açmaya çalışmışlardır. Ülkemizde, mektupla öğretim bu kanalların birincisi ise Yay-Kur'da ikinci olmuştur. Bu yolla verilecek diplomaların sağlayacağı avantajlar, kalkınma açısından sıfır olsa bile, öğrenciler için en azından sosyal statü kazanmak ve askerliği yedeksubay olarak yapmak olacaktı.

1975-76 öğretim yılında; ÜSS ile bir yere giremeyen lise ve dengi okul mezunlarının hizmetine açılan Yay-Kur, çok amaçlı eğitim teknolojilerinden yararlanarak, sahip olduğu mektupla öğretim, açık yükseköğretim, dışarıdan bitirme ve örgün yüksek öğretim programlarına kaydolun 84.807 öğrencinin yükseköğretim sorununu çözmeye koyulmuştur. Böylece öğrenciler, büyük ölçüde uzaktan öğretim yöntemleriyle mektup, televizyon, radyo, ses bandları, plaklar ve danışman öğretmenler aracılığıyla kendilerini yetiştirerek, eğer başarılı olurlarsa, toplumumuzun pek önem verdiği, belki de işe yarayacak yükseköğretim diplomasını alacaklardı.

Ne varki; Yay-Kur'a bağlı Açık yükseköğretim Okulu öğrencilerinden yıl sonu sınav sonuçlarına göre yalnızca yüzde 12'si hem de üçüncü sınav hakkını kullanmış oldukları halde başarı göstermiş, yüzde 88'i ise başarısızlığa uğramıştır. Daha kötüsü; Yay-Kur öğrencilerinin, iki yıl boyunca okumakta oldukları okulun amacını, yönetmeliğini ve mezun olduktan sonra ne iş yapacaklarını bilmedikleri saptanmış, bu sistemin kurucusu olan bakanlık da Yay-Kur mezunu gençlere öğretmen olma yolunu tıkamıştır. Sonunda, mektupla öğretim için önceki sayfalarda sıralanan sakıncalara da sahip olan Yay-Kur 1979-80 ders yılından itibaren öğrenci almayı da durdurmuş, politikacıların yükseköğretim sorununu çözmek amacıyla oluşturdukları bu programlar, yüksekokul diplomalı işsizlerin sayısını arttırmaktan başka bir işe yaramamıştır.²³⁵

5.5.6. Kaynakların Etkin Kullanımı

Yükseköğretime yapılan yatırımlar çizelge-31'dedir. Yükseköğretim yatırımlarının kuruluş türlerine göre dağılımları ise çizelge-32'dedir.

Yatırımlarda sabit fiyatlar dikkate alındığında 3.BYKP dönemi başı ve sonu itibarıyla bir artış olmadığı görülmektedir.

3. BYKP'nda yükseköğretimdeki gelişmenin yüksekokullar yoluyla sağlanması öngörülmüştür. Öğrenci artışı bunu yerine getirmesine rağmen yatırımlar itibarıyla gelişmeler üniversitelerin lehine cereyan etmiştir. Halbuki 3.

Plan'ın son yılında yükseköğretim kademesinde bulunan toplam öğrencinin (Yay-Kur hariç) % 67'si akademi ve yüksekokullarda, % 33'u ise üniversitelerde öğrenim görmektedir. Yatırımlarla eğitim kalitesi arasında olumlu bir ilişki olduğu dikkate alınarak bu bilgilerle 2.Plan verilerinin karşılaştırılması halinde yüksekokullarda eğitim kalitesinin giderek düştüğü ifade edilebilir.²³⁶

ÇİZELGE-31
3. PLAN DÖNEMİ YÜKSEKÖĞRETİM YATIRIMLARI
(1973-1978)

(BİN TL)

Yıllar	Cari Fiatlarla	1976 Sabit Fiatlarıyla
1973	639.750	1.097.341
1974	901.290	1.272.267
1975	1.186.700	1.211.244
1976	1.676.340	1.676.340
1977	2.153.420	1.629.528
1978 (Ara Yıl)	2.147.893	1.115.557
Toplam	8.705.393	8.004.277

DPT. Eğitim Sektör Raporu s. 361.

ÇİZELGE-32

3. BYKP DÖNEMİ TOPLAM YÜKSEKÖĞRETİM YATIRIMLARININ KURULUŞ
TÜRLERİNE DAĞILIMI
(1973-1978)

(BİN TL.)

Kuruluş	Cari Fiatlarla	1976 Sabit Fiatlarıyla	%
Üniversiteler	7.773.366	7.116.094	89.0
Akademiler	585.205	488.918	6.1
Yüksekokullar	346.822	399.265	4.9
TOPLAM	8.705.393	8.004.277	100.0

DPT. Eğitim Sektör Raporu. s. 361.

Yay-Kur'a bağlı olarak açılan örgün eğitim niteliğindeki 36 meslek ve yabancı diller yüksekokulunda 6436 öğrenci bulunmaktadır. Mektupla öğretim, açık yükseköğretim ve dışarıdan bitirme programlarında ise, 78.292 öğrenci eğitilmektedir. Açılan bu yüksekokulların yatırım ve öğretim üyesi ihtiyaçlarının

karşılanması bakımından bir açıklık bulunmamaktadır. 3. BYKP'ın eğitime ayrılan yatırımları içinde yükseköğretimde bu ölçüde bir uygulamaya girişilmesi sözkonusu bulunmamaktadır.²³⁷

Kalkınma Planlarında yükseköğretimdeki öğrenci öğretim üyesi ve fiziki mekan kullanımının bilim alanlarına dağılımının kaynak israfına yol açtığını tespit edilerek öğretim üyesi, mali kaynak ve fiziki mekanda rasyonelliğin temininde merkezi bir planlama biriminin gerekli olduğunu ifade etmiştir. Bu organın kurulmaması yüzünden öngörülen insangücü ihtiyacını dikkate alan kapasite tespit çalışması yapılmadan, yükseköğretime öğrenci alınmıştır. Öğrencilerin yükseköğretime girişinde üniversite ve fakültenin yetkili kurullarının görüşü yeterli olmuş ve fakültenin dersane imkanı, kadro durumu, ferdi takdir, kuruluşun gelişme isteği gibi plan kıstasları dışındaki faktörler rol oynamıştır.²³⁸

Plansız fakülte ve üniversite açılması, bunların öğretimlerinin misafir öğretim üyelerine dayanılarak yürütülmesi kaynak israfını artıran diğer etkenlerdir.

Farklı yapılaşma ve idari kopukluk, plansız fakülte ve bölüm açma, öğrenci yeni kayıt kontenjan tespitlerinin üniversite senatolarınca kararlaştırılması; insangücü hedeflerine uymayan bilim dallarında yığılmalara yol açmasının yanısıra, kaynak israfına, faaliyet duplikasyonlarına, nitelik farklılaşmalarına, program yetersizliklerine ve dengesiz dağılımlara sebep olmuştur.²³⁹

Temel Fen Bilimlerinde misafir öğretim üyelerine dayanarak fakülte açmak çok pahalıya mal olan çok küçük kapasite artışları getirmektedir. Örneğin Diyarbakır Fen Fakültesine alınan 20 fizik öğrencisi için kişi başına harcamalar hesaplanırsa ürkütücü bir takım sayılar ortaya çıkacaktır. Üstelik bu yeni kuruluşlarda misafir öğretim üyeliğinin doğal sonucu olarak kısıtlı olanaklarla yürütülen eğitim ve misafirlerin fazlaca hoşgörüsü içinde bulunmaları buralarda yapılan eğitimin standartlarını çok düşürmektedir.²⁴⁰

237

DPT. 1977 Yılı Programı. s. 340

238

DPT. Eğitim Sektör Raporu. s. 343.

239

Aynı s. 359.

240

DPT. 4. BYKP ÖİK. Raporu. s. 26.

3. BYKP DÖNEMİ POLİTİKA-UYGULAMA KARŞILAŞTIRMALARI (ÖZET ÇİZELGE)

POLİTİKA TÜRLERİ	HEDEF, ÖNERİ VE HÜKÜMLER	UYGULAMANIN DEĞERLENDİRİLMESİ
Yüksek Öğretim Planlamasının Örgütlenmesi	<ul style="list-style-type: none"> - Ulke çapında yüksek öğretim politikası uygulayacak, merkezi bir örgütlenmeye gidilecektir. (K.P.) - Yüksek öğretim bütünündü kapsayan ve orta öğretimle ilgisini sağlayan bir planlama düzeni kurulur. (Y) - Yüksek öğretim bir bütündür. Yüksek öğretim alanının bir plana bağlanması, üniversiteler arası koordinasyonun sağlanması amacıyla yüksek öğretim kurulu adıyla bir örgüt kurulmuştur. (Y) - Yüksek öğretim için sektör ana planı yapımında D.P.T. ile işbirliğinde bulunmak üzere üniversite ve M.E.B.l.ği devamlı bir teknik büroyu aralarında kuracaklardır. Üniversite olarak örgütlenemeyen yüksek okul ve akademiklerden seçilecek bir uzmanlar kurulu D.P.T. ile işbirliği yapmak üzere görevlendirilecektir. (Kp) 	<ul style="list-style-type: none"> - Yüksek öğretim bir bütün olarak kabul edilmiş ancak, çıkarılan 1750 sayılı yasada akademi ve yüksek okullar dışarıda bırakılmıştır. - 1750 sayılı yasanın yüksek öğretim kuruluna ilişkin hükümler Anayasa Mahkemesince iptal edilmiştir. Bu konuda tekrar örgütsel bir düzenlemeye gidilmemiş ve yüksek öğretimdeki kargaşa yapı devam etmiştir. - Devlet Planlama Teşkilatı'nda kurulması öngörülen teknik büro oluşturulamamıştır.
Öğretim Üyesi Yetiştirilmesi	<ul style="list-style-type: none"> - Yurtdışına öğrenci gönderilmeye devam edilecek, ancak ağırlıklı yetiştirme yurtiçi eğitimle sağlanacaktır. (K.P.) - Yeni Üniversitelerin ihtiyaçları için ek kadro verilmiştir. (Y) 	<ul style="list-style-type: none"> - Yurtdışına gönderilen elemanların sayıca plan hedeflerinin geride kalması yanında, dönüşlerinde görevlendirmelerin düzenli bir yöntemle bağlanması nedeniyle yurtdışına beyin göçü ve ayrılmaların önlenememesi öğretim üyesi sorununu olumsuz yönde etkilemiştir. Bu alanda yetiştirmenin temel fen ve uygulamalı bilimlere yerine başka alanlarda yapılması ihtiyaç dışında akademik personelin doğmasına neden olmuştur. - Ek kadro verilmesiyle ilgili hüküm gerçekleştirilmemiştir. - Yeni üniversitelerle öğretim üyesi açısından desteklenememiştir.

3. BYKP Yıllık Programlar ve Yükseköğretime İlişkin Yasa ve FİNANSMANLARDAN Yararlanılarak Hazırlanmıştır.

KP : Kalkınma Planı Y : Yasa

3. BYKP DÖNEMİ POLİTİKA-UYGULAMA KARŞILAŞTIRMALARI (ÖZET ÇİZELGE)

POLİTİKA TÜRLERİ	HEDEF, ÖNERİ VE HÜKÜMLER	UYGULAMANIN DEĞERLENDİRİLMESİ
<p>Fırsat ve Olanak Eşitliği</p>	<p>Orta öğretimden yüksek öğretime geçişte bir baraj sınava konulacaktır. (K.P.)</p> <p>3. BYKP dönemi sonunda sağ nüfusunun % 9'u okullandırılacaktır. (K.P.)</p> <p>Öğrencilerin yüksek öğretime alınmalarında yetenekleri bir faktör olarak ele alınacaktır. (Y)</p> <p>Eğitim kurumları herhangi bir fark gözetilmeksizin herkese açıktır. (Y)</p> <p>Üniversitelere giriş insan gücü planlaması, Üniversitelerin kapasiteleri ve yüksek öğretim kuruluşunun önerileri dikkate alınarak düzenlenecektir. (Y)</p> <p>6 Üniversite dışında yeni üniversite açılmayacaktır. (K.P.)</p> <p>Yeni üniversiteler yüksek öğretim planı çerçevesinde açılacaktır. (Y)</p> <p>Fakülte ve üniversite açılmasında belirli sayıda öğretim üyesi bulundurulması zorunludur. (Y)</p> <p>Mektupla öğretim, devami eğitim gibi yeni yüksek öğretim kurumları oluşturulacaktır. (K.P.)</p> <p>Önemli dallarda ve olanacağı olan kurumlarda gece öğretimi yapılacaktır. (K.P.) (Y)</p> <p>1-2 yıllık meslekleri yönelik bölümler açılacaktır. (K.P.) (Y)</p> <p>Akademiklerden gerekli koşulları taşıyanlar üniversite bünyesinde alınacaktır. (K.P.)</p>	<p>Orta öğretimden yüksek öğretime geçişte öğrencilerin sınavlarını yaparak, yetenekleri ve tercihleri doğrultusunda yüksek öğretim kurumlarına yerleştirmek amacıyla U.S.Y.N. adı altında bir örgüt kurulmuştur.</p> <p>Yüksek öğretimde okullaşma oranı planlanan % 10 oranının üzerine çıkmış, ancak bu planda öngörülen alanlarda olmamıştır.</p> <p>Eğitim tüm toplum kesimlerine dengeli ve verimli bir şekilde yaygınlaştırılmamıştır. Sosyo-ekonomik yönden zayıf olan ailelerin çocuklarını yüksek öğretimden yeterince yararlanamamışlardır.</p> <p>Aynı şekilde bölgeler, ilçeler, hattı semtler ve okul türlerindeki farklılıklar nedeniyle yüksek öğretime girişte dengesizlikler sürüp gitmiştir.</p> <p>9 Üniversiteye ilave olarak, plansız şekilde 9 yeni üniversite daha açılarak, sayı 18'e ulaşmıştır.</p> <p>Üniversite açılmasında yeterli koşulların oluşturulması ve öğretim üyesi bulundurulması politikalarına dikkat edilmemiştir.</p> <p>Yüksek öğretim kurumlarının yurt-sathına dengeli dağılımı yönünde isabetli davranılmamıştır.</p> <p>1-2 yıllık eğitim veren ön lisans okullarının uygulanışına tam olarak geçilememiş, ayrıca bu okulların statülerinin belli olmaması sorunlar yaratmıştır.</p> <p>Gece öğretimi konusunda da istenilen gelişme sağlanamamıştır.</p> <p>Plan hedeflerini ve eğitim standartlarını düşünmekle birlikte sadece yüksek öğretimdeki yayılmayı azaltmak amacıyla kurulan mektupla öğretim, YAY-KUR gibi uygulamalar başarısızlıkla sonuçlanmıştır.</p>

3. BYKP Yıllık Programlar ve Yükseköğretime İlişkin Yasa ve Yönetmeliklerden Yararlanılarak Hazırlanmıştır.

KP : Kalkınma Planı Y : Yasa

3. BYKP DÖNEMİ POLİTİKA-UYGULAMA KARŞILAŞTIRMALARI (ÖZET ÇİZELGE)

POLİTİKA TÜRLERİ	HEDEF, ÖNERİ VE HÜKÜMLER	UYGULAMANIN DEĞERLENDİRİLMESİ
<p>Kalkınmanın Gerektirdiği İnsangücünün Yetiştirilmesi</p> <p>Kaynakların Etkin Kullanımı</p>	<ul style="list-style-type: none"> - 1-2 yıllık mesleklerle hazırlayıcı bölümler kurulacaktır. (K.P.) - Kalkınma planının öngördüğü alanlarda öğrenci yetiştirilecektir. (K.P.) - Nitelikli insangücü yetiştirilmesinde üniversite, akademi ve yüksek okullar ayrı görevler yerine getireceklerdir. (K.P.) - Türk eğitim sistemi kalkınmanın ihtiyaçlarına cevap verebilecek şekilde düzenlenecektir. (K.P.) (Y) - Kaynakların rasyonel, etkili ve verimli kullanılması, yüksek öğretimin görevleri arasındadır. (Y) - Eğitim yatırımlarında umulan yararın sağlanabilmesi için çeşitli standartlar geliştirilecektir. (K.P.) - Öğretim üyelerinden etkin bir şekilde yararlanmak amacıyla asistanlara ders verdirilmesi, rotasyon, tam gün çalışma esaslı gibi politikalar getirilmiştir. (Y) - Yurtdışında bulunan bilim adamlarından yararlanmak amacıyla tedbirler getirilmiştir. (Y) - Yüksek öğretim kurumları bir plan içerisinde ve yeterli koşullar oluşturulduktan sonra açılacaktır. (K.P.) (Y) - Üniversite ve fakülte açılmasında yeterli sayıda öğretim üyesi bulundurulması zorunludur. (Y) 	<ul style="list-style-type: none"> - Yüksek öğretimde bütünlüğün sağlanmaması nedeniyle, yüksek öğretim kurumları kendilerinden beklenen nitelikli insan gücünü yetiştirmede yetersiz kalmışlardır. - Yüksek öğretim kurumları niteliksel gelişme yönünden de geri kalmışlardır. - Öğrenci kayıtları ekonominin gereksinim duyduğu alanlara değil, daha çok sosyal alanlara yapılmıştır. - Mektupla öğretim, YAY-KUR gibi uygulamalar eğitim niteliğini düşürdüğü gibi, diplomalı işsizlerin artmasına neden olmuştur. - Meslek elemanı yetiştirmeye yönelik olarak açılan 1-2 yıllık ön lisans uygulamaları mezunların çalışma hayatındaki statülerinin belirsizliği nedeniyle başarıya ulaşmamıştır. - Merkezi bir planlama örgütü kurulmaması nedeniyle öğrencilerin yüksek öğretime girişte üniversite ve fakültelerin yetkili kurullarının görüşü yeterli olmuş, fakültelerin derslerine imkanı, kadro durumu, kurulum gelişme ihtiyacı gibi kастaslar gözönünde tutulmamıştır. Böyle uygulamalarla fiziki imkanlar da rasyonelliğini sağlanmasında standartların geliştirilmediği gibi kaynakların israfına da neden olmuştur. - Öğretim üyelerinden etkin bir şekilde yararlanmak amacıyla geliştirilen politikalar uygulamada yetersiz kalmıştır. - Yüksek öğretimdeki gelişmenin yüksek okullar kanalıyla sağlanacağı belirtilmesine rağmen yatırımlarda gelişme üniversitelerin lehine olmuştur. - YAY-KUR, mektupla öğretim gibi kuruluşların yatırım yönünden açıklık bulunması nedeniyle bu kurumlara yatırım yapılması mümkün olmamıştır - Plansız fakülte ve üniversite açılması, bunların öğretimlerinin misafir öğretim üyelerine dayanılarak yürütülmesi kaynak israfını artırmıştır.

3. BYKP Yıllık Programlar ve Yükseköğretime İlişkin Yasa ve Yönetmeliklerden Yararlanılarak Hazırlanmıştır.

KP : Kalkınma Planı Y : Yasa

BÖLÜM VI

DÖRDÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİ

1979-1983 yılları arasını kapsayan 4. BYKP dönemi Türk yükseköğretim sisteminde köklü bir yapısal değişikliğin yaşandığı dönem olmuştur.

Planlı dönemin başından itibaren çeşitli kurumlar tarafından ve farklı yasalarla yürütülen yükseköğretim sistemi 6 KASIM 1981 tarihinde yürürlüğe giren 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ile üniversite çatısı altında toplanmıştır.

6.1. DÖRDÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI (1979-1983)

6.1.1. Yükseköğretim Planlamasının Örgütlenmesi

4.BYKP'nında eğitim sisteminin bireyin fizik ve toplumsal çevresini değiştirme yeteneğini verecek ve toplumun gelişmesini sağlayacak biçimde yeniden düzenlenmesi öngörülmüştür. Bu ifade daha somutlaştırılarak "Milli Eğitim Bakanlığı başta olmak üzere eğitimle ilgili bütün kurumların, eğitimde öngörülen gelişmeleri uygulayacak, yurt düzeyine yayacak biçimde yeniden düzenlenmelerinin sağlanacağı" belirtilmiştir.²⁴¹

Yükseköğretime ilişkin politikalar ise;

a. Üniversite ve yüksekokullardan oluşacak yükseköğretimin, tüm nitelikleriyle, bir bütünlük içerisinde ele alınarak düzenlenmesi, çağdaş özerklik anlayışı çerçevesinde planlı yaklaşım ve plan disiplinine uygun olarak geliştirilmesi ve yönlendirilmesinin sağlanması;

b. Yükseköğretim kurumlarının ikilemleri giderecek ve kaynak israfını önleyecek biçimde, bütünlük ilkesi ve üniversite düzeyinde bölüm sistemine dayalı olarak, kurumsal niteliklerine göre yeniden düzenlenmesi,

c. Yükseköğretim kurumları ve kademeleri arasında amaç ve işlevlerine uygun, program ve standartlarını geliştirilmesini ve eşgüdümü sağlamak üzere Üniversitelerarası Kurul bünyesinde yeterli yetkilerle donatılmış bir örgüt oluşturulması, şeklinde ifade edilmiştir.²⁴²

241

DPT 4. BYKP s. 453-454.

242

Aynı. s. 450

Yükseköğretim kurumları arasında koordinasyonu sağlayacak bir örgüte olan ihtiyaç 4'ncü planda da özellikle vurgulanmıştır.

6.1.2. Öğretim Üyesi Yetiştirilmesi

Diğer planlarda olduğu gibi 4. BYKP'nda da öğretim üyesine olan ihtiyaç ve bunların yetiştirilmesine ilişkin politikalar tekrarlanmıştır.

4. BYKP'nında yükseköğretim kurumlarının öğretim üyesi yetiştirilmesi konusuna ağırlık verilerek; özellikle yurtiçinde doktora programlarının düzenlenmesine ilişkin etkili sistem geliştirilmesi amacıyla önlemlerin alınacağı ifade edilmiştir.²⁴³

Yükseköğretimden mezun edilecekleri zamanda yetiştirmek üzere, geriye doğru bir planlama yapılarak ihtiyaç duyulan dallarda öğretim üyelerinin yetiştirilmesi veya temini programı yapılacaktır.²⁴⁴

6.1.3. Fırsat ve Olanak Eşitliği Sağlanması

Yükseköğretime giriş konusu bu dönemde de güncelliğini sürdürmüştür. Yüzbinlerce öğrencinin yükseköğretim kurumları önünde meydana getirdiği yığılmayı gidermeye yönelik politikalar ortaya konulmaya çalışılmıştır. Ortaöğretimde yapılacak yeni düzenlemeler çerçevesinde yükseköğretime girişte, ortaöğretim programlarını ele alan ve kredi sistemine dayalı yeni bir yöntemin geliştirilmesini öngören politika bunlardan bir tanesidir.²⁴⁵

1982 ve 1983 yılları programlarında bu politika daha da somutlaştırılarak "yükseköğretime girişte, öğrencilerin yeteneklerinin lise programlarındaki başarılarını değerlendiren ve bu bölümlerin uzantısı olan yükseköğretim dallarına girmelerini teşvik edecek sistemin geliştirilmesi" öngörülmüştür.

Eğitim sisteminde yapılacak düzenlemelerle eğitimin hızla artan ticari meta haline dönüşmesini engellemek ve olanak eşitliği sağlamak temel ilkelere aittir.²⁴⁶

243

Ayni. s. 459.

244

DPT. 1983 Yılı Programı. s. 358.

245

DPT. 4. BYKP s. 458.

246

Ayni. s. 254.

4. BYKP dönemine ilişkin sayısal hedefler ise Çizelge-34'de belirtilmiştir

ÇİZELGE-34

YÜKSEKÖĞRETİM ÇAĞ NÜFUSU, ÖĞRENCİ SAYISI VE OKULLAŞMA ORANI HEDEFLERİ

(BİN)

Yıllar	Çağ Nüfusu (11-22)	Toplam Öğrenci	Okullaşma Oranı (Yüzde)
1979-80	3.713	385	10.4
1980-81	3.808	427	11.2
1981-82	3.882	526	12.2
1982-83	3.940	526	13.4
1983-84	3.958	598	15.0

DPT. 4. BYKP s. 454.

6.1.4. Kapasite Yaratılması.

Yükseköğretimde kurulmasına başlanılmış olan kurumlar yeterli öğretim koşullarına kavuşturulmadan ve öğretim elemanları sağlanmadan yeni yükseköğretim kurumları açılmaması" bu dönemin de temel politikaları arasında yer almıştır.²⁴⁷

Kapasite artırılmasına yönelik diğer politikaları aşağıdaki şekilde sıralamak mümkündür.

a. Kapasite artırılması için her kuruluşta kapasite kullanımı araştırması yapılarak, mevcut kapasitenin rasyonel kullanımı sağlanacaktır.²⁴⁸

b. Kapasite yaratılmasında insangücü açıkları dikkate alınacak ve bu konuda DPT'nin görüş ve işbirliği sağlanacaktır.²⁴⁹

c. Yaz okulu ve gece öğretimi için çalışma yapılacak yapılacaktır.²⁵⁰

d. Eğitim teknolojilerinden eğitimin kapasitesini artırmaya yönelik olarak yararlanılmasını sağlamak üzere araştırmalar yapılarak, ülke gereklerine

247

Aynı.

248

DPT 4.BYKP Ön.Ver. S. 456.

249

DPT. 1983 Yılı Programı Ön.Ver. s. 357.

250

Aynı.

uygun sonuçlar ortaya konulmaya çalışılacaktır.²⁵¹

6.1.5. Kalkınmanın Gerektirdiği İnsangücünün Yetiştirilmesi

Yeni kurumsal yapıya kavuşturulacak olan eğitim sisteminde teknik eğitime yönelik okulların açılmasına sanayinin gelişme doğrultusunda ve bölgelerarası dengeyi gözetecek şekilde öncelik verilecektir.²⁵²

Yükseköğretimde hangi dallarda hangi yıllara kadar kaç mezun verileceği çalışmalarına insangücü planlaması disiplini içerisinde program döneminde başlanacak ve 5. BYKP'a yetiştirilecek şekilde tamamlanacaktır.²⁵³

6.1.6. Kaynakların Etkin Kullanımı

Yükseköğretim kuruluşlarının daha ucuz ve verimli çalışmasını sağlamak amacıyla her üniversitenin gelişme planını hazırlamak üzere program döneminde çalışmalara başlanılacaktır.²⁵⁴

Öğretim üyelerinden daha çok yararlanılmasını sağlamak üzere, doktoralı asistanlardan öğretim üyesi olarak yararlanılması, tam gün çalışma koşullarının uygulanması ve yeni yükseköğretim kurumlarının gereksinimine dönük bir rotasyon sistemi düzenlenmesi için gerekli önlemler alınacaktır. Ayrıca yükseköğretimde öğretim üye kadrolarının tutarlı bir biçimde tahsisini etkili ve dengeli dağıtımını sağlamak amacıyla yeni kadro düzenlemesi yapılacak, yeni kadro istemleri plan ve programlardaki yükseköğretim politikaları çerçevesinde değerlendirilecektir.²⁵⁵

Bu dönemde yükseköğretime yatırımlar için 13.250.000.000 TL. (1978 fiyatlarıyla) ödenek ayrılmış olup, bu pay toplam eğitim yatırımlarının % 17.5'ini oluşturmaktadır.²⁵⁶

251

DPT 4. BYKP. s. 459.

252

Aynı. s. 254.

253

DPT 1983 Yılı Programı s. 358.

254

Aynı.

255

DPT. 4. BYKP s. 459.

256

Aynı. s. 453.

6.2 YÜKSEKÖĞRETİME İLİŞKİN YASA VE YÖNETMELİKLER

4. BYKP döneminde yükseköğretim sistemimiz, iki ayrı dönemi birarada yaşamıştır. 1979-1981 yılları arasında çeşitli yasalarla yönetilen yükseköğretim sistemimiz 6 KASIM 1981 tarihinden itibaren 2547 sayılı yasaya göre ve üniversiteler çatısı altında toplanmıştır.

2 Haziran 1979 gün ve 16654 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 1472 sayılı Kanunla açılmış bulunan Resmi Yüksekokulların Üniversite ve akademilere devredilmesi hakkındaki 2237 sayılı kanunla "Bu okulların birleştirilmesi, fakülte, bölüm enstitü veya başka bir eğitim kurumu haline getirilmesi okulun bağlı bulunduğu üniversite ve akademi yetkili organının kararı ile olur" hükmü getirilmiştir.

Akademi-Üniversite çatışması 1979 tarihinden itibaren daha da artmıştır. Akademilerin kendilerini üniversite sayarak fakülteler açması sürüşmeyi su yüzüne çıkarmıştır.1980 yılı başlarında üniversiteler Danıştaya başvurarak akademiler tarafından açılan tıp fakültelerinin kapatılmalarını sağlamışlardır.

Yükseköğretim sistemimizin yaşadığı karmaşa çeşitli kurumları arayışlar içine sokmuştur. Bu amaçla Mart 1979 ayında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yeni üniversite yasası hazırlanmıştır.

Yeni yasa tasarısının gerekçeleri o günkü durumu detaylı bir şekilde gözler önüne sermektedir.

Üniversiteler 1750, İktisadi Ticari İlimler Akademileri 7334, Devlet Mimarlık Mühendislik Akademileri 1784, Milli Eğitim Bakanlığı ile ilgili Devlet Mimarlık Mühendislik Akademileri 1184,Devlet Güzel Sanatlar Akademileri 1172 sayılı yasalarla yönetilmektedir. Bu yasaların çeşitliliği;

- a. Yükseköğretim kurumlarının işlevlerini engellemekte,
- b. Statü farklılıkları nedeniyle özlük hakları bakımından haksızlıklar yaratmakta ve huzursuzluklara neden olmakta,
- c. Devlet bütçesinde savurganlığa neden olmakta,
- d. Değişik düzeylerde öğretim yapılması değişik kalitede eleman yetiştirilmesine neden olmakta,
- e. Öğrenci alımlarında gerek ulusal istihdam, gerekse kapasitelerin yaratılması ve kullanılmasında önemli sorunlar yaratmakta, gereksiz tekraklar yapılarak kullanılmayan kapasiteler yaratılmasına neden olmaktadır.

Yasa tasarısının getirdiği ve araştırmanın kapsamına giren ilkeler ise;

- a. Bütünleşme ve merkezi yönetim,
- b. Öğretim üyeliği,

- c. Rotasyon,
d. Tamgün çalışma başlıkları altında toplanmıştır.Ancak yasa yürürlüğü girememiştir.

6.2.1. 1982 ANAYASASI

7 Kasım 1982 de kabul edilen Anayasanın yükseköğretime ilişkin hükümleri 130 ve 131'nci maddelerinde belirtilmiştir.²⁵⁷

130. maddede çağdaş eğitim-öğretim esaslarına dayanan bir düzen içinde milletin ve ülkenin ihtiyaçlarına uygun insanı yetiştirmek amacı ile, orta öğretime dayalı çeşitli düzeylerde eğitim-öğretim, bilimsel araştırma, yayın ve danışmanlık yapmak, ülkeye ve insanlığa hizmet etmek üzere, çeşitli birimlerden oluşan kamu tüzel kişiliğine ve bilimsel özerkliğe sahip üniversiteler devlet eliyle kurulur hükmüne yer verilmiştir.

Anayasa ile "kazanç amacına yönelik olmamak koşulu ile vakıflar tarafından yükseköğrenim kurumu kurabilmelerine" olanak tanınmıştır. Bu politikanın getirilmesinde yükseköğreminde kapasite artırımında bir destek sağlanmasının yanısıra, kamu harcamalarında tasarruf sağlanmasının amaçlandığı değerlendirilmiştir.

Anayasanın üst kuruluşlarını düzenleyen 131. maddesi ile "yükseköğretim kurumlarının öğretimini planlamak, düzenlemek, yönetmek, denetlemek, eğitim-öğretim ve bilimsel araştırma faaliyetlerini yönlendirmek, bu kurumların amaçları doğrultusunda geliştirilmesini, tahsis edilen kaynakların etkili bir biçimde kullanılmasını sağlamak ve öğretim elemanlarının yetiştirilmesi için planlama yapmak amacı ile Yüksek Öğretim Kurulu kurulacağı" hükme bağlanmıştır.

Üniversitelerin yurt sathına dengeli bir biçimde dağıtılması, Anayasada öngörülen diğer hükümdür.

6.2.2. 2547 SAYILI YÜKSEKÖĞRETİM KANUNU

6 KASIM 1981 tarihinde yürürlüğe giren 2547 sayılı Kanunla Türk yükseköğretim sistemi yeni bir yapıya kavuşturulmuştur. Yasanın gerekçesinde yer alan hükümleri aşağıdaki şekilde özetlemek mümkündür.

²⁵⁷

T.C. Anayasası (2709 S.K.) Resmî Gazete.17844; Ekim 1982.

a. Yükseköğretim bütünüğü kurumların planlara ve koordinasyonunun sağlanması, öğrenim ve öğrenim özgürlüklerinin güvenlik altında bulun durulması, devletin gözetim ve denetiminin sağlanması, yükseköğretimin toplum ihtiyaçlarına yönelmesi, yükseköğretimde fırsat ve imkan eşitliği, kaynakların etkin ve rasyonel kullanılma verecek politikaları gerçekleştirecek öğretim kurumlarının üzerinde bir organ kurulamaması nedeniyle üniversite, akademi ve yüksekokulların işleyişinde boşluklar ve tutarsızlıklar meydana gelmiştir.

b. Başlangıçta belirli bir hızla, sonraları artış gösteren yükseköğretim kurumlarımızın yarattıkları kapasite, yükseköğrenim önünde oluşan yığılmaları karşılamada yetersiz kalmıştır.

c. Kapasite sorununa çözüm aranırken yüksek öğretim kurumlarının kurulmasında ilke olabilecek "kalkınma planlarında hedef olarak seçilmiş ve sanayileşmeye yönelik alt yapının olduğu," "sosyo ekonomik gelişmenin mevcut olduğu" ve "yükseköğretim kurumlarının genellikle gelişmesi gereken bölgelere" yayılması gibi araştırmalar dayalı olgulara rağmen kısa sürede üniversite sayısı planlamasız bir şekilde 9'dan 19'a çıkarılmış, aynı nitelikteki atılım akademi ve yüksekokul kurulmasında da izlenmiştir.

d. Üniversite ve diğer yükseköğretim kurumlarının kurulması konusunda, planlarda her konunun ayrı bir proje olarak ele alınarak tüm olanaklar sağlandıktan sonra kuruluşa geçilmesi öngörülmüşken, öğretim üyesi açısından dengeli bir dağılımın veya rotasyonun belli bir yöntemle bağlanması, tamgün yasanın kesin bir şekilde uygulanması, öğretim üyesi ihtiyacının karşılanması gibi hususlar gerçekleştirilmek sizin yeni kurumlar açılması yoluna gidilmiştir.

e. Kapasite artırımının küçük bir kısmı üniversitelerce, büyük bölümü ise akademiler ve yüksekokullarca gerçekleştirilmiştir. Üniversitelerin gelişmede yavaşlığı bu kesime tahsis edilen kaynaklar dikkate alındığında kullanılmayan ve değerlendirilmeyen bir kapasite varlığı sözkonusudur.

f. Kapasite artırma endişesi ile öğretim olanakları gerçekleştirilmeden açılan yükseköğretim kurumlarında, öğretim gereken düzeyde sürdürülememekte ve yerleşik öğretim üyelerinin bulunmaması nedeniyle yapılan eğitim büyük harcamaları gerektirmektedir. Anılan husus öğretim üyelerinin toplandığı büyük şehirlerdeki kurumların mezunları ile öğretim üyesi sıkıntısı çeken ve aynı diplomayı veren diğer kurumların arasında ülke menfaatlerini zedeleyen nitelik farklılıklarına neden olmaktadır.

g. Öte yandan plan hedeflerini ve eğitim standartlarını düşünmeksizin sadece yükseköğretime olan talebi hafifletmek amacıyla gerekli ön hazırlıklar tamamlanmadan ve koşullara uygunluğu sağlanmadan geliştirici bir özlem olarak girişilen ön lisans açık öğretim ve özellikle YAY-KUR uygulamaları yeni ve önemli boyutlara ulaşan sorunlar olmaktan öte bir sonuç sağlayamamıştır.

h. Öğretim elemanı yetiştirmek üzere yurt dışına büyük ölçüde öğrenci gönderilmesi planlanmış, ancak 1416 sayılı kanun uyarınca yukarıda belirtilen amacı gerçekleştirmek üzere yurtdışına gönderilen elemanların sayıca plan hedeflerinin gerisinde kalması yanında, dönüşlerinde görevlendirilmelerinin etkin ve düzenli bir yöntemle bağlanamamış olması, yurt dışına beyin göçü ve yasal boşluklar nedeniyle ayrılmaların önlenememesi, öğretim üyesi sorununu

olumsuz yönde etkilemiştir.

i. Öğretim elemanı ihtiyacının gerçekçi olarak karşılanamamasının bir nedeni de akademik ünvan ve yetkilerin tüm yükseköğretim kurumlarında geçerli ve yeterli ölçülere bağlanamamış olmasıdır.²⁵⁸

6.2.2.1. Yükseköğretim Planlanmasının Örgütlenmesi

Planlı kalkınma dönemi başından itibaren dile getirilen ve anayasada da öngörülen merkezi karar örgütünün kuruluşu 2547 sayılı kanun ile gerçekleşmiştir.²⁵⁹

Yasanın 6. maddesi yükseköğretim kurulu'nu, tüm yükseköğretimi düzenleyen ve yükseköğretim kurumlarına yön veren, özerkliğe ve kamu tüzel kişiliğine sahip bir kuruluş olarak tanımlamış ve bu kurula Yüksek Denetleme Kurulu, Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi ile gerekli planlama, araştırma, geliştirme, değerlendirme, bütçe, yatırım ve koordinasyon faaliyetleri ilgili birimleri bağlamıştır. (Madde 6)²⁶⁰

Yükseköğretim Kurulunun 7. maddede açıklanan ve araştırma kapsamında olan görevleri şunlardır:

a. Yükseköğretim kurumlarının belirlenen amaç, hedef ve ilkeler doğrultusunda kurulması, geliştirilmesi, eğitim-öğretim faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi ve yükseköğretim alanlarının ihtiyaç duyduğu öğretim elemanlarının yurt içinde ve yurt dışında yetiştirilmesi için kısa ve uzun vadeli planlar hazırlamak, üniversitelere tahsis edilen kaynakların, bu plan ve programlar çerçevesinde etkili bir biçimde kullanılmasını gözetim ve denetim altında bulundurmak,

b. Yükseköğretim kurumları arasında bu Kanunda belirtilen amaç, ilke ve hedefler doğrultusunda birleştirici, bütünleştirici, sürekli, ahenkli ve geliştirici işbirliği ve koordinasyonu sağlamak,

c. Üniversite çalışmalarının en verimli düzeyde sürdürülmesi için büyümenin sınırlarını tespit etmek ve yaz öğretimi, gece öğretimi, ikil öğretim gibi tedbir almak,

d. Devlet kalkınma planlarının ilke ve hedefleri doğrultusunda ve yükseköğretim planlaması çerçevesi içinde,

(1) Yeni üniversite kurulmasına ve gerektiğinde birleştirilmesine ilişkin önerilerini veya görüşlerini Millî Eğitim Bakanlığına sunmak,

258

Yükseköğretim Kanunu Tasarısı ve İhtisas Komisyon Raporu (1/203)
M.G.K. Tutanak Dergisi Birleşim 77-90 (Ekim 1981) s. 1-2

259

Yükseköğretim Kanunu (2547 S.K.). Kasım 1981.

260

Aynı.

(2) Bir Üniversite içinde fakülte, enstitü ve yüksekokul açılmasına, birleştirilmesi veya kapatılması ile ilgili olarak doğrudan veya üniversitelerden gelecek önerilere dayalı kararlar almak ve gereği için Milli Eğitim Bakanlığına sunmak,

Yükseköğretim kurumları içinde bölüm, anabilim ve anasanat dalları ile uygulama ve araştırma merkezi, açılması, birleştirilmesi veya kapatılması; konservatuvar, meslek yüksekokulu veya hazırlık okulu veya birimleri kurulması ile ilgili olarak doğrudan veya üniversitelerden gelecek öneriler üzerine karar vermek,

(3) Bakanlıklar tarafından kurulacak yüksek öğretim kurumlarının kuruluş, amaç ve esaslarını inceleyerek görüşlerini ilgili makama sunmak,

e. Üniversitelerin ihtiyaçlarını, eğitim-öğretim programlarını, bilim dallarının niteliklerini, araştırma faaliyetlerini uygulama alanlarını, bina, araç gereç ve benzeri imkanlar ve öğrenci sayılarını ve diğer ilgili hususları dikkate alarak; üniversitelerin profesör, doçent ve yardımcı doçent kadrolarını dengeli bir oranda tespit etmek,

f. Üniversitelerin her eğitim-öğretim programına kabul edeceği öğrenci sayısı önerilerini inceleyerek kapasitelerini tespit etmek; insan gücü planlaması, kurumların kapasiteleri ve öğrencilerin ilgi ve yetenekleri doğrultusunda ortaöğretimdeki yönlendirme esaslarını da dikkate alarak öğrencilerin seçilmesi ve kabul edilmesi ile ilgili esasları tespit etmek,

g. Yükseköğretim kurumlarında ve bu kurumlara girişte imkan ve fırsat eşitliği sağlayacak önlemleri almak.²⁶¹

Yasanın öğretim yardımcılarını tanımlayan 31 ve 33.maddelerinde eğitim öğretim planlamacılarına da yer verilmiştir. Böylece yükseköğretim kurumlarında eğitim-öğretim planlamacılarının görevlendirilmesi gerektiği bir yükseköğretim yasasında yer almıştır.

Yükseköğretim kurumları 20 TEMMUZ 1982 tarih ve 41 sayılı Kanun Hükmündeki Kararname ile yeniden düzenlenmiştir. Bu düzenleme ile 13 DMMA, 6 İTİA, 20 yükseköğretim okulu, 16 eğitim enstitüsü, 7 yüksek islam enstitüsü, 49 meslek yüksekokulu üniversite çatısı altında toplanmıştır.

41 sayılı kanun hükmündeki kararnamenin yürürlüğe girmesi ile Türk yükseköğretim sisteminde 27 üniversite 183 fakülte, 104 enstitü ve 131 yüksekokul oluşmuştur.²⁶²

261

Aynı.

262

Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Hakkında KHK (41Sayılı KHK) Resmi Gazete. 17760; Temmuz 1982

6.2.2.2. Öğretim Üyesi Yetiştirilmesi

Öğretim üyesi yetiştirme esasları yasada aşağıdaki şekilde yer almıştır.

Yükseköğretim kurumları; kendilerinin ve yeni kurulmuş ve kurulacak diğer yükseköğretim kurumlarının ihtiyacı için yurt içinde ve yurt dışında kalkınma planı ilke ve hedeflerine ve yükseköğretim Kurulunun belirteceği ve esaslara göre öğretim elemanı yetiştirirler.

Öğretim elemanı yetiştirilmesi amacıyla üniversitelerin araştırma görevleri kadroları, araştırma veya doktora yaptırmak üzere başka bir üniversiteye, Yükseköğretim Kurulunca geçici olarak tahsis edilebilir. Bu şekilde doktora veya tıpta uzmanlık payesi alanlar, bu eğitimin sonunda kadroları ile birlikte kendi üniversitelerine dönerler.

Yurt içi veya yurt dışında yetiştirilen öğretim elemanları genel hükümlere göre bağlı oldukları yükseköğretim kurumlarında mecburi hizmetlerini yerine getirmek zorundadır. Bu hükümlülüğü yerine getirmeyenlere, yükseköğretim kurumlarında görev verilmez. Özel kanunla getirilen mecburi hizmet çalışmaları bu hükümün dışındadır. (Madde 35)²⁶³

Yasanın yukarıda belirtilen 2. fıkrasının hükümleri paralelinde çıkarılan "Bir Üniversite Adına Bir Diğer Üniversitede Lisansüstü Eğitim Gören Araştırma Görevlileri Hakkında Yönetmelik" te araştırma görevlilerinin gelişmiş üniversitelerin olanaklarından yararlanarak yetişmelerini sağlamak amacı ile geçici olarak görevlendirilmelerine ilişkin esaslar açıklanmıştır.²⁶⁴

6.2.2.3. Fırsat ve Olanak Eşitliği Sağlanması

Yükseköğretime ilişkin ana ilkelerin sıralandığı 5.maddede yükseköğretimde imkan ve fırsat eşitliğini sağlayacak önlemlerin alınacağı belirtilmiştir.

Diğer bir hüküm ise yükseköğretime girişi belirleyen 45. maddedir. Bu madde ile yükseköğretim kurumlarına giriş hakkı getirilen kıstaslarla sınırlandırılmıştır. Buna göre;

- a. Yükseköğretim kurumlarına girme niteliğini kazanmış öğrencilere ortaöğretim kurumlarını bitirdikleri tarihten itibaren altı yıl içerisinde üç,
- b. Bir yükseköğretim kurumunda öğrenci olup, tekrar sınava girmek isteyenlere bir,
- c. Başarısızlık nedeniyle yükseköğretim kurumlarından ilişkisi kesilmiş

²⁶³

Aynı.

²⁶⁴

Bir Üniversite Adına Bir Diğer Üniversite Lisansüstü Eğitim Gören Araştırma Görevlileri Hakkında Yönetmelik Resmî Gazete 18223, Kasım 1983.

olanlardan ortaöğretim kurumlarını bitirdikleri tarihten itibaren altı yıl geçmemiş ve b bendindeki sınava girme hakkını kullanmamış olanlara bir,

d. Bir yükseköğretimi bitirip başka bir bilim alanında öğrenim yapmak isteyenlere iki kez sınava girme hakkı tanınmıştır. (Madde 45)²⁶⁵

Eğitimde fırsat ve imkan eşitliği ilkesi ile taban tabana zıt olan bu hükümler 4. BYKP döneminin son dilimi olan 1983 yılında yapılan yasa değişikliği ile yürürlükten kaldırılmıştır.²⁶⁶

45. maddede öğrencilerin ortaöğretimdeki başarılarının dikkate alınacağı, ortaöğretimi başarı ile bitiren adayların kontenjanlar, tercih ve puanları dikkate alınarak yerleştirilecekleri vurgulanmıştır.

Öğrencilerin ortaöğretim başarılarının değerlendirilmesinin yanısıra bir mesleğe yönelik liselerden mezun olanlara, kendi alanlarına uygun yükseköğretim kurumlarına girişte ilave bir puan verilmesi, belirli dallarda üstün yeteneği olan öğrencilere kendi alanlarında eğitim yapmak kaydıyla özel sınavlar yapılması yasa maddesinde yer alan diğer yeniliklerdir.

Yükseköğretime öğrenci alınması amacıyla sınavları hazırlamak ve yapmak, öğrenci isteklerini de gözönünde tutarak Yüksek Öğretim Kurulunun tesbit ettiği esaslara göre değerlendirmek, öğrenci adaylarının yükseköğretim kurumlarına yerleştirilmesini sağlamak amacıyla yasanın 10. maddesi gereğince Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) kurulmuştur.

Ö.S.Y.M.'nin kuruluş, işleyiş ve görevleri 6 Ocak 1982 tarihinde yayınlanan yönetmelikte açıklanmıştır. Merkezin öğrenci seçme ve yerleştirme işlemlerini adayların tercihlerinin yanısıra, Yükseköğretim Kurulunun insangücü planlaması, yükseköğretim kurumlarının kapasitelerini dikkate alarak belirleyeceği kontenjanlara göre yapılacağı yönetmeliğin 9. maddesinde açıklanmıştır.²⁶⁷

6.2.2.4 Kapasite Yaratılması

Kapasite yaratılmasına ilişkin olarak yasada açıklanan hükümler şunlardır:

a. Yeni Üniversiteler, Üniversiteler İçinde fakülte, enstitü ve yüksekokullar,

265

Aynı.

266

2547 Sayılı Kanunun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Kanun (2880 S.K.) Resmi Gazete. Ağustos; 1983.

267

Ö.S.Y.M. Kuruluş, İşleyiş ve Görev Yönetmeliği Resmi Gazete. 17566; Ocak 1982.

devlet kalkınma planları ilke ve hedefleri doğrultusunda ve yükseköğretim planlaması çerçevesinde Yükseköğretim Kurulunun olumlu görüşü ve önerisi üzerine kanunla kurulur.

b. Meslek elemanı yetiştiren bakanlıklara bağlı yüksekokullar, Yükseköğretim Kurulunun tespit edeceği esaslara göre Bakanlar Kurulu kararı ile kurulur.

c. Yükseköğretim kurumlarının geliştirilmesi, verimlerinin artırılması, genişletilmesi ve bü tün yurda yaygınlaştırılması amacına, yönelik olarak yenilerinin açılması, örgün-yaygın-sürekli ve açık öğretimi de kapsayacak şekilde planlanır ve gerçekleştirilir. (Madde 5) ²⁶⁸

41 sayılı KHK 30 Mart 1983 tarihinde 2809 sayılı yasa olarak düzenlenmiştir. 2809 sayılı yasaya göre 8 yeni üniversite kurulmuş, birçok yükseköğretim kurumunun adı, statüsü ve bağlantısı değiştirilmiştir. Yeni üniversitelerin biri Ankara, üçü İstanbul, biri İzmir diğerleri ise Antalya, Van ve Edirne'de kurulmuştur. ²⁶⁹

Kapasite yaratılmasına yönelik diğer bir politika da Anadolu Üniversitesine bağlı olarak Açık Öğretim Fakültesi kurulmasıdır. Radyo-TV gibi teknolojik olanakları kullanarak öğretim yapan Açık Öğretim Fakültesi ile bir yüksekokula girememiş öğrencilerle, devam zorunluluğu olmaması nedeniyle çalışan ve bu nedenle bir örgün öğretim kurumuna devam edemeyen öğrencilere yükseköğretim olanağı sağlanmıştır.

6 Kasım 1982 tarihinde yayınlanan Açık Yükseköğretim Yönetmeliğinde açık öğretim öğrencileri ile aynı öğretim programına devam eden öğrenciler arasında bir fark bulunmadığı, her iki yoldan mezun olanların eşit hak ve yetkilere sahip olacakları belirtilmiştir. ²⁷⁰

6.2.2.5. Kalkınmanın Gerektirdiği İnsangücünün Yetiştirilmesi

Yasanın 4'ncü maddesinde yükseköğretimin amacı; "öğrencilerin ilgi ve yeteneklerini yurt kalkınmasına ve ihtiyaçlarına cevap verecek, aynı zamanda kendi refah ve mutluluğunu sağlayacak bir mesleğin sahibi olarak yetiştirilmek" olarak belirtilmiştir. Yine aynı madde içerisinde yükseköğretimin kurumlarına ulusal gelişmeye ve kalkınmaya destek olmak görevi verilmiştir. (Madde 4) ²⁷¹

268

Aynı.

269

2880 Sayılı Kanun.

270

Açıköğretim Yönetmeliği Resmi Gazete, 17860, Kasım 1982.

271

Aynı.

Yükseköğretimin ana ilkelerinin sıralandığı 5. maddede ise "üretim-insangücü-eğitim unsurları arasında dengenin sağlanması, milli eğitim politikası, kalkınma planları ilke ve hedefleri doğrultusunda ülke ve çevre ihtiyaçlarının karşılanması örgün, sürekli, yaygın ve açıköğretimi de kapsayacak şekilde planlanır ve gerçekleştirilir." hükmüne yer verilmiştir.

12. madde ile yükseköğretim kurumlarına:

a. Milli eğitim politikası ve kalkınma planları ilke ve hedefleri ile Yükseköğretim Kurulu tarafından yapılan plan ve programlar doğrultusunda, ülkenin ihtiyacı olan dallarda ve sayıda insanı yetiştirmek,

b. Örgün, yaygın, sürekli ve açık eğitim yoluyla toplumun, özellikle sanayileşme ve tarımda modernleşme alanlarında eğitilmesini sağlamak,

c. Yörelereindeki tarım ve sanayinin gelişmesine ve ihtiyaçlarına uygun meslek elemanlarının yetiştirilmesine ve bilgilerinin gelişmesine katkıda bulunmak, sanayi, tarım ve sağlık hizmetleri ile diğer hizmetlerde modernleşmeyi, üretimde artışı sağlayacak çalışma ve programlar yapmak, uygulamak ve yapılara katılmak, bununla ilgili kurumlarla işbirliği yapmak ve çevre sorunlarına çözüm getirecek önerilerde bulunmak, görevleri verilmiştir. (Madde 12) ²⁷²

6.2.2.6 Kaynakların Etkin Kullanımı

Ana ilkeler başlığı altında verilen 5. maddede "Yükseköğretime ayrılan kaynakların ve ihtisas gücünün dağılımının örgün, yaygın, sürekli ve açık öğretimi de kapsayacak şekilde planlanacağı ve gerçekleştirileceği" görevi Yükseköğretim Kuruluna ve yükseköğretim kurumlarına verilmiştir.

Yardımcı doçentliğe atamaya ilişkin 23. maddede "Bir üniversitede boşalan yardımcı doçentlik kadrosuna o üniversitede doktora veya tıpta uzmanlık veya belli bir sanat dalında yeterlik kazananlar en az üç yıl geçmeden başvuramazlar." Profesörlüğe atamaya ilişkin 26. maddede ise "başka bir üniversitede en az üç yıl hizmet etmiş olanlar atanır" hükümleri getirilmiştir. Bu durumda doçentler başka bir üniversitede açık bulunan bir profesör kadrosuna hemen başvurabilmekte, doktorasını almış elemanlar ise diğer bir üniversitedeki kadroya hemen başvurabildikleri halde, kendi üniversitelerindeki kadroya 3 yıl sonra başvurabilmektedir. Söz konusu hükümlerle öğretim elemanlarının dengeli dağılımlarının sağlanmasının amaçlandığı değerlendirilmiştir.

Yabancı ülkelerde alınan profesörlük ve doçentlik ünvanlarının kullanılması (Madde 27-28) ve yabancı uyruklu öğretim elemanlarından yararlanılmasına olanak tanıyan (Madde 34) politikaları insanı kaynaklarının etkin olarak kullanılmasına yönelik politikalar olarak nitelendirmek mümkündür.

Bu amaca yönelik diğ er bir yasa hükmü ise çalışma esaslarını belirten 36. maddede yer almıştır. Söz konusu madde ile devamlı statüde çalışanlara tamgün çalışma esası getirilerek profesör, doçent ve yardımcı doçentlerin bütün mesailerini üniversite çalışmalarına vermeleri sağlanarak, serbest meslek icra etmelerinin önlenmesi amaçlanmıştır. Kısmi statüde çalışanlara ise en az 20 saat üniversitede bulunma zorunluluğu getirilmiş, ancak bazı haklardan alacakları pay azaltılmıştır. (Madde 36)²⁷³

Öğretim üyesi açısından kurumlararası yardımlaşmayı öngören 40. madde ile;

a. Öğretim üyelerinin ders yüklerini öncelikle kendi fakülte ve yüksekokullarında, dolduramadıkları takdirde kendi üniversitelerinin diğ er birimlerinde, bu da olmadığı takdirde o şehirdeki diğ er yükseköğretim kurumlarında doldurmaları,

b. İhtiyaç halinde en az bir öğretim yılı başka bir üniversitede görevlendirilebilmeleri öngörülmüştür. (Madde 40) ²⁷⁴

41. madde de ise yükseköğretim kurumlarının öğretim üyesi ihtiyaçlarının karşılanması esasları belirlenmiş ve rotasyon sistemi getirilmiştir.

Yasanın ilk çıkış şeklinde 2 yıl olarak belirlenen görevlendirme süresi, daha sonra yapılan düzenleme ile "1 yarıyıldan az, 4 yarıyıldan fazla olmamak" şeklinde yeniden düzenlenmiştir. Bu şekilde görevlendirilenlerin kendi üniversitelerindeki kadro ve özlük hakları korunurken, göreve katılmamaları halinde istifa etmiş sayılacakları belirtilmiştir.²⁷⁵

40 ve 41. maddeler ile yeni kurulan, gelişmekte olan ya da ihtiyacı bulunan yükseköğretim kurumlarının öğretim üyesi gereksinimlerinin geçici de olsa karşılanmasının amaçlandığı değerlendirilmiştir.

Lisans ve ön lisans düzeyinde uygulanacak süreleri belirten 44. madde ile ön lisans düzeyinde öğrenim yapanlara 1 yıl, lisans düzeyinde öğretim yapanlara ise normal öğretim sürelerine 2 yıl ilave süre tanınmıştır. Öğrencilerin ilave süreler sonunda öğrenimlerini bitirmeleri zorunlu kılınarak başarılı olamayacakları bir yüksekokulda yıllarını ziyan etmeleri önlenmeye çalışılmıştır. Böylece yeni öğrencilere olanak tanındığı gibi madde ve insangücü

273

Aynı.

274

Aynı.

275

2880 Sayılı Kanun

kaynaklarının boşa gitmemesi amaçlanmıştır. (Madde 44) ²⁷⁶

Öğrencilerden alınacak harçları açıklayan 46. maddede harç miktarlarının öğrencilerin öğrenim dallarının nitelikleri ve süreleri gözönünde tutularak her yıl Yükseköğretim Kurulunun önerisi ile Bakanlar kurulunca belirleneceği, eğitim-öğretim programının veya öğretim alanının maliyet bedelinin en çok beşte birinin öğrenciden harç olarak alınacağı belirtilmiştir. Alınan bu harçların ise Öğrenci Harçlar Fonuna aktarılarak kendilerinin beslenme, kültürel ve sportif faaliyetleri ile sosyal ihtiyaçları için kullanılacağı belirtilmiştir. (Madde 46) ²⁷⁷

6.2.3. DİĞER YASA VE YÖNETMELİKLER

11 EKİM 1983 yılında kabul edilen yükseköğretim Personel Kanunu ile öğretim elemanlarının özlük hakları, ek ders ücretleri, emekli ve yabancı öğretim elemanlarının sözleşmeli olarak çalışma usul ve esasları belirlenmiştir. ²⁷⁸

2547 sayılı Kanun 65. maddesi gereğince yasada yer alan çeşitli hususlar çıkarılan yönetmelikler detaylandırılmıştır.

6.3. KALKINMA PLANI İLE YASA VE YÖNETMELİKLERİN İLİŞKİSİ

6.3.1. Yükseköğretim Planlamasının Örgütlenmesi

2 ve 3'ncü planlarda olduğu gibi 4. BYKP'nda "üniversite ve yüksekokullardan oluşacak yükseköğretimin tüm nitelikleriyle bir bütünlük içinde ele alınarak düzenlenmesi" ve "yükseköğretim kurumları fonksiyonları açısından ikilemleri giderecek ve kaynak israfını önleyecek şekilde, bütünlük ilkesi ve üniversite düzeyinde bölüm sistemine dayalı olarak kurumsal niteliklerine göre yeniden düzenlenmesi" yükseköğretimin planlamasını ve koordinasyonu gerçekleştirecek örgütün kurulması" politikaları öngörülmüştür.

2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu, 41 sayılı Yükseköğretim Kurumları

276

Aynı.

277

Aynı.

278

Yükseköğretim Personel Kanunu (2914 S.K.) Resmî Gazete, 18/9/83; Ekim 1983.

Teşkilatı Hakkında Kanun Hükmünde Karamame ve 1982 yılı Anayasası ile planlarda öngörülen politikalar yasal olarak gerekçeleştirilmiştir.

Sözkonusu yasalarla tüm üniversite-akademi ve yüksekokullar aynı çatı altında toplanmıştır.

6.3.2. Öğretim Üyesi Yetiştirilmesi

4. BYKP'nda öğretim üyesi yetiştirmek amacıyla yurt içinde doktora programlarına ağırlık verilmesi ilkesi benimsenmiştir. 41 sayılı KHK ile kalkınma planındaki ilkeye uygun olarak, lisansüstü öğretimin yaygınlaştırılması amacıyla çeşitli alanlarda öğretim yapan 104 enstitü kurulmuştur.

2547 sayılı yasa ile getirilen yurt içinde ve yurt dışında kalkınma ilke ve hedeflerine göre öğretim elemanı yetiştirilmesi politikası kalkınma planlarında belirtilen politikalarla tutarlılık göstermektedir.

6.3.3. Fırsat ve Olanak Eşitliği Sağlanması

Yükseköğretime girişte ortaöğretim programlarını ve öğrenci başarılarını dikkate alan bir yöntem geliştirilmesi 4. BYKP ile yıllık programlarda öngörülen bir politikadır.

2547 sayılı yasada da benimsenen sözkonusu politika ile öğrencilerin ortaöğretimdeki başarılarının değerlendirilmesine olanak tanındığı gibi bir mesleğe yönelik lise mezunları ile belirli dallarda üstün yeteneği olan öğrencilere kendi alanlarında eğitim yapmak kaydıyla ilave puan ve özel sınavlar yapabilme imkanı getirilmiştir.

6.3.4. Kapasite Yaratılması

Her plan döneminde olduğu gibi 4. BYKP'nında da yeterli koşullar oluşturulmadan yeni yükseköğretim kurumu açılmayacağı, 2547 sayılı yasada ise yeni üniversitelerin kalkınma planlarının ilke ve hedefleri doğrultusunda ve yükseköğretim planlaması çerçevesinde kurulacağı belirtilmiştir. Plan ve yasa ilkeleri tutarlılık göstermesine karşın 30 Mart 1982 tarihinde çıkarılan 2809 sayılı yasa ile 8 yeni üniversite daha kurularak, üniversite sayısı 27'ye çıkarılmıştır.

4. BYKP'nında öngörülen yaz okulu ve gece öğretimi için çalışma yapılması politikası, 2547 sayılı yasanın da politikaları arasında yer almış ve bu görev Yükseköğretim Kuruluna verilmiştir.

Kapasite artırımında eğitim teknolojilerinden yararlanılmasını öngören plan

politikası paralelinde, Açık Öğretim Fakültesi kurulmuştur.

6.3.5. Kalkınmanın Gerektirdiği İnsangücünün Yetiştirilmesi.

4. BYKP'nında tekrarlanan "ekonominin gereksinim duyduğu alanlarda insangücü yetiştirilmesi" politikası gerek Anayasa, gerekse 2547 sayılı yasanın çeşitli maddelerinde yer almıştır.

Anayasada ülkenin ve milletin ihtiyaçlarına uygun insangücünün yetiştirilmesi görevi yükseköğretim kurumlarına verilirken, Yükseköğretim Kanununda üretim- insangücü ve eğitim unsurları arasındaki dengenin milli eğitim ve kalkınma planları doğrultusunda yapılacağı ve ülkenin ihtiyaçları doğrultusunda insangücü yetiştirileceği vurgulanmıştır.

6.3.6. Kaynakların Etkin Kullanımı

4. BYKP'nda öğretim üyelerinin tutarlı bir şekilde tahsisini, etkili ve dengeli dağıtımını sağlamak üzere yeni bir kadro düzenlemesi öngörülmüş, Yükseköğretim Kanununda ise ihtisas gücünün dağılımının örgün-yaygın ve açık öğretimi kapsayacak şekilde planlanacağı ve geliştirileceği ifade edilmiştir.

4. BYKP'nda öğretim üyelerinden daha fazla yararlanılması amacıyla tamgün çalışma koşullarının uygulanması ve rotasyon sisteminin düzenlenmesi gerektiği ortaya konulmuştur.

Bu ilke 2547 sayılı kanunla yasal düzenleme olanağı bulmuştur. Ayrıca 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu, 1750 sayılı Üniversiteler Kanundan farkı olarak öğretim üyeleri arasına yardımcı doçentlik ünvanı da getirilmiş ve doktoralı elemanlardan öğretim üyesi olarak yararlanılması olanağı tanınmıştır.

6.4. POLİTİKA UYGULAMALARI

6.4.1. Yükseköğretim Planlamasının Örgütlenmesi

Planlı dönemin başından itibaren kalkınma planlarında dile getirilen yükseköğretime yön verecek, ülke ihtiyaçları doğrultusunda nitelikli insangücü yetiştirilmesi yönünde DPT ile işbirliği sağlayacak bir kurul Yükseköğretim Kanunu ile oluşturulmuştur.

Yeni düzenleme ile 4. BYKP'nda öngörülen yükseköğretimin üniversite çatısı altında toplanması, bölüm sistemine geçilmesi, kuruluşlar arasında kaynak ve öğretim üyesi dengesinin sağlanması ve üniversitelerin üzerinde düzenleme, yönetim ve planlama organının kurulmasına ilişkin tedbirler yasal düzenleme olanağı bulmuştur.

4. BYKP İLE YASA VE YÖNETMELİKLERİN İLİŞKİSİ (ÖZET ÇİZELGE)

POLİTİKA TÜRLERİ		HEDEF , ÖNERİ VE HÜKÜMLER	
Yükseköğretimin Planlanmasının Örgütlenmesi		1982 ANAYASASI VE 2547 SAYILI YÜKSEKÖĞRETİM KANUNU	
		<p>M.E.B.lağı başta olmak üzere, eğitimle ilgili bütün kurumlar, eğitimde öngörülen gelişmeleri uygulayacak biçimde yeniden düzenlenecektir.</p> <p>Üniversite ve yüksekokullardan oluşacak yüksek öğretim tüm nitelikleriyle bir bütünlük içerisinde ele alınacaktır.</p> <p>Yükseköğretim kurumları ikilemeleri giderecek ve kaynak istrafını önleyecek biçimde, bütünlük ilkesi ve üniversite düzeyinde bölüm sistemine dayalı olarak kurumsal niteliklerine göre yeniden düzenlenecektir.</p> <p>Yükseköğretim kurumları ve kademeleri arasında eş güdümlü sağlamak üzere üniversiteler arası kurul bünyesinde yeterli yetkilerle donatılmış bir örgüt oluşturulacaktır.</p>	<p>Yükseköğretim kurumlarının öğretimini planlamak, düzenlemek, yönetmek, denetlemek, yeni üniversitelerin kurulmasını geliştirmesini ve kaynakların etkili bir şekilde kullanılmasını sağlamak üzere yükseköğretim kurulu kurulur. (A)</p> <p>2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ile tüm yükseköğretim kurumlarını düzenleyen, onlara yön veren özerkliğe ve kamu tüzel kişiliğe sahip yükseköğretim kurulu oluşturulmuştur. (YK)</p> <p>Yükseköğretim kurumları arasındaki statü farklılıkları giderilmiş ve 41 sayılı MKK ile tüm yüksek öğretim kurumları üniversite çatısı altında toplanmıştır.</p>
Öğretim Üyesi Yetiştirilmesi		<p>Yükseköğretim kurumlarının öğretim üyesi yetiştirilmesine ağırlık verilerek özellikle yurt içinde doktora programlarının düzenlenmesine ilişkin etkili bir sistem geliştirilmesi yönünde gerekli önlemler alınacaktır.</p> <p>İhtiyaç duyulan alanlarda öğretim üyesi yetiştirilmesi ve temini için program yapılacaktır.</p>	<p>Yurtiçi ve yurtdışında kalkınma ilke ve hedeflerine göre öğretim elemanı yetiştirilmesi öngörülmüştür. (YK)</p> <p>Araştırma görevlilerinin gelişmiş üniversitelerde yetiştirilmesi amacıyla geçici olarak kadro tahsisine olanak tanınmıştır. (YK)</p>
Fırsat ve Olanak Eşitliği Sağlanması		<p>Yükseköğretime girişte ortaöğretim programlarını dikkate alan bir yöntem geliştirilecektir.</p> <p>Yükseköğretime girişte öğrencilerin lise programlarındaki başarılarını dikkate alan ve bu bölümlerin uzantısı olan dallara girmelerini teşvik edecek sistem geliştirilecektir.</p> <p>Eğitimin hızla artan bir meta haline dönüşmesi engellenecektir.</p> <p>Dönem sonunda çağ nüfusunun % 15'inin okullaştırılması hedeflenmiştir.</p>	<p>Kimse eğitim hakkından yoksun bırakılamaz. (A)</p> <p>Üniversiteye girişte adayların tercihlerinin yanısıra ortaöğretimdeki başarılarını da dikkate alacak şekilde ilave puan verileceği belirtilmiştir. (YK)</p> <p>Bir mesleğe yönelik lise mezunlarına kendi alanlarına uygun yükseköğretim kurumlarına devam edebilmeleri amacıyla ilave puan verilmesi, belirli dallarda üstün yeteneği olan öğrencilere kendi alanlarında eğitim yapmak kaydıyla özel sınavlar yapılması öngörülmüştür. (YK)</p>

4. BYKP, Yıllık Programlar ve Yükseköğretime İlişkin Yasa ve Yönetmeliklerden Yararlanılarak Hazırlanmıştır.

A : Anayasa YK : Yükseköğretim Kanunu

4. BYKP İLE YASA VE YÖNETMELİKLERİN İLİŞKİSİ (ÖZET ÇİZELGE)

HEDEF, ÖNERİ VE HÜKÜMLER	
POLİTİKA TÜRLERİ	1982 ANAYASASI VE 2547 SAYILI YÜKSEKÖĞRETİM KANUNU
Kapasite Yaratılması	<ul style="list-style-type: none"> - Yeni üniversiteler yükseköğretim planlaması çerçevesinde kurulur.(YK) - Kazanç amacına yönelik olmamak kaydıyla vakıflar tarafından üniversite kurulabilir. (YK) - Yeni yükseköğretim kurumlarının açılması örgün-yaygın-süreklili ve açıköğretimi de kapsayacak şekilde planlanır ve gerçekleştirilir. (YK) - 2809 sayılı yasa ile 8 yeni üniversite kurulmuştur. (YK) - Anadolu Üniversitelerine bağlı Açıköğretim Fakülteleri açılmıştır.(YK) - Gece öğretimi yaz öğretimi ikili tedbirleri almak Yükseköğretim Kurulunun görevleri arasında sayılmıştır. (YK)
Ekonominin İstedığı İnsangücünün Yetiştirilmesi	<ul style="list-style-type: none"> - Ülkemizin ve milletin ihtiyaçlarına uygun insangücü yetiştirmek yükseköğretim kurumlarının görevidir.(A) - Yükseköğretim kurumları ulusal gelişmeye ve kalkınmaya destek olmakla görevlidir. (YK) - Üretim-insangücü-egitim unsurları arasında dengenin sağlanması, milli eğitim politikası, kalkınma planları ilke ve hedefleri doğrultusunda örgün , yaygın ve açıköğretimi de kapsayacak şekilde planlanır.(YK) - Yükseköğretim kurumları ülkenin ihtiyacı olan dallarda ve sayıda insangücü yetiştirecektir.(YK)
	<ul style="list-style-type: none"> - Yeterli öğretim koşullarına kavuşturulmadan ve öğretim elemanları sağlanmadan yeni yükseköğretim kurumları açılmayacaktır. - Kapasite artırımı için her kuruluşta araştırma yapılarak, kapasitenin rasyonel kullanımını sağlanacaktır. - Yaz okulu ve gece öğretimi için çalışma yapılacaktır. - Eğitim teknolojilerinden eğitimin kapasitesini artırmaya yönelik olarak yararlanılacaktır. - Teknik okulların açılmasına, sanayinin gelişmesi doğrultusunda öncelik verilecektir. - Hangi dallarda hangi yıllara kadar kaç mezun verileceği çalışmalarına başlanacak ve 5. BYKP'na yetiştirilecek şekilde tamamlanacaktır. - İhtiyaç duyulan alanlarda insangücü açıklarının dönem sonuna kapatılması hedeflenmiştir.

4. BYKP, Yıllık Programlar ve Yükseköğretime İlişkin Yasa ve Yönetmeliklerden Yararlanımlar Hazırlanmıştır.

HEDEF , ÖNERİ VE HÜKÜMLER	
POLİTİKA TÜRLERİ	1982 ANAYASASI VE 2547 SAYILI YÜKSEKÖĞRETİM KANUNU
4 . BYKP VE PROGRAMLAR	<ul style="list-style-type: none"> - Yükseköğretime ayrılan kaynakların ve ihtisas gücünün dağılımı örgün- yaygın ve açık öğretimi de kapsayacak şekilde planlanır ve gerçekleştirilir.(YK) - Yabancı ülkelerde alınan doçentlik ve profesörlük ünvanlarının kullanılması ve yabancı uyruklu öğretim elemanlarından yararlanılmasına olanak tanınmıştır. (YK) - Tam gün çalışma esası getirilmiştir. - Yeni kurulan ihtiyacı bulunan veya gelişmekte olan üniversitelerin öğretim üyesi ihtiyacını karşılamak amacıyla kurumlararası yardımlaşma ve rotasyon esasları getirilmiştir. - Öğrencilerin azami süreleri belirlenerek kaynaklarının boşa gitmesinin önlenmesi amaçlanmıştır. - Öğrencilerin eğitime katkılarını sağlamak amacıyla harç ödenmesi esası getirilmiş ve bu harçların öğrencilerin beslenme, kültürel ve spor v.b. faaliyetlerinde kullanılacağı belirtilmiştir. (YK) - Öğretim üyeliği statüsüne yardımcı doçentlik de alınmış ve doktoralı elemanlara derslere girme olanağı tanınmıştır. (YK)
<ul style="list-style-type: none"> - Yükseköğretim kurumlarının daha ucuz ve verimli çalışmasını sağlamak amacıyla her üniversite gelişme planı hazırlayacaktır. - Doktoralı öğretim üyelerinden daha çok yararlanılması tam gün çalışma koşullarının uygulanması ve rotasyon sistemi düzenlenmesi için gerekli önlemler alınacaktır. - Öğretim üyelerinin kadrolarının tutarlı bir şekilde tahsisini, etkili ve dengeli dağıtımını sağlamak amacıyla yeni kadro düzenlemesi yapılmıştır. 	
Kaynakların Etkin Kullanımı	

4. BYKP, Yıllık Programlar ve Yükseköğretime İlişkin Yasa ve Yönetmeliklerden Yararlanılarak Hazırlanmıştır.

A : Anayasa YK : Yükseköğretim Kanunu

Yapı ve model arayışının çözümlenmesi sistemin örgüte olan ihtiyacını gidermiştir. Ancak bir planlama örgütünden beklenen yükseköğretim planı dönem sonunda ortaya konulamamıştır.

Makro düzeyde hazırlanan kalkınma planlarına uygun, uzun dönemli bir ana sektör planının uygulamaya konulmamasının sakıncaları kaynak, insangücü, sosyal ve kültürel sahalarda oldukça ağır faturalarda kendini göstermektedir.

Günümüzde bütün yükseköğretim kuruluşları için ortak bir plan olmadığı gibi, her bir üniversitenin de uzun dönemli gelişme seyri belli değildir. Yükseköğretim kuruluşlarımız daha çok yöneticilerine göre yeni gelişme perspektiflerini kazanmakta ve hiç bir veriye dayanmadan yıllık program dönemlerinde tahsisat almaktadırlar.²⁷⁹

Yeni yapısal düzenleme ile birlikte tüm yükseköğretim kurumları üniversite çatısı altında toplanmıştır. Böylece kalkınma planlarında belirtilen yükseköğretimin dağınık bir biçimde örgütlenmesi sorunu, yükseköğretim kurumlarının tek bir yasa ile üniversite şemsiyesi altında toplanması ile giderilmiştir.

Adem, dünyada yükseköğretim kurumlarının tek bir çatı altında toplandığı bir ülke gösterilemeyeceğinin belirterek uygulamayı eleştirmektedir.²⁸⁰

Ancak tüm eğitim planlamacılarının birleştiği nokta 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununda öngörüldüğü gibi insangücü-istihdam dengesini sağlamak amacıyla yükseköğretim kuruluna ihtiyaç olduğudur.

6.4.2. Öğretim Üyesi Yetiştirilmesi

2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun yükseköğretim sisteminde meydana getirdiği yapısal değişiklik paralelinde yeni yükseköğretim açılması öğretim elemanı ve öğretim üyesine olan ihtiyacı ön plana çıkarmıştır.

4. BYKP'nında dönem boyunca yetiştirilmesi öngörülen öğretim üyesi hedefleri verilmemiştir. Bu nedenle politika ve uygulamayı değerlendirmek mümkün olmamıştır. Ancak 4.BYKP dönemi içerisinde ulaşılan öğretim üyesi sayıları Çizelge-36'da belirtilmiştir.

2547 sayılı yasa ile birlikte öğretim üyeliği statüsüne yardımcı doçentliğin alınması ve böylece doktoralı elemanlardan da yararlanılmasına rağmen

279

DPT.5.BYKP Eğitim Özel İhtisas Komisyonu Raporu.(Ankara;1983).s.3,

280

Adem Ön.Ver. 1988 s. 158.

ÇİZELGE - 36

ÖĞRETİM ELEMANLARININ ÜNİVERSİTELERE DAĞILIMI

137

(1982-83)

ÜNİVERSİTELER	ÖĞRENCİ SAYISI	ÖĞRETİM ÜYESİ SAYISI	ÖĞRENCİ/ÖĞR.ÜYESİ ORANI	ÖĞRETİM ELEMANI SAYISI	ÖĞRENCİ/ÖĞR.ELEMANI SAYISI
AKDENİZ	2642	56	47.1	261	10.1
ANADOLU	7020	152	46.1	570	12.3
ANKARA	23 967	927	25	2 138	11.2
ATATÜRK	9 285	317	29.2	889	10.4
BOĞAZIÇI	3 309	160	20.6	418	7.9
CUMHURİYET	1 510	69	21	251	6
ÇUKUROVA	6 745	208	32.4	743	9
DİCLE	4 649	93	49	508	9
DOKUZ EYLÜL	20 669	279	74	1 165	17.7
EĞE	10 068	526	19	1 322	7.6
ERCİYES	2 724	85	32	309	8.8
FIRAT	2 304	65	35.4	296	7.7
GAZİ	34 025	262	129.8	1 791	19
HACETTEPE	13 360	507	26.3	2 119	6.3
İNÖNÜ	1 011	9	112.3	49	20.6
İ.T.Ü.	13 412	462	29	1 193	11.2
İSTANBUL	30 255	1189	25.4	2 290	13.2
K.T.Ü.	5 703	179	31.8	466	12.2
MARMARA	11 830	154	76.8	900	13.1
MİMAR SİNAN	2 705	88	30.7	383	7
19 MAYIS	3 708	91	40.7	307	12
O.D.T.Ü.	12 413	524	23.6	1 300	9.5
SELÇUK	7 783	103	75.5	525	14.8
TRAKYA	3 241	57	56.8	237	13.6
ULUDAĞ	8 884	215	41.3	663	13.3
YILDIZ	7 560	173	43.6	566	13.3
100. YIL	473	7	67.5	23	20.5
T O P L A M	320 931	6827	47	21 814	14.7

DİE 1982-1983 Yükseköğretim İstatistiklerinden uyarlandı.

* Açıköğretim hariç.

üniversitelerde öğrenci/öğretim üyesi oranlarında önemli bir değişiklik olmamıştır.

Yeni kurulan üniversitelerde öğrenci/öğretim üyesi oranları ise Türkiye ortalamasının üzerinde bir seyir izlemiştir. (Akdeniz 47.1, Gazi 129, İnönü 112.3, Marmara 76.8, Selçuk 75.5, 100. Yıl 67.5)

Sebebi ne olursa olsun, 1981'den sonra yüksek öğretim, öğretim üyesi yönünden büyük bir insan gücü kaybına uğramıştır. Yükseköğretim kurumlarında önemli bir öğretim üyesi açığı vardır ve bunun kapatılması için yeterli tedbirlerin alınmış olduğu söylemek mümkün değildir. Öğretim elemanlığına talep azalmıştır. Asistanlık yerine ikame edilen araştırma görevliliği ücret ve statü açısından pek cazip görülmemektedir. Kalliteli elemanların özel teşebbüs ve diğer memleketlere ücret sebebiyle gitmesi de artmıştır.²⁸¹

Öğrenci kontenjanı artışlarının öğretim elemanı-öğrenci oranını ve dolayısıyla eğitimin niteliğini olumsuz olarak etkilemesini önleyici tedbirlere ihtiyaç devam etmektedir. Başarılı elemanların üniversiteye çekilebilmesi için öğretim üyeliğinin cazip hale getirilmesi önemini korumaktadır.²⁸²

Yükseköğretimde öğretim elemanı ihtiyaca cevap verebilecek sayı ve niteliğe kavuşturulamamıştır. Klasik yolla yani asistanlık müessesesinin işletilerek öğretim elemanı yetiştirilmesi sırasında sadece o fakültenin veya kürsünün ihtiyacı dikkate alındığından yeni açılan üniversite ve birimler için bu yol potansiyel kaynak olamamıştır.

Özellikle yeni üniversitelerde lisansüstü çalışmaları için gerekli fiziki ve öğretim üyesi ortamı uygun olmadığından ihtiyacın kısa zamanda karşılanması mümkün görülmemektedir. Yurtiçinde lisansüstü çalışmaları özendirerek tedbirler yeterli düzeye getirilememiştir.

4. BYKP döneminin son 2 yılında getirilen lisansüstü çalışmaların yaygınlaştırılması politikası öğretim üyeliğine taban teşkil etmesi bakımından olumlu görülmele beraber henüz lisans öğretiminin zorlukla karşılayan üniversitelerin bu programı uygulaması nitelik bakımından tereddütler uyandırmaktadır.²⁸³

6.6.3. Fırsat ve Olanak Eşitliği Sağlanması

4 BYKP döneminde de çağ nüfusunun okullaştırılmasında plan hedeflerinin gerisinde kalınmıştır. Dönem için hedeflenen ve ulaşılan okullaşma oranları Çizelge-37'de gösterilmiştir.

281

Kaptan 1986 Ön.Ver. s.42.

282

DPT 1985 Yılı Programı Ankara: 1985 s. 295.

283

DPT 5. BYKP ÖİK Raporu s.11.

ÇİZELGE-37**4. BYKP DÖNEMİ YÜKSEKÖĞRETİM ÇAĞ NÜFUSU, HEDEFLenen VE GERÇEKLEŞEN ÖĞRENCİ SAYISI VE OKULLAŞMA ORANI (1979 - 1984)**

(BİN)

Yıllar	Çağ Nufusu	Hedef		Geçekleşen	
		Öğc. Sayısı	Okullaşma Oranı (%)	Öğc. Sayısı	Okullaşma Oranı (%)
1979-80	3.713.000	385.000	10.4	222.904	6.0
1980-81	3.808.000	427.000	11.2	237.904	6.2
1981-82	3.882.000	474.000	12.2	238.337	6.2
1982-83	3.940.000	526.000	13.4	276.946	7.0
1983-84	3.958.000	598.000	15.0	323.019	8.0

DPT 5 BYKP s. 454.

ÖSYM'ne başvuran ve bir yükseköğretim kurumuna giren öğrenci sayıları ise Çizelge-38'da belirtilmiştir.

ÇİZELGE-38**YÜKSEKÖĞRETİME GİRİŞTE SAYISAL GELİŞMELER (1979-1983)**

Yıllar	ÖSYM'e	Alınan	Alınan
	Başvuranlar	Öğr.Sayısı	Yüzde
1979	434095	40622	9.3
1980	466963	41574	8.9
1981	420850	54818	13.1
1982	408573	72983	17.8
1983	361158	105158 *	29.1

ÖSYM YÖK Brifingi 16 Nisan 1990 s. 29

* Açıköğretim Dahil

2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun başlangıçta üniversiteye giriş sayısını kısıtlayan hükümlerinin kaldırılması ve 4 BYKP.'nında öngörülen gerek öğrencinin orta öğretimdeki başarısının değerlendirilmesi, gerekse meslek liselerinde okuyanlara kendi bölümlerine uygun alanlarda yükseköğretim yapma istekleri halinde ilave puan verilmesi bir gelişme olarak değerlendirilmektedir.

Yasada yapılan iyileştirmelere rağmen özellikle ortaöğretimdeki bozukluk nedeniyle üniversite önlerindeki yığılma devam etmiştir.

Ortaöğretimde istihdama dönük orta-tekniik işgücünü yetiştirmeye yönelik ve mesleki-tekniik orta öğretime ağırlık verilmesine amir plan hedef ve ilkelerinin gerçekleştirilememesi sonucu genel liseler gelişmiştir. Bu Okul mezunlarının istihdamlarının sınırlı oluşu, üniversite önünde yüzbinlerin yığılmasına yol açmış, ancak kapasitleri yüzünden ÜSYM sınavı yoğun bir yarışma haline dönüşmüştür.

Ortaöğretimde yatırım, ders araç-gereçleri ve yetişmiş öğretmenler dengeli bir şekilde dağıtılmamıştır. Bu durum bölgelerarasında verilen eğitim niteliğinde ve dolayısıyla üniversiteye girebilme imkanında eşitsizlik yaratmıştır.²⁸⁴

Ortaöğretim kurumlarında okutulan dersler ve bu derslerin metodolojisi ile ÜSYM sınavları arasındaki ilişki gün geçtikçe açılmıştır.

Özel dershaneler bütün bu sebepler neticesinde ve aslında fırsat eşitsizliklerinin doğal bir sonucu olarak doğmuş ve 1981 verilerine göre sayıları 174'e ulaşmıştır. Aileler ve öğrenciler eşitliği sağlamak yarışmada öne geçmek gayesiyle bu tampon kuruluşlardan devlet eğitimindeki kalite açığını doldurmasını beklemektedir. Görüldüğü gibi bu kuruluşların varlığı Milli Eğitimimizdeki yapısal bozukluktan ve bu bozukluğun bir sonucu olan nitelik problemlerinden kaynaklanmaktadır. Çözümün de bu noktada yoğunlaşması gerekmektedir.²⁸⁵

Sistemin bozukluğu nedeniyle 4. BYKP'nında öngörülen "eğitimin artan ticari meta haline gelmesi önleneyecektir." politikasını gerçekleştirmek mümkün olmamıştır.

Maho, tarafından yapılan araştırmada 1980 yılında üniversiteye girişteki bölgeler, okul türleri, öğrenim durumu ve cinsiyete dayalı dengesizlikler ve bunun yarattığı fırsat ve olanak eşitsizlikleri şu şekilde özetlenmiştir.²⁸⁶

Bölgelerarası Farklılıklar

Doğu Anadolu Bölgesinde % 6.52, Güneydoğu Anadolu bölgesinden % 8.25 öğrenci üniversiteye girerken, bu oran Marmara bölgesi için % 17.79, Ege bölgesi için ise % 16.49 olmuştur.

284

DPT Eğitim Sektör Raporu s. 364

285

Y.Kemal Kaya ve Öner Kabasakal Milli Eğitimimizin Durumu Geleceği ve Özel Öğretim Kurumları Hakkında Not(Ankara; DPT Yayın No.: 1824, 1982) s. 34.

286

İsmail Maho "Yükseköğretime Giriş Fırsatı ve Öğrenim Olanakları" (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 1983) s. 40-77.

Marmara, Ege ve İç Anadolu bölgeleri diğer bölgelere göre büyük başarı farklılığı yaratmıştır. Oysa bu üç bölge toplam katılanların beşte üçünü temsil etmektedir. Diğer dört bölgenin başarısı ise Türkiye ortalamasının altındadır. Başka bir anlatımla 1980 ÜSS'ye göre yerleşen her dört öğrenciden 3'ü bu bölgelerden, 1'i diğer bölgelerde öğrenim görmüştür.

Okul Türleri Arasındaki Farklılıklar

Sınava katılanların % 73.52'si genel lise çıkışlı adaylardır. Geriye kalan % 26.48 oranındaki aday meslek lisesi mezunudur. Yerleşenlerin % 88.42'si genel lise mezunudur. Bu tür lise mezunlarının yükseköğretime geçme şansı % 11.28'dir. Bu oran Türkiye ortalamasının (%9.38) üstündedir. Meslek Lisesi mezunlarından 4815 kişi (Toplamın % 11.58'i) bir yükseköğretim kurumuna yerleşerek % 4.1 gibi düşük bir başarı sağlanmıştır. Lise mezunu bir aday, meslek lisesi mezunu adaydan 3 kat daha fazla şanslı gözükmektedir.

Farklı eğitim türlerine göre eğitim görmüş adayların aynı sorularla değerlendirmeye girdikleri ÜSS karşısında farklı başarılar elde edebilecekleri kaçınılmazdır.

Başarı oranlarına göre okul ların sıralaması şöyledir; sayısı çok az olan bir öğrenci grubuna hizmet sunan Fen Lisesi % 67.37'lik başarı göstererek birinci sırada yer almaktadır. Daha sonra sıra ile Askeri Liseler (% 27.78), Öğretmen Liseleri (% 19.56), Teknik Liseler (% 15.22), Diğer Meslek Liseleri (% 12.47), Modern Fen Programalı Liseler, Klasik Fen Programı Uygulayan Liseler (% 10.40) gelmektedir.

Daha nitelikli eğitim veren ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören adaylar genellikle bir sınav sonucu bu kurumlara girdikleri için diğer okul mezunlarına göre ayrıcalıklı durumdadırlar.

Öğrenim Durumunun Yarattığı Farklılar

ÜSS'deki en büyük başarıyı %20.99 ile halen yükseköğrenim olanağından yararlananlar göstermiştir. Bir yükseköğretim kurumunu bitirmiş olup, da bu olanaktan ikinci defa yararlanmak isteyen adaylar da % 12.76'lık bir başarı ile ikinci sıradadır.

Ortaöğretim kurumlarının son sınıfında iken ÜSS'ye katılanların başarısı % 9.09 olup üçüncü durumdadır. Ortaöğretim kurumlarının önce ki yıl mezunları ise % 7.9 luk başarı ile dördüncüdür. En başarısız aday grubunu % 5.62 gibi düşük bir başarı ile ortaöğretim kurumlarının son sınıfındaki beklemeli öğrenciler oluşturmaktadır.

Yükseköğrenim önündeki büyük yığılma karşısında her beş yerleşenden birinin yüksek öğrenim olanağından ikinci defa yararlanması toplumsal bir

sorundur. Bu demektir ki bireyin gereksinimleri ile toplumun gereksinimlerini aynı paralelliğe getirmesi gereken yükseköğretimdeki insangücü planlaması, bu sorunu çözebilecek yeterliliğe henüz ulaşmamıştır.

Kız Erkek Öğrenciler Arasındaki Farklılıklar

Genel toplamda erkeklerin %9.08'lik başarı oranına karşılık, kız adaylar % 10.18' lik bir başarı sağlamışlardır.

Ancak ÜSS'deki başarı oranları açısından Ege,İç Anadolu, Karadeniz, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerindeki kız adaylar erkek adaylar karşısında daha başarılı olurlarken, Marmara ve Akdeniz bölgelerinin kız adayları erkek adaylar karşısında daha başarısız durumdadır.

6.4.5. Kapasite Yaratılması

2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun gerekçesinde bir önceki dönemde yükseköğretim kurumlarının yarattıkları kapasite ile talebi karşılamadıkları, yeni üniversite açılmasında araştırmalarla ortaya konulan olgulara dikkat edilmediği, planlar da belirtildiği gibi tüm olanlar sağlanmadan üniversite sayısının plansızca 9'dan 19'a çıkarıldığı belirtilmiştir.

Yasanın gerekçesinde yer almasına rağmen aynı hatalar bu dönemde de tekrarlanmış, 41 sayılı KHK ve 2809 sayılı yasa ile birlikte üniversite sayısı 19'dan 27'ye çıkarılmıştır.

41 sayılı Kanun Hükmünde Karamame ile kurulmuş olan 27 üniversitenin 6'sı İstanbul, 4'ü Ankara, 2'si İzmir'de olmak üzere toplam 12'si üç büyük şehirde bulunmaktadır.

Metropoliten merkezlerimizde görülen sağlıksız gelişmeyi kentleşmeyi, aşırı nüfus yoğunluğunu tahrik edici bir unsur da büyük üniversitelerin varlığı olduğu, halbuki yeni üniversitelerin bu metropollere yakın illere kurularak nüfusu emmesi politikası izlenmesi zaruretine rağmen 1982 yılında İstanbul'da 3, Ankara'da 1, İzmir'de 1 yeni üniversite açılmıştır.

Ankara ve İstanbul'da kurulan yeni üniversitelerin çekirdeğini oluşturan akademi ve yüksek okulların mevcut üniversitelere bağlanmış olması halinde bu üniversitelerde görülen aksaklıklar da giderilmiş olacaktı.

Bilindiği gibi üniversitelerimizin büyük bir çoğunluğu optimal büyüklüğe ulaşamamış ve gelişmelerini tam olarak tamamlayamamıştır. Bu sağlanmadan Adana, Konya ve Ankara ile ortak interlandı olan Antalya'da kurulan üniversitenin gelişmesi sınırlı kalacağı gibi önceden kurulu olan Konya Selçuk Üniversitesinin sağlıklı gelişmesini de engelleyebilecektir.²⁸⁷

Geçen yıllardan edinilen tecrübeler ışığında kalkınma plan ve program hedefleri ile ülkemizin ekonomik ve kalkınma ihtiyaçları doğrultusunda yükseköğretimdeki son uygulamaların bir değerlendirmesini yaparsak şu hususlar dikkatimizi çeker.²⁸⁸

a. Üniversite sayısının 27'ye çıkarılmış olması gerçekçi bir adım olarak görülmemektedir.

b. Üniversitelerin ülke sathındaki dağılımı fizibilite hesap ve anlayışına uygun düşmemektedir.

c. Sosyal talebin tatminine dayanan bir nicel büyüme;

- (1) Belirsizliklere,
- (2) Kargaşaya,
- (3) Sınıfların kalabalık olmasına neden olmaktadır.

Sınıfların kalabalık oluşu ise;

(1) Bilgi üretmek, bilim ve araştırma yapmak, bilim adamı yetiştirmek gibi belirlenen üniversite kavramını zedelemekte,

(2) Kalite ve niteliğin düşmesine neden olmaktadır.

4. BYKP'nında yer alan diğer bir politika ise eğitim teknolojilerinden eğitimin kapasitesini artırmaya yönelik olarak yararlanılması idi. Planın bu ilkesi yeni kurulan Açıköğretim Fakültesi ile uygulamaya geçirilmiştir. Ancak bu uygulama da tereddütlerle karşılanmıştır.

Türkiye'de yükseköğretim bilindiği gibi III.Plan döneminde "Mektupla Yükseköğretim" "Yay- Kur" gibi eğitim kapasitesini artırmaya yönelik uygulama tecrübesi geçirmiştir. Bu uygulamanın sistemle bütünleşemediği ve gerekli asgari niteliği sağlayamadığı görülmüştür. Ancak salt kapasite yaratmak üzere ve hiç bir döneme yapılmadan Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesinde 1982-1983 ders yılında uygulamaya konulan sistemin yükseköğretimin bütünü istihdam alanları, insan gücü ihtiyaçları, fonksiyonel ünvan, eğitim niteliği ile entegre olabileceği konusunda tereddütler giderilmiş değildir.²⁸⁹

- Konunun çeşitli çevrelerde yeterince tartışılıp, tartışılmadığı,

- Uzaktan öğretim metodunun Türkiye şartlarında hangi kademe, hangi amaçla kullanılabileceği,

288

DPT Türkiye'de Yükseköğretim ve İnsan Gücü Hedefleri (Ankara: 1970) s. 57-59.

289

DPT Eğitim Sektör Raporu s. 372.

- Lisans seviyesindeki eğitim için asgari niteliği sağlayıp, sağlayamayacağı,
- Deneme yapılmadan büyük bir kitle üzerinde uygulamaya geçilmesinin sakıncalarının büyüklüğü,
- İstihdam kapasitesinin İş İdaresi dalında aynı yılda 29.000 öğrenciyi massedip, edemeyeceği,
- Piyasanın bu programdan mezun olanların prestij ve ünvanlarını örgün eğitimden mezunlarla muadil görüp, görmeyeceği.
- Uygulama için zamanlamanın doğru yapılıp, yapılmadığı,

Bütün bu soruların gerekli tartışma ortamı içinde cevaplanması ve değerlendirmenin akabinde yapılması hususu gündemdeki yerini korumaktadır.²⁹⁰

4. BYKP ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununda yer alan yaz okulu, gece eğitimi ve ikili öğretim gibi kapasite artırımına yönelik politikalar uygulamaya geçirilmemiştir.

2547 sayılı kanunla getirilen ve kapasite artırımını sağlayabileceği değerlendirilen diğer bir yenilik ise vakıf üniversiteleri açılmasıdır. Ancak bu üniversite açılmasına ilişkin esasların belirlenmemiş olması tereddüt yaratmıştır.

Anayasamızın 130. maddesi yükseköğretim yapımıza "Vakıf Üniversiteleri" kavramını sokmuştur. Devletin gözetim ve denetimine tabi ve kazanç gayesi gütmemek şartlarıyla sınırlandırılmış olan Vakıf Üniversitelerinin, kamu yükseköğretim harcamaları için tasarruf sağlayacağı beklenmektedir. Ancak hangi şartlara haiz vakıflarca, hangi alanlarda ve hangi bilgilerde üniversite kurulabileceği ayrıntılı esaslara bağlanmamıştır.²⁹¹

6.4.5. Kalkınmanın Gerektirdiği İnsangücünün Yetiştirilmesi.

1982-83 öğrenim yılı itibariyle yükseköğretimde öğrenim gören öğrencilerin bilim alanlarına göre dağılımları çizelge 39'da belirtilmiştir.

Geçmiş plan dönemlerinde olduğu gibi insangücü ihtiyacı duyulan teknik bilimler ve sağlık bilimlerindeki öğrenci oranları düşük seviyede kalmıştır. Sosyal bilimler alanında öğrenci sayısının fazla olmasına, bu alanlarda eğitimin ucuz olması ve bir dershaneye çok sayıda öğrenci alınabilmesinin etken olduğu değerlendirilmiştir.

²⁹⁰

DPT 5. BYKP ÖİK Raporu s. 13.

²⁹¹

Aynı. s. 12.

ÇİZELGE-39**ÖĞRENCİLERİN BİLİM ALANLARINA GÖRE DAĞILIMLARI
(1982-1983)**

Bilim Alanları	Öğrenci Sayısı	Yüzde
Dil ve Edebiyat	7.383	2.7
Fen Bilimleri	13.456	4.9
Sosyal Bilimler	28.815	10.4
Uygulamalı Sosyal Bilimler (1)	112.262	40.5
Teknik Bilimler	46.941	18.0
Sanat Dalları	2.870	1.0
Tarım ve Orman	7.387	2.7
Meslek Yüksek Okulları	26.172	9.5
Sağlık Bilimleri	28.660	10.3
Toplam	273.946	100.00

DPT 1983 yılı programı s. 309.

Yükseköğretim kontenjanlarını tesbitte tek kriter olarak okulun fiziki kapasitesi ile öğretim üyesinin sayısal yeterliliği dikkate alınmaktadır. Bu kriter açılması kolay ve maliyeti ucuz, fazla fiziki imkan ve öğretim üyesi gerektirmeyen genel ve sosyal bilimlerde kontenjanların yüksek tutulması sonucunu doğurmaktadır. Oysa yükseköğretim kontenjanlarının tesbitinde ağırlıklı olması gereken insangücü ihtiyacı tam dikkate alınmamaktadır.²⁹²

Ara insangücü yetiştirmek amacıyla 3. BYKP döneminde olduğu gibi bu dönemde de ön lisans eğitimi veren Meslek Yüksekokullarına ağırlık verilmiş ve bu okulların kapasiteleri % 100'e çıkarılmıştır.

Meslek Yüksek Okullarının yaygınlaştırılarak yükseköğretim talebinin önemli bir kısmının bu yolla karşılanacağı ifade edilirken mezunlarının fonksiyonel bir ünvanın istihdam edilebilirlikleri konusunda herhangi bir düzenleme ve araştırma yapılmamıştır.

Meslek Yüksek Okullarının başarılı olması ara insangücünün gerektirdiği teorik ve uygulama bilgi ve becerisini kazandıracak programların detayları, her çevrede uygulama kolaylığı, öğretim üyesi stoku, mezunlarına duyulan ihtiyacın nitelik ve nicelik boyutu dikkatten uzak tutulmuştur.²⁹³

4. BYKP döneminde teknik insangücü arzındaki gelişmeler ise çizelge 40'da gösterilmiştir.

292

Aynı. s.6

293

Aynı. s. 14.

ÇİZELGE-40
TEKNİK İNSANGÜCÜ ARZINDA GELİŞMELER

Alan	1978	1983
Mimar	9.500	14.950
İnşaat Müh.	21.565	28.100
Makine Müh.	15.990	24.650
Elektrik	7.120	12.550
Maden, Metalurji	2.470	4.250
Kimya	8.000	11.950
Orman	3.775	4.350
Veteriner	2.750	3.500
Diğer Müh.	6.400	8.050

DPT. 5.BYKP Destek Çalışmaları-1 s. 49

Birçok alanda insangücü açığı kapanmış gibi görülsede özellikle elektronik mühendisi, sağlık personeli ve öğretim elemanı ihtiyaçları karşılanamamış ve 5. BYKP'na aktarılmıştır.

6.4.6. Kaynakların Etkin Kullanımı

4. BYKP ilkelerine uygun olarak gelişmekte olan üniversitelerin öğretim elemanı ihtiyacını karşılamak ve dengeli dağılımını sağlamak amacıyla geliştirilen rotasyon sistemi uygulamada çeşitli tartışmalara yol açmıştır. Uygulamanın amacı büyük kent üniversitelerinde yoğunlaşan öğretim elemanlarının bir kısmının gelişmekte olan üniversitelerde iki öğretim yılı için görevlendirilmesi idi. Ancak görevlendirme ilkeleri ve yöntemleri ile hizmet süresinin bitiminden sonra durumun ne olacağı konusunda belirsizliklerin bulunması nedeniyle uygulamanın başarılı olduğunu iddia etmek güçtür.²⁹⁴

Yükseköğretimde ihtisas gücünün dengeli dağılımının sağlanması yükseköğretim kanununun diğer bir hükmüdür.

İhtiyaç olarak gösterilen 66.100 kadroya karşılık 1983 gün ve 18167 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 78 sayılı Kanun Hükmündeki Karamame ile yükseköğretime 30.872 kullanılabilir akademik eleman sayısı tahsis edilmiştir.

Öğretim üyesi olarak 3824 profesör, 7413 doçent ve 11026 yardımcı doçent kadrosu istenmiştir. Öğretim görevlilerinin toplam sayısı ise 43837'dir. Tahsis edilen kadrolar ise 2137 profesör, 3659 doçent ve 4578 yardımcı doçent olmak üzere toplam 10374 öğretim üyesi ve 3377 öğretim görevlisi kadrosudur.

Tahsis edilenlerin öngörülen tüm kadroya oranı % 58'dir. Bu oran üniversiteler arasında % 33 ile % 66 oranında değişmektedir.²⁹⁵

Plansız şekilde yeni üniversite açılması beraberinde öğretim üyesi sorununu da getirmiştir.

Öğretim üyesinin nitelik ve niceliği yeni üniversite ve yükseköğretim kuruluşlarını sınırlamasına rağmen, bu nokta titizlikle incelenmemiştir. Yeni açılan yükseköğretim kuruluşları, uzun dönemli bir öğretim üyesi yetiştirme programı hazırlamadığından taşraya yayılırken fiziki imkan ve sosyal alt yapının yanısıra öğretim üyesi açısından da imkansızlık içerisine düşmüşlerdir.²⁹⁶

2547 sayılı kanuna göre profesörlüğe ve yardımcı doçentliğe atamada getirilen belirli süre başka bir üniversite de çalışmış olmak veya başka bir üniversitede bulunan kadroya müracaat etmek koşullarının öğretim üyelerinin yurt sathına dengeli dağıtımını sağlamaya yönelik olduğu YÖK tarafından ortaya konulmuştur.

"2547 sayılı kanun öğretim elemanlarının ülke çapında dengeli dağılımını sağlayacak yeni kurallar getirmiştir. Bu kurallara göre doçentler ancak başka bir üniversitede bulunan bir profesörlüğe başvurabilmekte; doktora veya tıpta uzmanlık yetkisini kazananlar diğer bir üniversitede yardımcı doçent olabildikleri halde, kendi üniversitelerindeki yardımcı doçentlik kadrosuna ancak aradan en az 3 yıl geçtikten sonra başvurabilmektedirler. Kadroların Yükseköğretim Kurulu tarafından, yükseköğretim kurumları tarafından gerçek ihtiyaç karşılayacak şekilde ve dengeli bir biçimde dağıtılması, bazı kurumlarda görülen kadro şişkinliği zamanla giderilecektir."²⁹⁷

Alınan önlemlerle 3 büyük il dışındaki üniversitelerdeki kadrolu öğretim üyesi durumu ile en az öğretim üyesi bulunan 9 üniversite kadrolu öğretim üyesi durumundaki önemli gelişmeler çizelge 41 'de ve çizelge 42'de gösterilmiştir.

Belirtilen gelişmeler rağmen öğretim elemanı-öğretim üyesi/öğrenci oranlarında istenilen düzeye ulaşılamamış ve yükseköğretim kurumlarındaki dengesizlik devam etmiştir.

295

Saim Kaptan, Türkiye'de Yükseköğretim Reformu ve İnsangücü Potansiyeli (Ankara; DPT. 1986), s. 157

296

DPT. Eğitim Sektör Raporu s. 377.

297

YÖK 1981 Yükseköğretim Reformu ve İki Yıllık Uygulama Sonuçları (Ankara; 1983), s. 18.

ÇİZELGE-41**ANKARA, İSTANBUL VE İZMİR DIŞINDAKİ ÜNİVERSİTELERDE KADROLU
ÖĞRETİM ÜYESİ DURUMU
(1981- 1983)**

Yıllar		
Öğretim Üyesi	1981	1983
Prof.+Doçent	533	935
Yrd.Doçent	-	594
Toplam	533	1526

YÖK Yükseköğretim Reformu s. 19

ÇİZELGE-42**EN AZ ÖĞRETİM ÜYESİ BULUNAN 9 ÜNİVERSİTEDE
(AKDENİZ,CUMHURİYET, ERCİYES, FIRAT, İNÖNÜ, ONDOKUZ MAYIS,
SELÇUK ,TRAKYA, YÜZÜNCÜ YIL) KADROLU ÖĞRETİM ÜYESİ DURUMU
(1981 - 1983)**

Yıllar		
Öğretim Üyesi	1981	1983
Prof. + Doçent	85	286
Yrd. Doçent	-	280
Toplam	85	570

YÖK 1981 Yükseköğretim Reformu s. 19

4. BYKP döneminde öngörülen yükseköğretim yatırımları 1982 sabit fiyatlarıyla 66.647.000.000 TL. tutarındadır. Gerçekleşme durumları ise Çizelge 43'de görüldüğü gibidir.

ÇİZELGE-43**4. PLAN DÖNEM YÜKSEKÖĞRETİM YATIRIMLARI**

Yıllar	Carı Fiyatlarla	1982 Sabit Fiyatlarıyla
1979	2.330.306	8.668.739
1980	3.448.933	6.001.144
1981	6.408.611	7.690.334
1982	7.201.000	7.201.000
Toplam	19.388.850	29.561.217

DPT Eğitim Sektör Raporu s. 369.

Yukarıdaki yatırımların yükseköğretim kuruluşları arasındaki dağılımları ise çizelge 44'da verilmiştir. Yükseköğretimin türleri arasında olduğu kadar, her türün kendi içinde de değişik ölçüde yatırımları sözkonusu olmuştur.

YÖK tarafından da bu dönem içerisinde yükseköğretime ayrılan ödeneklerin gerek genel bütçe, gerekse GSMH içindeki payının giderek azalan bir seyir izlediği vurgulanmıştır.²⁹⁸

ÇİZELGE-44

4. PLAN DÖNEMİNDE YÜKSEKÖĞRETİME YAPILAN YATIRIMLARIN OKULTÜRLERİNE DAĞILIMI (1982 SABİT FİYATLARIYLA)

Yıllar	Cari Fiyatlarla	1982 Sabit Fiyatlarıyla	Oran (%)
Üniversiteler	15.332.586	23.412.485	79.2
İTİA	1.292.201	1.951.040	6.6
DMMA	1.753.483	2.660.509	9
Diğer Yük.Öğr.	1.010.580	1.537.183	5.3
Toplam (1983 Hariç)	19.388.850	29.561.217	100

DPT Eğitim Sektör Raporu. s. 370.

2547 sayılı kanununun 46. maddesi öğrenci maliyetinin en çok beşte birinin harç olarak öğrenciden alınmasını amirdir.

Yükseköğretim görenlerin belli bir oranda harç ödemesi yoluyla bu kademedeki eğitimin genel bütçeye olan yükünü bir ölçüde hafifletmek ve üniversitelerdeki gelişmeyi hızlandırmak ve uluslararası yaklaşımı yerine getirmek gayesiyle yapılan yeni düzenlemenin uygulamada bazı aksaklıklar doğuracağı beklenmektedir.

Harcın nasıl ve kimlerden alınacağı, hangi şartlarda devlet yardımıyla karşılanacağı, mecburi hizmet yükümlülüğü halinde istihdam alanlarının temini ve şartları ile öğrenci maliyetlerinin nasıl tesbit edileceği ve maliyetin kurumlar arasındaki farklılığının nasıl giderileceği hususları aydınlığa kavuşturulamamıştır.²⁹⁹

298

Türkiye'e Yükseköğretimin Dünü ve Bugünü (Ankara:1983), s. 20.

299

DPT 5. BYKP Olk Raporu s. 12.

4. BYKP DÖNEMİ POLİTİKA-UYGULAMA KARŞILAŞTIRMALARI (ÖZET ÇİZELGE)

POLİTİKA TÜRLERİ	HEDEF, ÖNERİ VE HÜKÜMLER	UYGULAMANIN DEĞERLENDİRİLMESİ
Yükseköğretim Planlamasının Örgütlenmesi.	<ul style="list-style-type: none"> - Üniversite ve yüksekokullardan oluşacak yükseköğretim tüm nitelikleriyle bir bütünlük içerisinde ele alınacaktır.(K.P.) - Yükseköğretim kurumlarının öğretimini planlamak, düzenlemek, yönetmek, denetlemek, yeni üniversitelerin kurulmasını geliştirmesini ve kaynakların etkili bir şekilde kullanılmasını sağlamak üzere yükseköğretim kurulu kurulur. (Y) - Yükseköğretim Kurumları 41 sayılı Kanun Hükmündeki Kararıname ile üniversite çatısı altında toplanmıştır. 	<ul style="list-style-type: none"> - Planlı dönemin başından itibaren her plan döneminde kurulması öngörülen planlara örgütü 2547 sayı Yükseköğretim Yasası ile gerçekleştirilmiş ve YÖK kurulmuştur. Ancak yapı ve model anlayışının çözümlenmesi sistemin örgüte olan ihtiyacını gidermiş, ancak bir planlama örgütünden beklenen yükseköğretim planı dönem sonuna kadar ortaya konulamamıştır.
Öğretim Elemanı Yetiştirilmesi.	<ul style="list-style-type: none"> - Yükseköğretim kurumlarının öğretim üyesi yetiştirilmesine ağırlık verilerek özellikle yurt içinde doktora programlarının düzenlenmesine ilişkin etkili bir sistem geliştirilecektir.(K.P.) - Araştırma görevlilerinin gelişmiş üniversitelerde yetiştirilmesi amacıyla geçici kadro tahsisine olanak sağlanmıştır.(Y) - Öğretim üyesi yetiştirilmesine de olanak sağlayacak 104 enstitü kurulmuştur. (Y) 	<ul style="list-style-type: none"> - Öğretim üyesi ve öğretim elemanı sayıları öğrenci sayılarındaki artışlar karşısında yetersiz kalmıştır. Öğretimin niteliğini belirlemeye yönelik öğrenci/öğretim üyesi oranlarında gelişme olmadığı gibi, yeni üniversitelerde olumsuz bir gelişim görülmüştür. - 1981 yılından sonra büyük bir öğretim üyesi kaybı sözkonusu olmuştur. - Asistanlık yerine getirilen araştırma görevliliği ücret ve statü nedeniyle cazip görülmemiştir. - Üniversiteler lisansüstü programları amaçlandığı gibi uygulanamamışlardır.
Fırsat ve Olanak Eşitliği Sağlanması.	<ul style="list-style-type: none"> - Üniversiteye girişte adayların tercihlerinin yanısıra ortaöğretimdeki başarılarını da dikkate alacak şekilde puan ilavesi getirilmiştir.(Y) - Bir mesleğe yönelik lise mezunlarına kendi alanlarına uygun yükseköğretim kurumlarına devam edebilmeleri için ilave puan verilmesi benimsenmiştir.(Y) - Eğitimin hızla artan ticari bir meta haline dönüşmesi engellenecektir. (K.P.) - Dönem sonunda çağ nüfusunun % 15'inin okullaştırılması hedeflenmiştir. (K.P.) 	<ul style="list-style-type: none"> - 4 BYKP'nında öngörülen ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununda yapılan düzenlemelere karşın ortaöğretimdeki bozukluk nedeniyle le bölgeler, okul türleri, öğrenim durumu ve cinsiyet gibi çeşitli faktörlere bağlı dengesizlikler giderilememiştir. - Ortaöğretim kurumlarında okutulan dersler ve bunların metodolojisi ile ÖSS arasındaki farklar nedeniyle özel derslere sayıllarında büyük artışlar görülmüş ve eğitimin ticari bir meta olması engellenememiştir. - Okullaştırılan çağ nüfusu % 8 olarak gerçekleştirilmiş ve Planlanandan çok altında kalmıştır.

4. BYKP Yıllık Programlar ve bu dönemde çıkan yasa ve yönetmeliklerden yararlanılarak düzenlenmiştir.

Y : Yasa KP : Kalkınma Planı

4. BYKP DÖNEMİ POLİTİKA-UYGULAMA KARŞILAŞTIRMALARI (ÖZET ÇİZELGE)

POLİTİKA TÜRLERİ	HEDEF, ÖNERİ VE HÜKÜMLER	UYGULAMANIN DEĞERLENDİRİLMESİ
Kapasite Yarattılması	<ul style="list-style-type: none"> - Yetekli öğretim koşullarına kavuşturulmadan ve öğretim elemmanı sağlamadan yeni yükseköğretim kurumları açılmayacaktır.(Y) - Yeni üniversiteler yükseköğretim planlaması çerçevesinde kurulur.(Y) - Yer okulu ve gece öğretimi için çalışma yapılacaktır.(K.P.)(Y) - Eğitim teknolojisinden eğitimin kapasitelerini artırmak amacıyla yararlanılacaktır.(K.P.) - Kazanç amacına yönelik olmamak koşuluyla üniversiteler tarafından vakıf üniversiteleri kurulabilir.(Y) 	<ul style="list-style-type: none"> - Herhangi bir plan yapılmadan 8 yeni üniversite daha açılarak üniversite sayısı 19'dan 27'ye çıkarılmıştır. - Plan ilkeleri ve yapılan araştırmalara rağmen 8 üniversitenin 5'i üş büyük ilde açılmıştır. - Yaz okulu ve gece eğitimi gibi politikalar uygulamaya geçirilememiştir. - Eğitim teknolojisi imkanlarından yararlanılarak öğretim yapan Açıköğretim Fakülteleri kurulmuştur. Konunun tartışılmadan ve büyük bir kitle üzerinde uygulamaya konulması tereddütlerle karşılanmıştır. - Vakıf üniversitelerinin hangi alanlarda, hangi bölgelerde kurulacağı ayrıntılı esaslara bağlanmamıştır.
Kalkınmanın Gerektirdiği İnsangücünün Yetiştirilmesi	<ul style="list-style-type: none"> - Ülkenin ve milletin ihtiyaçlarına uygun insangücünü yetiştirmek yükseköğretim kurumlarının görevidir.(Y) - Yükseköğretim kurumları ülkenin ihtiyacı olan alanlarda ve sayıda insangücü yetiştirilecektir.(Y) - Hangi dallarda, hangi yıllara kadar kaç mezun verileceği çalışmalarına başlanacak ve 5. BYKP'na yetiştirilecek şekilde tamamlanacaktır.(K.P.) 	<ul style="list-style-type: none"> - Teknik ve sağlık bilimler alanında yetiştirilen öğrenci sayıları düşük kalmış, daha çok sosyal bilimler alanında öğrenci yetiştirilmiştir.
Kaynakların Etkin Kullanımı	<ul style="list-style-type: none"> - Öğretim üyelerinin kadrolarının tutarlı bir şekilde tahsisini, etkili ve dengeli dağıtımını sağlamak üzere yeni bir kadro düzenlemesi yapılacaktır.(K.P.) - Üniversitelerde tam gün çalışma esası getirilmiştir.(Y) - Yeni kurulan ve gelişmekte olan üniversitelerin öğretim üyelerinin ihtiyacını sağlamak üzere rotasyon sistemi getirilmiştir.(Y) - Öğrencilerin eğitime katkılarını sağlamak amacıyla harç ödenmesi esası getirilmiştir.(Y) 	<ul style="list-style-type: none"> - İhtiyaç duyulan 66100 kadroya karşılık 30782 kadro tahsis edilmiştir Üniversitelere tahsis edilen kadrolar arasında % 33 ile % 66 arasında da değişen farklar görülmüştür. - Yeni üniversitelerin plansız bir şekilde açılması nedeniyle, uzun dönemli öğretim üyesi yetiştirilmesi planı hazırlanmadığından öğretim üyesi açısından sıkıntı içerisine düşmüştür. - Öğrenci/Öğretim üyesi oranlarında yeni üniversitelerin aleyhine dengesizlikler ortaya çıkmıştır. - Öğretim üyelerinin görevlendirme ilkeleri ve yöntemleri ile hizmet süresinin bitiminden sonra durumlarının ne olacağı konusunda belirsizliklerin bulunması nedeniyle uygulama başarılı olmamıştır. - Yüksek öğretime yapılan yatırımlar ve bu yatırımların GSMH içerisindeki payı giderek azalmıştır. - Öğrencilerden alınacak harcin nasıl ve kimlerden alınacağı hangi şartlarda devlet yardımıyla karşılanacağı, öğrenci maliyetlerinin kurumlar arasındaki maliyetlerinin nasıl giderileceği açıklığa kavuşturulamamıştır.

4. BYKP Yıllık Programlar ve bu dönemde çıkan yasa ve yönetmeliklerden yararlanılarak düzenlenmiştir.

Y : Yasa KP : Kalkınma Planı

BÖLÜM VII

BEŞİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİ

7.1. Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989)

5. BYKP'nında önceki plan dönemlerinin değerlendirilmesinin yapılmadan vazgeçilmiş, bunun yerine gerçekleştirilmesi gerekli genel ilke ve politikalara yer verilmiştir.

7.1.1. Yükseköğretim Planlamasının Örgütlenmesi

4. BYKP dönemi içerisinde yükseköğretimin planlamasını yapacak birim Yükseköğretim Kurulu'nun kurulması nedeniyle beşinci planda örgüt ihtiyacına yer verilmemiştir. Ancak örgüt ihtiyacının giderilmesi yeterli olmamıştır. Bir planlama örgütünden beklenen planın hazırlanması bu dönemin politikaları arasında yer almıştır. Plana olan ihtiyaç 5. BYKP'nında belirtilmese de yıllık programlarda ağırlıklı olarak dile getirilmiştir. Ortaya konulan politikaları aşağıdaki şekilde belirtmek mümkündür.

Mevcut bütün üniversitelerce ana gelişme planları hazırlanacak, bu planlarda üniversitenin gelişme yönü optimal öğrenci kapasitesi, öğretim üyesi ihtiyaçları, araç gereç durumu, eğitim-öğretim kalitesini iyileştirme tedbirleri ve fiziki imkanlar gibi hususlara yer verilecektir.³⁰⁰

Yükseköğretim Gelişme Ana Planı Özel İhtisas Komisyonuna, kurulmuş ve kurulacak üniversitelerin uzun dönemli öğrenci, öğretim elemanı, mekan ve finansman ihtiyacını makro ve mikro düzeyde planlama görevi verilmiştir.³⁰¹

Yükseköğretim Kurulu'nun üniversiteleri planlayacak biçimde örgütlenmesini tamamlaması ve eğitim-öğretim planlamacıların istihdamı için gerekli düzenlemelerin yapılması diğer politikalar arasında sayılabilir.

2547 sayılı yasa hükümlerine göre Yükseköğretim Kurulu'nun kalkınma planlarının ilke ve politikaları doğrultusunda üniversiteleri planlayacak ve yönlendirecek biçimde teşkilatlanması tamamlanacak ve çalıştırılacak personele özel istihdam şartları uygulanabilmesi için gerekli düzenlemeler yapılacaktır.³⁰²

2547 sayılı Yükseköğretim Yasasında akademik ünvan olarak belirtilen

300

DPT. 1986 Yılı Programı (Ankara: 1986), s. 326.

301

DPT. 1988 Yılı Programı (Ankara: 1988), s. 346.

302

DPT. 1987 Yılı Programı s. 349.

eğitim-öğretim planlamacılarının görev tanımları yapılacaktır.³⁰³

7.1.2. Öğretim Üyesi Yetiştirilmesi

Planlı dönemin başından beri dile getirilen politikalar bu dönemde de devam etmiştir.

Başarılı elemanların üniversiteye çekilebilmesi için öğretim üyesi cazip hale getirilmesi ve plan döneminde akademik eleman sayının 45 bine çıkarılması hedeflenmiş olup, yıllara göre dağılımları çizelge 46'de belirtilmiştir.³⁰⁴

ÇİZELGE-46

5. PLAN DÖNEMİNDE ÖĞRETİM ELEMANI YETİŞTİRMESİNDE SAYISAL HEDEFLER

(Bin)

Yıllar	Toplam Öğrenci (1)	Toplam Öğt Elemanları	Öğrenci/Öğretim Elemanı (%)
1984-85	365	24.3	15.0
1985-86	394	28.1	14.0
1986-87	425	32.7	12.9
1987-88	475	39.5	12.0
1988-89	526	45.0	11.6

DPT. 5. BYKP. s. 146.'dan uyarlandı.

(1) Açıköğretim dahil.

Bu hedefe ulaşabilmek için, 1416 ve 4489 sayılı kanunlardan faydalanılarak, öğretim üyesi yetiştirmek amacıyla, bir yandan yurtdışı doktora bursları yeterli sayı ve duruma ulaştırılacak, öte yandan gelişmiş üniversitelere bağlı enstitülerdeki uzmanlık ve doktora programlarıyla eleman yetiştirilmesine hız verilecektir. Ayrıca; yükseköğretimdeki boş öğretim üyesi kadrolarının doldurulması için gerekli teşviklerle desteklenmiş tedbirler alınacaktır.³⁰⁵

303

DPT. 1988 Yılı Programı s. 349.

304

DPT. 5. BYKP.s. 145.

305

Aynı.

1416 sayılı kanun üniversitelerin yeni ve mevcut öğretim üyelerini yetiştirmeyi kolaylaştıracak şekilde değiştirilecektir. Kalkınma planı hedeflerine göre öğretim elemanı yetiştirmek üzere bir program hazırlanacak, bu program bütçe kanunu tasarılarında dikkate alınacaktır.³⁰⁶

Öğretim üyesi yetiştirmek için üniversiteler gelişme planı yapacaktır.Üniversite hocalığı teşvik edilecek bunun için maddi ve manevi ortam hazırlanması hususunda çalışmalar yapılacaktır.Üniversiteler için öğretim elemanı yetiştirme konusu, araştırma görevlisi yetiştirmenin dışına çıkılarak ayrı bir proje halinde ele alınacak, doktora için yurt dışına eleman göndermenin yanında, yurt içinde alt yapı imkanları gelişmiş olan üniversitelerde, üniversitelere öğretim üyesi yetiştirmeye yönelik doktora programları hazırlanacaktır.³⁰⁷

Yurt içinde öğretim elemanlarına doktora programı verilebilmesi için gelişmiş üniversitelerin yaz aylarını değerlendirerek özel doktora programları hazırlamaları, doktora yeterlik sınavından sonra doktora öğrencilerinin kendi üniversitelerinde çalışırken, programı bitirebilmeleri için gerekli düzenlemeler yapılacaktır.³⁰⁸

260 sayılı KHK ile yurt dışına eğitime gönderilecek araştırma görevlileri ile ilgili 5 yıllık ihtiyaç programı YÖK'ce hazırlanacaktır.³⁰⁹

7.1.3. Fırsat ve Olanak Eşitliği Sağlanması

Yükseköğretim ile ortaöğretim arasında bir tutarlılık programı ve geçiş uygunluğu sağlanacaktır. Yükseköğretime geçişte fırsat eşitliği ilkesi dikkate alınacak, ortaöğretimde edinilen meslek alanının yükseköğretime de devamını sağlayabilmek için teşvik sistemi uygulanacaktır.³¹⁰

Plan dönemi sonunda yüzde 12'lik bir okullaşma oranına ulaşılması hedeflenmiş olup, çizelge 47'de gösterilmiştir.

7.1.4. Kapasite Yaratılması

Yeni eğitim kurumlarının açılması yükseköğretim Master Plan çalışmaları sonuçları çerçevesinde değerlendirilecektir.

306

DPT. 1987 Yılı İcra Programı İcra Planı.(Ankara :1987),s.161.

307

DPT.1985 Yılı Programı (Ankara :1985),s.295-326.

308

DPT. 1988 Yılı Programı s.346.

309

Aynı. s.348.

310

DPT. 5. BYKP. s.146.

ÇİZELGE-47
5. BYKP DÖNEMİNDE ÖĞRENCİ SAYISI VE OKULLAŞMA ORANI
(1984 - 1989)

(Bin)

Yıllar	18-21 Yaş	Toplam Öğrenci (1)	Okullaşma Oranı (%)
1984-85	4.052	365	9.0
1985-86	4.151	394	9.5
1986-87	4.242	425	10.0
1987-88	4.319	475	11.0
1988-89	4.380	526	12.0

3. BYKP. s. 146.

(1) Açıköğretim dahil.

Çeşitli kamu kuruluşlarına bağlı olup, eksik kapasite ile çalışan tesislerden, üniversitelerin faydalanmaları sağlanacaktır.³¹¹

Üniversitelerde yeni fakülte, yüksekokul ve konservetuar açılırken sosyal talep ve insangücü açısından değerlendirilmesi yapılmakla birlikte, o bölgedeki eğitim ve kültür alt yapısı da dikkate alınacaktır.³¹²

Açıköğretim uygulaması geliştirilerek yetişkinler eğitime yönelik olarak daha yaygın bir faaliyet imkanlarına kavuşacaktır.³¹³

Açıköğretim Fakültesi lisans düzeyinde uyguladığı iktisat ve işletme programlarına, sanat tarihi ve edebiyat bölümlerini ilave edecektir.³¹⁴

7.1.5 Kalkınmanın Gerektirdiği İnsangücünün Yetiştirilmesi

Yükseköğretimde mevcut kapasitenin, kalkınmanın ihtiyaçları ve istihdam imkanları dağrultusunda düzenlemesi ve kullanılmasına özen gösterilecektir. Bütün eğitim kademelerinde niteliğin yükseltilmesi esastır.³¹⁵

311

DPT. 1988 Yılı Programı s. 349.

312

Aynı. s. 348.

313

DPT. 1985 Yılı Programı s. 295.

314

DPT. 1988 Yılı Programı s. 349.

315

DPT. 5. BYKP.s. 145.

Eğitim-öğretim kurumlarının her seviyesinde kazandırılan bilgi ve becerilerin hayata dönük olması sağlanacaktır.³¹⁶

Meslek yüksekokullarında yaygın eğitim yolu ile plan döneminde 20.000'i teknik dallarda olmak üzere en az 100.000 kişiye meslek kazandırıcı nitelikte eğitim imkanı sağlanacaktır.³¹⁷

Üniversiteler sadece örgün yükseköğretimin değil, yaygın ve sürekli eğitim programlarıyla toplum kalkınmasının merkezi durumuna geleceklerdir.³¹⁸

Özellikle, toplum için önemi ve ağırlığı olan hizmet alanları ile ekonominin stratejik insangücü ihtiyaçlarını karşılayan yükseköğretim kurumlarında eğitimin kalitesini yükseltmek için, uzun vadeli tedbirlerin gerçekleşmesini beklemeden, imkanlar ölçüsünde kısa vadeli tedbirler alınıp uygulamaya konulacaktır.³¹⁹

Üniversitelerin sahip oldukları fiziki imkanlar ve yetişmiş insangücü potansiyeli açısından ihtisaslaşmaları ve bu çerçevede cazibe merkezlerinin oluşturulması çalışmaları desteklenecektir.³²⁰

Bir meslek ve beceri kazanamamış gençlere, insangücü ihtiyaçları doğrultusunda istihdamlarına imkan vermek amacıyla, meslek yüksekokullarında kısa süreli beceri ve meslek kazandırma programları uygulanmasına öncelik ve ağırlık verilecektir.³²¹

Üniversitelerden ayrılmak zorunda kalan öğrencilerin başarmış oldukları dersleri değerlendirecek, meslek kazanmaları ve ön lisans diploması alabilmelerini sağlayıcı uygulama geliştirilecektir.³²²

Dönem içersinde alanlara göre yetiştirilmesi öngörülen insangücü sayıları çizelge 48'de belirtilmiştir.

316

Aynı.

317

Aynı.s. 145.

318

Aynı.s. 146

319

DPT. 1986 Yılı Programı s. 325.

320

DPT. 1988 Yılı Programı s. 342.

321

Aynı.s. 345.

322

DPT. 1987 Yılı Programı s. 348.

ÇİZELGE-48**5. BYKP DÖNEMİ YÜKSEKÖĞRENİMLİ İNSANGÜCÜ ARZI
(1984 - 1989)**

(Bin)

Öğrenim Dalı	1984	1985
Mimarlık	15.6	18.7
Mühendislik	117.5	159.8
Sağlık	58.1	74.6
Doğal ve Pozitif Bilimler	33.1	48.2
Sosyal Bilimler	152.2	261.0
Toplam Bilimleri	38.3	55.4
Güzel Sanatlar	7.8	9.9
Eğitim Bilimleri	376.0	399

5. BYKP s. 136.

İnsangücü açığı bulunan çeşitli meslekler ve bu mesleklerde öngörülen artışlar ise çizelge 49'de belirtilmiştir.

ÇİZELGE-49**İNSANGÜCÜ AÇIĞI BULUNAN MESLEKLER VE PLAN HEDEFLERİ
(1984 - 1989)**

(BİN)

	Mevcut	Hedef
Meslek Dalları	1984	1989
Elektrik, Elektronik Bilgisayar Mühendisi	13.7	24.0
Hekim	33.6	56.2
Diş Hekimi	7.8	12.9
Öğretim Elemanı	20.2	45.0
Ortaokul-Lise Öğretmeni	50.0	170.0

5. BYKP s. 137'den uyarlandı.

7.1.6 Kaynakların Etkin Kullanımı

Öğrenci kapasitelerine ve gerekli niteliğe zamanında kavuşabilmeleri ve bütçe imkanlarını azami tasarrufla değerlendirebilmeleri için üniversiteler için ayrı ayrı gelişme planları yapılacak, yatırımlar buna göre yönlendirilecektir.³²³

5.BYKP dönemi içerisinde yükseköğretim (sağlık sektörü payı hariç) yatırımlarına 87.500.000 TL. ayrılması (1983 sabit fiyatlarıyla) öngörülmüş

olup, bu pay eğitime ayrılması planlanan toplam yatırımların % 26.8'ini oluşturmaktadır.³²⁴

Üniversitelerin sahip oldukları fiziki imkanlar yetişmiş insangücü potansiyeli ve diğer şartlar bakımından kendilerini güçlü bir hale getirdikleri alanlarda temayüz edebilmeleri hususunda gerekli düzenlemeler yapılacak ve üniversiteleri bu konuda teşvik edecek tedbirler alınacaktır.³²⁵

Uzun vadede üniversiteler, döner sermayeleri ve öğrenci harçları da dikkate alınarak gerek yatırım, gerekse cari harcamaları ile kendine yeterli hale gelmeye çalışacaklardır.³²⁶

Öğrenci harçları maliyetin bütün unsurları dikkate alınarak eğitim alanlarına göre değil üniversitelere göre tespit edilecek ve temin edilen gelirler, 2547 sayılı kanunun 46. maddesinde belirtilen alanlar için azami ölçüde yatırıma dönüştürülecektir.³²⁷

7.2. YÜKSEKÖĞRETİME İLİŞKİN YASA VE YÖNETMELİKLER

5. Plan döneminde yükseköğretim sistemi Anayasa ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu hükümleri çerçevesinde yönetilmeye devam edilmiştir. Söz konusu yasanın pek çok hükmü bu dönemde değişikliğe uğramıştır.

2547 sayılı kanun yürürlüğe girdiği ilk yılda dahi iki defa değişikliğe uğramıştır. Bugüne kadar 9 yılda 18 defa değişiklik yapılmıştır. Bu suretle, 2547 sayılı kanunda bulunan 65 esas maddenin 33 maddesi değiştirilmiştir. Ayrıca 17 ek madde getirilmiştir. Yönetmeliklerde ise daha çok değişiklik yapılmıştır.

Şüphesiz bütün bunlar eğitim ve yönetim süreçleri ile bağdaşmayan öğretim elemanları ve öğrencileri şaşkınlığa ve bıkkınlığa yönelten, tepkilere yol açan istikrarsızlık sebebidir. Oysa yönetimde ve eğitimde verimlilik sağlamanın temel ilkeleri açıklık, bütünlük, istikrar ve sürekliliktir.³²⁸

324

Aynı. s. 147.

325

DPT. 1986 Yılı Programı s. 325.

326

Aynı. s. 326.

327

DPT. 1987 Yılı Programı s. 350

328

"YÖK Dosyası" Milliyet Gazetesi (17 Kasım 1990) s. 9.

7.2.1. Yükseköğretim Planlamasının Örgütlenmesi

Yükseköğretim planlaması konusunda 2547 sayılı kanunun mevcut hükümlerinde bir değişik yapılmamıştır.

7.2.2. Öğretim Üyesi Yetiştirilmesi

Öğretim üyeliğine geçişte ilk aşama sayılan araştırma görevlilerinin atamalarına ilişkin 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun 33. maddesi yeniden düzenlenmiştir."Araştırma Görevlileri en çok 2 yıl süre ile atanırlar, atanma süresi sonunda görevleri kendiliğinden sona erer. Bunların atamaları yeniden mümkündür. Bu durumda ilk atama usulü uygulanır." şeklindeki yasa hükmü 260 sayılı Kanun Hükmündeki Karamame ile Araştırma Görevlilerinin görev süresini 3 yıla, çıkarılmış ancak yeniden atanma hükmü ortadan kaldırılmıştır. Bu hükmün yurt dışında yüksek lisansa gidenlere uygulanmayacağı belirtilmiştir.³²⁹

260 sayılı K.H.K. ile 1416 sayılı kanundan ayrı olarak araştırma görevlilerinin yurt dışında öğrenim yapmak üzere gönderilmelerine olanak tanınmıştır.

30 Haziran 1989 gün ve 20221 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 375 sayılı K.H.K. ile öğretim elemanlarının ek ders ücretleri yeniden düzenlenmiş, ayrıca gelişmekte olan üniversitelerdeki elemanların gelişme güçlüğü tazminatları % 60 oranında artırılmıştır.

7.2.3. Fırsat ve Olanak Eşitliği Sağlanması

2547 sayılı Kanunun yükseköğretime girişi belirleyen 45. maddesinde dönem içerisinde herhangi bir değişikliğe gidilmemiştir.

15 Haziran 1989 gün ve 20196 sayılı Resmi Gazete'de 369 sayılı K.H.K. ile yapılan değişiklikle yayınlanan "Vakıflarca kurulacak yükseköğretim kurumlarına Yükseköğretim Kurulunun kararı ile, ancak bu kurumun 2 fakülteden oluşması ve fen ve edebiyat alanları ile ilgili eğitim programlarının bulunması, eğitim ve araştırma düzeyinin en az o ilde yoksa en yakın ilde bulunan Devlet Üniversitelerindeki eğitim ve araştırma düzeyinde bulunması şartıyla üniversite adı verilir" hükmü getirilmiştir.

Dönem içerisinde Gaziantep Üniversitesi ile bir vakıf üniversitesi olan Bilkent Üniversitesi kurulmuştur.

329

2547 Sayılı Yükseköğretim Kanununun Bazı Hükümlerinin Değiştirilmesi ve Kanuna Bir Madde Eklenmesi Hakkında Kanun Hükmünde Karamame: (260 S.K.H.K.), 1986

7.2.5 Kalkınmanın Gerektirdiği İnsangücünün Yetiştirilmesi

2547 sayılı kanunun temel hükümlerinde belirtilen politikalarda bir değişikliğe gidilmediği gibi, herhangi bir ilave hüküm de getirilmemiştir.

7.2.6. Kaynakların Etkin Kullanımı

Dönem içerisinde özellikle insangücü kaynaklarının kullanımına ilişkin politikalarda değişiklik yapılmıştır.

Gelişmekte olan üniversitelerin öğretim üyesi ihtiyacını karşılamaya yönelik 23. madde de belirtilen "Bir üniversitede boşalan yardımcı doçentlik kadrosuna o üniversitede doktora, tıpta uzmanlık veya belli bir sanat dalında yeterlik kazananlar en az 3 yıl geçmeden başvuramazlar" hükmü 260 sayılı K.H.K. ile kaldırılmıştır.

Öğrencilerin azami öğrenim sürelerini belirleyen 44'ncü maddesi de değişikliğe uğramıştır. Azami süreler 1'er yıl artırılarak ön lisans düzeyinde 4 yıla, lisans düzeyinde ise 7 yıla çıkarılmıştır.³³⁰

Bu dönemin diğer bir özelliği de sürekli çıkarılan af yasalarıdır. 1984 yılında 2984, 1985 yılında 3248, 1988 yılında 3511 sayılı kanunlarla çeşitli sebeplerle öğrenime devam edemeyen öğrencilere öğrenime devamlarını sağlayacak haklar getirilmiştir.

7.3 KALKINMA PLANI İLE YASA VE YÖNETMELİKLERİN İLİŞKİSİ

7.3.1. Yükseköğretim Planlamasının Örgütlenmesi

2547 sayılı yasanın gerek ilkeleri belirleyen, gerekse Yükseköğretim Kurulunun görevlerini belirleyen hükümlerinde herhangi bir düzenleme yapılmamıştır. Planlama örgütüne olan ihtiyaç YÖK ile sağlandığından, kalkınma planındaki politikalar plan hazırlanması yönünde yoğunlaşmıştır.

7.3.2 Öğretim Üyesi Yetiştirilmesi

Kalkınma planında öğretim üyeliğinin cazip hale getirilmesi ve araştırma görevliliğinin ayrı bir proje olarak ele alınması öngörülürken, 2547 sayılı kanunla araştırma görevliliği 2 yıldan 3 yıla çıkmış ancak, bu dönem sonunda tekrar müracaat hakkı sona erdirilerek ilişkilerinin kesileceği belirtilmiştir.

330

3511 Sayılı Kanun.

260 sayılı K.H.K ile 1416 sayılı kanundan ayrı olarak yurt dışında araştırma görevlilerinin yetiştirilmesine olanak sağlanması, ek ders ve gelişme güçlüğü tazminatlarının artırılması yönünde getirilen yasal düzenlemelerle, planın öğretim üyeliğinin cazip hale getirilmesi politikaları arasında paralellik sağlanmıştır.

7.3.3. Fırsat ve Olanak Eşitliği Sağlanması

2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun yükseköğretime girişi belirleyen 45. maddesinde herhangi bir değişiklik yapılmamıştır.

7.3.4 Kapasite Yaratılması

Yükseköğretim kurumlarının yükseköğretim planı ve gerekli hazırlıkları yapıldıktan sonra açılması plan politikası iken Gaziantep Üniversitesi kurulmuştur.

7.3.5. Kalkınmanın Gerektirdiği İnsangücünün Yetiştirilmesi

Bu konudaki 2547 sayılı kanunda yer alan politikalar genel nitelikli olması nedeniyle yeni bir düzenleme yapılmamıştır.

7.3.6 Kaynakların Etkin Kullanımı

2547 sayılı kanunda gelişmiş üniversitelerin öğretim ihtiyacını sağlamaya yönelik 23. maddesindeki bulunduğu üniversiteye 3 yıldan önce müracaat edememe koşulu kaldırılmıştır.

Yükseköğretime girişte kaynakların etkili olarak değerlendirilmesini mümkün kılan ve yükseköğretime giremeyen öğrencilerin aleyhine kapasite artışı sağlayan azami öğrenim süreleri yeni düzenlemelerle artırılmıştır.

7.4.POLİTİKA UYGULAMALARI

Yükseköğretim Kurulu'nun kurulmasından 5. BYKP'nının sonuna kadar 8 yıl geçmesine rağmen üniversitelerin gelişme planlarının hazırlanmamış olması en çok eleştirilen konuların başında gelmiştir.

2547 sayılı Yükseköğretim Kanununda "eğitim öğretim plan ve programları, bilimsel ve teknolojik esaslara, ülke ve yöre ihtiyaçlarına göre kısa ve uzun vadeli olarak geliştirilecektir." denilmektedir. Yasanın bu açık hükmüne karşın, "yükseköğretimin bütünüyle çağdaştırılması ve ülke gereksinmelerine göre yeniden yapılandırılması" biçiminde ifade edilebilecek bu hedefin gerçekte gerçekleşmesine, tüm alanlarda eğitim-öğretimi gerek içerik gerek sistem bütünlüğü açısından değerlendirerek geliştirecek nitelikte bir

HEDEF , ÖNERİ VE HÜKÜMLER	
POLİTİKA TÜRLERİ	YASA VE YÖNETMELİKLER
<p>5. BYKP VE PROGRAMLAR</p> <p>Yükseköğretim Planlamasının Örgütlenmesi</p> <p>Öğretim Üyesi Yetiştirilmesi</p> <p>Fırsat ve Olanak Eşitliği</p> <p>Kapasite Yaratılması</p>	<p>Bütün üniversitelerin ana gelişme planları hazırlanacaktır.</p> <p>Yükseköğretim Kurulu üniversiteleri planlayacak biçimde örgütlenecek ve eğitim-öğretim planlamacıların istihdamı için gerekli düzenlemeler yapılacaktır.</p> <p>Eğitim-öğretim planlamacılarının görev tanımları yapılacaktır.</p> <p>Başarılı elemanların üniversiteye çekilmesi için öğretim üyeliği cazip hale getirilecektir.</p> <p>Dönem sonunda öğretim elemanı sayısının 45 bin olması hedeflenmiştir.</p> <p>Yurtdışı ve yurt içinde eleman yetiştirilmesine hız verilecektir.</p> <p>1416 Sayılı Kanun Üniversitelerin yeri ve mevcut öğretim üyelerini yetiştirmeyi kolaylaştıracak şekilde düzenlenecektir.</p> <p>Öğretim üyesi yetiştirilmesi için üniversite gelişme planı yapılmıştır.</p> <p>Araştırma görevlisi yetiştirmesi ayrı bir proje olarak ele alınacaktır.</p> <p>Ortaöğretimde edinilen meslek alanında yükseköğretimde de devamlı sağlamak için bir teşvik sistemi geliştirilecektir.</p> <p>Dönem sonunda % 12'lik bir okullaşma hedeflenmiştir.</p> <p>Yaz okulu ve gece öğretimi için çalışma yapılacaktır.</p> <p>Çeşitli kamu kurumlarına bağlı olup eksik kapasite ile çalışan tesislerden üniversitelerin faydalanmaları sağlanacaktır.</p> <p>Açık öğretim fakültesine sanat tarihi ve edebiyat bölümleri ilave edilecektir.</p> <p>2547 Sayılı Yükseköğretim Kanununda bu yönde herhangi bir düzenleme olmamıştır.</p> <p>Araştırma görevlilerinin atanma süresinin 2 yıldan 3 yıla çıkarılması ancak bu dönemin sonunda ilişkilerinin kesileceği, yurtdışına eğitime gönderileceklerde ise bu hükmün uygulanmayacağı belirtilmiştir.</p> <p>2547 sayılı kanunun yükseköğretim girişi belirleyen 45 nci maddesinde herhangi bir değişiklik yapılmamıştır.</p> <p>Vakıf üniversitelerinin kurulması için yeni düzenlemeler getirilmiştir.</p> <p>Bilkent ve Gaziantep üniversiteleri kurulmuştur.</p>

5. BYKP, Yıllık Programlar ve bu dönemde çıkan yasa ve yönetmeliklerden yararlananlar olarak hazırlanmıştır.

POLİTİKA TÜRLERİ		HEDEF , ÖNERİ VE HÜKÜMLER	
5. BYKP VE PROGRAMLAR		YASA VE YÖNETMELİKLER	
Kalkınmanın Gerektirdiği İnsan Gücünün Yetiştirilmesi	<ul style="list-style-type: none"> - Bütün eğitim kademelerinde niteliğin yükseltilmesi esastır. - Üniversitelerin sahip oldukları fiziki imkanlar ve yetiştirmiş insan gücü bakımından ihtisaslaşmalarına ağırlık verilecektir. - Üniversitelerden ayrılan öğrencilerin başarmış oldukları dersleri değerlendirilmeleri ve ön lisans diploması almasını sağlayacak uygulama getirilecektir. 	<ul style="list-style-type: none"> - Lisans öğrenimlerini tamamlamayan ve tamamlamayanların ön lisans diplomalari almaları veya meslek yüksekokullarına intibakları yönetmeliği yayınlamıştır. 	
Kaynakların Etkin Kullanımı	<ul style="list-style-type: none"> - Üniversiteler ayrı gelişme planları yapacaklar yatırımları bunlara göre yönlendirecektir. - Üniversiteler uzun dönemde kendilerine yeterli hale geleceklerdir. - Öğrenci harçları eğitim alanlarına göre değil üniversitelere göre düzenlenecek ve temin edilecek gelir yasanın 46 ncı maddesinde belirtilen alanlara yönlendirecektir. 	<ul style="list-style-type: none"> - Yardımcı doçentliğe atamadaki 3 yıl geçmeden başvuramama koşulu kaldırılmıştır. - Azami öğrenim süresi ön lisans ve lisans düzeyinde 1'er yıl arttırılmıştır. - Çeşitli yıllarda öğrenime devam edemeyen öğrenciler için birkaç defa af yasaası çıkarılmıştır. 	

5. BYKP, Yıllık Programlar ve bu dönemde çıkan yasa ve yönetmeliklerden yararlanılarak hazırlanmıştır.

planlama-programlama çalışmasına girilmemiştir. Bunun için YÖK'te güçlü bir planlama örgütü kurulmamıştır. Her üniversiteye ayrılmış olan eğitim-öğretim planlamacıları kadroları, hemen tüm üniversitelerce kadro sıkıntısı çekilen akademik ve genel idari hizmetlerde çalışanlara verilmiştir.³³¹

Aradan geçen yıllara rağmen eğitim-öğretim planlamacılarının görev tanımlarının belirlenmemiş olması YÖK'ün istenilen düzeyde bir planlama örgütünün oluşturamadığını göstermektedir.

Yükseköğretim Gelişme Ana Planı dönem sonunda ortaya konulamamıştır.

7.4.2. Öğretim Üyesi Yetiştirilmesi

5. BYKP'nında başarılı elemanların üniversiteye çekilmesi için öğretim üyeliğinin cazip hale getirilmesi öngörülmüştür.2547 sayılı yasa yapılan düzenleme ile araştırma görevlilerinin atanma süresi 3 yıla çıkarılırken,sürenin bitiminde tekrar başvuru ortadan kaldırılmıştır.

Bütün eğitim sisteminin öğretmenlerini yetiştiren bir yükseköğretim sistemi, kendi öğretim elemanlarını yetiştirmek için işlerliği olan fonksiyonel bir makenizma oluşturamamıştır.³³²

Öğretim üyeliğinin ve özellikle de araştırma görevliliğinin güvenceden ve ekonomik çekicilikten uzak bulunuşu yükseköğretim düzenimizin bir başka temel darboğazını oluşturmaktadır. Bu vesileyle, öğretim üye ve yardımcılarını çağdaş gelişmeleri izlemek ve uzmanlıklarını ilerletmek için yabancı devletlerin burslarına muhtaç olmaktan kurtaracak bütçe olanaklarının sağlanmasının zorunluluğu özellikle vurgulamak gerekir.³³³

Üniversite Öğretim üyeliğinin cazip hale getirilmesi. Biz büyük ölçüde, eskisi gibi okul birincilerini, departman birincilerini, ikincilerini, üçüncülerini değil, normal asistan, araştırma görevlisi bulamama ile karşı karşıya olmasındır. Bugün öğretim üyesinin, bilgi ve beceri düzeyine bakarak, piyasada alabileceği ücretle, üniversitede aldığı mukayese ettiğimiz zaman fevkalade düşük bir ücret seviyesi ile karşı karşıya geldiğimizi görürsünüz.

331

Adem. Ön.Ver. 1988, s. 165.

332

İlhan Sezgin "Yükseköğretimde Beklentiler" T.E.D.Tarafından Düzenlenen Yükseköğretimde Değişmeler Semineri'nde Yapılan Konuşma Ankara; 17-18 Kasım 1988 s.301. (T.E.D. Bilim Dizisi No XII)

333

Mehmet Sağlam "Yükseköğretimde Başlıca Sorunlar" T.E.D. Tarafından Düzenlenen Yükseköğretimde Değişmeler Semineri'nde Yapılan Konuşma Ankara; 17-18 Kasım 1988 s. 66. (T.E.D) Bilim Dizisi No: XII)

ÇİZELGE-51

5. BYKP ÖĞRENCİ ÖĞRETİM ÜYESİ SAYILARINDAKİ GELİŞMELER

Ders Yılı	Öğr.	Öğt.	Öğr./Öğt.	Öğt.	Öğr./Öğt.
(1)	Üyesi	Üyesi	Elemanı	Elemanı	
1983-84	281.703	6.826	41.27	20.333	13.85
1984-85	332.729	7.186	46.30	21.949	15.16
1985-86	350.744	7.260	48.31	22.968	15.27
1986-87	357.796	7.767	46.07	24.382	14.67
1987-88	362.042	8.680	41.71	27.196	13.31
1988-89	376.475	9.105	41.35	28.114	13.39
1989-90	415.975	10.497	39	32.029	13.39

ÖSYM Yıllık İstatistiklerinden Uyarlandı.

(1) Açık Öğretim hariç.

Yeni sistemin getirdiği diğer bir rahatsızlık, bizim eskiden beri bir ocak olarak gördüğümüz asistanlık müessesesinin kaldırılması zaten bu üniversite hocalığı mesleğinin artık meslek olarak kabul edilmediği görüşünün hakim olduğu anlamına gelir. Bir başka ifade ile, "Herhangi bir kimse de üniversite hocası olur. Üniversite hocalığının mutlak uzun bir hazırlık devresine ihtiyacı yoktur" görüşü benimsenmiştir. Araştırma görevlisi asistan değildir. Benim kanaatime göre, asistan gibi kullanılması mümkün değil zaten. Böylece üniversite hocasının adeta kökü kesilmiştir.³³⁴

Çizelge 51'de dönem içerisinde öğrenci, öğretim üyesi ve öğretim elemanı sayılarındaki gelişmeler verilmiştir.

Dönem başı ve sonu itibarıyla bir karşılaştırma yapıldığında öğrenci/öğretim üyesi ve öğrenci/öğretim elemanı sayılarında önemli bir farklılık görülmemektedir. Ancak öğrenci sayılarındaki artış karşısında, öğretim elemanı sayılarında istenilen düzeye ulaşılamamıştır.

Dönem sonunda ulaşılması hedeflenen 45.000 öğretim elemanı sayısının ancak % 71'i gerçekleştirilmiştir.

5. BYKP ve Yıllık Programlarda yer alan diğer politikaların uygulanma durumları ise aşağıda belirtilmiştir.

a. 1416 sayılı Kanun yeni ve mevcut öğretim üyelerini yetiştirmek üzere yeniden düzenlenmesini öngören plan politikası çerçevesinde 2547 sayılı

334

Memduh Yasa "YÖK Sorunu, Üniversitelerimizin Durumu, Yükseköğretim Kanunu, Yükseköğretim Kurulu" Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi 21, 4 (Nisan 1984) s. 22-25.

Kanuna 260 sayılı K.H K. ile eklenen hüküm uyarınca, araştırma görevlileri yüksek lisans, doktora ve uzmanlık çalışmaları için yurt dışına gönderilmeye başlanılmış ve 1987-1989 yılları arasında 794 araştırma görevlisi bu amaçla yurt dışına eğitime gönderilmiştir.³³⁵

b. Öğretim elemanı ve fiziki alt yapı eksikliğini gidermesi beklenen yaz sömestri uygulaması başarıya ulaşmamıştır.³³⁶

c. 260 sayılı K.H.K. ile yurtdışına gönderilecek araştırma görevlileri ile ilgili 5 yıllık eğitim planı hazırlıkları dönem içerisinde tamamlanamamıştır.³³⁷

d. Üniversite döner sermayelerinden, döner sermaye kapsamında bulunan, başta araştırma görevlileri olmak üzere tüm elemanların faydalanması amacıyla 30.1.1989 gün ve 20221 sayılı Resmi Gazetenin mükerrer sayısında yayınlanan 375 sayılı K.H.K. ile ek ders ücretleri yeniden düzenlenerek iyileştirilmiştir. Ayrıca gelişmekte olan üniversitelerdeki öğretim elemanlarının gelişme güçlüğü tazminatları % 60 dolaylarında artırılmıştır.³³⁸

7.4.3. Fırsat ve Olanak Eşitliği Sağlanması

1987-1988 öğretim yılında 495.161 olan öğrenci sayısı yüzde 9.9 artarak 1988-1989 öğretim yılında 544.000'e ulaşmış, yükseköğretimin çağ nüfusunun içindeki oranı-açıköğretim dahil- yüzde 12.4'e yükselerek 5. Planda öngörülen yüzde 12.0'lık hedef aşmıştır.

Aşağıdaki veriler çağ nüfusunu okullarıştırmada saptanan hedefe ulaştırmanın bir anlam taşımadığını göstermektedir. Öğrenci başvuruları büyük bir hızla artarken üniversiteye giriş oranları giderek azalmaktadır.

Öğrencilerin ortaöğretim kademesinde mesleğe yönlendirilememesi, ayrıca meslek kazandırıcı programların etkin ve yaygın olarak kullanılamaması sonucu, üniversite önündeki yığılma devam etmiştir.

Mihçioğlu'nun 5. Plan dönemi içerisinde yeralan 1987 yılını kapsayan araştırmasında, 1965 ve 1976 yılında yükseköğretime girişteki dengesizliklerin halen evam ettiği saptanmıştır. Sözkonusu dengesizlikler aşağıda

335

YÖK, Türkiye'de Yükseköğretimin Dünü Bugünü. (Ankara:1989) s.41-53.

336

DPT. 1989 Yılı Programı (Ankara:1989) s.360.

337

DPT. 1989 Yılı İcra Planı Uygulama Raporu s.162.

338

DPT. 1990 Yılı Programı s.328.

belirtmiştir.³³⁹

ÇİZELGE-52

5. BYKP DÖNEMİNDE ÜNİVERSİTELERE MÜRACAAT EDEN VE YERLEŞTİRİLEN ÖĞRENCİ SAYILARI (1984 - 1990)

Yıllar	Başvuran Öğrenci	Yerleştirilen Öğrenci	Yüzde
1984-85	436.175	149.788	34
1985-86	475.055	156.065	32
1986-87	499.792	165.579	33
1988-89	693.241	188.183	27
1989-90	824.128	193.665	23

ÖSYM. Yıllık İstatistik Verilerinden Uyarlandı.

Bölgelerarası Farklılıklar

Üniversiteye girişte bölgelerarasındaki dengesizlikleri çizelge 53'de gösterilmiştir. Geçmişte en başarılı bölge olan Marmara bu yerini Ege bölgesine bırakmıştır.

ÇİZELGE-53

BÖLGELERE GÖRE LİSELERİN BAŞARI DURUMU (1987)

Bölgeler	Lise Sayısı	Katılan	Kazanan	Başarı (Binde)
Marmara	550	61.213	10.351	169
Ege	368	30.557	5.771	189
İç Anadolu	533	51.023	8.496	167
Karadeniz	459	32.043	3.735	117
Akdeniz	286	29.185	3.962	136
Güneydoğu	142	10.859	1.146	106
Doğu Anadolu	2747	15.884	1.714	108

Mihcioğlu 1989. s. 6

339

ÖSYM Eğitimde Yörelerearası Dengesizliğin Neresindeyiz? (Ankara;1989)

s. 2.

Bölgeiçi Farklılıklar

Bölgelerin en başarılı liselerinin ortalaması ile en az başarılı liselerin ortalamaları arasındada büyük farklılıklarar sözkonusudur. Bölgeiçi dengesizlikler bölgeler arası dengesizlikten çok daha fazla saptanmıştır. Aradaki açıklık Marmara için 323, Ege ve İç Anadolu için 141, Güneydoğu için 85'dir. Bölge içi dengesizlikler doğal olarak iller arasında da gözlenmiştir.

İller Arası Dengesizlikler

En başarılı 10 ilin 7'si Ege, Marmara ve İç Anadolu Bölgesindedir. Doğu ve Güneydoğu illeri böyle bir sıralamada yer alamamıştır.En başarılı 10 ilin 7'si ise Doğu ve Güneydoğu bölgelerindedir.

İllerin genel başarı değerlendirmelerinde görülen bu farklılıklar en başarılı/başarısız 100 lisenin bölgelere dağılımında da gözlenmiştir. En başarılı 100 lise'nin 5'i, en başarısız 100 lisenin 38'i Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesindedir.

ÇİZELGE-54

ÜNİVERSİTEYE GİRİŞTE BÖLGEİÇİ FARKLILIKLAR (1987)

Bölgeler	Başarı Oranı (Binde)	En Yüksek Başarı (Binde)	En Düşük Başarı (Binde)	Aradaki Açıklık (Kat Olarak)
Marmara	169	968	3	323
Ege	189	989	7	141
İç Anadolu	167	989	7	141
Akdeniz	136	909	5	182
Karadeniz	117	702	5	140
Güney Doğu	106	763	9	85
Doğu Anadolu	108	857	5	171

Mıhçıoğlu 1989. s.9.

Türkiyenin en gelişmiş üç bölgesi ülke nüfusunun %53.40'ını barındırırken en başarılı liselerin % 83'ü bu bölgelerde, buna karşılık bu liselerin ancak % 17'si nüfusun 46.56'sını oluşturan diğer bölge sınırları içerisinde yer almaktadır.

Okul Türleri Arası Farklılıklar

En başarılı 100 lise sıralamasında okul türleri itibarıyla Anadolu ve Özel Türk ve yabancı liseleri başta gelirken, en düşük 100 lise daha çok meslek ve

teknik liselerden olmuştur. Meslek liselerine üniversiteye girişte ilave puan verilmesi uygulamasının da yeterli desteği sağlayamadığını göstermektedir.

Yükseköğretimde fırsat eşitliğinin gerçekleşmemesi aynı zamanda başlıbaşına çok büyük kaynak savurganlığı demektir. Gençlerin aile gelirlerine, köy yada kent kökenli oluşlarına, büyük kentlerde ya da "taşra" da öğrenimlerini yapmalarına göre üniversite giriş sınavlarına girmede de girip başarmada da büyük eşitsizliklerle karşı karşıya buldukları görülmektedir.

Bunun yanında uygulanan biçimiyle üniversite giriş sınavı gençleri ne istek ve yeteneklerine göre, hatta ne de zekalarına göre değil, yalnızca bunların hiç birini ölçmeyen bir testteki başarılarına göre sıraya koymaktadır. Sonuçta bir yandan nice yeteneklerin ve zekaların yükseköğretimin dışında kalmasına ek olarak kazananların da çok önemli bir bölümünün istek ve yeteneklerine en uygun bir dalda öğrenim yapma şansından yoksun kalmalarına neden olmaktadır. Bunun aynı zamanda ekonomik açıdan bir kaynak savurganlığı olduğu gözardı edilmemelidir.³⁴⁰

Üniversite önünde yıl bekleyen veya tekrarlayan gençlerin topluma maliyeti ve işgücü kaybı her yıl kabaca bir kaç trilyon liraya, yani Milli Eğitim Bakanlığı bütçesine yaklaşan bir kaynak israfına yol açmaktadır.³⁴¹

Üniversiteye hazırlama bakımından amacı aynı olan genel eğitim kurumları arasında çifte standart uygulanması, okullar arasında ayrıcalık öğrenciler oranında da eşitsizlikler yaratmakta, bu durum özel öğretmen, özel dersane piyasasınının oluşmasına neden olmaktadır.³⁴²

Yükseköğretime girişteki fırsat eşitsizlikleri eğitimin ticari bir meta olmasını kolaylaştırmıştır. 4. BYKP' nı politikaları ile önlenmesi amaçlanan bu durumun devam ettiği ve engellenemediği görülmüştür.

Fırsat eşitliği ve işgücü kaybına yol açan ortaöğretim ile yükseköğretim arasındaki kopukluk Türk eğitim sisteminde çözüm bekleyen önemli bir sorundur. Bu konuda bakanlık özerk üniversiteyi yeter derecede etkileyememekte, özerk üniversite de ortaöğretili kendi sorunu saymamaya işi ÖSYS ile geçiştirmeye devam etmektedir. Ortaöğretimle yükseköğretim arasında hem eğitim programları, hem de normal geçişler bakımından organik bağların kurulması gerekir. Ne varki ortaöğretim ile üniversiteler arasında bütünleşme sağlanamamış, yükseköğretime geçiş eğitimde demokrasiye uyumun temel ilkesi olan fırsat eşitliğinin bireyler ve bölgeler arasında zedelendiği basamak olarak kalmıştır.³⁴³

340

Ozankaya Ön.Ver. s. 226.

341

Zekai Baloğlu, Türkiye'de Eğitim (TÜSİAD Yayınları; İstanbul) 1990. s. 123.

342

Aynı.

343

Aynı. s. 129.

7.4.4. Kapasite Yaratılması

Plan döneminde birisi vakıf olmak üzere, 2 yeni üniversite açılmış ve toplam üniversite sayısı 29'a ulaşmıştır. Yeni açılanlarla birlikte fakülte sayısı 179'dan 200'e, lisans eğitimi veren yüksekokul sayısı 40'dan 42'ye, 83 olan ön lisans okulları 117'ye yükselmiştir.³⁴⁴

Plansız şekilde ve gerekli hazırlıklar yapılmadan üniversite açılması bu dönemde devam etmiştir. 1987 yılında öğretime başlayan Gaziantep Üniversitesinde 1 Profesör, 11 Doçent ve 14 yardımcı doçent olmak üzere 26 öğretim üyesi ile öğretime başlamıştır. Öğrenci/öğretim üyesi oranı 98 dir.³⁴⁵

2547 sayılı yasa ile YÖK'na yeni üniversite, fakülte, enstitü, yüksekokul açılması birleştirilmesi veya kapatılmasıyla ilgili olarak kararlar almak ve gereği için MEB'na sunmak görevi verilmiştir. Ancak 1987 Haziran'ın da TBMM bir oturumda 1 üniversite, 21 fakülte, 5 enstitü ve konservatuvar kurulması kararlaştırılırken YÖK hiç bir etkinlik gösterememiştir.³⁴⁶

Erzincan Hukuk Fakültesi adeta "adı var kendi yok" bir fakülte Erzincan'da sadece tabelası bulunuyor, öğrencileri ise "emaneten" Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesinde öğrenim görüyorlar. Erzincan Hukuk Fakültesinin Erzincan'daki tek öğretim üyesi, tek profesörü dekan olarak tek idarecisi... Ancak fakültenin tek öğretim üyesi ve dekanının ziraat profesörü olması akademik çevrelerde alay konusu. Öğrenciler kendilerinin "hayali" üniversitenin öğrencileri olarak tanımlıyorlar.

Tabelası başka öğrencileri başka il ve üniversitelerde olan bu hayali fakültelerin öğrencileri "madem binası yoktu niye açıldı? böyle olduğunu bilseydik bu fakülteleri tercih etmezdik" diyorlar.

Tabelası bir yerde öğrencileri başka yerde olan fakülteler şunlar: Denizli Tıp Fakültesi İzmir'de, Zonguldak İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Ankara'da, Dicle Üniversitesi İnşaat Mühendisliği Ş. Urfa'da, Alaşehir Meslek Yüksekokulu İzmir'de, Kars Veteriner Fakültesi Erzurum'da, Niğde Meslek Yüksekokulu Van'da.³⁴⁷

Bütün yükseköğretim kurumlarının imkanları olduğu alanlarda yaz sömestr ve gece uygulamasına geçmeleri için teşvik edici desteklerin artırılması yıllık programlarda yer almasına karşılık kurumların fiziki imkanları ve yetişmiş insangücü potansiyeli açısından yeterli faaliyet gösteremedikleri görülmüştür.

344

DPT. 6. Plan Öncesi Gelişmeler s. 344

345

ÖSYM 1987-1988 Yılı Yükseköğretim İstatistikleri(Ankara: 1988) s. 16.

346

Adem, Ön.Ver. 1988 s. 173

347

Milliyet "YÖK Dosyası" (6 Kasım 1990) s. 1.

Dönem sonu itibariyle sözkonusu politikanın gerçekleşemediği görülmüştür.³⁴⁸

Açıköğretim fakültesinde sanat tarihi ve edebiyat bölümleri okulması politikası da dönem sonu itibariyle gerçekleştirilememiştir.

7.4.5. Kalkınmanın Gerektirdiği İnsangücünün Yetiştirilmesi

5. Plan dönemi içerisinde yetiştirilmesi hedeflenen ve gerçekleştirilen insangücünün öğrenim alanlarına göre dağılımları çizelge 55'de belirtilmiştir.

ÇİZELGE-55

5. BYKP DÖNEMİNDE YETİŞTİRİLEN İNSANGÜCÜNÜN ÖĞRENİM ALANLARINA DAĞILIMLARI (1984 - 1989)

Öğrenim Alanları	(BİN)		
	1984 (Mevcut)	1989 (Hedef)	1989 (Gerçekleşen)
Mimarlık	15.6	18.7	19.2
Mühendislik	117.5	159.8	124.8
Sağlık	58.1	74.6	75.3
Doğal ve Pozitif Bil.	33.1	48.2	41.4
Sosyal Bilimler	152.2	261.0	269.1
İnsan Bilimleri	38.3	55.4	38.3
Güzel Sanatlar	7.8	9.9	9.7
Eğitim Bilimleri	376.0	399.0	31.0
Hukuk	27.3	34.9	31.0
Toplam	787.6	1832.0	876.5

5. BYKP s. 136. ve 6. BYKP s. 299'dan uyarlandı.

İnsangücü açığı bulunan yükseköğrenimli meslek dallarındaki gelişmeler ise çizelge 56' dadır.

Yetiştirilen insangücünün geçmiş dönemlerde olduğu gibi sosyal ve toplumsal bilimlerde yığılma göstermesi devam etmiştir. Mimarlık, hekimlik ve geleceğin mesleği olarak görülen elektronik ve bilgisayar mühendisliği alanlarında hedeflerin altında kalmıştır.

348

DPT 1990 Yılı Programı (Ankara; 1990) s. 328.

ÇİZELGE-56

İNSANGÜCÜ AÇIĞI BULUNAN YÜKSEKÖĞRENİM GEREKTİREN MESLEK DALLARINDAKİ GELİŞMELER

(BİN)

Meslek Dalları	1984 (Mevcut)	1989 (Hedef)	1989 (Gerçekleşen)
Elektrik, Elektronik, Bilgisayar Müh.	13.7	24.0	19.7
Hakim	33.6	56.2	45.2
Diş Hekimi	7.8	12.9	9.7
Öğretim Elemanı	20.2	45.0	29.5
Ortaokul-Lise Öğt.'liği	150.0	170.0	145.0
İlkokul Öğretmenliği	226.0	237.0	221.0

5. BYKP. s. 137 ve 6. BYKP. s. 299'dan uyarlandı.

Üniversitelerin sahip oldukları fiziki imkanlar ve yetişmiş insangücü potansiyeli açısından ihtisaslaşmalarını öngören plan politikası dönem sonunda gerçekleşmemiştir.

Gerçekleştirilemeyen diğer bir politika da bir meslek ve beceri kazanmamış gençlere insangücü ihtiyaçları doğrultusunda meslek yüksekokullarında kısa süreli meslek kazandırma programları uygulanmasıdır.

Fakülte ve yüksekokullarda öğrenim görürlerden çeşitli sebeplerde eğitimlerini yarıda bırakan öğrencilerin, almış oldukları geçerli dersleri değerlendirmek suretiyle, meslek yüksekokullarında meslek ve ön lisans diploması sahibi olmalarını sağlayan 3248 sayılı kanun yürürlüğe girmiş, ancak uygulaması yaygınlaştırılamamıştır.

7.4.6. Kaynakların Etkin Kullanımı

Yükseköğretim Kurulunca öğretim üyelerinin ülke çapında dengeli dağıtımını sağlayan kurallar arasında sayılan, yardımcı doçentliğe geçişte başka bir üniversitede çalışma zorunluluğu ve doçentlerin ancak baş bir üniversitede açık bulunan profesörlüğe başvurabilmeleri durumu 260 sayılı K.H.K. ile ortadan kaldırılmıştır.

Yükseköğretim Kanununun 26. maddesi gereğince aynı üniversitede 3 yılını tamamlamış doçentlerin buldukları yerde profesör olamamaları, yeni kurulmuş üniversitelerin kadrolarını başlarda desteklerken, terfi zamanı gelmiş doçentlerin üniversitelere gitme mecburiyetinde kalmaları gelişmiş üniversitelerin de zayıflamasına neden olmuştur.³⁴⁹

Yamalı bohçe'ya dönmeyen ilk YÖK yasasında doçentlerin profesör olabilmesi için taşra üniversitelerinden birine giderek orada 2 yıl görev yapmasını zorunlu kılıyordu. Amaç geliştirmekte olan üniversitelere öğretim üyesi sağlamaktı. Sözkonusu maddenin sulandırılması uzun sürmedi. YÖK kendi koyduğu kuralları kendisi bozmaya başladı. Önce iki yıllık süreyi 1 yıla, sonra 6 aya, sonra da 3 aya indirdi. Hatta rotasyon sistemi öylesine dejenere edildiki, aynı il sınırları içerisindeki iki üniversite arasında işlemeye başladı. Marmara Üniversitesi Boğaziçi Üniversitesine, İ.T.Ü. den İstanbul Üniversitesine rotasyonla hoca göndermeye başladı. Sonuçta sistemden vazgeçildi.³⁵⁰

2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun insangücünün kullanımına yönelik bir başka politikası olan tam gün çalışma sisteminde dönem içinde çöktüğü görülmüştür.

YÖK'le birlikte üniversitede öğretim üyeleri tam gün ve yarım gün çalışanlar diye ikiye ayrıldı. Yarım gün çalışmayı kabul edenler üniversiteyi dışardaki kazancını artırmada adres olarak kullanmakla suçlanırken, tam gün çalışacağını belirtip daimi statüde kala öğretim üyeleri öğleden sonraları üniversiteye hiç uğramayarak uygulamayı istismar etmekle suçlanıyordu.

Tam gün-yarım gün uygulaması öğretim üyelerini olduğu kadar öğrencileri de huzursuz ediyor. Öğrenciler mezun olacağız, hala doğru dürüst profesör yüzü göremedik diye feryat ediyorlar.

Tam gün çalışmaya geçmeden üniversite, üniversite olmaz. Bir tıp hocası muayenehanesinde hasta mı bakacak, sınıfa girip ders mi verecek, yoksa araştırma mı yapacak? Bütün bunları bir güne nasıl sığdıracak?

Tam gün çalışmasıyla ilgili hususlar öylesine bozuldu ki, tam anlamıyla dejenere oldu. Kanuna öyle maddeler konuldu ki, hukuken tam gün çalışanlar üniversiteye uğramaz oldu.³⁵¹

2547 sayılı yükseköğretim kanunu kabul edilmekte;

Tüm üniversitelere yerleşik öğretim üyesi sağlanabildimi? 1980-81 öğretim yılında tüm yükseköğretimde bir öğretim üyesine 27 öğrenci düşüyordu.

1986-87 öğretim yılında bu rakkam 62 olmuştur. (Açıköğretim dahil) Özele indirildiğinde durum hiç de içaçıcı değildir.

Büyük kentlerdeki yükseköğretim kurumları ile taşradaki yükseköğretim kurumları arasında ülke çıkarlarını zedeleyen nitelik farkları azaldımı?

1981 öncesinde kimi yükseköğretim kurumları fakülte değildi. Örneğin eğitim enstitüleri ortaokul öğretmeni yetiştiren birer meslek yüksekokulu iken

350

Milliyet Ön.Ver. s. 13.

351

Aynı.

bugün fakülteye dönüştürüldü ve sözüm ona lise öğretmeni yetiştirmektedir. Ancak öğretim üyesi sıkıntısı bu kurumun adının değişmesi ile hiç bir şekilde giderilememiştir. Örneğin 2809 sayılı kanun ile Eğitim Fakültesi olan Eğitim Enstitülerin de öğretim üyesi başına düşen ortalama öğrenci sayısı Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesinde 524, Teknik Eğitim Fakültesinde 389, Karadeniz Fatih Eğitim Fakültesinde 639'dur.³⁵²

Belirtilen eleştirilere rağmen YÖK tarafından gelişmekte olan üniversitelerde yerleşik öğretim üyesi oranlarında artış olduğu ve önemli gelişmelerin kaydedildiği ifade edilmiştir.

ÇİZELGE-57

5. BYKP DÖNEMİNDE ÖĞRETİM ÜYESİ SAYILARINDA GELİŞMELER (1985 - 1989)

Öğretim Üyeleri	1985	1989
Profesör	1877	4527
Doçent	2899	2481
Yardımcı Doçent	2484	3265
Toplam	7260	10273

YÖK Türkiye'de Yükseköğretimin Dünü ve Bugünü s. 14.

Yükseköğretim yatırımları konusunda da istenilen gelişme sağlanamamıştır. Dönem içerisinde yükseköğretime ayrılan ödenek miktarları çizelge 58'da belirtilmiştir. Yükseköğretime ayrılan ödenekler incelendiğinde dönem başından geriye doğru gidildiği görülebilecektir.

ÇİZELGE-58

YÜKSEKÖĞRETİM KURUMLARININ 5. PLAN DÖNEMİ BÜTÇE ÖDENEKLERİ VE DEFLATE EDİLEN TUTARLAR (1985 - 1989)

Yıllar	Ödenek	Deflate Edilen Ödenek (Milyon)
1985	150.1	1080.6
1986	221.1	838.4
1987	321.9	846.2
1988	614.6	977.0
1989	1050.7	1050.7

YÖK Türkiye'de Yükseköğretimin Dünü ve Bugünü s. 19.

352

Adem Ön., Ver. 1988 s. 163.

5.BYKP DÖNEMİ POLİTİKA-UYGULAMA KARŞILAŞTIRMALARI (ÖZET ÇİZELGE)

POLİTİKA TÜRLERİ	HEDEF, ÖNERİ VE HÜKÜMLER	UYGULAMANIN DEĞERLENDİRİLMESİ
Yükseköğretim Planlamasının Örgütlenmesi	<ul style="list-style-type: none"> - Bütün üniversitelerin ana gelişme planları hazırlanacaktır. (K.P.) - Yükseköğretim Kurulu Üniversiteleri planlayacak biçimde örgütlenecek ve eğitim-öğretim planlamalarının istihdamı için gerekli düzenleme yapılacaktır. (K.P.) - Eğitim-öğretim planlamalarının görev tanımları yapılacaktır. (K.P.) 	<ul style="list-style-type: none"> - Üniversitelerin gelişim planları hazırlanamamıştır. - İcra Planları Uygulama Sonuç Raporlarında dönem sonu itibarıyla eğitim-öğretim planlamalarının görev tanımlarının yapılmamış olduğu saptanmıştır.
Öğretim Üyesi Yetiştirilmesi	<ul style="list-style-type: none"> - Başarılı elemanların üniversiteye şekilmesi için öğretim üyeliği cazip hale getirilecektir. (K.P.) - Dönem sonunda öğretim elemanı sayısı 45.000'e ulaşacaktır. (K.P.) - Araştırma görevlisi yetiştirilmesi ayrı bir proje olarak ele alınacaktır. (K.P.) - Yurtdışı ve yurtiçi eleman yetiştirilmesine hız verilecektir. (K.P.) - 1416 Sayılı Kanun Üniversitelerin yeni ve mevcut öğretim üyelerinin yetiştirilmesini kolaylaştıracak şekilde yeniden düzenlenecektir. (K.P.) 	<ul style="list-style-type: none"> - Araştırma görevliliğini cazip hale getirmek üzere çeşitli yasal düzenlemeler yapılmasına başlanılmış ancak istenilen sayıya ulaşılamamıştır. - Araştırma görevlilerinin yetiştirilmesi amacıyla Üniversiteler yaz sömestri uygulaması başarıya ulaşmamıştır. Dönem sonunda öğretim elemanı sayısı ancak 32.029 olmuştur. - Yurtdışına gönderilecek araştırma görevlileri ile ilgili planlama dönemi içinde tamamlanamamıştır. - 1416 Sayılı Kanunda herhangi bir değişiklik yapılmamış, ancak 260 sayılı K.H.K. ile 1416 Sayılı Kanundan ayrı olarak araştırma görevlisi gönderilmeye başlanmıştır.
Fiziksel ve Olanak Etkinliği Sağlanması	<ul style="list-style-type: none"> - Ortaöğretimde edinilen meslek alanının yükseköğretimde de devamını sağlamak üzere bir teşvik sistemi geliştirilecektir. (K.P.) - Dönem sonunda % 12'lik bir okullaştırma hedeflenmiştir. (K.P.) 	<ul style="list-style-type: none"> - Dönem sonunda bu konuda yeni bir yasal düzenleme yapılmadığı gibi, üniversiteye girişte de yeni bir uygulamaya gidilmemiştir. - Dönem sonu itibarıyla açıköğretimin büyük katkısıyla % 12.4 okullaştırma sağlanarak plan hedefleri aşılmıştır. - Üniversiteye girişteki dengesizlikler devam etmiştir.
Kapasite Yaratılması	<ul style="list-style-type: none"> - Yaz ve gece öğretimi için çalışma yapılacaktır. (K.P.)(Y) - Açıköğretim fakültelerine sanat tarihi ve edebiyat bölümleri ilave edilecektir. (K.P.) - Bilkent ve Gaziantep Üniversiteleri kurulmuştur. (Y) 	<ul style="list-style-type: none"> - Yaz ve gece öğretimi konusunda yeterli çalışma yapılamamıştır. - Açıköğretim fakültesine yeni bölümler ilave edilememiştir. - Plan politikalarına aykırı olarak yeni üniversite açılması devam etmiştir. Gaziantep Üniversite 1 öğretim üyesine 98 öğrenci dükcek şekilde öğretime başlamıştır.

5. BYKP, Yıllık Programlar ve bu dönemde çıkan yasa ve yönetmeliklerden yararlanılarak hazırlanmıştır.

K.P : Kalkınma Planı Y : Yasa

5. BYKP DÖNEMİ POLİTİKA- UYGULAMA KARŞILAŞTIRMALARI (ÖZET ÇİZELGE)

POLİTİKA TÜRLERİ	HEDEF, ÖNERİ VE HÜKÜMLER	UYGULAMANIN DEĞERLENDİRİLMESİ
Kalkınmanın Gerekirdiği İnsangücü Yetiştirilmesi	<ul style="list-style-type: none"> - Üniversitelerin ihtisaslarına ağırlık verilecektir. (K.P.) - Üniversitelerden ayrılan öğrencilerin başarmış oldukları dersleri ve ön lisans diploması almasını sağlayacak uygulama getirilecektir. (K.P.)(Y) - Bütün kademelerde niteliğin yükseltilmesi esastır. (K.P.) 	<ul style="list-style-type: none"> - Üniversitelerin ihtisasları dönem sonunda gerçekleştirilememiştir. - Bu konuda yasal düzenleme getirilmiş ancak uygulama yaygınlaşmıştır. - Dönem sonunda yine sosyal bilimler alanında daha çok öğrenci yetiştirilmesi, ihtiyacı bulunan alanlarda istenilen gelişme sağlanamamıştır.
Kaynakların Etkin Kullanımı	<ul style="list-style-type: none"> - Üniversiteler uzun dönemde kendilerine yeterli hale geleceklerdir. (K.P.) - Öğrenci harçları eğitim alanlarına göre değil üniversitelere göre düzenlenecektir. - Yeni öğrenci af yasaları çıkarılmıştır. (Y) 	<ul style="list-style-type: none"> - Bu konularda yasal düzenlemeler gerçekleştirilemiştir. - Rotasyon, tam gün gibi sistemin uygulamalar amacına uygun olarak sürdürülebilir. - Fırsat ve olanak eşitliğini engelleyen ve kaynak israfına yol açan af yasaları bu dönemde de devam etmiştir.

5. BYKP, Yıllık Programlar ve bu dönemde çıkan yasa ve yönetmeliklerden yararlanılarak hazırlanmıştır.

K.P : Kalkınma Planı Y : Yasa

VIII BÖLÜM

ALTINCI BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİ

6 BYKP dönemi Yükseköğretim Kurulunun varlığının tartışıldığı, hatta kaldırılmasının hükümet programlarına alındığı bir dönem olmuştur. Bu dönemde 1990-1994 yıllarını kapsayan genel bir değerlendirilme yapılmamış, 2 yıllık süreyi kapsayan değerlendirilmeye gidilmiştir.

8.1. ALTINCI BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI (1990-1992)

8.1.1. Yükseköğretim Planlamasının Örgütlenmesi

Yükseköğretim Kurulunun ve üniversitelerin teşkilat yapıları planlama ve koordinasyon faaliyetlerinin etkin olarak yürütülmesine uygun hale getirilecektir.³⁵³

8.1.2. Öğretim Üyesi Yetiştirilmesi

Öğretim üyesi yetiştirilmesi özel bir proje olarak ele alınacak ve gelişmiş üniversiteler çeşitli alanlarda ihtisas merkezleri haline getirilerek, diğer üniversitelere de bu konuda hizmet verilecektir.³⁵⁴

8.1.3. Fırsat ve Olanak Eşitliği Sağlanması

Eğitimin her kademesinde olanak ve fırsat eşitliğinin sağlanması temel amaçtır.³⁵⁵

8.1.4. Kapasite Yaratılması

a. Yeni yükseköğretim kurumları açma konusu, hazırlanacak bir yükseköğretim master planı çerçevesinde yapılacaktır.³⁵⁶

b. Yeni yükseköğretim açma kararlarını, sosyal talep, insangücü ihtiyaçları, teknoloji ve ekonomik hayatta meydana gelen gelişmeler, yerleşim yeri, potansiyeli, alt yapı imkanları gibi kriterlere göre düzenlemek olan

353

DPT 6. BYKP (Ankara; 1990) s. 294.

354

Aynı.

355

Aynı. s. 293.

356

Aynı. s. 295

Yükseköğretim Ana Planı'nın yayımı sağlanarak uygulamaya başlanılacaktır.³⁵⁷

c. Gece öğretimi ve yaz dönemi uygulaması ile ilgili çalışmalara devam edilecektir.³⁵⁸

d. Özel kesimin okul açması ve Vakıfların üniversite kurmaları teşvik edilecek, eğitim metod ve teknolojilerinin geliştirilmesinde ve eğitim araç ve gereçlerinin üretilmesinde daha fazla rol alması desteklenecektir.³⁵⁹

8.1.5. Kalkınmanın Gerektirdiği İnsangücünün Yetiştirilmesi

Bu alana giren politikalar aşağıda özetlenmiştir.

a. Geçmiş plan dönemlerinden farklı olarak kapasite artırımı yapılırken insangücü ihtiyaçlarının yanısıra sosyal talebin de dikkate alınması gerektiği bu planın politikaları arasında alınmıştır.

b. Üniversite-sanayi işbirliğini tesis edecek hukuki ekonomik ve yapısal düzenlemeler geliştirilecektir.

c. Doktora ve master tez konularının öncelikle sanayinin ihtiyaçlarına yönelik olarak hazırlanması özendirilecektir.

d. Yükseköğretim kurumlarında üst düzeyde, meslek yüksek okullarında orta düzeyde, vasıflı insangücü yetiştirmeye devam edilecektir.

e. Ekonomik ve sosyal yapıda beklenen gelişmeler, teknolojideki değişimler, dışa açılma politikaları gibi nedenlerle öğretmenlik, sağlık bilimleri, enformatik, elektrik, elektronik, bilgisayar, endüstri mühendisliği, başta İngilizce olmak üzere yabancı diller, yönetim bilimleri, işletmecilik ve uluslararası ilişkiler dallarında arz artışına öncelik verilecektir.

f. Bazı mühendislik, temel (biyoloji, fizik, kimya) ve sosyal bilim dallarında öğrenci paylarının nisbi olarak azaltılması gereğinden hareketle bu dallarda öğretim kalitesinin yükseltilmesi hedeflenecektir. Özellikle yetenekli gençlerin temel bilimler alanına çekilerek bilim adamı yetiştirilmesi sağlanacaktır.³⁶⁰

357

DPT. 1991 Yılı Programı (Ankara; 1991) s. 317.

358

DPT. 1990 Yılı Programı (Ankara; 1990) s. 329.

359

DPT. 6. BYKP. s. 294.

360

Aynı. s. 295.

Dönem içerisinde yüksek öğrenimli insangücü yetiştirme tahminleri çizelge-60'dadır.

ÇİZELGE-60

YÜKSEKÖĞRENİMLİ İNSANGÜCÜ YETİŞTİRME ARZI

(BİN)

Öğretim Dalı	1989 (Gerçekleşme Tahmini)	1994 (Tahmini)
İnsan Bilimleri	16.2	24.6
Doğal ve Pozitif Bilimler	41.4	56.0
Sağlık	75.3	97.1
Sosyal Bilimler	209.1	237.4
Hukuk	31.0	32.8
Eğitim Bilimleri	375.0	400.0
Teknik Bilimler	144.0	175.7
Ziraat ve Ormancılık	26.8	39.2
Güzel Sanatlar	9.7	13.8

DPT 6. BYKP s. 299.'dan uyarlandı.

İnsangücü açığı bulunan yükseköğretime dayalı meslekler ve dönem itibariyle ihtiyaçlar çizelge-61'de gösterilmiştir.

ÇİZELGE-61

İNSANGÜCÜ AÇIĞI BULUNAN YÜKSEKÖĞRETİME DAYALI MESLEKLER VE İHTİYAÇLAR (1989-1994)

(BİN)

Meslek	1989 (Mevcut)	1994 (İhtiyaç)
Dalları		
Tıp	45.2	77.0
Diş Hekimi	9.7	17.0
İlkokulöğretmeni	221	240.0
Ortaokul-Lise Öğretmeni	145	220.0
Yükseköğretim Öğr.Elemanı	29.6	47.0

DPT. 6. BYKP s. 299

8.1.6 Kaynakların Etkin Kullanımı

Yükseköğretimin finansman yapısı geliştirilerek bütçe dışı kaynaklardan da destek sağlanacak ve döner sermayenin bir kaynak olarak kullanımı

etkinleştirilecektir.³⁶¹

Özellikle bina sıkıntısı çeken gelişmekte olan üniversiteler, kullanılmayan kamu kurumu ve kuruluşları binalarından fiziki mekan olarak geçici devretme, kiralama veya hibe yoluyla yararlanma uygulamalarına öncelik vereceklerdir.³⁶²

8.2. YÜKSEKÖĞRETİME İLİŞKİN YASA VE YÖNETMELİKLER

6. BYKP içerisinde yükseköğretim sisteminde önemli değişiklikler yapan yasalar yürürlüğe girmiştir.

21 yeni üniversite ve 2 yüksek teknoloji enstitüsünün kurulmasına ilişkin 3837 sayılı yasa ile yükseköğretim kurumlarında ücreti karşılığında ikili öğretim yapılmasına olanak tanıyan 3843 sayılı yasalar çıkarılmıştır. Ayrıca 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun çeşitli maddelerinde sürekli olarak yapılan değişiklikler bu dönemde de devam etmiştir.

8.2.1. Yükseköğretim Planlamasının Örgütlenmesi

3 Nisan 1991 tarihinde yürürlüğe giren 3708 sayılı yasa ile yükseköğretim kurumları arasına yüksek teknoloji enstitüleri alınmıştır.³⁶³

Yeni üniversiteler ve enstitü kurulmasına ilişkin 3 Temmuz 1992 gün ve 3837 sayılı yasa ile yeni kurulan üniversitelere bağlanmış olan yükseköğretim kurumları yükseköğretim kurulunun yeni üniversiteleri faaliyete geçirme kararı vereceği tarihe kadar öğrencileri ile birlikte faaliyetlerini eski üniversitelere bağlı olarak devam ettirebilecekleri ifade edilmiştir. (Geçici Madde 23)³⁶⁴

19 Kasım 1992 tarihinde yürürlüğe giren ve yükseköğretim kurumlarında ikili öğretim yapılmasına olanak tanıyan 3843 sayılı yasada, ikili öğretim "yükseköğretim kurumlarında önlisans, lisans ve lisansüstü düzeyde yapılan normal örgün öğretim ve ikinci örgün öğretim olarak tanımlanmıştır. Bu tanıma ikinci öğretim tanımı ile açıklık getirilerek bu öğretimin yükseköğretim kurumlarında normal örgün öğretimin bitimini takiben yapılan "örgün öğretim"

361

Aynı. s. 295.

362

DPT. 1991 Yılı Programı s.317.

363

2547 Sayılı Yükseköğretim Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Kanun. (3708 S.K.) 1991.

364

2809 Sayılı Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Hakkındaki Kanunun 11(a) Maddesinin Değiştirilerek Kabulüne Dair Kanun. (3837 S.K.) 1992.

olduğu ifade edilmiştir.(Madde 3)³⁶⁵

olduğu ifade edilmiştir.(Madde 3) ³⁶⁵

Yasada yükseköğretim kurumlarının hangi programlarında ikinci öğretim yapılacağına her yıl üniversite veya yüksek teknoloji enstitüsünün önerisi üzerine Yükseköğretim Kurulu'nca karar verileceği belirtilmiştir.³⁶⁶

8.2.2. Öğretim Üyesi Yetiştirilmesi

Öğretim üyeliğinin cazip hale getirilmesi ve yeni üniversitelerin öğretim üyesi ihtiyacının karşılanması amacıyla yasa ve yönetmeliklerle yeni politikalar ortaya konulmaya çalışılmıştır

9 Nisan 1990 tarih ve 418 sayılı Kanun Hükmünde Kararname lisansüstü eğitim-öğretim için yurt dışına gideceklerin öğrenim ücretleri ve yolluklarının dahil her çeşit sosyal ve diğer giderlerinin bağlı oldukları üniversitelerin personel giderleri içerisinde açılacak özel tertipten ödeneceği belirtilmiştir. "Lisansüstü eğitim-öğretim için yurt dışına gönderilen araştırma görevlileri kadrolarında bırakılırlar ve aylık ve her türlü ödemelerin kanuni kesintilerinden sonra kalan net tutarın % 60'nı alırlar. Bunlardan kurumlarınca gönderilenlere 1416 sayılı kanun hükümlerine göre buldukları ülkelerde bulunan diğer öğrenciler kadar ayrıca ödeme yapılır" hükmü getirilmiştir.

Yeni kurulan üniversite ve teknoloji enstitüleri ile daha önce kurulmuş üniversitelerin öğretim elemanlarının yetiştirilmesi amacıyla, Milli Eğitim Bakanlığı koordinatörlüğünde Maliye ve Gümrük Bakanlığı, Devlet Planlama Teşkilatı, Devlet Personel Başkanlığı ve Yükseköğretim Kurulu temsilcilerinden oluşacak bir komisyonda 2000 yılına kadar uygulanacak program hazırlanacağı, bu program çerçevesinde üniversitelerden Yükseköğretim Kurulunca belirlenecek oranda öğretim elemanının Milli Eğitim Bakanının onayı ile yurt dışına gönderileceği, 3837 sayılı yasa hükmüne bağlanmıştır. (Geçici Madde 24) ³⁶⁷

8.2.3. Fırsat ve Olanak Eşitliği Sağlanması

3 Nisan 1991 tarih ve 3708 sayılı yasa ile "Milli Eğitim Bakanlığınca düzenlenen Lise Mezunları Meslek edndirme (LİMME) programına katılıp

³⁶⁵

Yükseköğretim Kurumlarında İkili Öğretim Yapılmasına İlişkin Kanun
(3843 S.K.). 1992.

³⁶⁶

Aynı.

³⁶⁷

3837 Sayılı Kanun

meslek lisesi diploması alanlar ile bir mesleğe veya belli sanat dallarına yönelik programlar uygulayan liselerin mezunları, aynı meslek veya sanat dalında bir yüksekokul veya meslek yüksekokuluna girmek istedikleri takdirde merkezi sınavla almış oldukları puanlarına Yükseköğretim Kurulu'nun meslek dalına göre tesbit edeceği ölçü dahilinde Milli Eğitim Bakanlığının uygun görüşü alınarak artı puan verilir. Bu puan almış oldukları puanların % 40'ını geçemez" hükmü getirilmiştir.³⁶⁸

3843 sayılı yasada "ikinci öğretim isteğe bağlı ve paralı" olduğu belirtilmiştir. (Madde 7)³⁶⁹

Aynı yasada öğrencilerin ikinci öğretim programlarından normal örgün öğretim programlarına geçiş hakkı sınırlandırılarak, bütün derslerini vermiş ilk yüzde ona girmiş başarılı öğrencilere bu hak verilmiştir. (Madde 6)³⁷⁰

8.2.4. Kapasite Yaratılması

6. BYKP dönemi Türk yükseköğretim sisteminde en fazla üniversitenin birden açıldığı dönem olmuştur. 7 Mart 1992 gün ve 21164 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 3785 sayılı yasa ile Koç ve Kadir Has Üniversiteleri, 11 Temmuz 1992 gün ve 21281 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 3837 sayılı Kanun ile Harran, Süleyman Demirel, Adnan Menderes, Zonguldak Karaelmas, Mersin, Pamukkale, Balıkesir, Kocaeli, Sakarya, Celal Bayar, Abant İzzet Baysal, Mustafa Kemal, Afyon Kocatepe, Kafkas, Çanakkale 18 Mart, Niğde, Dumlupınar, Gaziosmanpaşa, Muğla, Kahramanmaraş Sütçü İmam, Kırıkkale Üniversiteleri ile Gebze ve İzmir'de Yüksek Teknoloji enstitüsü kurulmuştur.³⁷¹

Kapasite yaratılmasına ilişkin yasalarla ortaya konulan diğer bir politika ise açıköğretim yapan fakültelerin müstakil yüksekokul haline Yükseköğretim Kurulu'nun kararı ile dönüşmesine olanak sağlanmasıdır.

Anayasa Mahkemesinin iptal kararına rağmen 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun 16. maddesi 2 Ocak 1990 tarih ve 298 sayılı K.H.K. ile yeniden düzenlenmiş, 7 Mart 1990 gün ve 3614 sayılı yasa ile de değiştirilerek yeniden kabul edilmiştir.

Bu düzenleme ile açıköğretim uygulayan üniversitelerin yurt içinde hizmet

368

3708 Sayılı Kanun

369

3843 Sayılı Kanun

370

3837 Sayılı Kanun

371

Aynı.

birimleri açabilecekleri, yurt dışında, T.C. Vatandaşlarının bulunduğu ülkelerde eğitim, kültür, v.b. hizmetleri vermek amacıyla YÖK kararı ile merkez tesis edebilecekleri belirtilmiştir. Ayrıca düzenleme ile açıköğretimle hizmeti veren üniversitelerde bu tür hizmeti veren fakülte, enstitü, yüksekokul v.b. kuruluşlarda hizmetin gerektirdiği birimlerin kurulmasının üniversite yönetim kurulu kararı ile gerçekleştirileceği hükme bağlanmıştır.

Merkezi açıköğretim yapan fakültelele bağlı olarak yapan bölüm varsa, zaman içerisinde bu bölümün müstakil örgün eğitim yapan yüksekokul haline dönüştürülmesi ya da örgün eğitim yapan fakülte, yüksekokul ve meslek yüksekokullarına örgün eğitim yapan bölümlerin yanısıra açıköğretim yapan bölümlerin kurulması, üniversite senatosunun teklifi ve yükseköğretim kurulunun onayı ile olur.³⁷²

Kapasite yaratılmasına ilişkin diğer önemli bir politika ise ikili öğretim yapılmasına olanak sağlanmasıdır. Bu öğretime ilişkin hükümler 3843 sayılı yasada yer almıştır.

Yükseköğretim kurumlarında örgün öğretimin bitimini takiben yapılan örgün öğretim olarak tanımlanan ikinci öğretime, öğrenci seçme ve yerleştirme sınavları sonuçlarına göre hiç bir programa yerleştirilemeyen öğrencilerin alınacağı ifade edilmiştir.³⁷³

Vakıflarca kurulacak yükseköğretim kurumlarına Yükseköğretim Kurulu tarafından, koşulları taşınması halinde "üniversite" adı verilebilmesine olanak tanıyan 369 sayılı K.H.K.'nin 3. maddesi, 3 Nisan 1989 tarihinde yürürlüğe giren 3708 sayılı yasa ile yeniden düzenlenmiş ve vakıflarca kurulmuş bir yükseköğretim kurumunun istenilen niteliklere sahip olması halinde kanunla üniversite adı verilebileceği belirtilmiştir.³⁷⁴

8.2.5. Kalkınmanın Gerektirdiği İnsangücünün Yetiştirilmesi

Bu konuda yasa ve yönetmeliklerde yer alan yeni bir hüküm yer almadığı saptanmıştır.

8.2.6. Kaynakların Etkin Kullanımı

2914 sayılı Yükseköğretim Personel Kanununun gelişmesinde güçlük çekilen yükseköğretim kurumlarında görev yapan öğretim elemanlarına

³⁷²

2547 Sayılı Yükseköğretim Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında 398 Sayılı K.H.K.'nin Değiştirilerek Kabulüne Dair Kanun (3614 S.K.) 1990.

³⁷³

3843 Sayılı Kanun

³⁷⁴

3708 Sayılı Kanun

ödenmesini öngördüğü geliştirme ödeneği 418 sayılı K.H.K. ile vergi dışında bırakılmıştır.³⁷⁵

2547 sayılı yükseköğretim kanunun öğrenci harçlarına ilişkin 46. maddesi, 3843 sayılı yasa ile "cari hizmet maliyeti" başlığı altında yeniden düzenlenmiştir.³⁷⁶

Yeni düzenleme ile 2 yıllık ön lisans ve 4, 5 ve 6 yıllık lisans öğreniminden bu süreler sonunda mezun olmayan öğrencilere devlet katkısının devam edeceği, ancak öğrenci katkısının birinci yıl için % 50, müteakip yıllar 100 fazlasıyla alınacağı hükmü getirilmiştir.³⁷⁷

2547 sayılı kanunun kurumlararası yardımlaşmayı öngören 40. maddesinin 369 sayılı K.H.K. ile düzenlenen "öğretim üyeleri ihtiyacı olan üniversitenin isteği ve kendi arzusu üzerine ilgili kurullarının görüşü, rektörün önerisi ile Yükseköğretim Kurulu tarafından istekle bulunan üniversitenin birimlerinde görevlendirilebilirler. Ancak Ankara, İstanbul ve İzmir dışında bulunan üniversitelerde bu şekilde görevlendirilenler, kendi maaş, yan ödeme ve tazminatlarını aldıkları gibi gittikleri üniversitede de kadrolarıyla ilgili özlük haklarını aynen alırlar" şeklindeki hüküm 418 sayılı K.H.K. ile görevlendirme süresi aynı kalmak suretiyle "bu şekilde görevlendirilenlerin kadroları 5 yıl süreyle saklı tutulur." şeklinde düzenlenmiştir.³⁷⁸

29 Mayıs 1991 gün ve 3747 ile 21 Mayıs 1992 gün ve 3804 yasalarla çeşitli nedenlerle yükseköğretim kurumlarından ilişkisi kesilen ve kesilme durumuna gelmiş öğrencilere birer sınav hakkı daha tanınmıştır.

İkili öğretime ilişkin 3843 sayılı yasada bu öğretimin isteğe bağlı ve paralı olduğu belirtilmiştir. Yasa ile ikinci öğretime kabul edilecek öğrencilerin ödeyecekleri öğrenim ücretleri, öğrenim dallarının niteliklerine göre öğrenci maliyetleri de dikkate alınarak Yükseköğretim Kurulu'nun görüşü ve Milli Eğitim Bakanlığının önerisi üzerine Bakanlar Kurulu tarafından tespit edileceği, ancak alınacak ücretin normal örgün öğretim için belirlenen cari hizmet maliyetlerinin yarısından az olamayacağı ifade edilmiştir. (Madde 7)³⁷⁹

3843 sayılı yasada ikinci bir öğretimin gerektireceği insangücününün

375

418 Sayılı Kanun Hükmünde Karamame

376

3843 Sayılı Kanun

377

Aynı.

378

418 Sayılı Kanun Hükmünde Karamame.

379

3843 Sayılı Kanun.

görevlendirilmesi ve bunlara ödenecek ücretlere ilişkin hükümler aşağıda özetlenmiştir.

a. Kendi kurumlarında yapılmakta olan örgün öğretimde zorunlu ders yükünün en az yarısını doldurmuş olanlara öncelik verilmek üzere ikinci öğretimde hangi öğretim elemanlarının görevlendirileceğine ilgili yükseköğretim kurumunun yönetim kurulu karar verir. (Madde 9) ³⁸⁰

b. Zorunlu ders yükünü doldurmuş öğretim elemanlarının ikinci öğretimde verdikleri her ders için, doldurmamış olanlar için bu yükün doldurulmasından sonra verdikleri her ders için 2914 sayılı Yükseköğretim Personel Kanununda öngörülen hükümler çerçevesinde ders ücreti ile ara sınav, yarı yıl ve yıl sonu sınavları için ödenecek ücretlerin 3 katını aşmayacak şekilde Bakanlar Kurulunca belirlenecek ders ücreti ödenir. (Madde 10) ³⁸¹

c. İkinci öğretim yapılan yükseköğretim kurumlarında görevli akademik yöneticiler ve öğretim elemanları ile idari personelden isteğe bağlı olarak, kimlerin çalışma süresi bitiminden sonra fazla çalışma yapacaklarına ilgili yükseköğretim kurumunun yönetim kurulunun görüşü alınarak kurumun yöneticisi karar verir. Bu personele fazla çalışma süreleri için saat ücreti ödenir. Ancak öğretim elemanlarına aynı süre için ek ders ücreti ile fazla çalışma saati ödenmez. (Madde 11-12) ³⁸²

8.3. KALKINMA PLANI İLE YASA VE VE YÖNETMELİKLERİN İLİŞKİSİ

8.3.1. Yükseköğretim Planlamasının Örgütlenmesi

6.BYKP'nında Yükseköğretim Kurulu'nun ve üniversitelerin örgüt yapılanmasının planlama ve koordinasyon faaliyetlerini etkin olarak yürütebilecek bir hale getirilmesi öngörülmüştür. Ancak 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun ilgili maddelerinde böyle bir düzenlemeye gidilmemiştir.

8.3.2. Öğretim Üyesi Yetiştirilmesi

6. Planda öğretim üyesi yetiştirilmesinin özel bir proje olarak ele alınması ve gelişmiş üniversitelerin çeşitli alanlarda ihtisas merkezi haline getirilmesi önerilmiştir.

380

Aynı.

381

Aynı.

382

Aynı.

Bu konuda yasa ve yönetmeliklerde her bir düzenleme yapılmamış, ancak 5. BYKP'nın politikaları arasında yer alan öğretim üyeliğini cazip hale getirme konusunda yeni hükümler getirilmiştir.

418 sayılı K.H.K. ile araştırma görevlileri için öngörülen en çok 3 yıl atanma süresinin yurt dışında lisansüstü öğrenime gönderilecekler için uygulanmayacağı ve bunlara ilave ödenekler verileceği belirtilmiştir.

8.3.3. Fırsat ve Olanak Eşitliği Sağlanması

Her kalkınma planında olduğu gibi 6.BYKP'nında da eğitimin her kademesinde fırsat ve olanak eşitliğinin sağlanması temel amaç olarak belirtilmiştir.

2547 sayılı kanunda değişiklik yapan 3708 sayılı yasa ile bir mesleğe veya sanat dallarına yönelik lise mezunları, aynı meslek veya sanat dalında bir yüksekokul veya meslek yüksekokuluna girmek istedikleri takdirde merkezi sınavla aldıkları puana artı puan verilmesi kabul edilmiştir.

8.3.4. Kapasite Yaratılması

Yeni yükseköğretim kurumları açma konusunun hazırlanacak bir yükseköğretim master planı çerçevesinde yapılması gece öğretimi ve yaz dönemi uygulaması ile ilgili çalışmalara devam edilmesi ve vakıfların üniversite kurmaya teşvik edilmesi planın kapasite yaratılmasına yönelik politikalarıdır.

Vakıf üniversitelerine bütçelerinin % 45'i oranında yardım yapılmasını öngören 3843 sayılı yasa ile plan politikaları desteklenmiştir.

8.3.5. Kalkınmanın Gereklettiği İnsangücünün Yetiştirilmesi

Gerek 6. BYKP, gerekse yapılan hukuki düzenlemeler kalkınmanın gereklettiği insangücünün yetiştirilmesinden çok sosyal talebe olanak tanıyacak tarzda düzenlenmiştir.

Kapasite artırımı yaparken insangücü ihtiyaçlarının yanısıra sosyal talebe de ağırlık veren plan politikası isteğe bağlı ve paralı öğretime olanak tanıyan ikili öğretim sistemine ilişkin yasal düzenleme ile desteklenmiştir.

Teknoloji alanında yüksek düzeyde eğitim-öğretim, üretim ve danışmanlık yapmak üzere yüksek teknoloji enstitüleri kurulmasına yasal olanak tanınması ve bu amaçla 2 enstitü kurulması ile, üniversite-sanayi işbirliğini kolaylaştıracak bir düzenlemeye gidildiği değerlendirilmiştir.

8.3.6. Kaynakların Etkin Kullanımı

Planda bütçe dışı kaynaklardan da destek sağlanması ve döner sermayenin bir kaynak olarak kullanılmasının etkinleştirilmesi öngörülmüştür.

5. BYKP döneminden beri savunulan öğretim üyeliğini cazip hale getirilmesi politikası paralelinde gelişmekte olan üniversitelerde görev yapan öğretim elemanlarına ödenen geliştirme ödeneği vergi dışı bırakılmıştır.

3843 sayılı yasa ile düzenlenen ikili öğretim sistemi de aynı fiziki ortam ve öğretim elemanlarından ikinci kez yararlanmayı öngörmektedir. Bu düzenleme yapılırken ayrıca personel lehine ilave haklar da getirilmiştir.

ikili öğretime ilişkin 3843 sayılı yasa ile hizmet maliyetine öğrenci katkısı ve öğrenci sosyal tesis ve faaliyetlerinden elde edilen gelirlerle, ders kitapları ve teksirlerin satışından elde edilen gelirlerin üniversite adına gelir ve ödenek kaydedilmek suretiyle kullanılmasına olanak tanınmıştır. (Madde 46)³⁸³

8.4. POLİTİKA UYGULAMALARI

Araştırmada 6. BYKP döneminin ilk 2 yılı (1990-1992) uygulamaları incelenmiştir. Bu nedenle gerek plan gerekse yasa ve yönetmeliklerde öngörülen tüm politikaların uygulamaya yansımalarını saptamak mümkün olmamıştır.

8.4.1. Yükseköğretim Planlamasının Örgütlenmesi

Yükseköğretim Kurulunca hazırlanmış herhangi bir plan ortaya konulamamıştır. Ancak 1991 yılında T.B.M.M. Milli Eğitim Komisyonunun açılmasını öngördüğü yükseköğretim kurumlarının, öğretime başlama tarihlerini, gelişme hızları ve kapasitelerini, akademik ve idari personel ihtiyacı ile bu ihtiyacı karşılamaya dönük beşeri sermaye yatırımlarını, çeşitli tiplerde fiziki alan yaratılmasına dönük, makine-teçhizat ihtiyacı ve bunların gerektirdiği toplam yatırım maliyeti ile öğretime başlayan kuruluşların belirlenmesine yönelik olarak 1992- 2012 yıllarını kapsayan Yükseköğretim Gelişme Planı hazırlanmıştır.³⁸⁴

Hazırlanan plan kararı verilmiş bir politikanın uygulamaya yönelik esaslarını belirlemektedir. Bu anlamda planlamanın uygulamadan önce düşünmeyi öngören tanımına ters düşülmüştür.

383

3843 Sayılı Kanun.

384

MEB ve YÖK Yükseköğretim Gelişme Planı 1992-2012
(Ankara;1991)s. 5

6.BYKP İLE YASA VE YÖNETMELİKLERİN İLİŞKİSİ (ÖZET ÇİZELGE)

POLİTİKA TÜRLERİ	6. BYKP VE PROGRAMLAR	YASA VE YÖNETMELİKLER
Yükseköğretim Planlamasının Örgütlenmesi	Yükseköğretim Kurulu'nun ve üniversitelerin örgüt yapıları planlama ve koordinasyonu faaliyetlerinin etkin olarak yürütülmesine uygun hale getirilecektir.	Yükseköğretim Kurulu ve üniversitelerin örgüt yapılarında herhangi bir planlama ve koordinasyonu etkin hale getirecek hukuki bir düzenleme yapılmamıştır. Yeni kurulan üniversitelere bağlanmış yükseköğretim kurumlarını faaliyete geçirme kararının Yükseköğretim Kurulu'na verileceği 3837 sayılı yasa da belirtilmiştir. 3843 Sayılı Yasada Yükseköğretim Kurumlarının hangi programlarında ikinci öğretim yapılacağına Yükseköğretim Kurulu'nun karar vereceği belirtilmiştir.
Öğretim Üyesi Yetiştirilmesi	Öğretim üyesi yetiştirilmesi özel bir proje olarak ele alınacak ve gelişmiş üniversiteler çeşitli alanlarda ihtisas merkezleri haline getirelecektir. Dönem sonunda öğretim elemanı sayısının 47.000'e çıkarılması planlanmıştır.	418 sayılı K.R.K. ile araştırma görevlilerinin yurtdışı ödenekleri arttırılmıştır. 2837 sayılı yasa ile yeni üniversitelerin öğretim üyesi ihtiyacının karşılanması amacıyla 2000 yılına kadar program hazırlanması öngörülmüştür.
Fırsat ve Olanak Eşitliği Sağlanması	Eğitimin her kademesinde olanak ve fırsat eşitliğinin sağlanması temel amaçtır. Plan dönemi sonunda okullaşmanın % 15 olması hedeflenmiştir.	3708 sayılı yasa ile LİME programına katılanlarla bir mesleğe veya sanat dallarına yönelik liselerin mezunları aynı meslek veya sanat dalında bir yükseköğretim kurumuna girmek istedikleri takdirde bunlara artı puan verilmesi uygulanması getirilmiştir. 3843 sayılı yasa ile paralı olan ikili öğretime olanak tanıyan bu programlarda öğrenim göreceğ öğrencilerde örgün öğretim kurumlarına geçiş hakkı sınırlandırılmıştır.

6. BYKP, Yıllık Programlar ve bu dönemde çıkan yasa ve yönetmeliklerden yararlanılarak hazırlanmıştır.

6. BYKP İLE YASA VE YÖNETMELİKLERİN İLİŞKİSİ (ÖZET ÇİZELGE)

POLİTİKA TÜRLERİ	HEDEF, ÖNERİ VE HÜKÜMLER	YASA VE YÖNETMELİKLER
Kapasite Yaratılması	<p>6. BYKP VE PROGRAMLAR</p> <ul style="list-style-type: none"> - Yeni yükseköğretim kurumları açma konusu hazırlanacak bir yükseköğretim master planı çerçevesinde yapılacaktır. - Gece öğretimi ve yaz dönemi uygulaması ile ilgili çalışmalara devam edilecektir. - Vakıfların üniversite kurumları teşvik edilecektir. 	<p>YASA VE YÖNETMELİKLER</p> <ul style="list-style-type: none"> - 3785 ve 3837 sayılı yasalarla ikisi vakıf olmak üzere 21 üniversite ve 2 yüksek teknoloji enstitüsü açılmıştır. - Açık öğretim yapan fakültelere bağlı olan bölümlerin zaman içerisinde mistakül yüksek okul haline dönüştürülmesini mümkün kılan 3614 sayılı yasa yürürlüğe girmiştir. - 3843 sayılı yasa ile ikili öğretime olanak tanımıştır.
Kalkınmanın Gerekli olduğu İnsangücünün Yetiştirilmesi	<ul style="list-style-type: none"> - Kapasite artırımı yapılırken insangücü ihtiyaçlarının yanısıra sosyal talep de dikkate alınacaktır. - Üniversite sanayii işbirliğini tesis edecek hukuki ekonomik ve yapısal düzenlemelere gidilecektir. - Bazı alanlarda öğrenci payları azaltılarak öğretim kalitesinin artırılması hedeflenecektir. 	<ul style="list-style-type: none"> - Paralı ve isteğe bağlı bir örgün öğretim olan ikinci öğretime olanak tanımıştır. - Teknoloji alanında yüksek düzeyde eğitim-öğretim üretim ve danışmanlık yapmak üzere yüksek teknoloji enstitüleri kurulmasına olanak tanıyan ve 3837 sayılı yasa ile iki enstitü kurulmuştur.
Kaynakların Etkin Kullanımı	<ul style="list-style-type: none"> - Bütçe dışı kaynaklardan da destek sağlanacak ve döner sermayenin bir kaynak olarak kullanılması etkinleştirilecektir. 	<ul style="list-style-type: none"> - 418 Sayılı K.H.K. ile geliştirmekte olan yüksek öğretim kurumlarında görev yapan öğretim elemanlarına ödenen geliştirme ödeneği vergi dışı bira-kılmıştır. - 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun öğrenci harçlarına ilişkin 46. maddesi yeniden düzenlenmiş ve öğrenim süreleri sonunda mezun olmayan öğrencilerin katkılarını giderek artırılmıştır. - 3547 ve 3804 sayılı yasalarla yükseköğretim kurumlarından çeşitli nedenlerle ilişkili kesilen öğrencilere birer sanav hakkı daha verilmiştir. - İkili öğretime olanak tanıyan 3843 sayılı yasa; - a. Öğretim elemanlarının görevlendirilmesinde kendi kurumlarındaki ders yükünün en az yarısını doldurmuş olanlara öncelik verileceği, - b. İlave dersler için ders ücreti alacakları, - c. Fazla çalışma durumunda ilave ücret verileceği hükme bağlanmıştır. - Vakıf üniversitelerine devletçe yapılan yardımın esasları yeniden düzenlenmiştir.

6. BYKP, Yıllık Programlar ve bu dönemde çıkan yasa ve yönetmeliklerden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Eğitim sisteminizin genelinde gözlenen plansız ve programsız gelişmeler malesef yükseköğretim sistemimize de yansımaktadır. Yükseköğretimde çağı yakalamak için tesbit edilen genel hedefler üzerinde görüş birliği olmasına karşın, bu hedeflere ulaşmak için gerekli politikalar ve planlar üretilememiştir. Bu çalışmalarına temel teşkil edecek bilgi ve istatistiksel veriler henüz tam anlamıyla derlenememiştir.

YÖK bugünkü yapısı nedeniyle yasal görevlerini yerine getirememiş, merkeziyetçi bir yönetim modeli uygulamaya çalışırken planlama, koordinasyon, denetleme gibi temel işlevler aksatılmış, ayrıntılarla uğraşarak yükseköğrenimde bir yönlendirme ve yönetim boşluğu oluşturulmuştur. Dolayısıyla yükseköğretim sistemimizin planlanması, koordinasyonu ve denetimini sağlayacak yeni bir üniversiteler üstü örgüt kurulmalıdır. Bu örgütün oluşumunda ülkenin sosyal ve ekonomik gelişiminde önemli payı bulunan kesimlerinde yeterince temsil edilmelerine özen gösterilmelidir.³⁸⁵

6. BYKP'nında öngörülen yükseköğretim kurulunun ve üniversitelerin örgüt yapılarının planlama ve koordinasyon faaliyetlerinin etkin olarak yürütülmesinin uygun hale getirilmesi konusunda gerek hukuki gerekse uygulamaya yönelik bir çalışma saptanamamıştır.

8.4.2 Öğretim Üyesi Yetiştirilmesi

Öğretim üyesi yetiştirilmek üzere gelişmiş üniversitelerin ihtisas merkezi haline getirilmesi sağlanamamıştır.

Öğretim üyesi temininde çekilen en büyük sıkıntıya öğretim üyeliğini cazip hale getirilememenin neden olduğu 5. planda da ortaya konulmuş ve bu dönemden itibaren çeşitli yasal düzenlemelerle önlemler alınmaya çalışılmıştır. 6.dönemin başında 418 sayılı K.H.K. ile araştırma görevlileri için öngörülen yurtdışı giderlerin 1416 sayılı yasadan ayrı bir sisteme bağlanması bunlardan sayılabilir.

Öğretim üyesi darboğazını geçebilmek için, öğretim üyeliğini cazip meslek haline getirmek olmazsa olmaz ön koşuludur. Bu koşul sağlandığı takdirde elit üniversite ve enstitülerimizdeki öğretim üyelerinin yurt dışındaki seçkin üniversitelerde yetiştirilmesi, meslek yüksekokulu öğretim üyelerinin ise üniversite ve enstitülerimizde yetiştirilmesi en ekonomik çözüm olacaktır.³⁸⁶

Çizelge 63'de 1990-1992 yılları arasındaki öğretim üyesi ve elemanı sayısındaki gelişmeler verilmiştir.

385

Süha Sevük. "21. Yüzyılda Yükseköğretim" 18 Nisan 1992 Tarihinde Başbakan'a Takdim edilen Raporlar (Ankara;1992, s. 347.

386

Aynı.

6. BYKP'nda öğretim elemanı sayısının 47.000'e ulaştırılması hedeflenmiştir. Yükseköğretim gelişim planında ise 1992-2012 yılları arasında yeni üniversitelerle birlikte ilave 12.000 öğretim üyesine, 10058 diğer öğretim elemanına ihtiyaç olduğu belirtilmiştir.³⁸⁷

ÇİZELGE-63

ÖĞRETİM ELEMANI VE ÖĞRETİM ÜYESİ SAYISINDA GELİŞMELER (1990-1992)

Ders Yılı	Öğrenci Sayısı(1)	Öğt. Üyesi(1)	Öğr./Öğt. Üyesi(1)	Öğt Elemanı(1)	Öğr./Öğt. Elemanı
1990-91	444447	11070	40	34469	13
1991-92	469302	11829	39.6	35132	13.3

ÖSYM 1990-1992 Yükseköğretim İstatistiklerinden uyarlandı.
(1) Açıköğretim hariç.

İlk 2 yıllık sonuçlar 2012 hedefini yakalamak bir yana 5. plan döneminin hedefi olan 45.000 öğretim elemanı sayısına bile ulaşamayacağını göstermektedir. Yeni kurulan üniversitelerin öğretim üyesi ihtiyacının karşılanması ise 2837 sayılı yasa ile hükme bağlanmış ve 2000 yılına kadar yetiştirme planı hazırlanacağı belirtilmiştir.

Böylece daha önceki plan dönemlerinde olduğu gibi önce üniversite açılıp, daha sonra öğretim üyesi ihtiyacına çözüm aranılmaya başlanılmıştır.

8.2.3. Fırsat ve Olanak Eşitliği Sağlanması

6. planda da eğitimin her kademesinde fırsat ve olanak eşitliği sağlanması temel amaç olarak belirtilmiştir.

Bir mesleğe veya sanat dallarına yönelik liselerden mezun öğrencilerin, aynı alanlarda meslek yüksek okullarına veya bir yüksekokula girmiş olmaları halinde merkezi sınavda almış oldukları puanlarına, Yükseköğretim Kurumu'nun tespit edeceği ölçü dahilinde artı puan verilmesi ve bu puanın almış oldukları puanların % 40'ını geçemeyeceği 3708 sayılı yasada belirtilmiştir.

Üniversite önünde giderek artan yığılma karşısında yükseköğretime geçiş oranları da yetersiz kalmıştır. Çizelge 64'de 1990 ve 1991 yıllarında yükseköğretime başvuran ve yerleştirilen öğrenci sayıları verilmiştir.

387

MEB. ve YÖK Ön. Ver. s. 10.

ÇİZELGE-64

YÜKSEKÖĞRETİME BAŞVURU VE GİRİŞ ORANLARI (1990-1992)

Yıllar	Başvuran	Yerleşen	Oran %
1990	8929745	196111	21.9
1991	875817	199735	22.8

Yükseköğretim Gelişme Planı s. 11.

1991 yılı itibariyle örgün öğretimde okullaşma oranı % 9.6, örgün ve açıköğretimle birlikte okullaşma oranı ise % 15.3'dür. Türkiye'de yükseköğretim okullaşma oranının düşük olmasının zorunlu bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Açıköğretim dışarda bırakılırsa yükseköğretim okullaşma oranı oldukça düşük düzeyde bulunmaktadır. 1990-1991 öğretim yılında yükseköğretim okullaşma oranında açıköğretim dahil % 15.3'e ulaşılarak plan hedefleri şimdiden aşılmıştır. Ancak ülkemizde nüfus artış hızının % 2,17 gibi yüksek oranda olması, genç nüfus yapısının fazla olması, lise ve dengi okul mezunlarının yükseköğretime ilgisinin fazla olması gibi nedenlerle yeni yükseköğretim kurumlarının açılmasına ihtiyaç vardır.³⁸⁸

3834 sayılı yasa ile ikili öğretime olanak tanınmıştır. ikili öğretimin isteğe bağlı ve paralı olması, fırsat ve olanak eşitliğine aykırı değilmiş gibi bir görüntü verse de ikinci bir öğretimi kaldırabilecek yükseköğretim sisteminin bu hizmeti sadece paralı öğrencilere sunması düşündürücü bulunmuştur.

8.4.4. Kapasite Yaratılması

Yeni açılan 2'si vakıf olmak üzere 23 üniversite ve 2 yüksek teknoloji enstitüsü ile birlikte toplam üniversite sayısı 54'e çıkmıştır.

Kurulan üniversite ve yüksek teknoloji enstitülerinin bölgeler itibariyle dağılımı çizelge 65'de verilmiştir.

Üniversite ve enstitülerin bölgeler itibariyle dağılımında Ege ve Marmara bölgeleri yarından fazlasını almıştır.

Kalkınma planlarının temel politikası; öğretim üyesi yetiştirilmeden ve diğer yönlerden uzun süre hazırlık yapılmadan üniversite açılmaması iken, bu kadar çok sayıda üniversite kurulmasının sisteme faydadan çok zarar getireceği ortadır.

Kapasite yaratılmasına ilişkin diğer bir uygulamada ikili öğretimdir. 1992-1993 öğretim yılında meslek yüksek okullarında 6850, üniversitelerde ise 9825 öğrenci kapasitesi yaratılmıştır.³⁸⁹

ÇİZELGE-65

YENİ ÜNİVERSİTE VE ENSTİTÜLERİN BÖLGELERE DAĞILIMI

Üniversite ve Enstitüler				
Bölgeler	Devlet Üni.	Vak. Üni	Yük. Tek. Enst.	Toplam
Marmara	4	2	1	7
Ege	6	-	1	7
İç Anadolu	2	-	-	2
Akdeniz	4	-	-	4
Karadeniz	3	-	-	3
Doğu Anadolu	1	-	-	1
Güney Doğu Anadolu	1	-	-	1
Toplam	21	2	2	25

3837 sayılı yasadan uyarlandı.

Ancak lisans öğretimi veren gelişmiş üniversitelerden Ankara ve İstanbul üniversiteleri bu programlar için % 12 kontenjan ayırırken, geri kalan kontenjan yeni kurulan veya gelişmekte olan üniversiteler tarafından ayrılmıştır.

8.4.5. Kalkınmanın Gerekletirdiği İnsan Gücünün Yetiştirilmesi

6. BYKP döneminin ilk 2 yılı itibarıyla öğrencilerin öğrenim alanlarına göre dağılımları çizelge-66'da belirtilmiştir.

Bu dönemde de gelişme toplumsal ve sosyal bilimlere ağırlıklı olup, öğretmen yetiştirme alanında da planda öngörüldüğü gibi bir gelişme olmamıştır. 6. BYKP ile birlikte insan gücü planlamasının yanısıra sosyal talebin de dikkate alınması öngörülmektedir. İkinci öğretim uygulaması da bunun bir örneği olarak değerlendirilmektedir.

8.4.6. Kaynakların Etkin Kullanımı

İkili öğretim uygulamasını 6. BYKP'ında yer alan bütçe dışı kaynaklardan

destek sağlanması politikasını destekleyen bir uygulama olarak değerlendirmek mümkündür.

İkili öğretime ilişkin 3843 sayılı yasa gereğince öğrencilerden alınacak ücretler üniversitelere ödenek olarak kaydedilmektedir. Bunu üniversiteleri maddi yönden destekleyecek bir uygulama olarak nitelenebilir.

ÇİZELGE-66

1991-1992 ÖĞRETİM YILINDA ÖĞRENCİLERİN ÖĞRENİM ALANLARINA DAĞILIMI

Öğrenim Dalları	Öğrenci Sayısı	Oranı (%)
Eğitim Bilimleri	71503	9.4
İnsan Bilimleri	29505	3.8
Güzel Sanatlar	9349	1.2
Hukuk	17017	2.2
Toplumsal Bilimler	393768	51.8
Pozitif ve Doğal Bilimler	43998	5.7
Tıp ve Sağlık	55297	7.2
Mühendislik	106859	14.0
Tarım Orman Balıkçılık	23709	3.1
Diğer	8042	1.0
Toplam	759047	89.4

ÖSYM 1991-1992 Yükseköğretim istatistiklerinden uyarlandı.

3843 sayılı yasa gerek insangücü gerekse fiziki kapasitenin değerlendirilmesi açısından olumlu bir gelişme olarak görülmekle birlikte, ilk uygulamaların henüz kendi sorunlarını tam olarak çözmemiş gelişmekte olan ve yeni kurulan üniversitelerden başlanılmasının nitelik sorununu da beraberinde getireceği değerlendirilmektedir.

Öğretim üyeliğini cazip hale getirmek amacıyla gelişmekte olan üniversitelerde görev yapan öğretim elemanlarına ödenen geliştirme ödeneğinin vergi dışı bırakılması olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmiştir.

2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun öğrenci harçlarına ilişkin 46. maddesi yeniden düzenlenmiş ve mezun olamayan öğrencilerin ödeyecekleri harçlar başarısız oldukları sürece giderek artan bir sisteme bağlanmıştır. Uygulamanın öğrenim sürelerinin aşılmamasında etkili olabileceği değerlendirilmekle birlikte, tekrar çıkarılacak af yasalarıyla bu sistemin de bozulmaması gerekmektedir.

Kapasite politik nedenlerle ve sürekli çıkarılan af kanunları ile aşırı

derede şişirilmiştir. O kadar ki öğretim üyeleri ders vermektan ve sınav kağıdı okumaktan başlarını kaşıyamaz duruma düşmüştür. Gece öğretimi yaparak veya yeni üniversiteler açarak kapasitenin daha da artırılmasına çalışılmaktadır. Bu ve benzeri politikaların üniversiteleri sürükleyebileceği ilk nokta onların birer "yüksek lise" ye dönüşeceği noktadır.³⁹⁰

Öğrenci affı adı altında gerçekleştirilen eylemlerin yararlı olmaktan çok zararlı olduğu kanısındayım. Bu yolun çok sık uygulanması ile belirli bir başarısızlık sonunda öğrencinin üniversiteden kaydının silineceğinin tembel ve başarısız öğrenciyi uarması şeklindeki pozitif etkisi tamamıyla kaybolmakta ve bunların üniversiteye dönüşleri ile doğan kalabalık sınıflar öğrencilerin daha iyi öğrenim görmesini engellemektedir. Diğer taraftan hazırlanan çeşitli istatistikler, afa üniversitelere dönan öğrencilerin büyük oranda yine başarısız olduğu ve böylece önemli bir kaynak israfının ortaya çıktığını göstermektedir.³⁹¹

Yükseköğretime bütçeden ayrılan payların giderek azalması, eğitim yatırımlarının gerçekleştirilememesinin en büyük nedenlerinden biri olarak görülmüştür.

1981 yılından 1989 yılına kadar yükseköğretime ayrılan kaynakların Gayri Safi Milli Hasıla ve Konsolide Bütçe içindeki paylarında önemli bir artma olmamıştır. Sadece 1989 ve 1990 yıllarından bazı artışlar kaydedilmiş bu artışlarla ancak 1979-1980 yıllarındaki düzeye erişilebilmiştir.

OECD ülkelerinde 1980'li yıllarda eğitim sektörüne ayrılan kaynakların Gayri Safi Milli Hasıla içindeki yeri incelendiğinde en düşük yapın % 45 ile Portekiz'de en yüksek paylarında % 7.2 ile Danimarka, % 7.4 ile Kanada ve % 7.6 ile İsveç'te olduğu tespit edilmiştir. Türkiye'de ise sözkonusu payın % 4.5'a ulaşması ancak 1991 yılında mümkün olmuştur.³⁹²

Bütçe tekliflerinin Yükseköğretim Kurulunun süzgeçinden geçmesi, Maliye Bakanlığı ve D.P.T.'na karşı Yüksek Öğretim Kurulunun sorumlu olması çoğu üniversitelerimizin gerçek ihtiyaçlarının anılan kurumlara tam olarak yansıya bilmesine engel olmaktadır. Bütçe tahsislerinde D.P.T. ve Maliye Bakanlığı rasyonel davranmamaktadır. Değerlendirmeler çok iyi niyetli de olsa genellikle Ankara'da masa başında yapılmakta, gerçekler ve problemler tam

390

Yılmaz Büyükersen "Çağdaş Eğitim Anlayışı Açısından Türk Eğitim Sisteminin Sorunları ve Çözüm Önerilerin İlişkin Tartışma" Rektörler Toplantısında Başbakan'a Takdim Edilen Raporlar Ankara: 18 Nisan 1992 s. 5.

391

İlhan Kayan "Çağdaş Eğitim, Çağdaş Üniversite" Rektörler Toplantısında Başbakan'a Takdim Edilen Raporlar Ankara: 18 Nisan 1992. s. 322.

392

YÖK Türkiye'de Yükseköğretimin 10 Yılı (Ankara;1991) s.

anlamıyla anlaşılmeden karara varılmaktadır. Üniversiteler arasında öncelik belirlemeleri adı altında hatalı saptamalar yapılmakta, bundan da özellikle taşra üniversiteleri zarar görmektedir.³⁹³

393

Hurşit Ertuğrul "Çağdaş Eğitim, Çağdaş Üniversite" Rektörler Toplantısında Başbakan'a Takdim Edilen Raporlar Ankara: 18 Nisan 1992. s. 95.

6. BYKP DÖNEMİ POLİTİKA- UYGULAMA KARŞILAŞTIRMALARI (ÖZET ÇİZELGE)

POLİTİKA TÜRLERİ	HEDEF, ÖNERİ VE HÜKÜMLER	UYGULAMANIN DEĞERLENDİRİLMESİ
Yükseköğretim Planlamasının Örgütlenmesi	<ul style="list-style-type: none"> - Yükseköğretim Kurulu'nun ve üniversitelerin örgüt yapıları planlama ve koordinasyon faaliyetlerinin etkin olarak yürütülmesine uygun hale getirelecektir. (K.P.) 	<ul style="list-style-type: none"> - Yükseköğretim Kurulu ve üniversitelerin örgüt yapılarında planlama ve koordinasyonu etkin hale getirecek düzenleme yapılmamıştır. - YÖK tarafından hazırlanan herhangi bir plan ortaya konulmamış ancak, T.B.M.'nin öngördüğü yükseköğretim kurumları için M.E.B. ile bir ortak plan hazırlanmıştır.
Öğretim Üyesi Yetiştirilmesi	<ul style="list-style-type: none"> - Öğretim üyesi yetiştirilmesi özel bir proje olarak ele alınacak ve gelişmiş üniversiteler çeşitli alanlarda ihtisas merkezi haline getirilecektir. (K.P.) - Dönem sonunda 47.000 öğretim üyesine ulaşılmaya hedeflenmiştir. (K.P.) - Yeni üniversitelerin öğretim üyesi ihtiyacının karşılanması için 2000 yılına kadar plan yapılacaktır. 	<ul style="list-style-type: none"> - Üniversitelerin ihtisas merkezi haline getirilmesi sağlanamamıştır. - Öğretim üyeliğini cazip hale getirmek amacıyla çeşitli yasal düzenlemeler yapılmış, ancak istenilen sayıya ulaşmayı sağlayacak düzeyde olmamıştır. - Yeni açılan üniversitelerle öğretim elemanı için hedeflenen sayıya ulaşılmaması mümkün görülmemektedir.
Fırsat ve Olanak Eşitliği Sağlanması	<ul style="list-style-type: none"> - Bir mesleğe ya da sanat dalına yönelik liselerden mezun olanlara kendi alanlarında yüksek öğrenim yapmak istemeleri halinde ilave puan verilecektir. (Y) - 3843 Sayılı Yasa ile paralı öğretime olanak tanınmıştır. - Plan dönemi sonunda % 15 oranında okullaşma sağlanacaktır. 	<ul style="list-style-type: none"> - Yeni düzenlemeye rağmen meslek okulu mezunlarının üniversiteye giriş oranları düşük kalmıştır. - Paralı öğretim fırsat eşitliğini engelleyebilecek bir uygulama olarak değerlendirilmektedir. - Okullaşma sırası dönemin ilk 2 yılında aşılmıştır.
Kapasite Yaratılması	<ul style="list-style-type: none"> - Yeni yükseköğretim kurumlarının açılması master plan çerçevesinde yapılacaktır. (K.P.) (Y) - 23 Üniversite, 2 Teknoloji Enstitüsü açılmıştır. (Y) - İkili öğretime imkan tanınmıştır. (Y) 	<ul style="list-style-type: none"> - Yeni yükseköğretim kurumları bir plan dahilinde kurulmadığı gibi öğretim üyesi açısından da yeterli düzeye ulaşılmamış olması nitelik sorunu da beraberinde getirecektir. - İkili öğretime yeni ve gelişmiş üniversitelerde başlanması yukarıda belirtilen aynı sorunların bu öğretim döneminde de sürecini göstermektedir.
Kalkınmanın Cerekçirdiği İnsangücünün Yetiştirilmesi	<ul style="list-style-type: none"> - Kapasite artırımı yapılırken insangücü ihtiyacılarının yanısıra sosyal talep dikkate alınacaktır. 	<ul style="list-style-type: none"> - Sosyal talebi dikkate alan ikili öğretim uygulamasına başlanılmıştır.

6. BYKP, Yıllık Programlar ve bu dönemde çıkan yasa ve yönetmeliklerden yararlanılarak hazırlanmıştır.

K.P. : Kalkınma Planı Y : Yasa

6.BYKP. DÖNEMİ POLİTİKA-UYGULAMA KARŞILAŞTIRMALARI (ÖZET ÇİZELGE)

POLİTİKA TÜRLERİ	HEDEF, ÖNERİ VE HÜKÜMLER	UYGULAMANIN DEĞERLENDİRİLMESİ
Kaynakların Etkin Kullanımı	<ul style="list-style-type: none"> - Bazı alanlarda öğrenci payları azaltılırken öğretim kalitesinin artırılması hedeflenecektir. - Üniversitelerce bütçe dışı kaynaklardan da destek sağlanacaktır. (K.P.) - Gelişmekte olan üniversitelerde görev yapan öğretim elemanlarına ödenen geliştirme ödeneği vergi dışı bırakılmıştır. (Y) - İkili öğretim ile aynı kurumlardan ve öğretim elemanlarından ikinci bir kez yararlanılması öngörülmüştür. (Y) - Zamanında mezun olamayan öğrencilerin harçları giderek artmıştır. (Y) - Yeni af yasaları çıkarılmıştır. (Y) 	<ul style="list-style-type: none"> - Toplumsal bilimlerde olan öğrenci yığılması devam etmiştir. - İkili öğretim kapasite-yaratmanın yanısıra paralı olması nedeniyle üniversitelere kaynak sağlayabilecektir. - Geliştirme ödeneğinin vergi dışı bırakılması öğretim üyeliğini cazip hale getirme açısından olumlu bir gelişme olarak görülmüştür. - İkili öğretimin gelişmekte ve yeni olan üniversitelerde yapılması nitelik açısından sorun yaratabilecektir. - Okullardan öğrenim süresi sonunda mezun olamayanların harçlarının arttırılması olumlu bir uygulama olmakla birlikte, çıkarılacak af yasaları ile bunun da bozulmasını gerekli görülmektedir.

6. BYKP, Yıllık Programlar ve bu dönemde çıkan yasa ve yönetmeliklerden yararlanılarak hazırlanmıştır.

K.P. : Kalkınma Planı Y : Yasa

BÖLÜM IX

ÖZET, YARGI, ÖNERİLER

Özet

Cumhuriyetin başlangıcından planlı dönemin başlangıcına kadar, yükseköğretim kurumlarını oluşturan üniversite, akademi ve çeşitli bakanlıklara bağlı yüksekokullar oldukça dağınık bir gelişme göstermişler ve kalkınmanın destekleyicisi bir rol üstlenememişlerdir.

Ülkemizde 1963 yılında girilen planlı dönemde yükseköğretime ilişkin temel sorunlar ve çözüm önerileri kalkınma planlarına yansımıştır. Sosyo-ekonomik gelişmeler karşısında kendini yenilemek isteyen yükseköğretimimize ilişkin yasal düzenlemeler yapılmıştır.

1963-1967 yıllarını kapsayan 1. BYKP döneminde eğitimin konusu sosyal hedeflerin yanısıra, kalkınma hedeflerine ulaşmak için gerekli nitelikte ve sayıda eleman yetiştirilmesi açısından da ele alınmış ve istihdam konusu ile birlikte incelenmiştir. Bu dönemde okullaşma oranlarında plan hedeflerinin üzerine çıkılmış, ancak diğer politikalarda istenilen gelişme sağlanamamıştır. Bununla birlikte özel sektörün eğitime katkısını sağlamak üzere çıkarılan 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu, üniversitelere merkezi sistemle öğrenci alınmasına ilişkin, Üniversitelere Kayıt ve Giriş İmtihan Yönetmeliği ve eğitim kurumlarının verimini artıracak eğitimcilerin yetiştirilmesi amacıyla A.Ü.Eğitim Fakültesinin kurulması plan politikalarını destekleyen hukuki düzenlemeler olmuştur.

2.BYKP dönemi 1968-1972 yıllarını kapsamakta olup, 2 BYKP'nın yükseköğretime ilişkin politikaları genelde D.P.T. tarafından yapılan yükseköğretim araştırması sonuçlarına dayandırılmıştır. 2 BYKP'ında eğitim geniş anlamda "kişilerin fikir, karakter, beden ve ruh güçlerinin geliştirilmesi" olarak tanımlanmıştır. İkinci plan dönemi de sonuçları bakımından birinci dönemden farklılık göstermemiştir. Planda öngörülen %6.3'lük okullaşma oranı hedefi aşılmış ancak bu hedefe ulaşmada en büyük payı olan özel yüksekokullar, Anayasa Mahkemesinin 625 sayılı kanunun ilgili maddelerini iptal etmesi sonucu kapatılmıştır. D.P.T.'nce yapılan araştırma paralelinde 6 yeni üniversite kurma kararı alınması dönem içerisinde ortaya konulan bir gelişmedir.

Cumhuriyet'in 50. yılını da kapsayan 3.BYKP döneminde yükseköğretim sisteminde önemli gelişmeler yaşanmıştır. Gerek milli eğitim şuraları, gerekse geçmişte yapılan çalışmalar dikkate alınarak 14 Haziran 1973 tarihinde 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu, bundan 14 gün sonra da 1750 sayılı Üniversiteler Kanunu çıkarılmıştır. Her iki yasa ve çıkarılan diğer yasa,

yönetmelikler plan politikalarını destekler tarzda düzenlenmiştir. Dönem içerisinde ikinci plan döneminde kurulması kararlaştırılan 6 yeni üniversite ile 2 yeni üniversitenin açılması sağlanmış ve toplam üniversite sayısı 9'dan 19'a çıkmıştır.

Yükseköğretim sisteminin planlama örgütüne olan ihtiyacı 1750 sayılı yasada öngörülen Yükseköğretim Kurulu'nun kurulmasıyla gerçekleşmiştir. Yasa'da yükseköğretimin bir bütün olarak kabul edilmesine rağmen, Yükseköğretim Kurulu sadece üniversitelerarası planlama ve koordinasyonu sağlamakla görevlendirilmiştir. Ancak 1750 sayılı Üniversiteler Kanununun Yükseköğretim Kurulu'nun kuruluşuna olanak tanıyan maddelerinin iptali nedeniyle sınırlı fonksiyonunu bile yerine getirmesine fırsat kalmamıştır.

3.BYKP dönemindeki diğer önemli gelişmeler ise 1750 ve 1739 sayılı yasaların hükümleri paralelinde Üniversitelere Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÜSYM)'nin kurulması ile planın mektupla öğretim, devamlı gibi yöntemlerin kullanılmasını öngören politikaları çerçevesinde oluşturulan yüksekokullardır.

Yapılan yasal düzenlemelere rağmen 3.BYKP dönemindeki sonuçlar da önceki dönemlerden farklı olmamıştır. Çağ nüfusunun okullaştırılmasında plan hedefinin üzerine çıkmıştır. Ancak bu hedefe ulaşmada mektupla öğretim, yaygın öğretim gibi ekonominin istediği alanların dışında öğretim yapan kurumların büyük payı olmuştur. Yeni üniversitelerde öğretim üyesi açısından desteklenememiştir.

1979-1983 yıllarını kapsamına alan 4.BYKP dönemi köklü yapısal değişikliklerin yaşandığı bir dönem olmuştur. Planlı dönemin başından itibaren çeşitli kurumlar ve farklı yasalarla yürütülen yükseköğretim sistemi 6 Kasım 1981 tarihinde yürürlüğe giren 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ve diğer yasal düzenlemelerle üniversite çatısı altında toplanmıştır.

2547 sayılı yasanın gerekçesinde yükseköğretim kurumlarının geçmişteki dağılımları ortaya konularak, yapılan düzenlemelerin bütün bu olumsuzlukları ortadan kaldırılabileceği belirtilmiştir. Bu dönem içerisindeki en önemli gelişme tüm plan dönemlerinin ortak politikası olan merkezi bir planlama örgütünün "Yükseköğretim Kurulu'nun kurulmasıdır. Anılan dönemde üniversite sayısı 19'dan 27'ye çıkarılmıştır. Vakıflar tarafından üniversite kurulmasına olanak tanınması ile bir mesleğe yönelik lise mezunlarına kendi alanlarına uygun yükseköğretim kurumlarına devam edebilmeleri amacıyla ilave puan verilmesi, ayrıca belirli dallarda üstün yeteneği olan öğrencilere kendi alanlarında öğrenim yapmak suretiyle özel sınavlar yapılmasına olanak tanınması, 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun diğer dönemlerden farklı olarak ortaya koyduğu politikalar olmuştur.

Yapılan düzenlemelere rağmen uygulamada okullaşma oranları dahil istenilen düzeye ulaşamamıştır.

1984-1985 yıllarını kapsayan 5.BYKP dönemi ile 1990-1994 yıllarını kapsayan 6.BYKP dönemleri genelde 2547 sayılı Kanunun uygulama sonucu ortaya çıkan olumsuz sonuçlarını kapamaya yönelik politikaların üretildiği dönemler olmuştur. Bu nedenle sözkonusu yasa ve yönetmelikler çok sık olarak değiştirilmiş ve izlenmesi zor bir hale gelmiştir.

5.BYKP dönemi içerisinde biri vakıf olmak üzere 2, 6.BYKP döneminin araştırma kapsamına giren süresi içerisinde ise 2'si vakıf olmak üzere 21 üniversite ve 2 yüksek teknoloji enstitüsü kurulmuştur. Bu dönemlerin bir diğer özelliği ise insangücü planlamasının yanısıra sosyal talebe de ağırlık verilmesini öngören politikaların ortaya konulmasıdır. Bu amaçla ikili öğretime olanak tanıyan 3843 sayılı ikili öğretim Kanunu çıkarılmış ve paralı öğretime geçilmiştir.

Bu dönemlerde okullaşma oranları plan hedeflerini geçmiş, ancak bu artışlar açıköğretim sayesinde olmuştur. Kalkınmanın gerektirdiği insangücünün yetiştirilmesinde yetersiz kalınmıştır.

Öğretim üyeliğini cazip hale getirme cabaları da bu dönemin diğer bir politikasını oluşturmaktadır.

Yükseköğretim Kurulu dönem içerisinde 2547 sayılı yasada belirtilen planlama ve koordinasyon görevlerini yerine getirmemiştir. Yapılan uygulamalar 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun gerekçelerinde belirtilenlerin tam aksine olmuştur.

Yukarıda özetlenmeye çalışılan ve yaklaşık 30 yıllık dönemi kapsayan yükseköğretime ilişkin politika ve uygulamalar dikkate alındığında aşağıda belirtilen sonuçlara varmak mümkündür.

1. Planlı dönemin başından günümüze kadar kalkınma planlarında yasa ve yönetmeliklerde getirilen hedef, öneri ve hükümler genelde birbirlerini tamamlar niteliktedir. Ancak yükseköğretime ilişkin yasa ve yönetmeliklerin hazırlanmasında plan hedefleri dikkate alınarak çabuk davranılmamıştır.

2. Kalkınma planları hedeflerinin kamu kesimi için emredici olmasına karşın bu hedeflerin bir kısmı uygulamaya konulamamıştır.

3. Eğitim politikalarını oluşturan kuruluşlar olan MEB, DPT ve YÖK arasında her zaman yeterli iletişim kurulamamış, gerekli işbirliği sağlanamamıştır.

4. Yaklaşık 30 yılı kapsayan süre içerisinde plan politikaları incelendiğinde her dönemin sorunlarının ve çözüm önerilerinin benzerlikler taşıdığı saptanmıştır. Bu sonuç da, günümüze kadar istenilen düzeyde yol alınmadığını göstermektedir.

5. Araştırmanın konusunu oluşturan temel politikalar ve uygulamalar dikkate alındığında varılan sonuçlar ise aşağıda belirtilmiştir.

a. Yükseköğretim planlamasının örgütlenmesi

Yükseköğretim kurumlarının öğretimini planlamak yeni kurumların geliştirilmesini sağlamak, kalkınma plan ve hedefleri doğrultusunda insangücü yetiştirmek ve yükseköğretime ayrılan kaynakların etkili bir şekilde kullanılmasını sağlamak üzere bir planlama örgütüne ve plana olan ihtiyaç kalkınma planlarının temel politikaları arasında yer almıştır.

3. BYKP dönemine kadar DPT, MEB ve yükseköğretim kurumları temsilcilerinden oluşan uzmanlar grubu tarafından yürütülmesi öngörülen planlama ve koordinasyon faaliyetlerinin istenilen düzeyde gerçekleşmemesi nedeniyle merkezi bir planlama örgütü kurulması politikalarına ağırlık verilmiştir.

3. BYKP döneminde 1750 sayılı yasa ile oluşturulan Yükseköğretim Kurulu'nun varlığının Anayasa Mahkemesince kaldırılması sonucu yine boşluk yaşanmıştır. Planda öngörülen merkezi bir planlama kurulu oluşturulması ancak

4. BYKP dönemi içerisinde ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ile gerçekleşmiştir. Ancak planlama örgütünün kurulması da sorunu çözmemiştir. Yükseköğretim Kurulu kuruluş amacında belirtilen planlama ve koordinasyon faaliyetlerini yeterince yerine getiremediği gibi, bir planda ortaya koyamamıştır.

b. Öğretim Üyesi Yetiştirilmesi

Öğretim üyesine olan ihtiyaç ve bunların yetiştirilmesi tüm planların gerçekleştirmediği politika olmuştur. 1 ve 2. BYKP dönemlerinde yurt dışına öğrenci göndererek öğretim üyesi yetiştirilmesi politikası istenilen düzeyin çok altında kalınması nedeniyle, 3. BYKP döneminden itibaren yurt içinde yetiştirmeye ağırlık verilmiştir. 1750 sayılı yasanın yürürlüğe girmesine kadar doktoralı asistanlardan öğretim üyesi olarak yararlanılması önerisi bile yasal bir düzenleme olanağı bulamamıştır. Planlı dönem öncesi 14.3 olan öğrenci/öğretim üyesi oranı, 6. BYKP döneminde % 39'a ulaşmıştır.

Planlarda öğretim üyesi ihtiyacı karşılanmadan yeni üniversite açılması öngörülmezken, uygulama bunun tam tersine olmuş ve yeni kurulan üniversitelerde büyük sorunların yaşanmasına neden olunmuştur.

Eğitimin niteliğini belirlemede önemli faktör olan öğretim üyesi yetiştirilmesinde negatif entropi sağlanamamıştır.

c. Fırsat ve Olanak Eşitliği Sağlanması

Fırsat ve olanak eşitliği sağlanması politikaları, kalkınma planlarında genel politikalar içerisinde yer almıştır. Mesleki ve teknik okul mezunları ile belirli sanat dallarında yetenekli öğrencilere öğrenim yaptıkları alanlarda yükseköğretim programlarına devam edebilmeleri için ilave katkılar sağlamanın dışında, bu alanda somut adım atıldığını söylemek güçtür.

Ortaöğretimdeki düzensizlikler, mesleki ve teknik eğitim alanında öğrenci yetiştirmek yerine genel liselerde öğrenci yetiştirmesine ağırlık verilmesi, bu nedenle yükseköğretim kurumları önündeki yığılma giderek artmıştır.

1964 yılında Ankara Üniversitesi ile başlayan merkezi sistemle öğrenci alımı bugün tüm yükseköğretim kurumlarını kapsayacak şekilde genişletilmiş ve bu amaçla ÖSYM kurulmuştur.

Yükseköğretime girişte fırsat eşitliğinden söz etmek mümkün olamamaktadır. 1. plan döneminden itibaren görülen bölgelerarası, bölgeiçi, illerarası, hatta iliçi okullar arası, okul türleri arası dengesizlikler geri kalmış bölge, şehir ve semt bazında sürüp gitmiştir.

Ortaöğretim kurumlarında okutulan dersler ve bunların metodolojisi ile ÜSS arasındaki farklar nedeniyle özel dersane sayılarında büyük artış görülmüş ve eğitimin ticari bir meta olması engellenememiştir.

d. Kapasite Yaratılması

Tüm plan politikalarının temel ilkesi "yeterli öğretim üyesi yetiştirilmeden ve uzun süre hazırlık yapılmadan yeni yükseköğretim kurumlarının açılmaması gerektiği" iken uygulamalarda bu ilke dikkate alınmamış ve yükseköğretim kurumları plansız bir şekilde kurulmuşlardır.

Çağ nüfusunun okullaştırılmasında sayısal hedefler hep ön planda olmuş ve çoğu plan döneminde bu hedeflere ulaşılmıştır. Ancak sayısal hedeflere ulaşma üniversite akademi-yüksekokullar ile değil insangücü ihtiyaçlarını dikkate almadan kurulan özel ve yaygın öğretim kurumları sayesinde olmuştur. 1 ve 2. BYKP dönemlerinde özel yükseköğretim kurumları, 3. BYKP döneminde mektupla öğretim ve yaygın öğretim kurumları, 4. BYKP döneminden itibaren ise açıköğretim sayısal hedeflere ulaşmada en büyük desteği sağlamışlardır.

Kapasite artışını sağlamak amacıyla tekrarlanan, gece öğretimi ve yaz öğretimi gibi projeler önerildiği dönemlerde istenilen gelişmeyi gösterememişler ve başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Kapasite yaratılması politikalarında sadece sayısal hedeflerin dikkate alınması nedeniyle, nitelik boyutu ihmal edilmiştir.

e. Kalkınmanın Gerektirdiği İnsangücünün Yetiştirilmesi

Tüm planlarda insangücünün yetiştirilmesinde teknik eğitime ağırlık verilmesi öngörüldüğü halde gelişme toplumsal bilim alanlarında olmuştur.

Bu nedenle planlı kalkınma ilkesini benimsemiş olan ülkemizde yükseköğretim sistemimiz kalkınmanın gerektirdiği alanlarda insangücünün yetiştirilmesinde kendisinden beklenen fonksiyonları yerine getirmede yetersiz kalmıştır.

f. Kaynakların Etkin Kullanımı

Kalkınma planları ile yasa ve yönetmeliklerde insangücü ve maddi kaynakların etkin kullanımı için önemli politikalar ortaya konulmuştur.

Yükseköğretimde insangücü kaynaklarından daha fazla yararlanılmaya yönelik tam gün çalışma ve rotasyon, sistemi gibi politikalar uygulanamamış ve sık sık değişikliklere uğramıştır. Yapılan öğrenci afları ile diğer öğrencilerin aleyhine kapasite yaratıldığı gibi, büyük kaynak israfına da neden olunmuştur.

Bazı gelişmelere rağmen öğretim üyelerinin yurt içinde dengeli dağılımı sağlanamamıştır.

Yatırımlar yükseköğretim kurumları arasında dengesiz dağıtılmıştır. Bütçeden yükseköğretime ayrılan paylar giderek azalmış ve 1991 yılına gelindiğinde 1979 yılının seviyesine ancak ulaşılmıştır.

Yargı

Planlı kalkınma ilkesini benimsemiş ülkelerde eğitim ve onun alt sistemi olan yükseköğretimin en önemli görevi ülkenin gereksinimi olan nicelik ve nitelikteki insangücünü yetiştirmektir. Sistem örgüt yapısını da bu görevleri yerine getirecek tarzda düzenlemek durumundadır.

Ülkemizde 1963 yılında girdiğimiz planlı dönemin başlangıcından günümüze kadar gerek kalkınma planları gerekse yasa ve yönetmeliklerde bu amaçla ortaya konulan politikalar, uygulamaya yansıtılamamıştır.

Hemen her dönem aynı sorunlar ve çözüm önerileri tekrarlanmış ancak istenilen gelişme sağlanamamıştır. Bu gelişme böyle bir sonuca ulaşmak için planlamaya ihtiyaç olup olmadığı sorusunu da beraberinde getirmiştir.

30 yıla yaklaşık sürenin genel bir değerlendirmesi yapıldığında yükseköğretim sistemimizin kalkınmanın destekleyicisi bir gelişme gösterdiğini söylemek oldukça güçtür.

Öneriler

"Planlı Dönemde Yükseköğretim Politikaları ve Uygulamaları" adlı bu araştırmanın sonuçları ışığında aşağıdaki öneriler getirilmiştir.

1. Yükseköğretim Kurulu sadece kendisinden beklenen planlama ve koordinasyonu yeyrine getirecek şekilde yeniden yasal düzenleme, örgüt ve insan gücü yapısına kavuşturulmalıdır.

2. Her üniversitede bir araştırma, planlama ve koordinasyon birimi kurulmalıdır. Üniversitelerin planlama birimlerinde uzman personel istihdam edilmelidir.

3. Eğitim politikalarını biçimlendiren Devlet Planlama Teşkilatı ve Milli Eğitim Bakanlığı ile Yükseköğretim Kurulu arasında sıkı bir işbirliği ortamı yaratılmalı ve iletişim kopuklukları giderilmelidir.

4. Gelecekte Yükseköğretim sistemimizde öngörülece gelişmeler dikkate alınarak bir plan hazırlanmalı ve uygulamaya konulmalıdır.

5. Öğretim üyeliğinin cazip hale getirilmesi çalışmalarına devam edilmeli ve bu amaçla öğretim üyelerini de görüşünün alınacağı araştırma yapılmalıdır.

6. Yükseköğretim kurumlarının önündeki yığılmaları önlemek için ortaöğretim düzeyindeki mesleki ve teknik eğitime önem verilmelidir.

7. Yükseköğretim alanlarının öğrenci sayılarına ülke kalkınmasının gerektirdiği şekilde yeniden planlanmalıdır. Hangi öğretim alanlarına ne kadar öğrenci alınacağı bu plan dahilinde yapılmalıdır. Aynı şekilde ülkenin ihtiyaç duyduğu eleman açığı bulunan meslekler belirlenerek yeni kurulacak yükseköğretim kurumları bu alanlara göre geliştirilmelidir.

8. Üniversite açılması ayrı bir proje olarak ele alınmalı öğretim üyesi sağlanmadan ve gerekli alt yapı çalışmaları tamamlanmadan yeni yükseköğretim kurumları açılmamalıdır.

9. İnsangücü kaynaklarının etkin olarak kullanılmasını amaçlayan tam gün çalışma ve rotasyon sisteminin amaçlandığı şekilde uygulanamamasının nedenleri araştırılarak, sözkonusu politikaları gerçekleştirecek önlemler alınmalıdır.

10. Maddi kaynak israfına neden olan öğrenci aflatını ortadan kaldıracak ve azami öğrenim süresini bozmayacak düzenlemeler yapılmalıdır.

11. Yeni ve gelişmekte olan üniversitelerin öğretim üyesi ihtiyaçlarının karşılanmasıyla ilgili yasal hükümler daha işler hale getirilmelidir.

KAYNAKÇA

Açıköğretim Yönetmeliği 1982.

Açık Yüksekokullar Geçici Yönetmeliği 1977.

Adem, Mahmut "Milli Eğitim Devlet Politikası Nasıl ve Kimlerce Oluşturuluyor?"
Eğitim ve Bilim Dergisi 11,62; 4-9, Ekim 1986.

_____ "Yükseköğretimde İyi Bir Planlama Yapılmadığı Takdirde Kaynak İsraf Edilir" Batı Eğitim Kurumları Dergisi 25. İstanbul : 1975. s. 40.

_____ "Yükseköğretimde Planlama ve Koordinasyon" Yükseköğretimde Değişmeler. Ankara; T.E.D. 1988. ss. 151-174.

Akyüz, Yahya. Türk Eğitim Tarihi. Ankara: A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi. 1982.

Aytur, Turhan, Kalkınma Yarışı ve Türkiye Ankara: Bilgi Yayınevi, 1970.

Baloğlu, Zekai Türkiye'de Eğitim İstanbul: TUSİAD 1990

Başkan, A.Gülsüm "12 Eylül 1980 Öncesi Dönemde Yükseköğretimde Sorunlar, Bu tarihten Sonra Alınan Önlemler, İlk Sonuçlar" Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü 1985.

Başaran, Ethem Eğitime Giriş. Ankara: 1971,

_____ Örgütsel Davranışın Yönetimi. Ankara: A.Ü. Eğitim Fakültesi, 1971.

Bursalıoğlu, Ziya Eğitim Yönetiminde Teori ve Uygulama Ankara: A.Ü. Eğitim Fakültesi, 1978.

_____ Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranış Genişletilmiş Yedinci Basım. Ankara: A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi, 1987.

Büyükerşen, Yılmaz "Çağdaş Eğitim Anlayışı Açısından Türk Eğitim Sisteminin Sorunları ve Çözüm Önerilerine İlişkin Tartışma" Rektörler Toplantısında Başbakan'a Takdim Edilen Raporlar T.C. Başbakanlık Ankara; 1992.

Canman, Doğan Türk Kamu Kesiminde Hizmet İçi Eğitim Ölçme ve Değerlendirme Ankara: TODAİE, 1977.

DPT Kalkınma Planı Birinci Beş Yıl 1963-1967 Ankara: 1963.

- Kalkınma Planı İkinci Beş Yıl 1968-1972 Ankara; 1968
- Kalkınma Planı Üçüncü Beş Yıl 1973-1977 Ankara; 1976
- Kalkınma Planı Dördüncü Beş Yıl 1979-1983 Ankara; 1979
- Kalkınma Planı Beşinci Beş Yıl 1985-1989 Ankara; 1985
- Kalkınma Planı Altıncı Beş Yıl 1990-1994 Ankara; 1990.
- Yıllık Programlar 1963-1992
- Yıllık İcra Planları 1963-1992
- İcra Planları Uygulama Raporları 1963-1992
- Eğitim Sektör Raporu Ankara; 1982.
- Türkiye'de Yükseköğretim ve İnsangücü Hedefleri Ankara; 1970.
5. BYKP Eğitim Özel İhtisas Komisyonu Raporu Ankara; 1983.
- Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı Sektör Ön Raporu Ankara; 1971.
- Sosyal Planlama Sektörleri Ön Raporu Ankara; 1973.
- Türkiye'de Yükseköğretimin Eğitim Sistemi İçindeki Yeri ve Önemi Ankara; 1966.
- Yükseköğretim Araştırması Ankara; 1970.
- Planlı Dönemde Yükseköğretim
- Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademileri Kanunu (1184 S.K.) 1969.
- Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademileri Öğretim Yönetmeliği 1971.
- Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Kanunu (1172. S.K.) 1969.
- DİE Yükseköğretim İstatistikleri (1963-1983)
- Doğan, Hıfzı. "Endüstriyel Kalkınma ve Eğitim" Ankara; A.Ü. Eğitim Fakültesi 2, 1-4, 39-44, 1969.
- Eğitim Alanında Araştırma ve Haberler Batı Eğitim Kurumları Dergisi İstanbul. 1974. s. 54.

- Ertuğrul, Hürşit "Çağdaş Eğitim, Çağdaş Üniversite" Rektörler Toplantısında Başbakana Takdim Edilen Raporlar T.C. Başbakanlık Ankara; 1992
- Ersan, Nurgün "Kalkınma, İnsangücü ve Eğitim" Eğitim ve Bilim Dergisi 10, ss . 3-5. 1985.
- Feyzioğlu, Turhan "Üniversite Meselesi" Forum Dergisi 17. 257-261 Ankara; 9-16.
- Gedikoğlu, Tokay "Çağdaş Yükseköğretimin Önemi, Sorumlulukları, Planlı Değişim ve Yönetim" Eğitim ve Bilim Dergisi 15.81; 20. 1991
- Hesapçıoğlu, Muhsin, Türkiye'de insangücü ve Eğitim Ankara; A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi, 1984.
- 2547 Sayılı Kanunun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Kanun (2880 S.K.) 1983.
- 2547 Sayılı Yükseköğretim Kanununun Bazı Hükümlerinin değiştirilmesi ve Kanuna Bir Madde Eklenmesi Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (260 K.H.K.) 1986.
- 2547 Sayılı Yükseköğretim Kanununda Değişiklik Yapılması hakkında 398 Sayılı K.H.K.'nin Değiştirilerek Kabulüne Dair Kanun (3614 S.K.) 1990.
- 2809 Sayılı Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Hakkındaki Kanunun 11 (a) Maddesinin Değiştirilerek Kabulüne Dair Kanun, (2880 S.K.) 1983.
- ILO Dünya Çalışma Raporu Çevirenler: Nahit Töre, Ahmet Gökdere Ankara; DPT,1990.
- İ.T.İ.A. Kanunu (7334 S.K.), 1959.
- İ.T.Ü. 1977-1979 Kılavuzu. İstanbul: 1978.
- Kaptan, Saim. "Kalkınmada Eğitimin Yeri" Eğitim Bilimleri Sempozyumu Ankara: A.Ü.Eğitim Bilimleri Fakültesi, 1984, ss. 13-21.
- Türkiye'de Yükseköğretim Reformu ve İnsangücü Potansiyeli Ankara; DPT, 1986.
- Kapani, Münci Politika Bilimine Giriş. Dördüncü Basım Ankara; Bilgi Yayınevi, 1988.

- Kaya, Y.Kemal. İnsan Yetiştirme Düzenimiz. Politika. Eğitim. Kalkınma. Ankara;1984.
- _____ ve Öner Kabasakal Milli Eğitimimizin Durumu Geleceği ve Özel Öğretim Kurumları Hakkında Not. Ankara; DPT. 1982.
- Kayan, İlhan "Çağdaş Eğitim Çağdaş Üniversite" Rektörler Toplantısında Başbakana Takdim Edilen Raporlar T.C. Başbakanlık Ankara; 1992.
- Kısakürek, M.Ali. Üniversitemizde Yenileşme; Programlar ve Öğretim Açısından. Ankara: A.Ü. Eğitim Fakültesi. 1976.
- Koçer, H.Ali Eğitim Sorunlarımız Üzerine İncelemeler ve Düşünceler. Ankara: 1975.
- Korkut, Hüseyin, Türk Üniversiteleri ve Üniversite Araştırmaları. Ankara; A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi 1984
- Maho, İsmail "Yükseköğretime Giriş Fırsat ve Öğrenim Olanığı" Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. 1983.
- MEB Bağlı Mektupla Öğretim Yapan Yüksekokullar Geçici Yönetmeliği. 1975.
- MEB Bağlı Yüksekokullarda Uygulanan Hızlandırılmış Programlar Yönetmeliği 1978.
- MEB Cumhuriyetin 50. Yılında Rakam ve Grafiklerle Milli Eğitimimiz. İstanbul;1973.
- MEB ve YÖK Yükseköğretim Gelişme Planı 1992-2012 Ankara; 1991.
- Mihçioğlu, Cemal, Üniversiteye Giriş ve Liselerimiz Ankara; 1969.
- Ozankaya, Özer "Türkiye'de Yükseköğretimin Temel Sorunları" Yükseköğretimde Sorunlar ve Çözümler, İstanbul, Cem Yayınevi, 1990, ss. 217-226
- ÖSYM 1992 İkinci Öğretime Başvuru Kılavuzu Ankara; 1992.
- ÖSYM-Kuruluş, İşleyiş ve Görev Yönetmeliği 1982.
- Özel Yüksekokul Öğrencilerinin Öğrenime Devam Edebilmeleri İçin Açılacak Resmi Yüksekokullar Kanunu (1472 S.K.) 1971.
- Özel Öğretim Kurumları Kanunu (625 S.K.) 1965.

- Sağlam, Mehmet "Yükseköğretimde Başlıca Sorunlar" Türk Eğitim Demeğince Düzenlenen Yükseköğretimde Gelişmeler Semineri'nde Yapılan Konuşma. Ankara; TED 1988 ss. 22-25.
- Savcı, Bahir, "Üniversite Meselesi" Forum Dergisi 17, 257-261 Ankara; 9-16,
- Sencer, Muzaffer "İnsangücü Planlaması ve Üniversite" Yükseköğretimde Sorunlar ve Çözümler İstanbul; Cem Yayınevi, 1990, ss. 145. 145-166.
- Serin, Necdet "Eğitim Politikamızın Belirlenmesinde Ekonomik Gelişme ve Gereksinmelerin Rolü" Ulusal Eğitim Politikamız. Ankara; T.E.D. Yayınları Bilim Dergisi. 2, 1979
- Sevük, Sûha "21. Yüzyılda Yükseköğretim" Rektörler Toplantısında Başbakan'a Takdim Edilen Raporlar T.C. Başbakanlık Ankara; 1992.
- Sezgin, İlhan "Yükseköğretimde Beklentiler" T.E.D. Tarafından Düzenlenen Yükseköğretimde Gelişmeler Seminerinde Yapılan Konuşma Ankara; T.E.D. 1988 ss. 301-302.
- Taşdurmaz, Ramazan. Türkiye'de Yükseköğretimle İlgili Verilerin Değerlendirilmesi. Ankara; 1, 1-4 s.25.
- Topçuoğlu, Hamide "Bir Eğitim Fakültesi Vardır." A.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi. 1, 1-4 s. 15. 1968.
- Tural Nejla ve Kasım Karakütük "Eğitim Politikası" Eğitim ve Bilim Dergisi. 15, 82;18-19
- Tütengil, Cavit Orhan "Eğitim Politikasından Ne Anlıyoruz" Ulusal Eğitim Politikamız Ankara, T.E.D. 1978 ss. 3-27.
- T.C. Anayasası (334 S.K.), 1961
- T.C. Anayasası (2709 S.K.) 1982.
- Ünal, Işıl "Eğitimin Kalkınma Açısından Önemi" Eğitim ve Bilim Dergisi 10, 55; s. 28 1985.
- Üniversite Öğretim Üyelerinin Bazılarının Vazifelerinden Affına ve Bazılarının Diğer Fakülte ve Yüksekokullara Nakline Dair Kanun (114 S.K.), 1960.
- Üniversiteler Kayıt ve Giriş İmtihanı Yönetmeliği 1964.
- Üniversiteler Kanunu (1750 S.K.) 1973.

Üniversiteler Kanunu (4936 S.K.) 1946.

ÜSYM Yükseköğretime Girişte Fırsat Eşitliği Ankara; 1979.

Üniversitelere Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi Yönetmeliği 1974.

Uyanık Muvaffak "Yükseköğretim Sorunları" Pedagoji Cemiyeti Dergisi. 3,4. Ankara; 1964. s. 834.

Yasa Memduh, "YÖK Sorunu, Üniversitelerimizin Durumu, Yükseköğretim Kanunu, Yükseköğretim Kurulu" Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi 21, 4; 22-25. 1984

Yıldırım, Dursun "Türkiye'de Eğitim Öğretim Meseleleri" Bilgi Dergisi 24, 279. İstanbul; 1970 s. 18

YÖK 1981 Yükseköğretim Reformu ve İki Yıllık Uygulama Sonuçları Ankara; 1983.

_____ Türkiye'de Yükseköğretimin Dünü ve Bugünü Ankara; 1989.

_____ Türk Yükseköğretiminde On Yıl Ankara; 1991.

"YÖK Dosyası" Milliyet Gazetesi 17 Kasım 1990 s. 13.

Yükseköğretim Kanunu (2547 S.K.),1981.

Yükseköğretim Personel Kanunu (2914 S.K.) 1983.

Yükseköğretim Kurumlarında İkili Öğretim Yapılmasına İlişkin Kanun (3843 S.K.), 1992.

Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Hakkında 41 Sayılı K.H.K. Değiştirilerek Kabulüne Dair Kanun (2880 S.K.), 1983.

SUMMARY

Planned progress period has been initiated in Turkey beginning from the year 1963 and the training policies have been tried to be arranged in a quality required by the development. The problems and their solution proposals related with the higher education which is a sub-system of the training system, have been reflected in "Five-year Progress Plans" and also required legal arrangements have been made in parallel with the socio-economic developments.

In this investigation, policies and their applicability of the following points available in laws and regulations and in the development plan and programmes between the years 1963-1992, have been thoroughly examined:

- a. Arrangement of the higher education planning,
- b. Training of the faculty members,
- c. Providing the equality of chance,
- d. Providing capacity and establishing new higher education institutions,
- e. Training of the manpower required by the development,
- f. Effective utilisation of the sources (manpower, budget and investments etc).

Although the problems and their solution proposals related with the higher education training, have been put forward in the progressing plans, the inability to make the legal arrangements soon became the significant cause of this failure.

This problem hasn't been considered in a system integrity and professional and technical training haven't been given an importance in a secondary education and this problem has been left to be solved by the higher education.

These problems have been tried to be solved by higher education institutions without providing the required number of faculty members and enough substructure, Thus, the trained manpower have been dense in social areas rather than in professional and technical areas required by the development.

The result achieved at the end of this research was that the higher education subsystem was unable to progress and the policies on this subject couldn't be transferred into application. Various proposals have been put forward to remove the existing problems in this investigation.

**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**